İDAM GECESİ ANILARI

Halit Çelenk

ONUR
YAYINLARI

İDAM GECESİ ANILARI

İDAM GECESİ ANILARI
VE KARARLAR
GEZMİŞ - ARSLAN - İNAN

DÖRDÜNCÜ BASKI
ARALIK 1986
İSTANBUL

İDAM GECESİ ANILARI VE KARARLAR GEZMİŞ - ARSLAN - İNAN

HALİT ÇELENK

Turgay'a dostluk ve
sevgilerimle
15.1.1987
Almila

ONUR YAYINLARI
İSTANBUL 1986

İÇİ

7 Sunuş
14 Avukatlar Yargılandı
16 Prof. Dr. Faruk Erem'in Mektubu
20 Hâkim Tuğgeneral Kemal Gökçen ile Hâkim Albay Nahit Saçlıoğlu'nun İdam Kararlarına "Karşı Oy"ları
36 İstanbul 1 No'lu Sıkıyönetim Askerî Mahkemesinin 146. Madde Hakkındaki Görüşü

BİRİNCİ BÖLÜM
ANILAR VE İNFAZ GECESİ ANILARI

46 Gerçek Neydi?
51 İncelenmeyen Savunma
53 Cumhurbaşkanlığına Verilen Rapor
59 Bir Görüşme
64 Kovuşturma Açılıyor
67 Kadın Polis de Davacı Oluyor
69 Bir Fotoğrafçı
71 Ölüm Orucu
75 İnfaz Gecesi
81 Deniz Gezmiş'in Mektubu
81 Son Görüşme
89 Yusuf Arslan'ın Mektubu
93 Hüseyin İnan'ın Mektubu
94 Şiirler
97 Ölüm İnfaz Tutanağı
105 CHP'nin Anayasa Mahkemesine Açtığı Dava Dilekçesi

İKİNCİ BÖLÜM
DENİZ GEZMİŞ, YUSUF ARSLAN, HÜSEYİN İNAN VE ARKADAŞLARI DAVASINDA VERİLEN İLK İDAM KARARI

119 Bir. — Ankara 1 No'lu Sıkıyönetim Mahkemesi Tarafından Verilen İdam Kararı (Gerekçe ve Hukuksal Tartışma Bölümü)
143 İki. — Askerî Yargıtay İkinci Dairesinin Gezmiş, Arslan ve İnan'ın İdamını Onaylayan Kararı
179 Üç. — Askerî Yargıtay Daireler Kurulu Kararı
241 Dört. — Son Karar

SUNUŞ

DENİZ Gezmiş, Yusuf Arslan ve Hüseyin İnan hakkında verilen idam kararlarının infazından bu yana 6 yıl geçti. İdam kararları neden ve nasıl verildi? Yargılamaların yapıldığı ortam nasıl bir ortamdı? Bu ortam nasıl oluşturuldu? Siyasal iktidarın tutumunu belirleyen etkenler nelerdi? Davaları gören mahkemelerin niteliği ne idi? Bu mahkemeler bağımsız mı, yoksa bağımlı mı idiler? Kuruluşları anayasal ilkelere uygun muydu, aykırı mıydı? Mahkemece hükümlülere uygulanan Türk Ceza Yasasının 146. maddesinin öğeleri, olayda oluşmuş muydu? Verilen idam cezalarını ağır hapis cezasına çevirmek için siyasal ve yasal açıdan haklı nedenler var mıydı? Varsa neden çevrilmedi?

Bütün bu ve benzeri soruların yanıtları, gerek sanıklar ve gerekse savunucu avukatları tarafından

mahkemede ve Askeri Yargıtayda yapılan savunmalarda büyük bir oranda verilmiştir.*

Bu idam kararlarını, 12 Mart faşizminden, onun ekonomik, sosyal ve siyasal nedenlerinden ayrı düşünmek, soyutlamak ve salt hukuksal bir olay olarak ele almak, kuşkusuz olanaksız ve yanlıştır. İdam kararları, 12 Mart faşizmine sıkı sıkıya bağlı ve onun ayrılmaz bir parçasıdır. 12 Mart faşizminin ekonomik, siyasal ve sosyal nedenleri açıklığa kavuştukça, idam kararlarının da niteliği daha çok aydınlığa kavuşacaktır.

Biz burada, konunun ekonomik ve sosyal yönlerini bu alanda uzman araştırmacılara bırakarak, sorunun hukuksal ve bir oranda siyasal bazı yönlerine kısaca parmak basmakla yetinmek istiyoruz.

1. Günümüze kadar yapılan araştırmalar, 12 Mart öncesi yıllarda, özellikle 1970-1971 yıllarına doğru dışa bağımlı Türkiye kapitalizminin ağır bir ekonomik, sosyal ve siyasal bunalım içine girdiğini, burjuvazinin sürdürmekte olduğu sömürü sisteminin önemli güçlüklerle karşılaştığını göstermiştir. Burjuvazi, önündeki önemli sorunları, kapitalist sistemin yapısı gereği, çözme olanağı bulamamıştır. İşçi sınıfımızın gitgide bilinçlenmesi, artan talepleri, nitel yönden gelişerek siyasal yaşantımızda ağırlığını duyurmaya başlaması, 16 Haziran 1970 eylemlerine girişerek haklarına sahip çıkması ve bunun yanında, öteki emekçi sınıf ve tabakaların da uyanarak, hak taleplerinde bulunmaları, ekonomik alanda çıkmaza giren burjuvaziyi büsbütün tedirgin etmiştir. Emperyalizmin işbirlikçisi büyük burjuvazinin temsilcileri bu bunalımı görmüşler, girilen çıkmazdan kurtulmanın yollarını aramışlar, ama kapitalist sistemin doğasından kaynaklanan bu bunalımdan kurtulmanın yolunu bu-

* Bkz: THKO Davası, 1, Yöntem Yayınları 1974.

lamamışlardır. Uyanan işçi ve emekçi sınıfların artan taleplerinin sömürü sisteminde doğurduğu güçlükler ve bu ekonomik bunalım, işbirlikçi sermaye çevrelerini 12 Mart faşizmine, sıkıyönetim, Anayasa ve yasa değişikliklerine itmiştir.

Amerikan emperyalizminin Uzak Doğudan kovulması, Orta-Doğuyu bir odak noktası olarak seçmesi, afyon sorunu, Türkiye'de öğrenci hareketleri, Amerikan aleyhtarı gösteriler, Kıbrıs'ın NATO'ya bağlanması planları, 12 Martın tezgâhlanmasında önemli rol oynamıştır.

2. 12 Mart faşizmi ve bu dönemde hukuk alanında alınacak önlemler çok önceden planlanmıştır. Sayın Haydar Tunçkanat tarafından yayınlanan ve Dikson raporu adı ile anılan raporda Türkiye'de nötralize edilecek kişilerin adları saptanmış, Anayasa değişikliği gereğine işaret edilmiştir. Dışa bağımlı büyük burjuvazinin temsilcileri, yayın organlarında Anayasanın ve yasaların değiştirilmesini, işçi ve emekçi sınıfların taleplerinin önlenmesini, sol partilerin kapatılmasını, 141-142. maddelerle öteki baskı yasalarının işletilmesini istemişlerdir.*

3. 12 Mart uygulayıcıları, "egemen sınıfların yasalaşmış iradesi" olan "Hukuk"u bir baskı aracı olarak ele almışlar ve onu bu yönde kullanarak faşizmi amacına ulaştırmaya çalışmışlardır.

A) 12 Mart muhtırası daha başlangıçta Anayasal düzeni ortadan kaldırmıştır. Bu muhtıra, açıkça Türk Ceza Yasasının 146. maddesinin ihlâlidir.

B) 12 Martın siyasal iktidarı, 17 Mayıs 1971 gününde radyolarda okunan "Başbakanlık Bildirisi" ile hukuk düzenini inkâr etmiş, onu ortadan kaldırmış, iktidarın hukuktan ne anladığını, hukuku nasıl bir baskı aracı olarak kullanacağını, daha doğrusu hu-

* Daha geniş açıklama ve belgeler için bkz: Halit Çelenk, "12 Mart Hukuku", Yeni Ülke, nº 3, Nisan 1978.

kuk tanımadığını ortaya koymuştur. Bu bildiride şöyle denilmiştir:

"... Kaçırılan Başkonsolos, bu bildirinin yayınlanmasını takip eden en kısa süre içinde derhal serbest bırakılmadığı takdirde sözü geçen gizli örgütle uzak yakın ilişkisi bulunanlar ve masum gençlerimizi kışkırtıcı yayın ve sözleriyle kanunsuz hareketlere teşvik eden ve kimlikleri güvenlik kuvvetlerince öteden beri bilinen kimseler, sıkıyönetim bölgeleri dışında bulunsalar dahi sıkıyönetim kanunu gereğince derhal gözaltına alınarak en yakın sıkıyönetim komutanlığına teslim edileceklerdir.

"Ayrıca, her ne amaçla olursa olsun adam kaçıranlar, bunlara yataklık edenler ve *saklandıkları yeri bildikleri halde resmî makamlara bildirmeyenler için idam cezası verilmesini öngören kanun tasarısı hemen Türkiye Büyük Millet Meclisine sunulacaktır. Bu arada kaçırılan konsolosun hayatına kastedildiği takdirde sevkedilecek kanun, makabline de teşmil edilerek, gerek bu şeni' fiili işleyenler, gerekse aynı örgütün mensubu ve aynı suçtan sanık olarak tutuklu bulunanlar hakkında da aynı kanun uygulanacaktır.*

"Bu bildiri bütün Sıkıyönetim Komutanlarıyla, Sıkıyönetim bölgesi dışındaki idare amirlerine ve emniyet makamlarına kesin emir niteliğindedir."

Bu bildirinin "Hukuk Düzeni"ne aykırı olduğunu ve hukuk ilkelerini hiçe saydığını açıklamaya gerek yoktur sanıyoruz. Bu hukuk anlayışı bütün faşist yönetimlerin hukuk anlayışıdır. Sınıfsal çıkarları gerektirdiği takdirde kendi koyduğu kuralları çiğnemek, burjuvazinin ve faşizmin ayırıcı özelliklerinden biridir.

12 Mart döneminin bütün aşama ve alanlarında, birkaç istisna dışında tüm yöneticiler, Sıkıyönetim mahkemelerinde görev alan çoğu hâkimler ve savcılar ve cezaevi personeli bu bildirinin etkisi altında ha-

reket etmişler, yasa dışı, hukuk dışı bu tutumu paylaşmışlardır.

C) Sıkıyönetim Komutanları tarafından yayınlanan bildirilerle, Anayasanın 132/2. maddesi hiçe sayılmıştır. Bu maddenin getirdiği: "Hiç bir organ, makam, merci veya kişi, yargı yetkisinin kullanılmasında mahkemelere ve hâkimlere emir ve talimat veremez; genelge gönderemez; tavsiye ve telkinde bulunamaz." hükmüne rağmen, Ankara Sıkıyönetim Komutanlığınca, Semih Sancar imzası ile, mahkemede savunmaların yapıldığı 27.9.1971 akşamı ve 2 Eylül 1971 günü sabah ve öğle ajanslarında okunan, sanıkları suçlu gösteren, kamuoyunun sanıkların biran önce cezalandırılmasını istediği söylenen ve mahkemelere açıkça telkin ve tavsiye niteliğinde bulunan bir bildiri yayınlanmıştır. Bu bildiri, zamanın başbakanı Nihat Erim'e bir telgraf çekilerek tarafımızdan protesto edilmiştir.

İzmir Sıkıyönetim Komutanlığı tarafından, idam kararları henüz kesinleşmeden, dava dosyası Askerî Yargıtayda bulunduğu bir sırada, bir bildiri yayınlanmış, "infaz işlemlerinin başlamak üzere olduğu" söylenerek, Askerî Yargıtay üzerinde telkin ve tavsiye mahiyetinde bir tutum izlenmiştir.

4. Öte yandan kimi Sıkıyönetim askerî mahkemeleri, kararlarında, yargı görevini bir kenara bırakmışlar, âdeta bağımlılıklarını ilân edercesine, Anayasanın "Güçler Ayrılığı" ilkesini çiğneyerek, hükümete, Yürütme Organına "Tedbirler" önermişler ve tavsiyelerde bulunmuşlardır.

Örneğin Diyarbakır Sıkıyönetim askerî mahkemesi, DDKO davası ile ilgili mahkûmiyet kararının sonunda siyasal iktidara şu önerilerde bulunmuştur:

"İşte usul ve kanunlara uygunluğu inancına vardığı bu sebeplerden hareket eden mahkememiz, bakıp hükme bağladığı davaya konu olan suçlarla ilgili

olarak, aşağıdaki önerileri ortaya koymak gereğini duymuştur.

"1. Devletin, bu tehlikeye karşı varlığını koruyabilmesi için, Anayasamızın tüm hükümlerinde ve özellikle ekonomik sorunlarla ilgili maddelerinde yer alan emir ve direktiflerin kısa sürede uygulanması yoluna gidilmeli,

"2. Bu teori ve uygulamasına ilişkin, her türlü yayının, yurt sathına dağılmadan kontrolü sağlanmalı,

.....

"5. Vatan bütünlüğü, millet birlik ve beraberliğini bozmaya ve Türkiye Cumhuriyetini temelden yıkmaya yönelik ırkçı-bölücü nitelikteki çabalar, güvenlik kuvvetleri ve daha çok *Millî İstihbarat Teşkilâtı tarafından, en son teknik araçlar ve yetenekli personel kullanılmak suretiyle yakından izlenmeli ve fiillerin yargı merciine intikalinde zorunlu tüm delillerin toplanıp, tesbitlerin yapılmasına önem verilmelidir.*

"Yukarda kaydedilen bu önerilerle, bu konuda akla gelebilecek diğer tedbirleri almak ve uygulamak, yasama ve idare organlarının görevi cümlesinden olmakla birlikte;

"Hükme bağlanan bu dava münasebetiyle muttali olunan ve yetersiz olduğu hissedilen tedbirlerin bu şekilde hükme derceđilmesinde, suçların 'Genel olarak önlenmesi' prensibinden hareket edilmiştir." (s. 538-540.)

5. Siyasal iktidarın isteğine uygun karar vermeyen mahkemeler üzerinde ağır baskılar uygulanmıştır. Kimi hâkimler görevlerinden alınmış, başka görevlere atanmış, bazan da kararı beğenilmeyen mahkemeler toptan ortadan kaldırılmıştır.

Gerçekten İrfan Solmazer ve arkadaşları davasında, mahkeme, sanıklar hakkında Türk Ceza Yasasının 146. maddesinin uygulanamayacağına karar verdiği

için bu mahkemenin görevine son verilmiş ve hâkimleri başka yerlere atanmış, emekliye ayrılmış, bu mahkemede bakılmakta olan davalar başka mahkemelere gönderilmiştir.

6. Sıkıyönetim Askerî Mahkemelerine gelince:

Bu mahkemeler, yürütme organına bağımlı, hâkimlerinin atanmaları, yer değiştirmeleri, görevde yükselmeleri, tüm özlükişleri yürütme organı tarafından düzenlenen mahkemelerdir. Bu mahkemelerin bağımsızlıktan ve her türlü güvenceden yoksun oldukları, hâkimlerinin "tabiî hâkim" ilkesine aykırı olarak görevlendirildikleri, yapılan savunmalarda ileri sürülmüş ve bu Anayasaya aykırılık itirazının Anayasa Mahkemesine götürülmesi istenmiş ise de, bu haklı itirazlar Anayasa ve yasa hükümleri çiğnenerek reddedilmiştir.*

"Askerî yargı hâkimlerinin özlük haklarına ait 357 sayılı kanun ve değişik şekli (...) askerî hâkimleri biri idarî, diğeri meslekî iki koyu hiyerarşi içine sokmuştur. (...) Bütün askerî mahkeme hâkimleri, mahkemenin nezdinde kurulduğu komutanın emrindedir.

"Askerî Yargıtay da bu hiyerarşik müesseseye göre, Millî Savunma Bakanının idarî hiyerarşisine dahil edilmiştir. Hiyerarşide amir, astın sicil üstüdür, ve ast amirin idarî sicili ile yükselebilir, terfî ve terfihleri buna göre mümkündür.

"Hiyerarşik amirin malum ve inkâr edilmez dört tür yetkisi vardır:

"1. Amir asta her türlü emir, talimat verir, telkin ve tavsiyede bulunur, genelge gönderir. En önemlisi, amir hizmetin şefi olduğu için, suç teşkil etmeyen emirlerinin yapılmasını aynen ister. Anayasaya göre, kanunların yorumu kendisine aittir. Ast aldığı

* Bu konuda bkz: THKO Davası, 1.

emri yapmaya, hukuka ve vicdanına bağlı kalma yerine amirin emrini ifaya zorunludur.

"2. Amir, memuru dilediği zaman denetleme yetkisine sahiptir.

"3. Amir, maiyetinin yükselmesine sicil üstü sıfatıyla hakimdir.

"4. Amir, memurunu disiplin kudreti yetkisi ile cezalandırabilir.

"Bunlardan sonra bir hâkim, Anayasaya uygun teminat içine konulmuş ve mahkemelerin bağımsızlık ilkesine sadık kalınmış olur mu?

"Anayasanın yorumunu yapmıyoruz. Açık ve kesin hükümlerini aynen ifade ettik. Onlarla bu hükümlerin bağdaştırılabileceğini söyleyecek bir hukukçu herhalde bulunamaz."*

Bu mahkemelerin kuruluşu, Devlet Güvenlik Mahkemelerinden çok daha fazla Anayasaya aykırı iken, bütün Sıkıyönetim Mahkemeleri bu konudaki itirazları reddetmede âdeta ittifak etmişler ve Anayasa Mahkemesinin bu itirazları incelemesine ve denetlemesine olanak vermemişlerdir.

Bu mahkemelerde MİT görevlisi askerî savcılar, savcılık görevi yapmışlar, soruşturmaları, sorgulamaları yönetmiş ve yönlendirmişlerdir..**

İşte idam kararları, böyle bir siyasal ve hukuksal ortam içinde, anayasal ilkeler bir kenara itilerek, Anayasaya aykırı bir yöntemle, siyasal iktidara bağımlı, emir ve kumanda zincirine bağlı olarak görev yapan mahkemelerce verilmiştir.

Dava görülürken, avukatların ve sanıkların savunma hakları kısıtlanmış, tutuklu-müdafi ilişkileri savunma hakkı ile bağdaşmayan sınırlamalara bağ-

* Rafet Tüzün, Eski As. Yar. Baş. Hâkim, Tüm. G., Milliyet, 22.7.1973.

** İstanbul 1. No'lu sıkıyönetim askerî savcısı albay Naci Gür'ün, kendi arabasında ölü bulunması üzerine yapılan açıklamada MİT görevlisi olduğu bildirilmiştir.

lanmış, tutukluların cezaevinde hazırladıkları savunmaları alarak incelemek, biz savunucular tarafından hazırlanan savunmaları tutuklulara okutmak ve bunu belli bir süreye sığdırmak mümkün olamamış, cezaevine verilen savunmaların, sıkıyönetim adlî müşavirlerinin incelemesinden geçirilmek istenmesi ve bu konuda direnilmesi, savunmanın dokunulmazlığını ihlâl ettiği gibi, süre yönünden de ortak bir savunma çalışmasını olanaksız hale getirmiştir.

Avukatlar üzerindeki baskılar o kadar ileri götürülmüştür ki, hazırlanan ve okunan 136 sayfalık yazılı savunmada geçen, savcılığın tutumu ile ilgili bir "ön yargı" sözü askerî savcıya hakaret sayılarak davayı izleyen avukatlar hakkında Sıkıyönetim Askerî Mahkemesinde kamu davası açılmış ve sanık avukatlar üçer ay hapis, beşeryüz lira ağır para cezasına mahkûm edilmiş ve verilen bu ceza ertelenmemiştir.* (Ank. 3. S. H. As. Mah. 972/45 Esas, 972/119 K.)

* Açılan bu davada yapılan sorguda, mahkemeye tarafımızdan şu ifade verilmiştir:

ANKARA SIKIYÖNETİM KOMUTANLIĞI 3 NO'LU ASKERİ MAHKEMESİ BAŞKANLIĞINA

Dosya No: 972/45

Özeti: Yazılı İfadedir.

Ankara Sıkıyönetim Komutanlığının emri ile Gezmiş davasının savunma kürsüsünden alınarak, kurulunuz karşısında sanık sandalyesine oturtulduk.

Gerçek suçumuz, kutsal savunma hakkını kullanmak, Deniz Gezmiş ve arkadaşlarını savunmaktır. Zahiri suçumuz ise Gezmiş davasında görevli savcıya hakaret:

Ne Türkiye'nin ve ne de dünyanın adalet tarihinde eşine raslanmayan bu ilginç davayı yarınki kuşaklar ibretle ve hayretle izleyeceklerdir ve bu davadan çok şeyler öğreneceklerdir.

Gerçekte bu davada bizler değil, kutsal savunma hakkı yargılanmaktadır. Sanık sandalyesinde bizler değil,

Bu dava açıldıktan sonra, tarafımdan Sayın Prof. Faruk Erem'e bir mektup yazılarak hakâret iddiası hakkında düşünceleri sorulmuş ve alınan cevap mahkemeye verilmiştir.

Sayın Erem'in cevabı şöyledir:

"Muhterem meslekdaşım,

"Hakkınızda açılan davaya ilişkin esas hakkında mütalâa ile suç konusu olduğu ileri sürülen savunmayı inceledim. Mütalâamı aşağıda arzediyorum:

"Mahkemeye verilen 136 sayfalık yazılı savunmanın altıncı sayfasında geçen:

" '... Eğer birtakım şartlanma ve art niyetlerle peşin yargıları bir yana itersek, sayın savcının yanılgısının, sebep ve neticeyi birbirine karıştırmasında, gerçek nedenlere inmediği için de davamız dışında kalan yüzeysel doktrin tartışmalarına girerek, her çıkış noktasının doğal sonucu olarak ters sonuçlara varmasında ve bu yüzden de dayanaksız kalmasında olduğunu kabul etmemiz gerekir.'

"savunma hakkı" oturmaktadır, ve sizler bizleri değil, "savunma hakkı"nı yargılamaktasınız.

Bu davada, "İddia-savunma-mahkeme" üçlüsünün biri, yani "savunma" yargılanıyor. "Yargı"nın üç unsurundan biri sanık sandalyesine oturtulmuştur. Bu dava ile yargı, onarılmaz ağır bir yara almıştır, adalet boğazlanmıştır.

Bizler, bizlerin yargılanması, beraatimiz veya mahkûmiyetimiz önemli değildir. Önemli olan, bu davanın açılması, açılabilmesi, bu davanın anlamı ve onun yorumudur.

Bu tarihsel davada, savunma hakkı ile suçluluk birleşmiş, birbirine girmiştir. Artık bir "Yargı"dan sözetmek olanaksız hale gelmiştir.

Bu günler, hiç kuşkusuz geçecektir. Şöyle geçecek veya böyle geçecektir. Ölümsüz olan yalnız tarihin yargısıdır.

Bir Galile, kürenin yuvarlak ve hareket halinde oldu-

"cümlesi ile müdafiler tarafından mahkemede görevli savcıya hakaret edildiği ve Türk Ceza Yasasının 266/3. maddesine göre cezalandırılmalarının istendiği anlaşılmaktadır.

"1 — Hakaret iddiasına dayanak olarak alınan cümlenin baş tarafında: 'Eğer birtakım şartlanma ve art niyetlerle peşin yargıları bir yana itersek' denilmiş olmasına göre, savcı bu ifadenin dışında bırakılmış olmaktadır. *Art niyet* ile *yanılgı* ayrı ayrı şeylerdir, anlamları da başka başkadır. Art niyetli olan kimse yanılgı içinde sayılamaz, yanılgı içinde olan kimse de art niyetli olamaz. Bu cümlede art niyet bir tarafa bırakılarak savcının yanılgısından bahsedilmektedir. Yanılgıdan sözedildiğine göre, savcıya art niyet izafe edilmiyor demektir.

"İstidlal yoluyla 'Matufiyet' sonucuna varmaya TCK'nın 266. maddesi olanak vermemektedir. Yukarda işaret edilen mülâhazalar matufiyeti teyit değil, reddetmektedir.

"Genel hakaret suçu ile 'memura hakaret' bazı farklarla birbirinden ayrılır: ispat hakkının kabul

ğunu söylediği için, bir Hallacı Mansur "Enelhak" dediği için, bir Sokrat gençliğin düşüncelerini ifsat ettiği iddiası ile yargılandılar. Bu ünlü kişilerin düşünceleri ilkokul kitaplarında hâlâ yaşıyor, değerlerini yitirmediler. Ama onları suçlayan güçler çoktan unutuldular.

"Hakka saygı"nın yüceliğini bizlere unutturmaya çalışan bu iddia, ne sonuç doğurursa doğursun, savunma hakkı yine kutsallığını koruyacak, sürdürecek, kuşaktan kuşağa yine saygı görecektir.

136 sayfalık savunmadan cımbızla çekilen ve zorlama bir yorumla savcıya hakaret anlamı çıkarılmak istenen bu iddia, bugüne kadar kıvanç duyarak yaptığımız göreve ve ak alnımıza gölge düşürmeyecektir.

Saygılarımla,
Sanık
Avukat Halit Çelenk

edilmemesi, şikâyete lüzum olmaması gibi. Bu farklardan birisi de 484. maddeye benzer, matufiyetin geniş yorumlanmasına olanak sağlayan bir hükmün 266 ve onu takip eden maddelerde yer almamış olmasıdır. Bu farkın gerekçesi memur sıfatına haiz olanların hizmetlerinin kamu denetimine daha fazla tâbi tutulmaları lüzumudur. Bu konuda —hiç olmazsa— şüpheli kalan matufiyetin sanık lehine kabulü gereklidir.

"2 — Hakaret kasdının neye dayandığının iddianamede sarahatle gösterilmediği anlaşılmaktadır.

"a) Yazılı savunma 136 sayfadır. Bir hakaret kasdı ve amacı bulunup bulunmadığını tespit edebilmek için savunmadan bir cümleyi değil, savunmanın bütününü ele almak gerekir. Savunmanın bütünü ise usul hükümlerine ve saygılı hitap şekline uygundur. Müdafilerin hakaret kasdları olsaydı 136 sayfa içinde bunun yer yer tekerrür etmesi gerekirdi.

"b) Esas hakkındaki mütalâada: 'Şartlanmış, peşin yargılı tabirleri tek başlarına alındığında sözlük anlamları ile hakareti tezammun etmeyebilir. Ancak kelimelerin mücerret olarak alınmaları doğru olmayıp, ifade ettikleri anlamların sıhhatli şekilde tespiti için yer aldıkları metnin içinde, kullanıldıkları ortama ve kullanıldıkları yere göre değerlendirilmeleri gerekir.' denilmektedir.

"Bir kelimenin veya sözün hakaret niteliğinde kabul edilip edilmemesinin 'kullanılan ortam' ile ilgisi olamaz.

"3 — 'Savunma hakkı' Anayasadan gelen temel haklardandır. Bir hakkın kullanılmasının bazı istidlallerle suç sayılması, özellikle yaptıkları hizmetin 'kamu hizmeti' olduğu Avukatlık Kanununun birinci maddesinde zikredilen avukatlar açısından, bu hakkın kullanılmasında kuşku yaratabilir ve bundan Adâlet zarar görür.

"Yukardaki mütalâamı saygı ile takdirlerinize ar-

zederim. 7.6.1972".

Mahkemenin savunucu avukatlar hakkında verdiği mahkûmiyet kararının bu mektupla ilgili gerekçe bölümünü, 12 Mart Sıkıyönetim Mahkemeleri hâkimlerinin yargılama anlayış ve yöntemlerini göstermesi bakımından aşağıya alıyoruz:

"... Bu arada; sanık Halit Çelenk, meslektaş olarak Prof. Faruk Erem'e bir mektup yazarak haklarındaki isnadı ve isnattaki cümleleri belirterek, bunda savcının iddia ettiği şekilde suç olup olmadığı hususunu sorduğu Faruk Erem: Dosyada mevcut iki sayfalık mektubunda, muhterem meslektaşım başlığı altında sorulan hususların suç teşkil etmediğini izah eden mektubun kanunlarımız çerçevesinde bir bilirkişi beyanı veyahut şahadet zaptı mahiyetinde olmadığı, mahkemece bir kararın bu yola gidilmediği gerekçesi ile tetkikte hiç nazara alınmamıştır. Sadece iki meslektaş arasında yazılmış bir mektup olarak mütalâa edilmiş, davanın esası ile ilgili görülmemiştir. *Zamanımızda saygıdeğer kişilikleri, belli fikir yapıları ve meslekî vasıfları ile rejime müteallik kesin kanaatları bilinenlerin dahi bu ortamda eyyamcılığa 'oportünist' kaymaları memleket menfaatları bakımından esefle karşılanmış ve muhterem zevatın köklü kanaatlarını bir dava sebebiyle de olsa terkedip, tamamen tersini iddia eder duruma düşmeleri, memleket geleceği bakımından hazin görülmüş, güven duygusu ve inançları zayıflatır mahiyette kabul olunmuştur.*" (Karar, s. 4.)

12 Mart Sıkıyönetim Askerî Mahkemeleri; kararlarında ve özellikle Deniz Gezmiş ve arkadaşları ile ilgili mahkûmiyet kararlarında bile sayın Prof. Faruk Erem'in yapıtlarını kaynak olarak gösterdikleri halde, bu askerî savcıya hakaret davasında, savunmada söylenen sözlerin savunma sınırları içinde kaldığını ve suç sayılamayacağını bildiren Sayın Erem'i eyyamcı-

lıkla ve oportünistlikle suçlamaktan çekinmemişlerdir.

7. İdam kararları yasaya ve toplanan delillere aykırı olarak verilmiştir. Bu dava, bağımsız ve anayasal ilkelere uygun olarak kurulmuş bir mahkemede görülseydi, sanıklara idam kararı verilemeyeceği, olayda Türk Ceza Yasasının 146. maddesinin uygulanamayacağı, ancak adam kaçırma, silah taşıma, gasp gibi eylemlerden ötürü adı geçen yasanın bu konulara ilişkin hükümlerine göre, ceza verilebileceği kuşkusuzdur.

A) Mahkeme; yıllardan beri 27 Mayıs Anayasasını savunan, bu Anayasanın uygulanmasını isteyen, bu amaçla toplantılar ve yürüyüşler düzenleyen, bu yolda saldırıya uğrayan, coplanan, karakollarda işkence gören genç insanların Anayasayı ortadan kaldırmak suçunu işlediklerini kabul ederek, sanıkların amaçlarına tamamen aykırı bir değerlendirme yapmıştır. Böyle bir olayda Anayasal düzeni ortadan kaldırmak kastını varsaymak, hukuk ve sağduyu açısından inancımıza göre olanaksızdır.

B) Askerî Yargıtay Daireler Kurulu kararının ayrışık oyunda hâkim albay Nahit Saçlıoğlu ve hâkim tuğgeneral Kemal Gökçen şöyle demektedirler:

"MUHALEFET ŞERHİ

"Anayasamızın 132. maddesi: (Hâkimler Anayasa'ya, kanuna, hukuka ve vicdanî kanaatlerine göre hüküm verirler.) demektedir.

"Bu ifadeye göre hâkim, hükümlerinde, sadece önündeki kanunu değil, gerektiğinde Anayasayı; veya çağın insanlık camiasına malettiği seviyesiyle, Anayasaları da bazı yerlerinde aşabilecek olan hukuku; hatta hüküm verme san'atı ile bu san'atın gayesi olan gerçek adaleti bulmada ve en yetkili bir ölçü olması sebebiyle hepsinin üstünde yeri bulunan VİCDAN'ını da nazara alacaktır.

"Bu itibarla biz de, vicdanımız dahil, bütün bu unsurları nazara alarak, Askerî Yargıtay Daireler Kurulunun, Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının tamamını veya bir kısmını tağyir, tebdil veya ilgaya ve bu kanun ile teşekkül etmiş olan Türkiye Büyük Millet Meclisini ıskata veya vazifesini yapmaktan men'e cebren teşebbüs ve bu suça fer'an iştirak etmekten sanık Ahmet ERDOĞAN, Metin GÜNGÖRMÜŞ, Mustafa YALÇINER, Hacı TONAK, Mete ERTEKİN, Recep SAKIN, Atillâ KESKİN, Metin YILDIRIMTÜRK, Mehmet ASAL, Osman ARKIŞ, Ercan ÖZTÜRK, Semih ORCAN, Cengiz BALTACI, Mehmet NAKİPOĞLU, ve Mustafa ÇUBUK haklarındaki kararına aşağıdaki yönlerden ve aşağıdaki sebeplerle muhalifiz.

"I — SUÇUN VASFI (NİTELİĞİ) YÖNÜNDEN:

"As. Yargıtay Daireler Kurulunca, yukarda adları yazılı onbeş sanıktan ilk dördünün fiilleri TCK'nın 146. maddesinin 1. fıkrasına, geri kalan onbirinin fiilleri de aynı maddenin 3. fıkrasına uygun olarak nitelendirilmiştir. **Bize göre bu sanıkların fiilleri 146. maddeye değil esas itibariyle 168. maddeye uymaktadır.** Ancak bir kısmının fiilleri, bu madde şümulünü aştığından bunlar hakkında 168. madde ile birlikte, diğer fiillerinin temas ettiği maddelerin de ayrı ayrı uygulanması ve bunlardan herbirine göre tayin edilecek cezaların içtimaı suretiyle de neticei cezanın tesbiti gerekmektedir.

"Sanıkların fiillerini niçin 146. maddeye uygun görmemekteyiz?

"Bunların fiilerinin 146. maddeye uygun görülebilmesi için suçun maddî, manevî ve kanunî unsurlarıyla birlikte bu unsurların oluşma ve belirmesinde etkisi bulunan şu üç şartın da mevcut ve tahakkuk etmiş olması lâzımdır.

"1 — Fiil, gelecekte değil, hal'de, yani işlendiği anda hedefini kendi tesir sahası içine alacak şekilde başlamalı veya diğer bir deyimle fiil, hedefin dışında ve onunla direkt alâkası olmayan zaman ve sahalarda de-

ğil bizzat onun üzerinde işlenmelidir. Meselâ, bir insan öldürmeye niyet edilmişse, öldürmeye teşebbüs fiili o insanın üzerinde ve o insana tesir edecek şekilde cereyan etmelidir.

"2 — Ceza Hukuku ilkelerine göre müstakil bir suç teşkil etmedikçe hazırlık hareketleri safhası cezalandırılamayacağından, failin fiili hazırlık hareketleri safhasını aşıp; teşebbüsün icrasına girmeli, yani fiilde ciddî bir (icra başlangıcı) bulunmalıdır.

"3 — İcra hareketlerine de mutlaka, kanunun vesaiti mahsusa dediği elverişli vasıtalar (yani, gayeyi elde etmeye yeterli olduğunda şüphe bulunmayan vasıtalar) temin edilmiş olarak ve bu elverişli vasıtalarla başlanılmalıdır.

"Sanıkların fiillerinin TCK'nın 146. maddesine uyduğu iddiasıyla dava açılmış ve mahkemece de bu iddiaya uygun şekilde hüküm tesis edilmiş olduğuna göre, evvel emirde sanıkların sübuta ermiş fiillerinin bu üç şart açısından gözden geçirilmesi gerekmektedir. Ne var ki, olayların izah ve değerlendirilmesinde yardımcı olacağı düşüncesiyle önce 146. maddedeki suçun kaç şekilde inceleneceği hususu belirtilmeye çalışılacaktır.

"Bu suçlar biri yukarıdan aşağı, diğeri aşağıdan yukarı olmak üzere iki şekilde işlenebilirler. Bunları yukarıdan aşağıya işleyebilecek olanlar, siyasî iktidarlar; kamu kudretini elinde bulunduranlar, kısa deyimi ile idare edenler olabilir. Bunlar da bu suçu, biri icraî diğeri ihmalî olmak üzere iki şekilde işleyebilirler.

"İcraî şekilde işlemleri genellikle, ya fiilî müdahaleler şeklinde; ya da Anayasaya rağmen yönetimi Anayasaya aykırı şekilde yürütmek ve sürdürmek şeklinde olur. (1950-1960 yılları arasının siyasî iktidarı münfesih Demokrat Partinin yönetimi gibi.)

"İhmalî şekilde işlemleri ise Anayasanın ilkelerini, öngördüğü hedeflerle devlete yüklediği görevleri ve verdiği direktifleri (meselâ, 1961 Anayasasındaki reformlar, lâiklik ve sosyal adalet ilkeleri vs. gibi) ortada ciddî bir engel yokken hiç nazara almamak ve onları yerine getirmemek veya diğer bir ifade ile otorite ve hâkimiyet

gücüne dayanarak Anayasayı uygulamamak ve işletmemek şeklinde olabilir.

"Durumları icabı, dava sanıklarının Anayasayı yukarıdan aşağıya ihlâl edebilecekleri elbette düşünülemez.

"TCK'nın 146. maddesindeki suçun aşağıdan yukarıya doğru işlenmesine veya buna teşebbüs edilmesine gelince: Suçu bu şekilde işleyecek faiiller genellikle idare edenlerin dışında olanlardır. Dava sanıkları, iddia ve kabule göre, bu türden kişilerdir. Ancak burada dikkat edilecek bir nokta vardır. O da bu suçu aşağıdan yukarıya işleyecek olanların, Anayasaya ve onun kurduğu düzene bekçilik etmekle görevli olan devlet güçlerini karşılarında bulacakları ve hedefe ulaşabilmek için genellikle bu güçlerle mücadele etmek mecburiyetinde kalacaklarıdır. (Bu suçu aşağıdan yukarıya doğru işleme teşebbüsüne bizde, kısmen misal olarak 21 Mayıs 1963 tarihinde Albay Talât AYDEMİR tarafından girişilen silahlı askerî hareket gösterilebilir.)

"Suçun genel işlenme şekline böylece işaret ettikten sonra yukarıda koyduğumuz sistematiğe dönerek önce sanıkların sübuta ermiş fiillerine, sonra da, bunların, TCK'nın 146. maddesinde yazılı suçun işlenebilmesinin asgarî üç şartı açısından ele alınmasına geçelim.

"Sanıkların, dosya münderecatı ile de teyit edilen ikrar ve itiraflarına göre ideolojik durumları ve sübuta eren fiilleri şöyle özetlenebilir.

"Sanıklar verdikleri ifadelerde Marksist-Leninist olduklarını, Marksizmi ve Leninizmi eylemlerine kılavuz aldıklarını, Türkiye'de kurulmasını istedikleri düzenin sosyalist bir düzen olduğunu, kendilerinin bunu kurmak için çalışıp savaştıklarını, bu düzenin demokratik yoldan değil, ancak zor yoluyla kurulabileceğine inandıklarını, bunun için de uzlaşmaz silahlı gerilla metodunu seçtiklerini, ihtilâlci anlamda devrimci olduklarını, devrimciliğin kendileri için bir meslek teşkil ettiğini, gayelerine etap etap ulaşabileceklerini bildiklerini ve hareketlerini ona göre planladıklarını, bu bilinç ve inancın gereği olarak önce ileride girişilecek büyük hareketin nüvesini teşkil edecek şekilde gizli çekirdek bir örgüt kurduklarını,

bu örgüte güvenilir militanları aldıklarını, bunlarla ilk etapta şehir gerillasını başlatmayı, bunda başarı sağladıktan sonra kır gerillasına geçmeyi tasarladıklarını, halkı, çekmekte olduğu sıkıntının sebebi üzerinde bilinçlendirip kır gerillası örgütünü tamamlayınca da bundan netice almaya elverişli bir halk kurtuluş cephesi ve onun içinden de bir Halk Kurtuluş Ordusu doğacağını umduklarını, böyle bir cephe ve ordu teşekkül ettikten sonra devrimci faaliyetleri durdurmayacaklarını, fakat kesin neticeli harekete de hemen geçmeyeceklerini, böyle bir harekete memleket siyasî ve ekonomik buhrana sürüklendiği zaman başlayacaklarını, zira ancak böyle bir buhrana sürüklenmiş olan halkın kendilerine kurtarıcı gözüyle bakacağını ve hareketlerini destekleyeceğini, devrim stratejisinin de bunu gerektirdiğini, bütün bu etapları aşabilmek için ise, silaha, cephaneye, paraya, halkın dikkatinin kendi üzerlerine çekilmesine, tedirgin edilmesine, huzur arar hale getirilmesine ve hükümetin acz içine düşürülmesine ihtiyaç bulunduğunu, bunun için de banka soyduklarını, adam kaçırdıklarını, kaçırdıkları adamların bir kısmı için fidye istediklerini, polis kulübelerini kurşunladıklarını, kısacası etap etap geliştirilecek genel stratejilerinin ikinci safhasında, yani kır gerillasının hemen başlangıcında hükümet kuvvetleri tarafından yakalandıklarını söylemişler ve fiillerinin bulunduğu safha ve ellerindeki vasıta ve güçlerinin yetersizliği sebebiyle TCK'nın 146. maddesi ile tecziye edilmemeleri gerektiğini müdafaa olarak ileri sürmüşlerdir.

"Şimdi, sanıkların, doğruluğu dosya münderecatı ile de anlaşılan bu beyanlarına göre, sübuta eren fiillerini, yukarıda 146. maddesinin işlenmesi bakımından vazettiğimiz asgarî üç şart açısından gözden geçirelim.

"1 — Sanıklar mevcut düzeni ihtilâlci ve zor yoluyla sosyalist düzene dönüştürmek için savaştıklarını açıkça ve hep birlikte söylediklerine göre, çabalarında başarıya ulaştıkları takdirde ihtilâlci sosyalizme kapalı olduğu için, bugünkü düzenin ve rejimin temelini teşkil eden yürürlükteki anayasayı değiştireceklerine ve nerede olursa olsun temelden bir düzen değişikliğine teşeb-

büs edilmesi halinde de hedefin, onun hukukî dayanağını teşkil eden anayasa olacağında asla şüphe yoktur. Bu sebeplerle, anayasa değiştirmek, sanıklar için vazgeçilmez bir gayedir. Bu itibarla suçları da bir hâl suçu değil ileride işlenmesi amaçlanan bir gaye suçudur.

"Halbuki birinci şart geleceği değil, hâl'i amaçlamakta ve fiilin hâl'de hedefi kendi tesir sahasına alacak şekilde cereyan etmesini öngörmektedir. Olayda bu durum yoktur. Sanıklar henüz 146. maddedeki suçun özünü teşkil eden anayasa ve parlamento ile meşgul değiller, hedefe kendilerini götüreceğine inandıkları yolun ilk istasyonlarındadırlar. Kısaca bütün bu sebeplerle sanıkların fiillerinde önce birinci şart mevcut değildir.

"2 — Birinci şartın mevcut olmayışı çok kere ikinci şartı da etkiler. Zira sanıkların işleyecekleri fiilin çok ötesinde bulunmaları demek, onların henüz hazırlık hareketleri safhasında bulunduklarını, müessir icra'ya başlamadıklarını ve her an (vazgeçme) durumuna geçebileceklerini gösterir. Halbuki ciddî icra başlangıcına teşebbüste fail hem artık (vazgeçme) haline dönmek imkânını kaybetmiş, hem de üzerinde netice almayı istediği hedefe çok yaklaşmış ve onu icra hareketlerinin tesir sahası içine almıştır. Davada ise sanıklar, şehir gerillasını birkaç şehirde denemişler, kıra intikal etmişler, kır gerillası hareketlerini başlatmak üzere iken yakalanmışlardır.

"Bu hâl 146. maddedeki fiilin icra başlangıcı (teşebbüs) olamaz. Ancak hazırlıkları olur ki onların da herbiri ayrı suçlar teşkil ettiklerinden, kanunlarda temas ettikleri maddelerle cezalandırılmaları gerekir.

"3 — İcra hareketlerine, elverişli vasıtalarla başlanması şartına gelince: Ceza hukuku tatbikatında elverişli vasıtadan maksat, kendileriyle istenen neticeyi almada yeterli bulunduklarından şüphe edilemeyecek vasıtalardır.

"Bir an için sanıkların fiilinde icra başlangıcı bulunduğu farz edilse bile —ki bize göre yoktur— sanıkların anayasayı ihlâle veya Meclisi çalışamaz hale getirmeye yahut da iskata yetecek güçte vasıtaları var mıdır, varsa nedir?

"Dosya münderecatına göre sanıklar; militanlarının

sayıları, maddî güçleri, silah ve çeşitli mücadele vasıtaları, taktik, strateji ve sevki idareleri bakımından netice almayı sağlayacak (elverişli) vasıtalara sahip bir örgüt niteliğinde gözükmemektedirler.

"Zira, militanlarının adedi, açılmış diğer davalardakiler de dahil edilse, birkaç yüz kişiyi geçmemektedir.

"Dava dosyasında kır gerillasına katılanların sayısı ise sadece 22 kişidir.

"Silah, cephane ve sair vasıtalarının toplamı bir komando taburununkine bile tekabül etmemektedir.

"Başlarında sevki idareden anlayan kurmayları ve kumandanları yoktur. Kendilerini Carlos'un 'liderleri eylemler yaratır' gibi bir safsatasına kaptırmışlardır.

"Taktik ve stratejilerine gelince; en eskisi Lenin'in 50 yıldan beri, en yenisi de Carlos Merighella'nın 1968'den beri bilinen metodlarına dayanmaktadır. Bu metodlardan hiç birisi, elverişli vasıtalar tedarik edilmeden, şartları oluşturmadan, hele ülkenin coğrafî, sosyal, ekonomik ve kültürel yapısı elvermeden sonuç alacak metod ve vasıtalar değildir. Ayrıca, dünyanın her yerinde antikomünist devletler ve onların görevli örgütleri bu metodları bütün ayrıntıları ile bilmekte ve bunlara karşı uyanık tedbirli bulunmaktadır.

"Kısacası, yukarıda da işaret ettiğimiz üzere, memleketimizde TCK'nın 146/1. maddesindeki suçu işlemeyi niyet edenlerin hareketlerinin elverişli vasıtlarla vuku bulduğunu kabul edilebilmek için bunların, ya Anayasa ve onun kurduğu devlet düzeninin bekçiliğini yapmakta olan güçlerle azçok mücadele edebilme yeteneğine sahip olduklarını düşündürecek bir kuvvetle; veyahut da bilinmeyen şaşırtıcı bir taktik, strateji ve sevki idareyle harekete geçmiş olmaları lâzımdır. Halbuki sanıkların ne vasıtaları elverişlidir, ne de taktik ve stratejilerinin bilinmeyen bir tarafı vardır. Günümüzde bunlar olsa olsa ancak uyanık ve tedbirli olmayan idareler için şaşırtıcı olur ve sürpriz teşkil ederler.

"Diğer taraftan; bize göre TCK'nın 146/1. maddesinin Anayasa ile ilgili idaresinin öngördüğü hal; gayesi, işleniş şekli, işlenebilmesinin günümüzde gerektirdiği güç

ve vasıtalar itibariyle, ne Binbaşı Enver Bey'in küçük bir kadro ile Babı-âli'yi basarak yaptığı (hükümet darbesi); ne Ermeni çetelerinin Van ve havalisinde yarattığı (iğtişaş = karışıklık); ne Şeyh Sait'in yönettiği (İSYAN) ve ne de fesat gruplarının çıkardığı fesat hareketleridir. Fesadı da, darbeyi de, iğtişaşı da, hatta klasik anlamdaki isyanı da aşan bir ihtilâl (**Revolution** = Devrim) hali veya ona yakın bir halin kendisi ya da teşebbüsüdür.

"Günümüzde, olaylara ve eylemlere taktik, ve hatta zahiren karakter değiştirerek yürütülüp sürdürülmek suretiyle 146/1. madde ile Anayasayı ihlâl açısından istindaf edilen gayenin dışında bir görünüş kazandırılmaya çalışıldığı ileri sürülebilir. Ancak bu gibi durumlarda günah, unsur eksikliği sebebiyle maddeyi uygulamayan hâkimin değil, kanunları zamanında günün icap ve ihtiyaçlarına cevap verecek hale getirmeyenlerindir. Hâkimler yaptıkları uygulamada; topluma, dünyaya ve tarihe karşı sadece suç tarihinde yürürlükte olan kanunlar ve onların fiilleri neticeleyen unsurları ile bağlı ve sorumludurlar. **Özellikle ceza tatbikatında ceza hâkimleri suç unsurlarını hiç bir mülahaza ile zorlayamaz ve kendiliklerinden suç unsuru yaratamazlar. Buna asla mezun değildirler.**

Hülasa, sanıkların yukarıda işaret edilen güçleri, imkânları, bilinen taktik ve stratejileri ile, Türk Devletinin Atatürkçü ordu ve emniyet güçleri ve toplumun dinden ahlâkî telâkkilerine varıncaya kadar çeşitli sosyolojik barajları karşılaştırıldığında, Türkiye şartlarına göre, sanıkların TCK'nın 146. maddesindeki suçu işlemek için elverişli vasıtalara sahip oldukları ve icraya böyle vasıtalarla başladıkları şeklindeki bir düşünceye katılamamakta ve böyle bir düşünceyi gerçekçi ve inandırıcı bulamamaktayız.

"O halde sanıkların fiilleri hangi suçu teşkil etmektedir?

"Sanıkların fiilleri, yukarıda da işaret olunduğu üzere, esas itibariyle TCK'nın 168. maddesindeki suçu meydana getirmektedir. Bu madde ise (TCK'nın 146. mad-

desindeki suçu işlemek için silahlı cemiyet ve çete teşkil etmek) suçunu tespit ve ona ceza tayin etmektedir. Bu maddedeki suçun temel unsurları, silahlı çete ve cemiyet teşkil etmek ve bunları TCK'nın 146. maddesindeki suçu işlemek için meydana getirmektedir.

"Sanıklar, bu maddede bahsedilen çeteyi de, cemiyeti de meydana getirmişlerdir. Silahlıdırlar. Gayeleri de yukarıda belirtildiği üzere, başarıya ulaştıkları zaman Anayasayı tebdil (değiştirmek) ederek yerine sosyalist bir düzenin anayasasını ikame ettirmektir. O halde sanıkların bütün fiil, hareket ve gayeleri 168. maddedeki suçun unsurlarını kapsamakta ve ona tamamen uymaktadır.

"Ancak, olay sanıklarının bir kısmının fiilleri, kişisel durumlarına göre bu maddenin 1., bir kısmınınki de 2. fıkrasına uygudur. Keza, bazıları daha başka fiilleri ile bu madde şümulünü de aşmıştır. Meselâ banka soymuşlar, adam kaçırmışlar, adam yaralamışlar, fidye istemişler, beyannamelerle halkı rejim aleyhine tahrik etmişler, komünist propagandası vs. yapmışlardır. Biz onların bu fiillerini, yukarıda işaret olunan üç şartın tahakkuk etmemiş olması sebebiyle, 146. maddedeki suçu işlemeye teşebbüs veya onun icra başlangıcı olarak kabul edememekte, ancak bu suçun hazırlık hareketlerinden olan ve herbiri müstakil birer suç teşkil eden aynı cürmi kast altında işlenmiş olarak görmekteyiz. Bu itibarla da bize göre sanıklar hakkında uygulanması gereken esas madde TCK'nın 168. maddesi, tayin edilecek neticei ceza da bu maddedeki durumlara uyan cezaya, diğer fiillerinin herbiri için ayrı ayrı tayin edilecek cezaların toplanarak eklenmesiyle meydana çıkacak olan ceza miktarı yahut sanıkların özel durumlarına göre TCK'nın 79 ve 80. maddelerinin tatbiki ile elde edilecek ceza miktarıdır.

"II — TAKDİRİ HAFİFLETİCİ SEBEP YÖNÜNDEN:

"Sıkıyönetim Mahkemesi ilk kararında sanıklardan hiç birisinin cezasını takdiren hafifletmek için sebep görmemiş ve haklarında TCK'nın 59. maddesini uygulama-

mıştır. As. Yargıtay 2. Dairesi ise ölüm cezasına mahkûm edilenlerden Deniz GEZMİŞ, Yusuf ARSLAN, Hüseyin İNAN dışında kalan 5 sanık hakkında TCK'nın 59. maddesinin uygulanmamasını yerinde bulmayarak hükmü bu cihetten de bozmuştur. Hüküm Mahkemesi 59. maddenin uygulanmasının kendisine verilmiş mutlak bir yetki olduğunu, yüksek mahkemenin buna müdahale hakkı bulunmadığı düşüncesinden hareketle eski hükmünde ısrar etmiştir. Ancak ısrar ederken de; ittihaz ettiği kararın 62. sayfasında, takdiri hafifletici sebebi varit görmemesiyle ilgili olarak, sanıkların mahkemedeki tutum ve davranışlarının yanısıra (... Mahkememiz kişisel görüşlerini mahfuz tutmuş, müessese olarak bunlar üzerinde hüküm vermeyi kamu vicdanına, tarihe ve Türkiye Büyük Millet Meclisinin takdir ve yetkisine bırakmayı uygun görmüştür.) şeklinde ortaya bir düşünce koymuştur.

"Israr üzerine dosyayı inceleyen Daireler Kurulu, sebepleri mevcut olduğu zaman Yüksek Mahkemenin TCK'nın 59. maddesinin tatbiki ile ilgili olarak bozma yapabileceği ve sanıklardan suçları Daireler Kurulunca da 146/1. maddesine uygun görülen Ahmet ERDOĞAN, Metin GÜNGÖRMÜŞ, Mustafa YALÇINER ve Hacı TONAK haklarında TCK'nın 59. maddesinin uygulanması gerekeceği hususunu karar altına almıştır. Ancak Daireler Kurulu bu kararı alırken sadece dairenin temas ettiği ve bizim de benimsediğimiz tek sebebe dayanmış, takdiri tahfif için geçerli olabilecek başka sebepler üzerinde durmamıştır. Kanaatimizce tek sebebe dayanılması yetersizdir. Nitekim hüküm mahkemesinin eski kararında ısrar etmesi bunun bir delilidir. Ve aslında da davada 59. maddenin uygulanması için tek değil, birkaç sebep mevcuttur.

"Bu itibarla takdiren hafifletmek için olayda aşağıdaki sebeplere dayanılması kanaatimizce daha yerinde olurdu. Bu yüzden muhalefet şerhimizde bu sebeplere de kısaca temas edeceğiz. Davamızda bu sebeplerin özünü, sanıklara TCK'nın 59. maddesinin uygulanmasının, cezada adalete daha yaklaştırıcı olduğuna muhatabın inandırılması teşkil etmektedir.

"Mahkemeler cezayı takdiren hafifletirlerken belli

bir sebebe bağlı değildirler. Şahsa, ya da fiile bağlı bazı halleri takdiri hafifletici sebep telakki edebildikleri gibi, bunların dışında kalan birçok halleri de, meselâ suçun sebep ve saiklerini de takdiri hafifletici sebep telâkki edebilirler.

'Davada gerçek adalete yaklaşmak için takdiri hafifletici sebepler olarak şu hususlar da kanaatimizce nazara alınabilir ve alınmalıdır.

"1 — **Sanıkların çok genç ve büyük çoğunluğunun üniversite öğrencisi olması:**

"Sanıklar, his, heyecan ve enerjilerinin en çok istismara müsait bulunduğu bir yaştadırlar. Üstelik iktidar da, bunları istismar edeceklere, memleket yönetiminde sayısız kötü örnekler vererek istismarcıların işini kolaylaştırmıştır. Bu sanıklar memleketin dört köşesinden üniversitelere anadan doğma anarşist veya sosyalist militan olarak gelmemişlerdir. Yüksek tahsile geldikleri zaman memleketi yönetmekten sorumlu olanlar onları her yönü ile başıboş, sahipsiz ve idealsiz bırakmış, meçhul eller de bu boşluktan faydalanarak onları bugünkü akibetlerine sürüklemişlerdir. Nerede o meçhul eller, nerede bunları başıboş sahipsiz ve idealsiz bırakanlar ve üstelik kötü misalleri ile bu sanıkların kafalarının çelinmesini kolaylaştıranlar?... Esas büyük sorumlu bunlarken, birer piyon durumunda olan ve onların tecrübelerine de sahip bulunmayan bu genç sanıkların hayatlarını daha ömürlerinin baharında ellerinden alıp onlara bir defacık ve müebbet hapis şeklinde olsun yaşamak şansı tanımamak mevcut ortam sebebiyle, herhalde gerçek adalete yaklaşmak değil, ondan biraz uzaklaşmak olur.

"2 — Sanıkların suçu Daireler Kurulunca ekseriyetle de olsa, TCK'nın 146. maddesine uygun görülmüştür. Yargıtay Üyesi Dr. Jur. A. Pulat GÖZÜBÜYÜK'ün (**TCK Şerhi** adlı eserinin 2. cildinin 107. sayfasında da) belirtildiği üzere TCK'nın 146. maddesindeki suç failleri hakkında (geri verme) işlemi de cereyan edemeyecek olan **siyasî suçlardandır.**

"Fiillerin siyasî suç olarak kabul edilmesi ise takdiri hafifletici sebep bakımından bize göre şu üç düşünceyi ve hatta sonucu doğurabilir.

"a — Çağın ulaştığı uygarlık düzeyi, bilhassa, ideolojik mahiyeti bulunan siyasî suçlardan dolayı, ölüm cezası verilmesini artık benimsememektedir. Bu husus nazara alınarak takdiri hafifletici sebebe gidilebilir.

"b — Adi suçlarda, yerine göre sebep ve saikler, suçun işlenme şartları ve ortamı nasıl takdiri hafifletici sebep olarak nazara alınabiliyorsa, siyasî suçlarda da siyasî ortam, bu çeşit suça tayin edilecek cezanın dozunu, hem meydana getireceği içtimaî fayda, hem de siyasî fayda bakımından tayinde mahkeme tarafından nazara alınabilir. Ve olaylarda siyasî ortamın etkisi bulunduğuna kanaat getirildiği zaman da siyasî ortam takdiri hafifletici sebep olarak kabul edilebilir. Böyle bir kabulü, vicdanî bir denge meselesi olan adalete daha yaklaştırıcı bulduğumuzdan mahkemenin, ortam hakkında hüküm vermeyi, (tarihe, kamu vicdanına ve parlamentoya) bırakmasında isabet görmemekteyiz. Zira sanıkların gizli cemiyet kurup eylemlere başladıkları ve sürdürdükleri tarihlerde iktidar; hukuk, idare ve siyaset açısından akıl almaz bir tutum içinde bulunuyordu. Bu tutum, vatanını ve milletini kişisel çıkarlarından daha çok seven ve bunun doğurabileceği sonuçları idrak eden her Türkün iktidara karşı çeşitli duygularla dolup taşmasına yolaçıyordu. Nitekim ağırbaşlı ve sabırlı kimselerden meydana geldiğinde şüphe bulunmayan tüm yüksek mahkemelerimizin yaşlı-başlı hâkimleri bile iktidarı protesto için yürüyüşe geçmekten kendilerini alamamıştı. Nitekim iktidarın bundan da nasibini almadığını gören Türk Silahlı Kuvvetleri haklı olarak 211 sayılı T. Si. Kuvv. İç Hizmet Kanunundan aldığı yetkiye dayanarak verdiği 12 Mart 1971 tarihli muhtırasının 1. maddesinde (parlamento ve hükümet, süregelen tutum, görüş ve icraatı ile yurdumuzu anarşi, kardeş kavgası, sosyal ve ekonomik huzursuzluklar içine sokmuş, Atatürk'ün bize hedef verdiği çağdaş uygarlık seviyesine ulaşmak ümidini kamuoyunda yitirmiş ve Anayasanın öngördüğü reformları tahakkuk ettirmemiş olup Türkiye Cumhuriyetinin geleceği ağır tehlike içine düşürülmüştür.) demek suretiyle hükümeti ve parlamentoyu suçlamış ve mevcut hükümetin yerini Atatürkçü ve reformcu bir kabinenin almasını istemek

mecburiyetinde kalmıştır.

"İşte sanıkların suçlarını işledikleri ortam böyle bir idare, siyaset ve ruh haleti ortamıydı. Sanıkların böyle bir ortamın etkisinde kalmadıklarını ve bu ortamın, onların hukuk sınırları dışına bu kadar çıkmalarına veya çıkarılmalarına yolaçmadığını iddia etmek herhalde çok güçtür.

"Şuna inanıyoruz ki, 1961 Anayasasından sonra işbaşına gelen iktidarlar onun öngördüğü reformları yapsalardı; komünizmin panzehirlerinden sayılan sosyal adaletle sosyal güvenliği, irticaın panzehiri olan çağdaş müsbet bilimin egemenliğini sağlasalardı; Anayasanın özüne uygun bir yönetim kursalardı ve 12 Mart muhtırasında da temas edildiği gibi memleketin problemlerini çoğaltan değil her bakımdan çözebilecek güçte bir parlamento vücuda getirmek için milletin en yetenekli evlâtlarının parlamentoya girmesini mümkün kılacak bir seçim sistemini (Anayasanın 55. maddesindeki ilkelere uygun şekilde) vücuda getirselerdi, olaylar ve eylemler masum öğrenci hareketleri seviyesini, ya hiç ya da bu kadar aşmazdı. Bu sözlerle sanıklar mazurdurlar, suçsuzdurlar, iktidarın yetersizliği onları haklı kılar demiyoruz. Sadece ve özellikle siyasî suçlarda adalet dengesini sağlamak bakımından siyasî ortamın da sanıklar için hafifletici sebep olarak nazara alınmasını mümkün gördüğümüzü ifade etmek istiyoruz. Bu düşüncemize karşılık olarak sanıkların sadece kanunların değil Anayasanın da müsaade etmediği bir tutumun içine girdikleri ileri sürülebilirse de buna karşı düşüncemiz şudur ki; esasen sanıkların fiilleri nihaî hedef olarak, Anayasanın cevaz vermediği bir ideoloji ve eylem tarzından hareketle rejimi ve Anayasayı değil de, Anayasaya sadık kalınarak, sırf Anayasaya aykırı tutumu sebebiyle siyasî iktidarı alsaydı, bize göre, böyle bir siyasî ortam içinde haklarında sadece takdiri hafifletici sebebin değil, Anayasanın önsözüne ve ilkelerine dayanılarak Tahrik'in de varsayılması mümkün görülebilirdi.

"c — Siyasî suç davalarının bir özelliği de, adi suçların davalarında hâkim; adalete yaklaşmak için ceza dozunu ayarlarken nasıl adalet duygusunun çerçevelediği

bir içtimaî fayda mülâhazasını ön planda tutmak durumunda ise, siyasî suç davalarında da içtimaî fayda ile birlikte siyasî faydayı da aynı çerçevenin içine sokmak durumundadır.

"Siyasî davaya bakan hâkim tâyin edeceği ceza miktarının meydana getireceği siyasî fayda veya mahzurun takdirini, başka yer ve organlara bırakmadan, suçun meydana geldiği bütün şartları enine-boyuna ve derinliğine tartarak önce kendisi yapacaktır. Her hükümde gaye gerçek adalete yaklaşmak olduğuna göre, siyasî suçlara tâyin edilecek cezada da bu yapılmadan gerçek adalete yaklaşılamaz. Bu itibarla işlenen siyasî suçun kanundaki cezası ölüm dahi olsa, şayet mahkeme sanığın idamında içtimaî fayda ile birlikte siyasî fayda da görmüyorsa, başka sebep aramaksızın ve durumun takdirini başka yer ve organlara bırakmaksızın sırf bu sebebe dayanarak hükmettiği ölüm cezasını TCK'nın 59. maddesini uygulamak suretiyle müebbet ağır hapse çevirebilir. Hâkim buna hem yetkilidir hem de kendisini hukuk ve vicdanı açısından görevli sayabilir.

"Yasama organının takdirine gelince; esasen onun gerekli gördüğü zaman rahatça kullanabileceği affa kadar giden geniş bir yetkisi vardır. Bu itibarla mahkemenin bizzat kullanabileceği yetkiyi bu organa bırakmasına lüzum da yoktur.

"Yukarıda açıklanan görüş ve sebeplerle Daireler Kurulu Kararına suç vasfı ve TCK'nın 59. maddesinin uygulanmasında tek sebebe dayanılmasının yetersizliği yönlerinden muhalifiz. 24.4.1972".

Üye	Üye
Hâk. Tuğg.	Hâk. Alb.
Kemal GÖKÇEN	Nahit SAÇLIOĞLU

C) 146. madde, Anayasayı ortadan kaldırmaya *teşebbüs eylemini* suç saymıştır. Sanıkların bu yönde ve bu amaçla yapılmış bir teşebbüsleri saptanmamıştır. Mahkeme, "teşebbüs"ü, "icra başlangıcı" olarak nitelemiş ve ele almış, sanıkların adam kaçırmalarını, banka soymalarını, Anayasayı ortadan kaldır-

ma suçunun "teşebbüs eylemleri" ve "icra başlangıcı" olarak değerlendirmiştir. Bu değerlendirme, suç öğelerinin keyfi bir yönde zorlanmasından başka bir şey değildir. Bu eylemler, 146. maddede yazılı teşebbüsün öğeleri olmayıp, adam kaçırma, banka soyma gibi suçların öğeleridir. Bir suçu, başka bir suçun teşebbüs öğesi saymak yasanın kabul edemeyeceği bir uygulamadır.

146. maddeye dayanılarak açılan İrfan Solmazer ve arkadaşları davasında, olayda bu maddenin uygulanamayacağına karar verdiği için Millî Savunma Bakanlığınca görevine son verilen İstanbul Sıkıyönetim 1 numaralı Askerî Mahkemesi, teşebbüs konusunda şöyle demektedir:

"Teşebbüs fiilinin kendisi, yani netice olarak alınırsa, suçun tamamlanmasının mümkün olmadığı kabul olunmak icabeder. Halbuki, kanunda gösterilmiş tebdil, tağyir ve ilga neticelerinin tahakkuku mümkündür. Bu halde failin siyasi iktidara sahip olmasından dolayı cezalandırılamazlığı başka, suçun tamamlanması ve tekevvünü başka şeylerdir. Aynı fail böylece ele geçirdiği iktidardan şu veya bu sebeple uzaklaştırıldıkça, fiiline uyan 'TCK'nın 146. maddesi sadece teşebbüs edenleri tecrim etmekle tamamlanmış fiili ihtiva etmemekte' denilerek bu madde dışında mütalâa edilecek değildir. Bu sebeple maddedeki teşebbüs kelimesi suçun neticesi olmayıp, teknik manada teşebbüsü, yani nakıs ve tam teşebbüsü ifade etmekte olup, bu suçun neticesi teşebbüs imişçesine bir 'tevessül' veya yeltenme yahut da 'teşebbüse teşebbüs' gibi mütalâa edilemez. Teşebbüse teşebbüs esasen hukukî durum ve terim değildir. Tevessül veya yeltenme ise kanun koyucumuzun meçhulü olan bir kavram değildir. Zira tehlike suçu olmalarından dolayı hazırlık hareketlerini cezalandırdığı istisnai hükümlerden birisi olan TCK'nın 141/1. maddesinde, te-

şebbüs derecesine varmamış, cemiyet kabul etmek suretiyle teşebbüs ile tevessülü ayırmıştır. Şayet kanun vazıı 146. maddenin ihlâline yeltenilmesini dahi tecrim etmek istiyor olsaydı, aynı tarzda bir hüküm sevkederek 'cebren tevessül edenler' ibaresini kullanırdı." (K. 1972/1, Esas. 1972/13 K.)

Adı geçen mahkemeye göre; 12 Mart ve Sıkıyönetim dönemlerinde, 28.9.1971 tarihinde kabul edilen "1490 sayılı bir yasa ile yurdumuzda huzur ve sükûnu, güvenlik ve asayişi bozan, geçici de olsa, bir kısım kamu hizmetlerinin yerine getirilmesini engelleyen bazı eylemlerin önlenmesi ve en kısa zamanda tamamlanması gereken bazı eksikliklerin giderilmesini temin etmek üzere TCK'nın bazı maddeleri değiştirilmiş ve bazı maddelerine de yeni fıkralar eklenmiştir. 1 Temmuz 1926 tarihinde yürürlüğe giren ve yarım yüzyıla yaklaşan uygulama sırasında çeşitli sebep ve ihtiyaçlarla 27 defa değişikliğe uğrayan TCK'nın bazı maddelerine yeni fıkralar eklenmiş ve bazı maddeleri de değiştirilerek anarşik eylemlerin önlenmesi bakımından (bazı şahısların, dağınık veya örgütlenmiş toplulukların, açık yahut gizli kuruluşların) bankaların basılarak soyulması, adam kaçırılıp fidye alınması, silah, dinamit, ateşli ecza ve benzerlerinin kullanılması suretiyle eylemlere girişilmesi ile ilgili maddeler yeni şekiller aldıkları halde, As. C. K.'da yeni durum ve şartlara uygun değişiklikler yapılmamıştır." (Aynı karar.)

Yani yasakoyucu, adam kaçırma ve gasp gibi olaylara ilişkin yasa maddelerinde 12 Mart Sıkıyönetim döneminde 1490 sayılı yasa ile değişiklikler yapmış ve cezaları artırmış olduğuna göre, sözü geçen eylemlerin bu maddelere göre cezalandırılmasını düşünmüş ve değişiklikleri bu nedenle yapmıştır. Bu açıdan bu tür eylemlerde TCK'nın 146. maddesini uygulamak yasakoyucunun amacına da aykırı düşer.

D) 146. maddeye göre, Anayasayı ortadan kaldırma suçunun oluşabilmesi için bu amacı gerçekleştirmeye *elverişli vasıtaların* kullanılması gerekir. Yani kullanılan araçların amaca ulaşılmasına elverişli olması zorunludur. Aksi halde hukukta "işlenmez suç" denilen eylem türü meydana gelmiş olur.

Bu konuda, ortadan kaldırılan İstanbul 1 numaralı Sıkıyönetim Askerî Mahkemesi şöyle demektedir:

"Bir an için bu fiillerin icra başlangıcı sayılacağı, TCK'nın 146/1. maddeyi ihlâl için girişilmiş bir hareket teşkil ettiği farzımuhal olarak düşünülse bile fiilde aranacak olan elverişli bir vasıtanın bulunmayışı, suçun tekevvününü bu yönden de önler. Yukarıda açıklandığı gibi, bu suça teşebbüs halinde müteşebbisin sahip bulunması gereken elverişli vasıta, sanıklarda mevcut değildir. Yukarıda sayılan olaylarla Anayasa nizamının tebdil veya ilga edilebilmesi bu nizamın pek çürük, onu koruyan güçlerin de pek zayıf olması demektir. Oysa ki bu güçlerin başında Anayasal düzenin, demokratik cumhuriyetin en dinç ve zinde bekçisi Türk Silahlı Kuvvetleri bulunmaktadır. Onun içinden çıksa bile bu mesabedeki bir grubun gerekli güçte sayılmasına imkân yoktur. O itibarla 146. maddenin ihlâlinden ve ihlâl için gerekli elverişli vasıtadan bahsolunurken, ölçü bu olacaktır. Yani, T.C. Anayasasının ilga, tağyir ve tedbil suçunu işleyecek olanlar için elverişli vasıta, bu güçlere yakın olmak gibi muhal sayılabilecek bir seviyede bulunacaktır.

"Sanıkların bu mecrada yalnız olmadıkları, bugün Türkiye'de mevcut birkaç sosyalist devrimci kuruluşun aynı hedefe doğru hareket içinde bulundukları, vasıta ve metodları konusuna da bu zaviyeden bakılması halinde elverişlilik neticesine varılacağı mütalâada sözkonusu edilmekte ise de, davamızda sanıkların sayılan TİP, TÖS, TKP, DDKO, THKO, THKC ile değil, daha yaygın bir örgüt olmasına rağmen, Dev-

Genç ile dahi irtibatı ispatlanamamıştır. Bu irtibatın zımnî olduğu iddia olunabilirse de, suçun gerek sübut, gerekse tavsifi yönünden önem arzeden kastın tesbit ve teşhisinde bir mahkemenin dosyası ve delilleri kendisinde bulunmayan ve bu delilleri takdire yetkisi bulunmadığı davalardan edindiği intibalara binaen vardığı faraziyelere dayanarak hüküm vermesi hukukî anlayışa uygun düşmez. Mahkememiz bu itibarla dava dosyası ve dosyadaki delillerle bağlı bulunmuş, iddia veçhile suçlarını sabit gördüğü sanıkların Dev-Genç'le ve herhangi bir cunta ile ilişkisini sabit gösteren delile rastlamamış bulunduğundan elverişli vasıta konusunda bu yolda bir kanaata varılmıştır. Bu düşünceden hareket ediliyor idiyse delillerin aynı mahkemenin takdirine tevdi olunabilmesi için davaların da müttehiden o mahkemede açılması gerekir veya bunların hepsinin aynı amaç için belirli bir metoda bağlı olarak icraî hareketlere başlamış oldukları delilleriyle ortaya konur. O zaman o bilgi ve delillere göre vasıtanın elverişliliği münakaşa olunurdu.

"Netice olarak 146/1. maddeyle tecziyeleri istenen sanıkların:

"— Fiilleri anayasal düzeni direkt olarak yıkmaya yönelik değildir.

"— Bu fiiller bu maksada yönelik olsalar bile icra hareketi teşkil eden vasıf ve mahiyette değildir.

"— Bu vasıfta bulunsalar bile, elverişli vasıtaya haiz değildirler.

"Bu sebeplerle davamızda 146/1. maddenin tatbik kabiliyeti yoktur. Hal böyle olur, 146/1. maddenin ihlâli mevzubahis olmaz ve ortada asli maddî fail bulunmazsa, bu suça azmettirme gibi asli ve 3. fıkraya uygun bir fer'î iştirakten de bahsolunamaz." (Es. 972/1, K: 972/13.)

E) Ceza Yasasının 146. maddesinde gösterilen Anayasayı ortadan kaldırma suçu ile ilgili tüm savun-

maları reddeden Sıkıyönetim Askeri Mahkemesi, verdiği idam kararlarında hafifletici herhangi bir neden görmemiş, böylece olayda ceza yasasının 59. maddesini de uygulamamıştır.

Bu konuda mahkeme, kararında şu ilginç gerekçeye yer vererek, sorumluluğu Türkiye Büyük Millet Meclisine yüklemek istemiştir:

"Sanıkların ve müdafilerinin bugünkü ortama gelinmesinin, olayların gerçek müsebbiblerinin politik iktidar ve emrindeki militanlar oldukları, bunlara karşı çıkanların meşru müdafaa halinde bulundukları yolundaki beyanları ve hadisede TCK'nın 59. maddesinin tatbikini talep eder istikametteki savunmaları, haksız tahrik müessesesindeki hukuki unsurlardan mahrum bulunduğundan, hukuki yönleri itibariyle kabule şayan görülememiş, *bu detaylı eleştiri ve iddialar hakkında mahkememiz kişisel görüşlerini mahfuz tutmuş, müessese olarak bunlar üzerinde hüküm vermeyi, kamu vicdanına, tarihe ve Türkiye Büyük Millet Meclisinin takdir ve yetkisine bırakmayı uygun görmüştür.*

"Türk Ceza Kanununun 59. maddesinin tatbikine dair talepler, sanıkların mahkemedeki tutum ve davranışları itibariyle kabule şayan görülmemiştir."

Oysa, gerek Askeri Yargıtay ve gerekse daha sonra, son kararda mahkeme, Deniz Gezmiş, Yusuf Arslan ve Hüseyin İnan haklarında TCK'nın 59. maddesinin uygulanmasını reddederken, adı geçen sanıkların bütün eylemlere katıldıklarını, öteki sanıkların ise eylemlerin tamamına katılmayıp, bir kısım eylemlere katıldıklarını gerekçe olarak göstermiştir.

Bir suçun maddi öğelerini, 59. maddeyi uygulamak ve idam cezasını ömür boyu ağır hapse çevirmemek için ağırlaştırıcı neden olarak kabul etmek, hukukça olanaksızdır. Çünkü yasa, o suç işlendiği hallerde cezasını göstermiştir. Suçu oluşturan eylemle-

ri, 59. maddenin uygulanmaması için ayrıca neden olarak göstermek, sanığı iki kez cezalandırmaktan başka bir anlam taşıyamaz.

Yukarıda özetlenen bu açıklamalar göstermektedir ki:

1 — Deniz Gezmiş, Yusuf Arslan, Hüseyin İnan ve arkadaşları; kuruluşları Anayasanın temel ilkelerine aykırı, siyasal iktidara bağımlı, emir ve kumanda zincirine bağlı, bağımsızlıktan ve hâkimin güvencesinden yoksun bir mahkemede yargılanmışlar ve mahkûm edilmişlerdir. Anayasal ilkelerden ve "mahkeme" kavramını oluşturan öğelerden yoksun bulunan böyle bir kuruluşu, temelde, "mahkeme" olarak nitelemek olanaksızdır. Kararlar "mahkeme" niteliği olmayan bir kurul tarafından verilmiştir.

2 — Siyasal iktidar ve sıkıyönetim komutanlıkları, yayınladıkları bildirilerle, Anayasaya aykırı olarak, sıkıyönetim askerî mahkemelerine sürekli telkin ve tavsiyelerde bulunmuşlardır.

3 — Davayı savunan avukatlar üzerinde ağır baskılar uygulanmış, soruşturma ve davalar açılarak mahkûmiyet kararları verilmiştir.

4 — Sanıklar ve savunucularının savunma hakları kısıtlanmıştır.

5 — Verilen idam, ömür boyu ağır hapis ve ağır hapis cezaları, ceza yasasının uygulanan maddelerine aykırı olup, bu hükümler ceza hukukunda yeri olmayan keyfî ve dayanaksız yorum ve istidlâllere (akıl yürütme) dayanılarak verilmiştir.

BİRİNCİ BÖLÜM
ANILAR VE İNFAZ GECESİ ANILARI

6 MAYIS 1972. Saat 0.30. Beşevler'deki evimin kapısı çalınıyor. Eşim Şekibe ile birlikte kapıyı açıyoruz. Kapının önünde, sivil emniyet görevlisi oldukları her hallerinden anlaşılan iki kişi duruyor. Birisi telaşlı bir sesle soruyor:

— Avukat Halit Çelenk siz misiniz?

— Evet.

— Ankara Savcısı Fazıl Bey sizi bekliyor.

— Geliyorum.

İnfazda bulunmak üzere çağrıldığımı hemen anlıyorum. Şekibe ile bir an "beklenen son geldi" der gibi bakışıyoruz.

Bu, beklenen bir gündü. Daha önce idam kararları verilmiş. Askerî Yargıtayca onanarak kesinleşmiş, ilk tashihi karar istemi reddedilmiş. Büyük Millet Meclisinde ve Cumhuriyet Senatosunda yapılan gürültülü

görüşmelerden sonra kararların yerine getirilmesi oy çokluğu ile kararlaştırılmıştır. İnfazlarda hazır bulunmak üzere Avukat Mükerrem Erdoğan'la birlikte Ankara İnfaz Savcılığına başvurulmuş ve gece dışarı çıkma yasağı nedeniyle infaz yerinde bulunmamızın sağlanması istenmiştir.

İnfazların yapılacağı gün gizli tutulmuş, avukatlara bir gün önceden bilgi verilmesi istendiği halde, bu yapılmamıştır.

2 Mayıs 1972, 3 Mayıs 1972 günlerinde idam kararlarına, "tashihi karar" ve "infazın yerine getirilemeyeceği istemi" ile yeniden itirazlar yapılmış ve 4 Mayıs 1972 gününde de infazın geri bırakılması için Askerî Yargıtaya başvurulmuştur.

Yapılan itirazlara, yasal başvurmalara ve itirazların henüz karara bağlanmamış olmasına rağmen, içimde kuşkular var. Günlerdir, gecenin geç saatlerine kadar giysilerim üzerimde, evimde bekliyorum. Görevliler kapıya geldikleri zaman beni hazır buluyorlar. Eşimin uzattığı Bellergal'i yutuyor ve şişesini cebime koyuyorum. Hemen çıkıyoruz.

Ankara'da gece sokağa çıkma yasağı var. Sokaklar bomboş ve sessiz. Kapının önünde siyah, 06 AA 748 plaka sayılı resmî bir araba duruyor. Nemli gecenin sessizliğini yırtarak Beşevler, Emniyet Sarayı yolu ile Ankara Merkez Cezaevine doğru yolalıyoruz. Emniyet Sarayını izleyen kavşağı geçer geçmez yolun iki tarafında yaklaşık olarak onar adım aralıklarla tomsonlu askerler bekliyor. Merkez Cezaevine kadar bu güvenlik önlemleri sürüyor.

Beş yıldan beri gözlerimin önünden gitmeyen, Ankara Merkez Cezaevinin küçük avlusundaki karakavak ve leylak ağaçları, bu gece 23-24 yaşlarında üç devrimcinin; Yusuf Arslan, Hüseyin İnan ve Deniz Gezmiş'in idamını seyredecekler.

Evet bu üç genç adam, gözlerini kırpmadan, kor-

ku nedir bilmeden, yürekli adımlarla ölümü selâmlayacaklar, idam sehpası altında söylevler vererek, inançlarını ve davalarını savunacaklar ve hayatlarını verecekler.

Resmî arabadaki görevli, elinde telsiz, "404! 404! neredesiniz?" sözlerini yineleyerek anonslar veriyor ve kentin öteki yörelerindeki emniyet görevlileriyle ilişki kurmaya çalışıyor. Kısa bir süre önce, 13 Martta Mamak Askerî Cezaevinde yaptığımız görüşmede, bu yürekli ölüm yolcularının bana söyledikleri sözler belleğimde canlanıyor:

— ... Mesele hukuk ve yasa meselesi değildir. Mesele tamamen siyasî bir meseledir. İnfazlar yapılacaktır. Bizler ölüme hiç korkmadan, en küçük bir endişe duymadan, seve seve gidiyoruz.

Aradan beş yıl geçti. 12 Mart faşizmi "tarih" sayfalarına geçmek üzere. Bu dönemin ekonomik sosyal ve siyasal nedenleri üzerine yazılmaya, yayınlar yapılmaya başlandı bile. Devrimciler, toplum ve doğa olaylarına bilim açısından bakanlar, "12 Mart"ın teşhisini daha başında koydular. Bu dönemin meydana gelmesinde, hangi ekonomik ve sosyal etkenlerin rol oynadığını, olayların iç ve dış nedenlerini gördüler. Bugün bunun belgeleri yer yer açıklanıyor ve gözler önüne seriliyor.

Toplumumuz 12 Mart döneminde, geçmişinde raslanmayan, geleneklerine yabancı uygulamalarla karşı karşıya kaldı. 20 bine yakın genç, asker, öğretmen, işçi, köylü, aydın, sanatçı, yazar, avukat, mühendis, doktor işkence ve "sorgulama"lardan geçti. Generaller, kurmay albay ve yarbaylar, ünlü yazarlar, sanatçılar, profesörler tutuklandı, maddî ve manevî işkenceye tâbi tutuldu. Kontr-gerilla denilen gayrı-resmî ve yetkisiz gizli örgütlerde, CİA merkezlerinde eğitilmiş görevliler tarafından "sorgulamalar" yapıldı. Sorguya çekilenlere elektro-şoka varıncaya kadar in-

sanlık-dışı işkenceler uygulandı. Ölenler, hastalananlar, sakatlananlar binleri buldu. Kızlar ve kadınlar, ahlâk-dışı ve yüzkızartıcı davranışlarla karşı karşıya bırakıldılar.

Bu sorgulama yöntemleriyle alınan ifadeler, açılan davalara ve verilen kararlara dayanak yapıldı.

Siyasal iktidarın sözcüleri ve bu iktidarın dayandığı sınıfların çıkarlarını savunanlar; kamuoyunu belli bir yönde oluşturmak için büyük bir kampanya açtılar. "Son Türk devletinin ortadan kaldırılmak istendiği", Anayasanın "tebdil, tağyir ve ilga" edilmekte olduğu, Büyük Millet Meclisinin görevine engel olunmak için girişimler yapıldığı söylenip yayıldı. Radyolar ve bir kısım basın, kamuoyuna bu iddiaları yineleyip durdular. Aylar ve yıllarca kamuoyu bu gerçek dışı iddialarla uyutulmaya çalışıldı.

Anayasa ve yasa hükümleri çiğnenerek, davaları gören mahkemelere telkinde bulunuldu. Zaten yasa açısından bağımlı ve hâkimleri hükümetçe görevlendirilen bu mahkemelerin, istenilen doğrultuda karar vermeleri için gereken bütün çabalar harcandı. Kararı beğenilmeyen mahkemeler kapatıldı, hâkimleri dağıtıldı ve sürüldü.

Gerçek Neydi?

Bu iddialar ve yayınlar doğru muydu? Bütün bunlar niçin yapılıyordu? Gerçek neydi?

Bu soruların yanıtını verebilmek için biraz gerilere gitmek, 12 Mart öncesi gelişmelerini anımsamak gerek.

"1968 yılı" Türkiye'de öğrenci hareketlerinin yoğunlaştığı yıldır. Bu ve bunu izleyen yıllarda yüksek öğrenim gençliği kendi sorunlarını ortaya koymuş ve bunlara çözüm bulunmasını istemişti. Üniversite gençliği eğitim ve öğretim konularında yeni düzenlemeler

istiyordu, üniversite yönetiminde söz ve oy sahibi olmak istiyordu, yönetmeliklerde değişiklikler yapılmalıydı, doçent ve profesör ayırımı ve kürsü ağalığı kaldırılmalıydı. Eğitim, ulusal çıkarlara uygun yürütülmeli, özel teşebbüslere kazanç sağlayan kuruluşlara kiralanmamalıydı.

Gençler bu ve benzeri sorunların çözümü için çalıştılar, bu amaçla bildiriler yayınladılar, yürüyüşler yaptılar, ama bir sonuç alamadılar. Yol tıkanmıştı. Bir çıkmazla karşı karşıya kaldıklarını gördüler. Bu kez boykotlara ve daha sonra da işgallere başvurdular. Yine bir sonuç alamadılar. Aksine coplandılar, dövüldüler, karakollarda işkence gördüler.

Siyasal iktidar, dayandığı sınıfların çıkarlarına aykırı gördüğü bu isteklerin hiç birisine ilgi göstermedi. Halkın uyanmasından, haklarına sahip çıkmasından korkuyordu. Bindiği dalı kesemezdi.

Gençler, bu gelişmeler karşısında, üniversite ve eğitim sorunlarının bağımsız sorunlar olmadığını, bu sorunları toplumsal düzenden soyutlamanın olanaksız olduğunu, çözümün temelde "düzen sorunu"na bağlı bulunduğunu anladılar ve bunun bilincine vardılar.

Emperyalizmin etki alanında, bakanlıklarında yabancı uzmanlar, topraklarında yabancı üsler, 40.000'e yakın askerî personel, köylerinde barış gönüllüleri adı altında casuslar, yeraltı ve yerüstü servetlerinde sömürücü yabancı sermaye, yurdun bağımsızlığını tehlikeye düşüren ikili anlaşmaların hüküm sürdüğü yarı-bağımlı bir ülkede üniversite sorunu tek başına çözülemezdi. Yurt sorunlarının çözümü bir bütündü. Dava yalnızca üniversite sorunu değil, bağımsızlık ve düzen sorunu idi. Bunlar birbirine bağlı sorunlardı. Bu bilinç aşamasına varan gençlik, eylemini anti-emperyalist bir yöne doğrulttu, artık hedef bağımsızlıktı, halktan yana bir devlet yönetimi, sömürüsüz, hakça

bir toplum düzeniydi.

Böylece, gençliğin mücadelesi, üniversite ve eğitim sorunlarından yurt sorunlarına dönüştü, artık amaç tam bağımsızlık, halkın mutluluğu, iç ve dış sömürüye son vermekti.

Oysa iktidarda 27 Mayıs Anayasasına düşman bir yönetim vardı. Anayasa rafa kaldırılmıştı. Reformlar askıdaydı. Yargı organlarının kararları hiçe sayılıyordu. Anti-demokratik yasalar kıyasıya uygulanıyordu.

Bu "manzara-i umumiye" karşısında yurtsever gençlik, yasal haklarını kullanarak direnişe geçti. Toplantılar, yürüyüşler düzenlendi, bildiriler yayınlandı. Demokratik ve yasal eylemler birbirini izledi. Ankara'da "Anayasaya Saygı" yürüyüşleri yapıldı. İstanbul'da "Anayasa ve Kanunlara Uyma" mitingleri düzenlendi. Miting alanları "Anayasaya Saygı, Bağımsız Türkiye, Kahrolsun Amerika, İç ve Dış Sömürüye Paydos" sloganlarıyla çınladı.

Gençlik yasal yollarla Anayasanın eksiksiz uygulanmasını, reformların yapılmasını, anti-demokratik yasaların değiştirilmesini istiyor, yurdu bağımlı hale getiren anlaşmaların ve uygulamaların kaldırılmasını talep ediyordu. Türkiye halkının mutluluğunu ve yurdun bağımsızlığını bu düzenlemelerin yapılmasında görüyordu.

Bunları istemek ve gerçekleştirmeye çalışmak, kuşkusuz öncelikle siyasal partilerin göreviydi. Gençlik örgütleri bu alanda ancak yan bir güç olarak görev alabilirdi. Ama günün sosyal ve siyasal koşulları ve bu koşulların oluşturduğu ortam gençliğe bu yönde daha önemli görevler yüklemişti.

Toplumun en bilinçli ve dinamik gücü olan gençliğin, bu istekleri kamuoyuna ve yöneticilere duyurabilmek için giriştiği yasal eylemler, siyasal iktidarın en acımasız baskısı ve terörü ile karşılaştı.

O dönemin görevli emniyet memurları, alanlar-

da, miting yerlerinde gençleri copladılar, dövdüler, onları kitle halinde karakollara ve emniyet binalarına götürerek işkence yaptılar. İşkencelerden sakatlanan ve hastalananların yanında, ölenler de oldu. Resmî açıklamalarda bunların "intihar ettikleri" söylendi.

Kanlı pazarlar düzenlendi. Camilerde vaizler tarafından kışkırtılan gruplar, toplu halde yasal toplantıları bastılar. Gençler öldürüldü. Olay yerindeki emniyet görevlileri olaylara seyirci kaldılar. Kimi kez de saldırganlara yardımcı oldular. Kışkırtıcı ajanlar bu saldırılarda etkin görev yapıyorlardı.

Siyasal Bilgiler ve Hacettepe öğrenci yurtları emniyet görevlilerince arama bahanesi ile basıldı. Kız ve erkek öğrenciler dövüldü, coplandı. 33 öğrencinin dayak sonucu aldığı yaralar, doktor raporları ile saptandı. Raporlar ve deliller soruşturma dosyalarına girdiği halde suçlular hakkında hiç bir yaptırım uygulanmadı.

Bu ve benzeri saldırılar ve işkenceler sonunda: Hıdır Altınay, Vedat Demircioğlu, Atalay Savaş, Ali Turgut Aytaç, Duran Erdoğan, Mehmet Doğan Kılan, Mehmet Cantekin, Mustafa Taylan Özgür, Mehmet Büyüksevinç, Battal Mehetoğlu, Şeref Aygün, Doktor Necdet Güçlü, Yaşar Yıldırım, Mustafa Baylan, Necmettin Giritlioğlu, Hüseyin Çapkan, Hüseyin Aslantaş, Firuz Mehmedi, Nail Karaçam, İlker Mansuroğlu, Şerafettin Atalay adındaki gençler ve işçiler öldürüldü.

Cinayetlerin çoğunun failleri "meçhul" kaldı.

18.2.1969 gününde Alpaslan Türkeş, 34 ilde 34 komando kursu açılacağını ilân etti. 6.1.1969 gününde CKMP Genel Başkan Yardımcısı Yılanlıoğlu, "komando gençlerin motorize hale getirileceğini" söyledi. CHP Merkez Yönetim Kurulu "faşist komando tertipleriyle yasaların çiğnendiğini" açıkladı. Siyasal Bilgiler Fakültesi Öğrenci Derneği Başkanı, sürekli komando baskınları karşısında "bundan sonra biz bir

hükümet kuvvetine inanmıyoruz, okulumuzu, yurdumuzu ve canımızı kendi bileğimizle koruyacağız" demek zorunda kaldı. İlerici basın yaratılan siyasal ortamın tehlikelerine dikkati çekti, görevlileri uyardı.

Bütün bu baskınlar, adam öldürmeler, işkenceler, komando tertipleri karşısında, yapılan uyarılara rağmen, siyasal iktidar hareketsiz kaldı. Bunları önlemek için gerekli önlemleri almak şöyle dursun, saldırganlara cesaret verdi, arka çıktı.

İşte bu zorlayıcı koşullar altında, hayatlarını her an tehlikede gören ve önlerindeki yasal mücadele yolları da kapatılan devrimci gençlik, kendini savunmayı silahlanmada buldu.

12 Mart muhtırasını verenler, devirdikleri hükümeti Anayasayı uygulamamakla, anayasal reformları gerçekleştirmemekle, Türkiye Cumhuriyetinin geleceğini ağır tehlike içine düşürmekle, yurdumuzu kardeş kavgası, sosyal ve ekonomik huzursuzluklar içine sokmakla suçladı.

Oysa, uygulama, muhtıranın içeriğine ters düştü. Suçlular güçlü oldular.

"Muhtıra Suçluları"na, yani Anayasayı uygulamayanlara, Türkiye Cumhuriyetinin geleceğini ağır tehlike içine düşürenlere, reformları gerçekleştirmeyenlere, ülkeyi kardeş kavgası ve sosyal ve ekonomik huzursuzluklar içine itenlere dokunulmadı. Bu suçluların suçları kâğıt üzerinde kaldı. Yıllardan beri Anayasayı ve reformları savunanlar, bağımsızlık mücadelesi verenler, bu amaçla yapılan toplantı ve yürüyüşlerde coplanan ve işkence görenler; Anayasayı "tebdil, tağyir ve ilga"ya girişmekle suçlandılar, tutuklandılar, ömürboyu ağır hapis ve ölüm cezalarına çarptırıldılar. Faşizm tırmanıyordu.

Bugün 12 Mart faşizminin Amerikan istihbarat örgütü CİA tarafından planlandığı, yerli ve yabancı öteki istihbarat örgütlerinin bu planın uygulanmasında

yardımcı oldukları ve çaba gösterdikleri en yetkili ağızlarca açıklanmaktadır. Bu dönemde meydana gelen birçok olayların nasıl tertip ve tahrik edildiği, bu olaylarda görev alan kışkırtıcı ajanların ikrarlarıyla saptanmıştır.

İncelenmeyen Savunma

İdamla sonuçlanan davada yargılananlar ve avukatları, 300 sayfayı geçen savunmalarında, Türkiye'nin ekonomik, sosyal ve siyasal gelişmelerini incelediler, siyasal iktidarın; temsil ettiği sınıfların çıkarlarına aykırı gördüğü Anayasayı nasıl rafa kaldırdığını, reformları nasıl bir kenara ittiğini ve giderek Anayasayı nasıl ihlâl ettiğini açıklayarak, gerçek suçluların bu iktidarın başında bulunanlar olduğunu kanıtları ile ortaya koydular. Askeri savcılarca düzenlenen iddianamelerde, her nedense (!) sonuç olarak gençlerin idamı isteniyor idiyse de, olayları inceleyen bölümlerde iktidar suçlanıyor, olaylara neden olan siyasal ortamın bu iktidar tarafından yaratıldığı açıklanıyordu.

Bu haklı, dayanaklı ve önyargıdan uzak herkesi inandırıcı savunma karşısında mahkeme, olayı bu açıdan incelemiyor, savunmayı karşılamıyor, sonuçta âdeta "şartlı" bir karar veriyor ve şöyle diyordu:

"... Detaylı eleştiri ve iddialar hakkında mahkememiz kişisel görüşlerini mahfuz tutmuş, müessese olarak hüküm vermeyi kamu vicdanına, tarihe ve Türkiye Büyük Millet Meclisinin takdir ve yetkisine bırakmayı uygun görmüştür."

Böylece mahkeme, savunmanın bu en önemli yönünü incelemesiz bırakıyor, idamların sorumluluğunu kendi üzerinden atmaya çalışıyordu.

Mahkemenin bu kabul biçimine göre bütün bunları kendisi değil, Meclis düşünmeli, tarih düşünmeli, kamuoyu düşünmeliydi.

Acaba bunları hangi Meclis düşünecekti?

12 Mart Muhtırasının suçladığı, "Cumhuriyetin geleceğini ağır bir tehlike içine düşüren" Meclis mi? "Yurdu anarşi, kardeş kavgası, sosyal ve ekonomik huzursuzluklar içine sokan" Meclis mi? Hangi Meclis düşünecekti bunları?

Açıktır ki, mahkeme, gerçekleri dile getiren, haklı ve inandırıcı bu savunmaları karşılayamıyor, reddedemiyor, kabul de edemiyor ve böylece sorunun çözümünü "muhtıra suçlusu" o günkü meclise ve tarihe yüklüyordu.*

Osmanlı ve Cumhuriyet adalet tarihimizde böyle bir karara rastlanamazdı. Çünkü hâkim, önüne getirilen her anlaşmazlığı çözmekle, her savunmayı kabul ya da reddetmekle yükümlü ve görevliydi. İdam kararlarını veren mahkeme ise, bu görevi üstünden atıyor, onu meclise ve tarihe yüklüyordu.

Evet, savunmaların değerlendirilmesi Meclise bırakılıyordu.

"Cumhuriyetin geleceğini ağır bir tehlike içine sokan" Meclise.

Gerçek suçlu, kendi davacılarını ve kurbanlarını yargılayacaktı.

"Kadı ola davacı
"Ve muhbir dahi şahit
"Ol mahkemenin hükmüne derler mi Adalet?!"

Ziya Paşa

Cumhurbaşkanlığına Verilen Rapor

İdam kararları 11/3/1972 günü Millet Meclisince ve 17/3/1972 günü de C. Senatosunca onaylanıyordu.

* Askerî Yar. Daireler Kur. Kararının ayrışık oy yazısında bu konuda şöyle deniliyor: "... Böyle bir kabulü, (Siyasal ortamı hafifletici neden kabul etmeyi) vicdanî bir denge meselesi olan adalete daha yaklaştırıcı bulduğumuzdan, mahkemenin, ortam hakkında hüküm vermeyi, (tarihe, kamu vicdanına ve parlamentoya) bırakmasında isabet görmemekteyiz." (24/4/972 gün ve 972/28-30 sayılı karar.)

CHP, TBMM'nin bu onama kararının usul ve esas yönlerinden iptali için 9 sayfalık bir dilekçe ile Anayasa Mahkemesine başvuruyor, yürütmenin durdurulmasını talep ediyordu.

Anayasa Mahkemesine açılan bu dava üzerine Cumhurbaşkanlığı, Prof. Dr. Faruk Erem'den bu konuda mütalâa istedi. Faruk Erem, usul ve esas yönlerinden, Cumhurbaşkanlığı genel sekreterliğine verdiği raporda şöyle diyordu:

"Sayın General
Cihad Alpan
Cumhurbaşkanlığı
Genel Sekreteri

Zata mahsus ve mahremdir.

Emir buyrulan mütalâa aşağıda saygı ile arzolunmuştur:

1) **Usul bakımından:** CHP'nin iptal sebeplerinden bir kısmı usule dayanmaktadır.

a) **İvedilik, öncelik:** Tasarının Mecliste ve Senatoda Komisyonların teklifi üzerine öncelik ve ivedilikle kabul edildiği, bunu teklif eden Komisyonların gerekçe göstermedikleri ve karar alındığı sırada da bir gerekçeye yer verilmediği bildirilmektedir.

— Gerçekten öncelikle (İç Tüzük: 74) gündemde mevcut maddelere "takdimen müzakere istendiğinde bunun esbabı mucibesinin dermeyan"ı zorunludur. Cumhuriyet Senatosu İç Tüzüğünde de (45) "Hükümet veya Komisyon tarafından **yazılı ve gerekçeli bir istek üzerine**" bir tasarının önce görüşülmesine karar verilebileceği açıklanmıştır.

— Millet Meclisi İç Tüzüğünde (70, 71) bir tasarının "yalnız bir defa müzakeresi ile iktifa edilmesi için Meclisin kabul edeceği esaslı bir sebep olmadıkça müstaceliyet kararı verilemez", "müstaceliyet kararının talebi yukardaki maddede münderiç şartları muhtevi ve tahriri olmak lâzımdır" denilmektedir. Senato İç Tüzüğünde de (46) "esaslı bir sebep olmadıkça ivedilik kararı verilemez" kaydı yer almaktadır.

— O halde "gerekçe" ve "esaslı bir gerekçe" kararın verilebilmesi için aranan bir koşuldur. Anayasamız "kanunların yapılması"nı düzenlemiştir. (Anayasa 91 ve devamı.) İvedi işler — ivedili olmayan işler ayrımı (92) kabul edilmiştir. O halde ivedilik kararı ancak koşullarına riayet edilerek, verilebilir.

b) **Teklif:** CHP, bahiskonusu tasarının Meclise Başbakanlık tarafından sevkini, Anayasanın 64. maddesine aykırı bulmakta ve bundan evvel Adalet Bakanlığınca Meclise sevkedilmemiş olan dosyaların Komisyon kararı ile Başbakanlığa iade olunduğunu ileri sürmektedir.

c) **Münferit Oylama:** CHP'nin gösterdiği sebeplerden biri de, üç kişi hakkındaki ölüm cezalarının yerine getirilmesine dair Adalet Komisyonunca hazırlanan tasarının birinci maddesinin her üç hükümlüyü kapsadığı, bu hali ile genel kurullardan geçtiği ve hükümlüler hakkında tek tek oylama yapılmadığı, bu hususun "cezaların şahsiliği" ilkesine aykırı düştüğüdür.

2) **Esas Bakımından:** CHP'nin esas bakımından ileri sürdüğü iptal sebepleri şunlardır:

a) **Parlamentonun yetkisi:** Anayasanın 132. maddesine göre yasama ve yürütme organları mahkeme kararlarını değiştiremezler, yerine getirilmesini geciktiremezler. Bu kuraldır. Ölüm cezaları hakkında Meclisin vereceği karar, bunun istisnasıdır. Bu istisnanın sebebi şudur: "... mahkemenin nazara alamayacağı hususları dikkat nazarına alarak ve aynı zamanda bir hayata son verilmesinin maşeri vicdanı temsil eden Parlamento tarafından bir defa daha incelenmesi."

b) **Kanun teklifleri ve diğer kararlar:** Meclis gündeminde de, bahiskonusu tasarının görüşüldüğü aynı günün gündeminde başka ölüm cezalarının yerine getirilmesi ile ilgili Komisyon raporları mevcuttur. Bunlar hakkında öncelik ve ivedilik kararı alınmamıştır. Ayrıca hükümlüler af için Meclise müracaat etmişlerdir. Ölüm cezasının ilgası açısından da kanun teklifleri vardır. Bunlar hakkında henüz bir karar verilmiş değildir.

3) **CHP'nin iptal istemi gerekçelerinin değerlendirilmesi:** İptal isteminin usul ve esasa ilişkin gerekçeleri arasında bir bağlantı görülebilir.

a) **Tartışmasız kabul:** Eğer ivedilik ve öncelik kararı alınmamış olsa idi, Meclislerde konu gereği gibi tartışılırdı. Bu tartışma, "subut" ve "vasıf" açısından olamayacaktı. Zira hükümler kesinleşmiştir. Anayasanın Meclise tanıdığı yetki 'mahkemelerce verilip kesinleşen ölüm cezalarının yerine getirilmesine karar vermek"tir. O halde bütün cezalardan ayrı olarak ölüm cezasının yerine getirilmesi için Meclisin bir karar vermesi lâzımdır. **Bu yetki, esasında ölüm cezasının yerine getirilmemesi kararının verilmesinde toplanır.** Mahkemelerin değerlendirmeye yetkili olmadıkları unsurların Meclis tarafından nazara alınması gayesi takip olunmuştur. Meclis bu takdirinde bir ölüm cezasının yerine getirilip getirilmemesinde toplum açısından her türlü mülâhazayı ele alabilecektir. İşte bu nedenle bir kimsenin hayatına son vermede "ivedilik" ve "öncelik" mantıkî değildir. Hukuka aykırıdır. Anayasa, diğer cezaların aksine, bu cezanın bir defa da, Meclis tarafından incelenmesini isterken, bunlar hakkındaki kararın da ivedilik ve öncelikle alınabileceğini düşünmüş olamaz. Zira bu bir çelişme olurdu. Bir taraftan bir munzam teminat getirilmesi, diğer taraftan açıkça istical haklı gözükmektedir.

Meclis gündeminde ve Adalet Komisyonunda pek uzun süredir bekleyen infaz dosyalarının mevcut olduğu bilinmektedir. O dosyaların hepsinin önüne alınan bir dosyanın gerekli incelemeden yoksun bırakıldığını iddia etmek haksız sayılamaz.

b) **Anayasamızdaki kusur:** Ölüm cezalarının yerine getirilip getirilmemesi kararı diğer bütün devletlerde Devlet Başkanına verilmiş bir yetkidir. Zira Devlet Başkanı tarafsızdır. Tarihî bazı nedenlerle bu yetki, memleketimizde Meclise verilmiştir. Çok partili döneme geçince, çoğunluk partisinin oy fazlalığı ile tarafsız tasdik makamı olmak niteliği de kalmamıştır. Bahiskonusu ölüm cezalarının verilmesine sebep olan olayların, kendi partilerine daha fazla zararlı olduğu kanısını taşıyan bir kuruluşun oylamada üstünlüğü tasdik eyleminin toplumca isabetli kabulünü imkânsız kılabilir.

İvedilik ve öncelikle başlayan taraflı tutum, bu cezalar hakkında her türlü mülâhazalar ve parti disiplini dı-

şında vicdanî kanaate göre sonuca varılması kuralına bağlı kalınmadığını göstermektedir.

c) **Mahkemenin kararı:** Ankara 1 no'lu Sıkıyönetim Mahkemesinin 9.10.1971 tarih ve 13/23 sayılı mahkûmiyet kararının 53. sayfasında aynen şu satırlar yer almaktadır: "... detaylı eleştiri ve iddialar hakkında mahkememiz kişisel görüşlerini mahfuz tutmuş, müessese olarak bunlar üzerinde hüküm vermeyi, kamu vicdanına, tarihe ve Türkiye Büyük Millet Meclisinin takdir ve yetkisine bırakmayı uygun görmüştür."

Mahkemenin hükmünde yer alan bu satırların zorunlu kıldığı ölçüde, TBMM'nin takdir ve yetkisini usulî kusurlar nedeni ile, kullanmak alanına sahip kılınmadığı açıkça belli olmaktadır. Kaldı ki, bu satırların uyarıcı etkisi ve özellikle "mahfuz tutulan görüşler" deyimi, kamu vicdanına ve tarihe tevdi kılınan hususlar üzerinde gereken önemle durulması icap eder. Mahkeme kararında (basılı metin, s. 11) işaret edilen "ekonomik rezaletler"e ilişkin satırların neyi ifade ettiği üzerinde durulabilecek bir merci bulunmadan bir sonuca varmak isabetli olamaz. Mahkeme kararı, ölüm cezasına, âdeta şarta bağlı olarak hükmetmiş intibaını vermektedir.

d) **Topluca takdir:** Halen yargılamalar devam etmektedir. TCK'nın 146. maddesine göre verilen ve verilecek bütün kararların birarada ele alınması ve her suçlunun durumu ayrı ayrı incelenerek işledikleri fiillerin vehamet dereceleri karşılaştırılarak, tasdik veya ademi tasdik yetkisi böylece kullanılmalıdır. Aksi halde zamanın geçmesi, eşit olmayan takdirlere yol açabilir. Yüksek Adalet Divanı ve Aydemir olayında tasdik makamları bu imkâna sahip idiler.

4) **Yürütmenin durdurulması konusu:** Anayasamızda ve Anayasa Mahkemesinin Kuruluşuna Ait Kanunda yürütmenin durdurulabilmesi hususunda sarahat olmadığı iddiası doğrudur. Fakat sarahat olmadığından, böyle bir kararı Anayasa Mahkemesinin veremeyeceği düşüncesi isabetli değildir. Yürütmenin durdurulması bir usul konusudur. Usulde kıyas caridir. Bu nedenle Anayasa Mahkemesi bu yola gidebilir. Esasen bu olaydaki karara "yürütmenin durdurulması" isminin de isabetli düşmediğini

sanıyoruz. Zira bu terim idare hukukundaki bir müesseseyi akla getiriyor. Burada bahiskonusu olan "infazın bekletilmesi"dir. Yürütmenin durdurulması kararına konu olan bir idarî tasarrufun tâbi olduğu idare hukuku ve idarî kaza kuralları ile "infazın bekletilmesi" arasında fark vardır. Anayasa Mahkemesinin bu konuda vereceği karar, iadei muhakeme talebinin kabulünde Ceza Mahkemelerinin verdiği karara dahi, ancak ve kısmen benzemektedir. İadei muhakemede infaz durdurulursa, örneğin hürriyeti bağlayıcı ceza hükümlüsü serbest bırakılır. Bu olayda ise sadece ölüm cezasının infazı durdurulmuş olacaktır. O halde Anayasa Mahkemesinin bu konuda ittihaz ettiği karar, sadece bir "tedbir kararı"dır. Bunun için açık hükme ihtiyaç yoktur. Anayasa Mahkemesine verilen görevin yerine getirilmesini sağlayan hükümlerde bu tedbirleri almak esasen mevcuttur.

5) **Karar — kanun tartışması:** Basında rastlanan bazı görüşler, ölüm cezasının yerine getirilmesine ilişkin tasarrufu, Meclisin bir "karar"ı olduğu, kararlara karşı ise Anayasaya aykırılık nedeni ile dava açılamayacağı yolundadır. Bu tartışma, cumhurbaşkanlığınca bahiskonusu tasarıyı tekrar görüşmek üzere iade edip edemeyeceği sorusuna da etkilidir. Zira, aynı şekilde, Cumhurbaşkanının tekrar görüşme istemesi de, yalnız kanunlar içindir.

Teşkilâtı Esasiye Kanunu yürürlükte iken karar — kanun ayrımı vardı. Yukardaki görüş ancak o dönemde haklı gözükebilirdi. Anayasa bu ayrımı kaldırdı. Ölüm cezasının yerine getirilmesi de bir "kanun" ile olmaktadır. Bu nedenle:

a) CHP'nin Anayasa Mahkemesine iptal için başvurmasında bir usulsüzlük yoktur.

b) Cumhurbaşkanımızın yetkileri ise iki bakımdan mütalâa olunmalıdır:

aa) Cumhurbaşkanımızın yetkileri cezaların affı bakımından üç belli sebeple bağlı olduğu Anayasamızda açıklanmış bulunduğundan, bu yol kapalı bulunmaktadır.

bb) Cumhurbaşkanımızın bahiskonusu tasarının usulüne uygun hazırlanmadığı, ivedilik ve öncelik kararlarının isabetli görülmediği, böylesine önemli bir tasarrufta bütün düşüncelerin ortaya atılmasına olanak sağlanma-

sındaki zaruret ve uygun mütalâa buyuracakları sair gerekçelerle tekrar görüşme isteminde bulunmaları mümkün görülmektedir.

6) **Mahkemeden karar istenmesi:** Ceza Usulü Kanununun 403. maddesine göre, bir cezanın infazı hususunda tereddüt olursa mahkemeden karar istenebilir. Konunun bu hükmünün ölüm cezasının Meclisçe onaylanmasında iddia olunan bir usulsüzlüğün çözümünü de kapsayıp kapsamadığında kesin bir kanaat izharı mümkün değildir. Meclisin bir tasarrufunun mahkemece denetiminde bir çeşit yetkisizlik görülebilir. Bununla beraber, mahkemenin bu hususu mümkün görmesi ihtimal dışı değildir.

7) **Adalet Bakanlığının yetkisi:** Ölüm cezalarının tasdik kanunu çıktıktan hemen sonra infazı âdet halindedir. Bununla beraber iadei muhakemeye müracaat halinde, talebin kabul veya reddine kadar infazın bekletildiğine örnekler vardır. Zira infaz halinde telâfisi imkânsız bir durum bahiskonusudur.

Ölüm cezasının hemen infazında bir gelenek mevcut ise de belli bir infaz süresi yoktur. Böylesine önemli bir konuda, Adalet Bakanlığının, müracaatların neticesini beklemeden infaza emretmesi veya böyle bir emir olsa dahi, savcılığın ilerde kanunsuz sayılması mümkün böyle bir emri yerine getirmesi, sorumluluğu gerektirmiş olabilir. "İnsan Hakları"nı (Anayasa 2) ve bunlar arasında başta gelen "Yaşama Hakkı"nı (Anayasa 14) önemsiz saymak mümkün değildir.

Saygı ile mütalâa olarak arzolunur. 22.3.1972, saat 22."

Anayasa Mahkemesi, TBMM'nin idamları onama kararını usul yönünden iptal ediyor. İptal kararı üzerine TBMM yeniden toplanarak oy çokluğu ile idam kararlarını yeniden onaylıyor.

CHP, daha önce Anayasa Mahkemesine açtığı davada Meclisin onama kararının, hem usul ve hem de esas yönlerinden Anayasaya aykırı olduğunu ileri sürmüş ve Yüksek Mahkemece onama kararı usul yönünden iptal edilerek esas yönünden inceleme yapıl-

masına gerek bulmamış olmasına göre, bu kez esas yönünden kararın incelenmesini sağlamak amacı ile yeniden Anayasa Mahkemesine başvurması zorunlu hale gelmiş iken, her nedense bu yola gitmiyor.

Bu durum karşısında, yasama meclislerinin (Millet Meclisi ve C. Senatosu) üye tam sayısının altıdabirinin, Anayasa Mahkemesine dava açma yetkisi bulunduğundan, bu yola başvurma zorunluluğu ortaya çıkıyor. C. Senatosu üye tam sayısına göre Anayasa Mahkemesine dava açabilmek için 33 imza gerektiği halde, C. Senatosundan, bütün çabalara rağmen ancak 27 üye dava için imza veriyor ve 33 imza tamamlanamadığından dava açılamıyor. Böylece idamların onama kararının Anayasa Mahkemesince esas yönünden incelenmesi yolu kapanıyor.

Bir Görüşme

Günlerden 13 Mart 1972 pazartesi. Ölüm cezasına hükümlü Deniz Gezmiş, Yusuf Arslan ve Hüseyin İnan'ı görmek üzere üç avukat arkadaş ile birlikte Mamak 1 no'lu Askerî Cezaevine gidiyoruz. Cezaevi Müdürü Albay Kemal Saldıraner ile telefon konuşması yapan Nöbetçi Assubay, görüşmemize izin verilmediğini bildiriyor. Cezaevi Müdürü ile konuşmak istiyoruz. İsteğimiz Albaya iletiliyor. Albayın odasında aramızda şu konuşma geçiyor:

Albay Kemal Saldıraner:

— Artık dava bitti. Karar Yargıtayca onandı ve Büyük Millet Meclisince karara bağlandı. Avukatlık bir konu kalmadı. Komutanın bana verdiği talimata göre, görüşmeniz mümkün değildir.

— İdam kararları kesinleşmiş olsa da, bu durum görüşmemize engel olamaz. Bizlerin müdafi olarak her zaman yasa yollarına başvurma hakkımız vardır. Tashihi karar, iade-i muhakeme gibi yollara başvu-

rabiliriz, bu başvurmalar süreye de bağlı değildir. İnfaza kadar yapılabilir. İdam cezasının infazında bile hazır bulunmak hakkımız olduğuna göre, daha önce görüşmemiz engellenemez. Böylece bir engelleme yasaya aykırı düşer.

— Bana böyle emir verilmiştir. Verilen emri yerine getiriyorum.

— Verilen bu emir yasaya aykırıdır. Sıkıyönetim Komutanlığı Askerî Savcısıyla telefonda görüşelim. Yasanın görüşmemize olanak sağlayan hükümlerini size bildirsinler.

— Ben Komutanımdan emir aldım.

— Tümen Komutanını telefonla arayınız. Biz kendileri ile konuşalım, durumu açıklayalım ve izin vermelerini sağlayalım.

— Komutanla siz konuşamazsınız.

— O halde siz konuşunuz ve düşüncelerimizi anlatınız. Gerekirse kendileri ile şahsen görüşelim.

Cezaevi Müdürü Albay Kemal Saldıraner telefonu açıyor, Tümen Komutanı ile konuşuyor ve isteklerimizi anlatıyor. Telefon kapanıyor. Sonuçta yalnız bir avukatın görüşmesine izin veriliyor. Birlikte geldiğimiz avukat arkadaşlarım benim görüşmemi uygun görüyorlar. Onlar bekliyorlar ve ben görüşme yerine gidiyorum.

Avukat görüşme yeri yalnızca bir kişinin ayakta durabileceği ya da oturabileceği genişlikte bir bölmedir. Bu bölme ile tutuklunun bulunduğu yer arasında demir parmaklıklı ve camlı bir pencere vardır. Tutuklu da pencerenin arkasındaki yerde ayakta durabilir ya da bir tabureye oturabilir. Seslerin duyulması için pencerenin yaklaşık 25 santim enindeki bir bölümü telle kaplanmıştır. Avukatla tutuklu arasındaki pencere, demir parmaklık, cam ve telle kapatılmış olduğundan dava ile ilgili herhangi bir savunmanın, dilekçenin, ya da yazının alınıp verilmesi müm-

kün değildir. Görüşmeler, görüşme yerinin giriş bölümünde bulunan 4-5 ya da daha çok görevli tarafından izlenir. Bu görevliler —yasaya aykırı da olsa— konuşmaları dinler, not alır, tutanak düzenler ve ilgili yerlere bildirirler. Bunlar subay, assubay ve sivil görevlilerdir.

Önce Deniz Gezmiş ile, sonra Yusuf Arslan'la ve daha sonra da Hüseyin İnan'la ayrı ayrı görüşüyorum. Bu görüşme benim için güç oluyor. Ölüme mahkûm edilmiş, kendisine yükletilen suçu işlemediğine inandığım, belki birkaç gün, belki birkaç hafta sonra idam edilecek insanlarla dava ve yasa yolları üzerine konuşmanın anlamsızlığı beni sarsıyor. Bir gece öncesinden beri tasarladığım sözleri düşünerek ve her kelimeyi ayrı ayrı seçip tartarak Deniz'le konuşmaya başlıyorum.

— Size söylemek ve anlatmak istediğim çok şey var. Ama bunları bu kadar kısa bir süre içinde (konuşma süresi 10 dakikadır) anlatmak olanaksız. Gelişmeleri biliyorsunuz. Yasal haklarımızı sonuna kadar kullanıyoruz ve kullanacağız. İnfazların önlenmesi olanaksız değildir. Bu, birçok etkenlerin oluşmasına bağlı. Buna kendi açınızdan söylemek istediğiniz ve yapılmasını önerdiğiniz şeyler varsa söyleyin, gerekeni yapmaya çalışayım.

— Biz gelişmeleri bekliyoruz. Mesele hukuk ve yasa meselesi değildir. Mesele tamamen siyasî bir meseledir. İnfazlar yapılacaktır. Bizler ölüme, hiç korkmadan, en küçük bir endişe duymadan, seve seve gidiyoruz. Ancak sizden bazı isteklerimiz vardır. Siz bugün gelmeseydiniz biz, sizi zaten haber göndererek çağıracaktık. İsteklerimiz şunlardır:

1 — Taylan Özgür'ün babası Cebeci Mezarlığında kendi ailesi için üç mezar satın almıştı. Bunu öğrenmiştik. Taylan'ın babasına haber gönderin, babalarımıza da söyleyin, o mezarları bize versinler, üçü-

müzü bu mezarlara yanyana gömsünler.

2 — İnfazlarda en azından bir avukatımız ve olanak varsa, özellikle siz bulunun. İnfazlar hakkında ileride maksatlı çevreler tarafından spekülasyonlar yapılabilir, yanlış ve gerçek-dışı şeyler söylenebilir ve yazılabilir. İnfazda bulunacak avukatlarımız ya da avukatımız tanık olsunlar, durumu görsünler, bu tür olası yayınlar hakkında açıklama yapsınlar.

3 — Başbakan dün bir konuşma yaptı, dinledik ve gazetelerde okuduk. [Konuşmayı yapan Nihat Erim'dir.] Bu konuşmayla "bizlerin kendilerinden af dilememiz, eylemlerimizden pişmanlık duyduğumuzu açıklamamız" istenmektedir. Bizler böyle bir şey düşünmüyoruz. Af dilemeyi hatırımızdan geçirmiyoruz, ölüme seve seve gideceğiz. Yurdumuzun ve halkımızın yararına olduğuna inandığımız bir eyleme girdik. Af isteme sözkonusu değildir. Böyle bir şey yapmayacağız. Sizden rica ediyoruz, annelerimize ve babalarımıza söyleyin, bizler için kimseden af dilemesinler, bu küçüklüktür. Bunu yapmasınlar. Bizi küçük düşürmesinler.

4 — Emniyette alınan ifademize, söylemediğimiz ve düşünmediğimiz şeyler eklenmiştir. Bunun sonradan farkına vardık. Ne maksatla yapıldığını bilmiyoruz. İfademize eklenen bu cümlelere göre güya biz Sovyetler Birliği Büyükelçisini de kaçırmak istediğimizi ve bunu planladığımızı söylemişiz. Biz kardeş sosyalist bir ülkenin elçisini kaçırmayız. Bunu reddediyoruz. Bu yalan sözler bizi bağlamaz, bunu da biliniz ve gerektiği zaman açıklayınız.

Vasiyet niteliğinde söylenen bu sözlerden sonra Deniz Gezmiş'e şunları söylüyorum:

— Cebeci'deki mezarlar konusunda isteklerinizi babalarınıza ileteceğim, bunu sağlamalarını söyleyeceğim. Bütün çabalara rağmen infazlar yapılırsa biz de bulunmayı istiyoruz. Bu konuda Ankara İnfaz Sav-

cılığına, Adalet Bakanlığına ve Sıkıyönetim Komutanlığına dilekçe ile başvurduk. Yasa bize bu hakkı tanımaktadır. Sıkıyönetim Komutanlığına verdiğimiz dilekçede, gece dışarı çıkma yasağı olduğu için, infaz yerinde hazır bulundurulmamızın sağlanmasını istedik.

Beni dikkatle dinliyor. Daha sonra sözlerime şunları ekliyorum:

— Giriştiğiniz eylemler, ileride Türkiye'de devrimci hareket açısından incelenecek, tartışılacak ve değerlendirilecektir. Bunlardan gerekli dersler çıkarılacaktır. Bunda kuşkunuz olmasın. Bunu size söylemekte yarar görüyorum.

Görüşme süresi doluyor. Ayrılmadan önce kendilerine bir miktar para getirdiğimi, harçlık olarak ihtiyaçları olabileceğini söylüyorum. Buna şu yanıtı veriyor:

— Şurada üç-beş günümüz kaldı. Burada paraya ihtiyacımız yoktur. Sivil cezaevinde de ihtiyacımız olmayacaktır. Çünkü oraya bizleri infaz için götürecekler. Orada kalmayacağız. Öğrendiğimize göre Fethi Gürcan'ı da Merkez Cezaevine infaz için gece götürmüşler. Bu nedenle paraya gerek yoktur.

Buna rağmen her olasılığa karşı yine de parayı emanete yatıracağımı söylüyorum. Deniz'i götürüyorlar. Daha sonra Yusuf Arslan'la ve İnan'la görüşüyoruz.

Yusuf da Hüseyin de Deniz'in düşüncelerini yineliyorlar. Düşünce beraberliği içinde olduklarını anlıyorum. Hüseyin İnan ayrıca bana Koray Doğan'ın nasıl öldürüldüğünü soruyor. O günlerde Koray Doğan adındaki gencin nişanlısının evine gelirken polis memurları tarafından vurularak öldürüldüğü haberi basında yeralmıştı.

Hüseyin İnan:

— Koray Doğan'ın öldürüldüğünü gazetelerde

okuduk. Bu olayın nasıl olduğu hakkında bilginiz var mıdır?

— Koray'ın babası, kulak-burun-boğaz mütehassısı Doktor Ahmet Doğan beyi tanıyorum. Büyük oğlu veteriner üsteğmen olarak Erzincan'da görev yapıyordu. Bir dava hakkında benimle görüşmüşler ve yardım istemişlerdi. Bu nedenle tanıyordum. Koray'ın öldürüldüğünü işitince başsağlığı dilemek üzere evlerine gittim. Konuşma arasında Ahmet Doğan Beye oğlunun nasıl öldürüldüğünü sordum. Ankara Merkez Komutanı ile polis memurlarının gece eve gelerek Koray'ı aradıklarını, daha sonra nişanlısının evine gittiklerini, evde karakol kurduklarını, sabaha kadar beklediklerini, sabah eve gelmekte olan Koray'ı evin önünde vurarak öldürdüklerini anlattı.

Hüseyin İnan susuyor ve bir yanıt vermiyor.

Görüşmemiz sona eriyor. Görüşme yerinin hemen yanında beni bekleyen avukat arkadaşlarla birlikte cezaevinden ayrılıyoruz. Görüşmeleri avukat arkadaşlarıma anlatıyorum. İstekleri yerine getirmenin yollarını aramaya koyuluyoruz.

Kovuşturma Açılıyor

Ölüm cezası ile sonuçlanan, Deniz Gezmiş ve arkadaşları hakkındaki davada, davayı izleyen avukatlar tarafından ortaklaşa verilen yazılı savunma ile mahkemede görevli Askerî Savcıya hakaret ettiğimiz iddia edilmiş, hakkımızda TCK'nın 266. maddesine dayanılarak bir kamu davası açılmış ve 2 yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılmamız istenmişti.

Deniz Gezmiş, Yusuf Arslan ve Hüseyin İnan'la yaptığım görüşmeden 10 gün kadar sonra, sanık olarak yargılandığımız bu hakaret davasının duruşmasından çıkarken Askerî Savcı Yardımcısı Yüzbaşı Muhteşem Savaşan koridorda yanıma yaklaşarak:

— Bir ifadeniz var, işiniz bitince odama kadar geliniz, diyor. Eşim Şekibe Çelenk de yanımdadır. Ben Askerî Savcının odasına giriyorum. O dışarıda beni bekliyor. Yüzbaşı bana yer gösteriyor, oturuyorum. Bana hakkımda bir şikâyet olduğunu, bir tutanak düzenlendiğini, "kanunun cürüm saydığı suçları övmek" suçundan soruşturma açıldığını, 13 Mart 1972 gününde saat 16.00'da Deniz Gezmiş, Yusuf Arslan ve Hüseyin İnan'a Mamak 1 no'lu Askerî Cezaevinde görüşme yaparken kendilerine:

"Hemen şunu ifade edeyim ki, mahkeme safahatındaki dinleyiciler dahil dışarıda bulunan bütün devrimciler ve biz avukatlarınız, sizlerle iftihar ediyoruz... Sizlerin idam edilmeniz boş değildir, büyük ve şerefli bir olaydır. Sizden sonraki kuşaklara her halinizle örnek olacaksınız... Sizin bu haliniz diğer devrimcilere örnek, eğitici ve ülkücü bir hareketin en büyük belirtileri olacaktır... Sizlerle beraberiz." demiş olduğumu, tutanağa dayanarak bildiriyor ve bu iddialara karşı savunmamı soruyor.

Tutanağı okuyorum. Bu tutanağın Cezaevi İç Emniyet Amiri Üsteğmen Burhanettin Poturna tarafından düzenlenmiş ve Top. Onbaşı Muhafız Yahya Uğur ve Piyade Onbaşı Muhafız Mustafa Şahiner tarafından da imza edilmiş olduğunu görüyorum ve Askerî Savcıya şunları söylüyorum:

— Bu tutanak sahtedir. Gerçeğe aykırıdır. 13 Mart 1972 gününde, müdafileri olduğum Deniz Gezmiş, Yusuf Arslan ve Hüseyin İnan'la görüşme yaptım. Tutanak, görüşmelere ters biçimde hazırlanmıştır. 25 yıldır avukatlık yapıyorum. Hangi sözlerin suç sayılacağını bilirim. Tutanakta yazılı sözler söylenmemiştir. Tutanağı düzenleyen Üsteğmen Burhanettin Poturna, tutuklu müvekkillerimin eşleri, nişanlıları ve kız kardeşleri tarafından, kendilerine sarkıntılık edildiği ileri sürülerek şikâyet edilmiştir. Bu şikâyetler ben ve di-

ğer müdafi avukatlar tarafından cezaevi idaresine iletilmiş, üsteğmen hakkında bu konuda bir dosya düzelenmiştir. Bugün soruşturmaya dayanak yapılan tutanak bu husumetin etkisi altında ve gerçeğe aykırı olarak düzenlenmiştir. Kaldı ki, üsteğmen ile diğer görevlilerin avukat ve tutuklu görüşmelerini dinlemeye ve bu konuda tutanak düzenlemeye yetkileri yoktur. 353 sayılı yasaya göre bu görüşmeler mahremdir. Görüşmeleri, isterse, ancak Askerî Savcı ya da yardımcısı izleyebilir. Eğer Üsteğmen ve diğer görevliler olay yerinde güvenlik nedeniyle bulunuyorlarsa, onların bir duvardan, tel örgüden farkları yoktur. Konuşmaları dinleyemezler. Bu yüzden de düzlenen tutanağın bir delil değeri yoktur.

Askerî Savcı sözlerimi tutanağa yazdırdıktan sonra:

— Sıkıyönetim Komutanlığı, tutuklanmanız için bize emir vermiştir. Tutuklanmanızı istemek zorundayım. Sizi mahkemeye göndereceğim. Koridorda bekleyiniz.

— Madem ki, komutanlık emir vermiştir, görevinizi yapınız.

Koridora çıkıyorum. Eşim Şekibe'ye durumu anlatıyorum ve tutuklanarak Mamak'a gönderildiğim takdirde izlemekte olduğum davalar için alınacak önlemleri görüşüyoruz.

Koridorda uzun süre bekliyoruz. Kapılar açılıp kapanıyor, odalar arasında gidip gelmeler daha sıklaşıyor. Saat ilerliyor.

Sonunda Askerî Savcı, mahkeme kurulunun oluşmadığını ve bundan ötürü de duruşmanın ertesi güne bırakıldığını haber veriyor.

O gün beni serbest bırakıyorlar. Ertesi gün geleceğime ve kaçmayacağıma onlar da inanıyorlar.

Ertesi gün geliyorum. Bu kez hazırlıklıyım. Valizim elimdedir. Duruşma başlıyor.

Top. Albay Azmi Işıklar başkanlığında, Hâkim Yarbay Besim Doğuşlu ve Hâkim Kıdemli Binbaşı Siret Kurtcebe'den kurulu Sıkıyönetim 1 no'lu Askerî Mahkemesi duruşmaya başlıyor.

Duruşma hâkimi bana yükletilen suçu açıklayarak savunmamı soruyor.

Deniz Gezmiş, Yusuf Arslan ve Hüseyin İnan'la yaptığım konuşmaları olduğu gibi anlatıyorum. Bu genç idam hükümlüleri tarafından bana söylenen sözlerin aynen tutanağa yazılmasına özen gösteriyorum. Duruşma hâkimi sözlerimi hemen olduğu gibi yazdırıyor. Ayrıca, Üsteğmen Burhanettin Poturna tarafından düzenlenen tutanağın sahte olduğunu açıklayarak, suçlamayı reddediyorum. Görüşme esnasında tutanağı düzenleyen ve bizi dinleyen görevlilerin yasaya göre yanımızda bulunamayacaklarını, konuşmaları dinleyemeyeceklerini, tutanak düzenleyemeyeceklerini, düzenledikleri takdirde tutanağın yasal bir delil sayılamayacağını, bu kişiler olay yerinde güvenlik nedeniyle bulunuyorlarsa, sadece bu amaçla hareket etmeleri gerektiğini söylüyor ve olayda tutuklanmamı gerektiren bir durum bulunmadığını açıklayarak sözlerime son veriyorum.

Mahkeme kurulu, duruşmaya ara veriyor. Kurul tutuklama istemini görüşüyor ve bu görüşme yarım saat sürüyor. Görüşme bitiyor. Mahkeme kararını bildiriyor ve Üye Hâkim Şiret Kurtcebe'nin karşı oyuna rağmen, oy çokluğu ile tutuklama isteğinin reddine karar veriyor. Kovuşturma tutuksuz sürüyor. Sonunda, Askerî Savcılık, takipsizlik kararı veriyor. (Dosya, 972/274-47.)

Kadın Polis de Davacı Oluyor

Hakkımdaki tutuklama istemi mahkemece reddedildikten birkaç gün sonra Sosyalist Aydınlık ve TÖS

Davalarında sanık olarak yargılanan bayan müvekkillerimle görüşmek üzere Dışkapı'da 3 numaralı Askerî Cezâevine gidiyorum. Tutuklu bayanlarla görüşüyorum. Görevli bir kadın polis memuru, yasaya aykırı da olsa, konuşmaları izliyor. Sıkıyönetimin başından beri, bütün şikâyetlerimize rağmen, askerî cezaevlerinde 353 sayılı "Askerî Mahkemelerin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkındaki Yasanın" 91. maddesine aykırı böyle bir uygulama sürdürülüyor. Deniz Gezmiş, Yusuf Arslan, Hüseyin İnan'la 1 numaralı Askerî Cezaevinde yaptığım görüşmede Üsteğmen Burhanettin Poturna tarafından gerçek-dışı düzenlenen tutanak ve Sıkıyönetim Komutanlığının tutuklama istemi ile mahkemeye gönderilmem olayı bir-iki gün içinde cezaevlerine yayılmış olacak ki, müvekkillerim bana konuyu soruyor ve olayın nasıl meydana geldiğini anlatmamı istiyorlar. Kendilerine yapılan soruşturmayı özet olarak anlattıktan sonra, mahkemede yaptığım savunmayı açıklayarak özellikle avukat-tutuklu görüşmelerinde askerî savcı ya da yardımcısından başka kimselerin hazır bulunamayacağını, savcılık görevi olmayan kimselerin görüşmede hazır bulundukları takdirde bunların ancak güvenlik nedeni ile bulunabileceklerini, ama konuşmaları dinleyemeyeceklerini, çünkü güvenlik nedeniyle bulunan bu kimselerin bir duvardan, bir telörgüden farklı bir durumları olmadığını söylediğimi bildiriyorum.

Görüşme sona eriyor. Tutuklular koğuşlarına dönüyorlar. Görüşme yerinden ayrılacağım sırada kadın polis görevlisi yanıma yaklaşıyor:

— Beyefendi ben sizden davacıyım.

Ben yarı şaşkın kadın görevliye bakıyor ve soruyorum:

— Benden neden davacı oluyorsunuz? Bir şey mi oldu?

— Siz bana hakaret ettiniz, görevli memura vazi-

fe başında hakarette bulundunuz.

— Ben sizinle konuşmadım, hiç bir konuda görüşmedim, size muhatap olmadım, size nasıl hakaret etmiş olabilirim?

— Siz tutuklularla konuşurken bana "duvar", "telörgü" diyerek hakaret ettiniz.

— O sözler, hakkımda açılan soruşturmada, yaptığım savunmada söylediğim sözlerdir. Bu sözlerin sizinle bir ilgisi yoktur. Ben tutuklulara duruşmayı anlattım, bu sözler sizi hedef alan sözler değildir.

— Sizden davacıyım, cezaevi müdürüne gideceğiz, olay hakkında tutanak düzenleyeceğiz.

Bu durum karşısında ister istemez cezaevi müdürünün odasına gidiyoruz. Cezaevi müdürü görevli yarbay bize niçin geldiğimizi soruyor. Kadın polis memuru kendisine hakaret ettiğimi, davacı olduğunu ve tutanak düzenlenmesi için beni getirdiğini ayrıntılarıyla açıklıyor. Ben, müdüre durumu yeniden anlatıyor ve söylediğim sözlerin görevli memurla ilgisi olmadığını, müvekkillerime savcı ve mahkemede yaptığım savunmayı anlattığımı söylüyorum.

Müdür dinliyor ve bana dönerek: Siz serbestsiniz, gidebilirsiniz, diyor.

Daha sonra, haftalarca yeni bir soruşturmanın "davetiye"sini bekleyip duruyorum.

Bir Fotoğrafçı

Gençlerin savunmalarını önce biz avukatlar yapıyoruz. Sıra gençlerin kendilerini savunmalarına geliyor. Salon genç subaylarla dolu. Hemen hemen hepsi ayakta. Gençler yüzelli sayfaya yaklaşan savunmalarını cezaevi koşulları içinde ortaklaşa hazırlamışlar. Bölüm bölüm açıklamayı uygun görmüşler. Savunmanın okunmasına Deniz Gezmiş'ten başlanıyor. Gezmiş savunmasını yaparken duruşma salonuna, mah-

kemeden izin almadan resmî elbiseli bir görevli giriyor, serbestçe ve dikkatleri üzerine çekecek kadar ilginç bir rahatlık içinde Deniz'in çeşitli pozda resimlerini çekiyor ve geldiği yere gidiyor.

Gezmiş, savunmasını bitirdikten sonra, sıra Yusuf Arslan'a geliyor. Yusuf savunmayı okumaya devam ediyor. Görevli fotoğrafçı yeniden ortaya çıkıyor, makinesini rahatça ayarladıktan sonra Arslan'ın da fotoğrafını çekiyor ve ortadan kayboluyor.

Seyirci ve dinleyiciler bundan, savunma yapan tüm sanıkların fotoğraflarının çekileceği sonucunu çıkarıyorlar ve bekliyorlar.

Gençlerin saptadıkları sıraya göre savunma sırası Atilla Keskin'e gelmiştir. Keskin gür sesiyle savunmayı okumaya devam ediyor. Ama görevli fotoğrafçı ortada görünmüyor. Gözler fotoğrafçıyı boşuna bekliyor. Atilla Keskin savunmasını bitirdiği halde fotoğrafçı ortalarda yok. Her nedense Keskin'in fotoğrafı çekilmiyor.

Savunmayı okuma sırası İnan'da. İnan, elindeki kâğıtları önündeki küçük masanın üzerine bırakarak, savunmasını onlara bakmadan kafasında oluşturduğu gibi, sözlü olarak yapmaya başlıyor. Herkes dikkatle onu dinliyor. Sanki anlatıklarını, söylediklerini kendisi yaşamış gibi öylesine açık ve inanarak konuşuyor. Tam bu heyecan anında görevli fotoğrafçı yeniden salonda beliriyor. Yine özenilecek bir rahatlık içinde Hüseyin'in fotoğrafını çekiyor ve salonu terkediyor, bir daha da görünmüyor.

Neden 23 kişiden üç kişi? Herkesin dikkati bu noktada düğümleniveriyor.

Bu olay sanık aileleri ve dinleyiciler arasında tartışma konusu oluyor. Herkes endişeli yorumlara girişiyor. Neden sadece üç kişi? Yoksa üç kişinin idamı, kimi merkezlerce çok önceden mi kararlaştırılmıştır? Mahkemenin ilk kararında 18 kişinin idamına karar

vermesi, bu yorum ve endişeleri dağıtır gibi olmuşsa da, sonunda idamların "üç"te düğümlenmesi sanık ve yakınlarındaki endişe ve yorumları tazeliyor, sürdürüyor...

Ölüm Orucu

İnfazlar yaklaşıyor. Ölüm cezasına hükümlü Deniz Gezmiş, Yusuf Arslan ve Hüseyin İnan bunu biliyor ve infazların hiç bir yolla önlenemeyeceğine inanıyorlar. Mamak Cezaevinde yaptığımız görüşmelerde bu inançlarını ve infazlar hakkındaki düşüncelerini açıkça söylüyorlar. Buna rağmen yaşamlarını, cezaevi koşulları içinde ve inançları doğrultusunda sürdürmekten geri durmuyorlar.

18.4.1972 gününde Mamak 1 numaralı Askeri Cezaevinde 12 gün süren bir ölüm orucuna başlıyorlar.

1972 yılının ilk aylarında kontr-gerilla denilen ve artık gizliliği kalmayan gizli örgütlerde yapılagelen işkenceler yoğunlaşmıştır. Cezaevlerinde bulunan tutuklular, "mahkemeye götürüyoruz, savcıya götürüyoruz" gibi bahanelerle cezaevinden alınıyor, kontr-gerillanın işkencehanesine götürülerek onlara ağır işkenceler uygulanıyor. Siyasî cinayetler yoğunlaşıyor.

Yusuf Arslan, Deniz Gezmiş ve Hüseyin İnan, bu işkenceleri, yasa-dışı uygulamaları, basına konulan sansürü, yapılan Anayasa değişikliklerini ve zamları protesto için ölüm orucuna başlıyorlar ve bunun nedenlerini şöyle açıklıyorlar:

"1 — Son getirilen zamlar ve hayat pahalılığı fakir emekçi halkımızın, zaten son derece güç olan hayat şartlarını, çıkarcıların menfaatı uğruna daha da dayanılmaz hale getirmiştir.

"2 — Halka dönük olan 1961 Anayasası, elbise değiştirir gibi değiştirilmiş, bununla da yetinilmeyerek, halkımıza anayasamızca tanınan hakları tamamen

ortadan kaldırmak için yeni Anayasa değişikliğine gidilmek istenmektedir.

"3 — Sıkıyönetim mahkemelerinde, MİT ajanlarına mahkemelerin temsilcileri görüntüsü verilmek istenmiş ve (ANARŞİST) deyimi ile devrimcilerin katline gidilmiş ve aynı nedenle siyasî cinayetler işlenmiştir.

"4 — Bizim bugün hücrelerinde kaldığımız Mamak Askeri Cezaevinde bulunan diğer tutuklu arkadaşlarımızdan bir veya birkaçı her gün "mahkemeye götürüyoruz" denilerek MİT'in işkence odalarına götürülüp çağ ve insanlık-dışı işkenceye tâbi tutularak yapılan işkncenin bütün belirtileri üstlerinde olarak geri getirilmektedir.

"5 — Bütün bu yasa-dışı, çağ-dışı ve insanlık-dışı uygulamaların halkımız veilerici aydınlar tarafından bilinmemesi ve duyulmaması için basına sansür konulmuş, basın ancak sıkıyönetimin izin verdiği haberleri verebilecek duruma getirilmiştir.

"Bütün bu nedenlerle 18.4.1972 tarihinden itibaren (ÖLÜM ORUCUNA) başladık, bu davranışımızın, kötülükleri sona erdirmeyeceğini biliyoruz. Ancak, halkımıza ve onun haklarına cezaevi hücrelerinde sahip çıkıp onu savunacak tek hareketimiz (ÖLÜM ORUCU)nu sürdürmek olacaktır."

Ölüm orucu başladığı günlerde İstanbul'da Sıkıyönetim Askeri Mahkemelerinde görülmekte olan ve gün-aşırı devam eden duruşmalarda bulunuyorum. Ankara'ya döndüğüm zaman ölüm orucu 11. gününü doldurmuştur. Avukat arkadaşlarım, ölüm orucunun sürdürülmekte olduğunu ve bütün çabalara rağmen Gezmiş, Arslan ve İnan'ın açlık grevinden vazgeçmediklerini söyleyerek bir kez de benim görüşmemi ve onları vazgeçirmeye çalışmamı öneriyorlar.

Düşünüyorum. Başlatılan ölüm orucu, nedenleri yönünden haklıdır. Ancak ölüm cezasına hükümlü

olanlar açısından zamansız ve sakıncalı. Adalet Partili parlamenterlerin, kin ve intikam duyguları ile tam kadro halinde katıldıkları oylamalar sonunda idam kararları TBMM tarafından onanmış, İnönü'nün yönetimindeki CHP, 17.3.1972 günlü bu onama kararının iptali için Anayasa Mahkemesine başvurmuşsa da, yüksek mahkemenin usul yönünden iptal kararı üzerine TBMM tarafından verilen ikinci onama kararı için yeniden Anayasa Mahkemesine başvurmamıştır. Anayasa Mahkemesine böyle bir davanın açılabilmesi için yasama meclislerinde gerekli 1/6 üye imzası bütün çabalara rağmen tamamlanamamıştır. Parlamento-dışı çalışmalar ve dış etkenler sonuç vermemektedir. Yasal yollar tıkanmıştır. Bu ve benzeri nedenlerle infazlar yaklaşmış ve artık her gün beklenir duruma gelmiştir.

Açlığın fiziksel çöküntü doğurucu etkisi korkunçtur. Bu etkinin genç ve yaşlı her insan üzerinde kendini göstereceği kuşkusuzdur. Bu tür çöküntüye uğramış bir insanın infaza dayanabilme gücünün son derece azalacağı da ortadadır. Moral güç ne kadar yerinde ve sağlam olursa olsun, fiziksel çöküntünün infaza olumsuz bir görüntü vereceği ve bunun maksatlı çevrelerce kullanılabileceği ve giderek yersiz ve olumsuz propagandalara neden olacağı da açıktır.

O halde ölüm orucu bırakılmalıdır.

Ölüm orucunun 12. günü Askeri Cezaevine gidiyorum.

Deniz Gezmiş, Hüseyin İnan ve Yusuf Arslan'la görüşüyorum. Gözler çökmüş, yüzler sararmış, sarıyeşil bir görüntü almıştır. Deniz ayakta duramıyor, karşımda diz çökerek benimle konuşuyor, İnan bitkin görünüyor, 12 gün süren açlığın doğurduğu fiziksel çöküntü yüzlerde okunuyor. Yusuf Arslan ayakta durabiliyor ve daha dayanıklı görünüyor.

Ölüm orucunun nedenlerini anlatıyorlar. Ceza-

evinden alınarak gizli merkezlere götürülen tutuklulara işkence yapıldığını, şikâyet yollarının kapandığını, basına sansür konularak bu yasa-dışı, insanlık-dışı uygulamaların kamuoyundan gizlendiğini, zamların fakir emekçi halkın yaşantısını dayanılmaz hale getirdiğini, bu baskıları, bu zulümleri protesto etmek için ölüm orucuna başladıklarını söylüyorlar.

Ölüm orucunun bu 12. gününde bütün gücümü toplayarak onlara şunları söylüyorum:

"Açlık her insan üzerinde olumsuz, fiziksel etkiler yaratır. Bu etkilerin sizlerde de kendini göstereceği kuşkusuzdur. Dışarda infazların önlenmesi için her türlü çalışmalar yapılmakta ve sürdürülmektedir. Bu çabalar başarılı olabilir ya da olmayabilir. Çalışmalar olumlu sonuç vermediği takdirde infazların yapılması kaçınılmaz olacaktır. Bu takdirde sizlerin, idam sehpası altına, sağlam ve zinde olarak gitmeniz gerekir. Açlıktan bitkin ve çöküntü içinde sehpa altına gitmeniz sakıncalıdır. Bu takdirde açlığın doğurduğu bitkinlik ve çöküntü, maksatlı çevrelerce kullanılacak, kamuoyuna korku olarak gösterilecek ve aleyhinize propagandalar yapılacaktır. Böyle bir propagandaya olanak vermeye hakkınız yoktur. Bunları düşünerek ölüm orucuna son vermeniz gerekir."

Dinliyorlar. Bakışlarından sözlerimi yerinde bulduklarını anlıyorum.

Gezmiş, kendilerini on dakika kadar beklememi, koğuşta arkadaşlarıyla görüşeceklerini ve verecekleri kararı bana bildireceklerini söylüyor.

Müdür yardımcısı binbaşının odasında bekliyorum. Onbeş dakika kadar sonra bir görevli görüşmenin bittiğini ve benimle konuşmak istediklerini söylüyor. Cezaevi müdür yardımcısı, hükümlülerin odaya getirilmelerini emrediyor. Geliyorlar. Ölüm orucuna son verdiklerini söylüyorlar.

Binbaşıdan cezaevi doktorunun çağrılmasını, bu

kadar gün aç kalan insanın birdenbire yemek yemesi bünyesinde tepkiler doğuracağından, bir yemek programı hazırlatılmasını rica ediyorum. Doktor geliyor, idam hükümlülerini muayene ediyor ve yemek listesini hazırlıyor.

Beş gün sonra bir geceyarısı, elleri arkadan kelepçelenerek, ayaklarına prangalar takılarak, Gezmiş, Arslan ve İnan, infaz için apar-topar Merkez Cezaevine götürülüyorlar.

İnfaz Gecesi

Olağanüstü güvenlik tedbirlerinin alındığı Merkez Cezaevine giden yollardan yıldırım hızı ile geçerek Cezaevinin bahçe kapısına geliyoruz. Cezaevi, etrafındaki yol ve alanlardan başlayarak asker ve zırhlı araçlarla kordon altında. Projektörlerle aydınlatılan cezaevi, kuşatılan bir kaleyi andırıyor.

Avukat Mükerrem Erdoğan'la karşılaşıyoruz. O da başka bir resmî araba ile alınarak kapıya getirilmiş, birbirimizi orada görüyoruz.

Arabadan inerek, bizleri getiren görevlilerle birlikte bahçeye doğru birkaç adım ilerliyoruz. Bahçede üstümüzü-başımızı arıyorlar. Bu sırada iç kapıdan koşarak yanımıza gelen bir yüzbaşı bize kim olduğumuzu soruyor. Yanımızdaki görevliler idam hükümlülerinin avukatları olduğumuzu, Ankara Savcısı Fazıl Beyin emri ile getirildiğimizi söylüyorlar. Yüzbaşı beklememizi emrediyor ve koşar adımlarla içeri gidiyor ve bir-iki dakika içinde geri geliyor. Bahçe kapısından geçerek cezaevinin kapısına giriyoruz.

Her zaman durmadan geçtiğimiz bu geniş giriş yerinin sağ tarafında on-onbeş kadar albay, bir de üsteğmen bekliyor. Sol tarafta üç gardiyan duruyor. Üstümüzde ve ceplerimizde ne varsa çıkarıp, kenarda duran masanın üzerine bırakmamızı söylüyorlar. Avu-

kat Mükerrem Erdoğan'la birlikte cüzdanlarımızı, mendillerimizi, sigara paketlerimizi, kibrit ve dolma kalemlerimizi vb. masanın üzerine bırakıyoruz. Cebimdeki Bellergal şişesini de masanın üzerine bırakıyorum. Subaylardan birisi şişede ne olduğunu soruyor. Şişede Bellergal bulunduğunu, bunun herkes tarafından kullanılan sinir yatıştırıcı bir hap olduğunu söylüyorum. "Şişe burada kalsın" diyor.

Bir görevli bütün giysilerimizi, çorap ve ayakkabımıza varıncaya kadar inceden inceye arıyor. Vücudumuzun en kuytu yerlerini eliyle yokluyor. Ayakkabılarımız çıkartılıyor, ökçelerinden yere vurularak silkeleniyor. Sigara paketinden sigaralar çıkarılarak tek tek inceleniyor. Para cüzdanlarının içi aranıyor. Çakmak ve kibrit kutuları kontrol ediliyor. Arama tamamlandıktan sonra ceplerimizden çıkardığımız şeyleri veriyorlar. Bellergal şişesi kalıyor.

Bizi cezaevine girmek üzere bir üsteğmene teslim ediyorlar. İçeri girerken, silahlı olan üsteğmenden silahını bırakmasını istiyorlar. Üsteğmen tabancasının şarjörünü bırakıyor ama üstleri direniyorlar. Üsteğmen tabancasını da teslim ediyor. İçeri silah bırakmıyorlar.

Kapıdan küçük avluya giriyoruz. Daha önce çok kez gördüğüm bu avluyu ilk kez görüyormuş gibi bakıyorum. Ortadaki karakavağın sol tarafına bir demir sehpa kurulmuş. Tepesinde ip ve ilmik. Altında orta boyda bir masa. Masanın üstünde de bir tabure var.

Sağdaki birkaç ayak merdiveni atlayarak başgardiyanın odasının önündeki koridora çıkıyoruz. Ankara İnfaz Savcısı Sami Uğur bizi karşılıyor:

— Sizi müvekkillerinizle görüştüreceğiz, biliyorsunuz tashihi karar talebiniz Askeri Yargıtayca reddedildi.

— Tashihi karar isteğimizin reddedildiğinden bil-

gimiz yoktur. Bize bu konuda bir tebligat yapılmadı.

— Bugün reddedildi.

— ?!...Red kararını görmek istiyoruz.

İnfaz savcısı ile bu konuşma sürerken, üst kat merdivenlerinden Ankara Savcısı Fazıl Alp iniyor. Elinde bir resmî gazete var. Bize dönüyor:

— İnfaz için bütün hukukî gerekler yerine getirildi.

— Tashihi karar talebinde bulunmuştuk. Sonuç hakkında bizlere herhangi bir tebligat yapılmadı.

— Kararlar yanımdadır, size göstereceğim.

— Biz, davanın diğer sanıkları hakkındaki bozma kararına göre, 353 sayılı yasanın, 226. maddesine dayanarak infazın ertelenmesini istedik. Bu başvurmamıza da bir cevap alamadık.

— Savcılığımızca infazın yapılmasında herhangi bir tereddüt yoktur. Dilekçenizde ileri sürülen itirazları infazın ertelenmesini gerektirir nitelikte görmedik. Buyurun sizi Deniz'le görüştüreyim.

Başgardiyanın odasına giriyoruz.

Yaklaşık 3-4 metrekare genişliğindeki bu odanın sağ tarafında ve sephanın bulunduğu avluya bakan pencerenin karşısında bir koltukta Deniz Gezmiş oturuyor. Sırtında parka, üstünde boğazlı sarı-yeşil yün bir kazak, ayağında limon küfü kadife bir pantolon ve postallar içinde dimdik bir görüntüsü var. Elleri arkadan kelepçeli. Birkaç görevli kol ve omuzlarından tutuyor. Ayaklarında kalın demirden yapılmış, bilek kalınlığında zincirler. Bu zincirler iki ayağından ayrı ayrı iki asma kilitle kilitlenmiş. Tunç renkli zincirler. Yeni ve ilk kez kullanıldığı besbelli.

Odada 25 kadar yüksek rütbeli subay, emniyet memuru ve cezaevi görevlisi. Çoğu ayakta. Tevfik Türing ile Ali Elverdi de bunlar arasında.

Gezmiş odada beni ve Mükerrem Erdoğan'ı görünce gülümsüyor ve bize "hoşgeldiniz" diyor. Yüzün-

de inançlı ve yürekli bir ifade okunuyor. Bir görevlinin ağzına verdiği uçlu bir sigarayı içiyor. Yanındaki masanın üzerinde bir "Samsun" paketi var. Bizleri görmekten memnun olduğu bakışlarından anlaşılıyor.

Gözlerimize bakarak:

— İki gün öncesine kadar "Birinci" içiyorduk. İki günden beri sonucu bildiğimizden, hiç olmazsa iki gün uçlu sigara içelim dedik, diyor ve ekliyor:

— Geldiğinize sevindim. Ölüme nasıl gittiğimi gözlerinizle görüp, yarınki kuşaklara doğru olarak anlatasınız diye, sizlerin olaya tanık olmanızı istedik. Daha önce de söylemiştim. Bizleri Cebeci Mezarlığında Taylan'ın yanına gömün.

Bu sırada infaz savcısı söze karışarak Deniz'e soruyor:

— Deniz, kendini nasıl hissediyorsun?

Bu sözlerde zoraki bir ilgi çabası seziliyor.

Deniz başını infaz savcısına doğru kaldırıyor ve gülerek:

— Çok mutluyum ve rahatım, diyor.

— Avukatlarına bir şey söyleyecek misin?

— Söyleyeceklerimi söyledim, diyor.

İnfaz savcısı ile birlikte Yusuf Arslan'la görüşmek üzere odadan çıkarak bitişik odaya giriyoruz. Küçük bir oda. İçerde birkaç albay ile gardiyanlar var. Yusuf'un da elleri Deniz gibi arkadan kelepçeli, ayaklarında prangalar, bir sandalyede oturuyor. İki yanında ikişer gardiyan Yusuf'un omuzlarından tutuyorlar.

Yusuf da bizi görünce, "hoşgeldiniz" diyor. Yüzünde o her zamanki rahat ve sakin görüntü ile gözlerimize bakarak:

— Bu saatte bizim için sizler de yoruldunuz. Bizim için çok çalıştınız. Hepsi için teşekkür ederiz, diyor. Sonra, eşi Hacettepe Hastanesinde doktor olan avukat Mükerrem Erdoğan'a dönerek:

— Biliyorsun, kardeşim Yücel rahatsızdır. Onun rahatsızlığı benim yüzümdendir. Benim durumuma bağlı olarak hastalığı da ya geçmiş ya da kötüleşmiştir. Hastalığı ile ilgilenir, tedavisi için çalışırsanız sevinirim diyor.

— O bakımdan hiç kaygın olmasın Yusuf. Senin tahmininden daha çok ilgileneceğim Yücel'le. Zaten son zamanlarda çok iyileşti.

Yusuf bu kez her ikimize tekrar soruyor:

— Babam nasıl?

— Çok metin. Kendisini buna hazırladı zaten.

— İnfazdan haberi var mı?

— Var, diyoruz.

Babasının infazdan haberi olup olmadığını bilmiyoruz. Ama o anda sorusunu böyle yanıtlamayı uygun buluyoruz.

Bütün bu konuşmalar yapılırken Yusuf son derece sakin görünüyor, her zamanki gibi gülerek konuşuyor.

Yusuf'a başka bir arzusu olup olmadığını soruyoruz. Son bir defa Deniz'i görmek istiyorum, diyor. Bu sözleri yanımızda duran infaz savcısı Sami Uğur da işitiyor. Yüzüne bakıyoruz. Yusuf'un isteğini olumsuz karşılıyor ve "buna ne lüzum var" diyor.

Avukat Mükerrem Erdoğan'la birlikte kendisine:

— "İdam hükümlülerinin son arzularını yerine getirmek bir gelenektir ve bunda bir sakınca da yoktur. Her üç hükümlünün birbirleriyle görüştürülmeleri gerekir." diyoruz. Bizim bu tutumumuz karşısında savcı: "Merak etmeyin bir şey yaparız" diyor.

Yusuf Arslan'ın odasından ayrılarak, Hüseyin İnan'ın odasına gitmek üzere koridora çıkıyoruz. İnan'ın bulunduğu avukatlar görüşme odasına giderken koridorda bulunan bir albay yanımıza yaklaşarak:

— İmamı ve dinî merasimi reddettiler, müslüman değillermiş, diyor.

Ben de albaya dönerek:

— Bu onların bileceği bir şey, diyorum.

— Yok yok, bunu siz de bilirsiniz, diyor imalı bir tarzda.

Konuşmayı uzatmadan Hüseyin İnan'ın odasına giriyoruz.

İnan, avukat-tutuklu görüşme odasının sol tarafında bir sandalyede oturuyor. Elleri arkasından kelepçeli. Ayaklarında zincirler. Sağında ve solunda iki gardiyan omuzlarından tutuyorlar. Kapıda iki albay ayakta duruyor. Cezaevi müdürü ile bir assubay da odada bekliyorlar. İnan bizi görünce "hoşgeldiniz" diyor ve gülümsüyor. Daha sonra "size çok teşekkür ederim" diyor ve soruyor:

— Babam Ankara'da mı?

— Ankara'da.

— İnfazı biliyor mu?

— Biliyor.

— Nasıl babam?

— İyi. Çok metin.

— Biz inanıyoruz ki, bu mücadele bizimle bitmeyecektir.

— ...

İnfaz savcısı İnan'a dönerek:

— Avukatlarına söyleyeceğin bir şey var mı? diye soruyor.

İnan:

— Son sözümü sehpada söyleyeceğim, diye yanıt veriyor.

Odadan çıkıyoruz. Koridorda bekleyen imamla gözgöze geliyoruz. İmam ağlayacak kadar üzgün görünüyor. Deniz'in odasına giriyoruz.

Deniz babasına son mektubunu yazdırıyor. Bir gardiyan masanın üzerindeki yazı makinesinde onun söylediklerini yazıyor. Bekliyoruz. Mektup bitiyor. Kelepçesini çözüyorlar, eline verdikleri bir kalemle mek-

tubu imza ediyor. Ellerini yeniden kelepçeliyorlar.

Deniz mektubunda babasına şöyle diyor:

Merkez Cezaevi

Baba

Mektup elinize geçmiş olduğu zaman aranızdan ayrılmış bulunuyorum. Ben ne kadar üzülmeyin dersem yine de üzüleceğinizi biliyorum. Fakat bu durumu metanetle karşılamanı istiyorum, insanlar doğar, büyür, yaşar, ölürler, önemli olan çok yaşamak değil, yaşadığı süre içinde fazla şeyler yapabilmektir. Bu nedenle ben erken gitmeyi normal karşılıyorum. Ve kaldı ki benden evvel giden arkadaşlarım hiç bir zaman ölüm karşısında tereddüt etmemişlerdir. Benim de düşmeyeceğimden şüphen olmasın, oğlun, ölüm karşısında aciz ve çaresiz kalmış değildir, o bu yola bilerek girdi ve sonun da bu olduğunu biliyordu. Seninle düşüncelerimiz ayrı ama beni anlayacağını tahmin ediyorum. Sadece senin değil, Türkiye'de yaşayan kürt ve türk halklarının da anlayacağına inanıyorum. Cenazem için avukatlarıma gerekli talimatı verdim. Ayrıca savcıya da bildireceğim. Ankara'da 1969'da ölen arkadaşım Taylan Özgür'ün yanına gömülmek istiyorum. Onun için cenazemi İstanbul'a götürmeye kalkma, annemi teselli etmek sana düşüyor, kitaplarımı küçük kardeşime bırakıyorum. Kendisine özellikle tembih et. Onun bilim adamı olmasını istiyorum, bilimle uğraşsın ve unutmasın ki bilimle uğraşmak da bir yerde insanlığa hizmettir, son anda yaptıklarımdan en ufak bir pişmanlık duymadığımı belirtir seni, annemi, abimi ve kardeşimi devrimciliğimin olanca ateşi ile kucaklarım.

Oğlun Deniz Gezmiş

Son Görüşme

Yusuf Arslan'ın isteği ve bizim direnmemiz üzerine infaz savcısı görüşmeye izin veriyor. Yusuf bir

grup görevli tarafından odasından alınarak Deniz'in bulunduğu odaya götürülüyor. Yürürken, beton döşeme üzerinde sürüklenen prangaların çıkardığı korkunç gürültü gecenin sessizliğinde yankılanıyor. Koridordaki subaylar odaya doluşuyorlar. Deniz'le Yusuf son kez, ayakta konuşuyor ve öpüşüyorlar. Ne konuştuklarını anlayamıyoruz.

Yusuf'u odasına götürüyorlar. Hüseyin İnan da odasından alınarak Deniz'in odasına getiriliyor. Betona çarpan pranga sesleri kulaklarda çınlarken İnan ile Gezmiş konuşuyor ve öpüşüyorlar. Sözlerini duyamıyoruz.

Hüseyin de odasına götürülüyor.

Elleri arkadan kelepçeli, ayakları prangalı, dost üç ölüm yolcusu sehpaya gitmek üzere vedalaşıyor ve birbirlerini son kez selâmlıyorlar.

Deniz'i ayağa kaldırıyorlar. Ceplerini boşaltıyorlar. Cebinden 11,50 lira çıkıyor. Babasına verilmek üzere emanet hesabına alıyorlar. İnfaz savcısı mahkemenin kararını okuyor. Bitirdikten sonra Deniz'e soruyor:

— Bu karar sana mı ait? Bir diyeceğin var mı?

— Evet bana ait. Bir diyeceğim yoktur.

İki sivil doktor geliyor. İnfaz savcısı doktorlara Deniz Gezmiş'in infaza engel herhangi bir hastalığı ya da rahatsızlığı olup olmadığını soruyor. Doktorlar uzaktan, oldukları yerden Deniz'e bakıyorlar:

— Hayır yok, diyorlar.

— Şuuru yerinde mi? diye soruyor savcı.

— Yerinde, diyor doktorlar.

Savcı ile doktorlar arasında bu konuşmalar olurken Deniz onlara ve etrafındakilere bakarak gülüyor.

İnfaz savcısının işareti üzerine, masanın üzerinde duran bir kâğıt paket açılıyor. Paketten çıkan, patiskadan yapılmış, dar, kolsuz ve ayak topuklarına

kadar uzanan beyaz bir ölüm gömleği, başından geçirilerek Deniz'e giydiriliyor. Arkadan bağlı kolları ölüm gömleğinin içinde kalıyor.

İnfaz savcısı Deniz'in prangalarının çözülmesini emrediyor. Eldeki anahtarlar Deniz'in ayak bileklerindeki asma kilitleri açmıyor. Başgardiyan, masanın çekmecesinden birkaç anahtar daha çıkararak görevli gardiyana veriyor. Bunlar da kilitleri açmıyor. Görevlilerde bir telaş başlıyor. Deniz sesiz ve sakin bakışlarla kilitleri açmaya çalışan görevlileri seyrediyor.

Orada bulunan bir albay:

— Prangayı çözmeden yapalım şu işi, diyor.

İnfaz savcısı:

— Yok canım. Bunlar uslu çocuklar, çözelim, kilitleri kim kilitlediyse onu çağırın, diyor.

Hüseyin İnan'ın odasında bekleyen bir assubayı çağırıyorlar. Mamak Askeri Cezaevinde görevli olan ve elinde bir deste anahtar bulunan assubay anahtarları gardiyana uzatıyor. Gardiyan birkaç denemeden sonra kilitleri açıyor. Deniz'in ayağından çıkardığı bilek kalınlığındaki prangayı odanın köşesine, beton üzerine atarcasına bırakıyor. Kalın zincirin beton üzerinde çıkardığı ses kulaklarda çınlıyor.

Deniz, ayağındaki bağları çözük postallarını bize göstererek, görevliye sesleniyor:

— Postallarımın bağlarını bile bağlamaya vakit bırakmadan beni apar-topar buraya getirdiler. Postallar bu hali ile sehpada ayağımdan düşecek. Düşmelerini istemiyorum. Onları bağla da düşmesinler.

Görevli postallarını bağlıyor.

Ayağa kalkıyor. İdam sephasına doğru yürürken bize dönerek:

— Allahaısmarladık. Cezaevlerindeki bütün devrimcilere selâm. Onları benim için tek tek öpün, diyor ve metin adımlarla avluya doğru yürüyor.

Sephanın önüne geliyor. Sephanın altında normal

yükseklikte bir masa ve üstünde bir tabure var. Elleri arkasından bağlı, topuklarına kadar inen ve ayaklarına hareket olanağı vermeyen dar gömlek giydirilmiş bir insanın kendi başına masanın üzerine çıkması olanaksız. Gardiyanların yardımı ile masanın üzerine çıkıyor. Masanın üzerinde bulunan tabureye kendi kendine çıkarak, tepesinde duran ilmiği başına geçirmek istiyor. İlmik iki kattır, dardır ve sıkılmıştır. Kafası girmiyor. Bir gardiyan ilmiği açıyor, genişletiyor, Deniz'in kafasına takıyor. Çift ilmik Deniz'in boğazına asılıyor.

Bu esnada Deniz, gecenin derinliklerine dalga dalga yayılan gür sesiyle, şunları söylüyor:

*"Yaşasın tam bağımsız Türkiye. Yaşasın ... Yaşasın .... Yaşasın işçiler, köylüler. Kahrolsun Emperyalizm."**

Emperyalizm kelimesinin "izm"ini bitiremeden infaz savcısı:

— Çek, çek! diye bağırıyor.

Bu esnada Deniz, ayağının altındaki tabureyi tekmelemek isterken, cellât arkadan tabureye vuruyor. Tabure yere düşüyor. Deniz'in ayaklarının uçları masaya kadar uzanıyor. Deniz'in boyunun sehpaya göre hesaplanmamasından doğan bu durum, görevlilerde bir şaşkınlık, bir heyecan yaratıyor. Bu sırada infaz savcısı:

— Masayı da çek! diye bağırıyor.

Masayı çekiyorlar. Saat 01.25.

Deniz karşımızda, uzun beyaz gömleği içinde asılı duruyor. Yüzü bize dönük. İpte ağır ağır dönmeye başlıyor. Sadece başı ve postalları görünüyor. İki kez dönüyor ve duruyor. Sonra gözkapakları iniyor. Alt

* Deniz Gezmiş'in idam sehpası altında söylediği bu sözleri yayınlayanlar hakkında TCK'nın 141-142. maddelerine dayanılarak İstanbul 3. Ağır Ceza Mahkemesinin 977/585 esas sayılı dosyası ile dava açılmıştır, dava sürmektedir.

dudağı aşağıya sarkıyor. Kasılmalar başlıyor. Belden aşağısını üç kez, aralıklarla silkiyor. Sanki arkasına bağlı ellerini kelepçeden kurtarmak istiyor.

Göğsüne karar özetini gösteren beyaz bir karton asıyorlar.

İnfazın yapıldığı küçük avlu subaylarla dolu. Avluya haki renk egemen. Ortada bir karakavak. Avlunun karşı kenarında yanyana leylak ağaçları. Merkez Komutanı Tevfik Türüng, elleri parkasının cebinde, bir leylak ağacının kenarına yaslanmış, kısık gözleri ve anlamsız bakışları ile infazı izliyor. Ali Elverdi, sehpanın karşısında, ağzında sigara, arkaya doğru kaykılmış, ellerini arkasına bağlamış, kahraman bir eda takınma çabası içinde, donuk ve duygusuz bir bakışla ipte sallanan Deniz'i seyrediyor. Gardiyanlar, doktorlar, tutanak kâtipleri ve imam ise, üzgün ve saygılı görünüyorlar.

Ortada derin bir sessizlik var. Bir pire kanadını oynatsa işitilecek. Birden sehpaya yakın avlu duvarından, önce ne olduğu anlaşılamayan bir ses kulaklara çarpıyor. Bu sesin doğurduğu ani korku ve heyecanla, komut almış gibi, bütün başlar sesin geldiği duvara dönüyor.

Duvarın çıkıntısında bir güvercin kanat çırpmıştır.

Başlar bir rahatlık içinde sessiz ve ağır yerlerine dönüyor.

İdamdan 10 dakika sonra doktorlar Deniz'e yaklaşıyor ve gömleğini sıyırarak nabzını yokluyorlar:

— Nabız atıyor, diyorlar.

İçimiz burkuluyor. Ve bir şey yapamamanın üzüntüsü yüreğimi yakıyor.

İnfaz savcısına ve savcıya bu gecikmenin "çift ilmik"ten doğduğunu, bunun bir işkence olduğunu söylüyor ve ilmiğin tek'e indirilmesini istiyoruz.

Doktor bana doğru eğilerek:

— Üzülmeyin, sandalye çekilip düşme meydana gelince boyun kırılır, beyinle bağlantı kesilir ve artık acı duyulmaz, diyor.

İnfaz savcısı kelepçelerin çözülmesini emrediyor. Kelepçeler çözülüyor. Deniz'in kolları ölü gömleğinin altında, aşağıya doğru sarkıyor.

15 dakika sonra doktorlar yine nabzı yokluyorlar.

— Nabız yine atıyor, diyorlar.

Saat 02.15'e kadar bekleniyor. Son bir muayeneden sonra Gezmiş ipten indiriliyor.

Böylece Deniz 50 dakika ipte kalıyor. İpi bir bıçakla kesiyorlar. Ölüyü, boynunda kesilmiş ilmikle, yere serili bir bezin üzerine koyarak götürüyorlar.

Başgardiyanın odasına dönüyoruz. Deniz'in asılmadan önce oturduğu sandalyede Yusuf oturuyor. Deniz asılırken Yusuf'u buraya getirmişler.

Bizi görünce:

— Duydum Deniz'in sesini, diyor Yusuf.

Bu sözleri söylerken, Deniz'in tutumundan kıvanç duyduğunu anlatmak ister gibi gülüyor.

Babasına yazdığı bir mektupla, köy halkına ve akrabalarına yazdığı bir mektubu bize uzatıyor. Mektupları infaz savcısı alıyor:

Yusuf, infaz savcısına:

— Mektuplarımı babama verirsiniz değil mi?

— Elbette veririz. Bize güvenin yok mu?

— Yok tabii, size güvenim yoktur. Mektubumu vermezsiniz.

— Merak etme, vereceğim.

İnfaz savcısı daha sonra sözünde durmuyor ve Yusuf'un köyüne yazdığı mektubu suç içerdiği gerekçesiyle babasına vermiyor.

Yusuf savcıya:

— Tuvalete gitmek istiyorum, diyor.

— Peki

Yusuf'u prangaları ile tuvalete götürüyorlar. Oda-

da bulunan bir albay Yusuf'u tuvalete götüren görevlilere sesleniyor:

— Dikkat edin, intihar edebilir, diyor.

Yusuf bu sözleri duymuyor.

Biz albaya dönüyoruz:

— Onlar böyle şeyler yapmazlar, müsterih olun, diyoruz.

— Belli olmaz, diyor albay.

Yusuf geliyor. Kendisine sigara içmek ister misin, diye soruyoruz. Son olarak bir sigara içeyim, diyor.

Avukat Mükerrem Erdoğan kendisine uzun bir "Maltepe" veriyor. Gardiyanlar içiriyorlar.

Bu sırada tam karşısında oturan ve sonradan Emniyet Birinci Şube Müdürü olduğu anlaşılan bir kişiyi tanıyor ve ona soruyor:

— Yine işkencelere devam ediyor musunuz?

— Bizde öyle usuller yoktur.

— Yine elektrik cereyanı ile işkence yapıyor musunuz?

— ...

— Sizin çocuklarınız var mı?

— Bir kızım var.

— Nerede okuyor?

— Daha küçük, okula gitmiyor.

İnfaz savcısı doktorları çağırıyor:

— Yusuf'un infaza engel bir rahatsızlığı var mı? diye soruyor.

Doktorlar yanıt vermeden Yusuf yanıt veriyor:

— Hiç bir şeyim yok. Sanki komada olsam asmayacak mısınız?

İnfaz savcısı kararı okuyor ve soruyor:

— Bu karar size mi ait?

— Bana ait.

— Bir diyeceğin var mı?

— Yok.

Savcı "Yusuf'u bekletmeyelim" diyor. Ceplerini boşaltıyorlar. Cebinden 17,25 lira çıkıyor. Emanet hesabına alınıyor.

İkinci kâğıt paket açılıyor. Hazırlanmış beyaz ölüm gömleğini başından geçirerek giydiriyorlar.

Yusuf infaz savcısına:

— Bu gömleği giydirmeden asamaz mısınız? diye soruyor.

— Usul böyle, diyor savcı.

Ayağındaki prangaları çözüyorlar.

Hadi diyor savcı. Yusuf ayağa kalkıyor. Sehpanın bulunduğu avluya doğru yürüyor ve bize dönerek:

"Hoşça kalın, Şekibe ablaya selâm" diyor. Hep birlikte avluya çıkıyoruz.

Sehpa yine hazırlanmış. Tepesine bu kez tek ilmik takılmış. Yusuf masaya, oradan da taburenin üstüne çıkıyor. Boynunu ilmiğe geçiriyorlar.

Yusuf sehpanın altında, yüksek ve yürekli bir sesle şunları söylüyor:

*"Ben ülkemin bağımsızlığı ve halkımın mutluluğu için şerefimle bir defa ölüyorum. Sizler, bizi asanlar, ... Biz halkımızın hizmetindeyiz. Sizler Amerika'nın hizmetindesiniz. Yaşasın devrimciler, Kahrolsun Faşizm."**

Yusuf sözlerini tamamlarken infaz savcısı:

— Çek, çek!

diye bağırıyor ve eliyle, koluyla cellâdın tabureyi çekmesini işaret ediyor.

Yusuf tabureyi tekmelemek isterken cellât tabureyi hızla çekiyor. Yusuf ipin ucunda sallanıyor. Saat 02.25.

O da Deniz gibi dönüyor, üç kez silkiniyor. Göz kapakları kapanıyor, alt dudağı sarkıyor.

* Deniz Gezmiş ile Yusuf Arslan'ın idam sehpası altında söyledikleri bu sözleri yayınlayanlar hakkında İstanbul 3. Ağır Ceza Mahkemesinde dava açılmıştır, dava sürmektedir.

Beş dakika sonra Yusuf'un kelepçelerini çözüyorlar. Kolları yanlara sarkıyor. Göğsüne karar özetini gösteren yaftayı asıyorlar.

Doktorlar nabzına bakıyorlar.

— Biraz daha bekleyelim, diyorlar.

Saat 02.50'ye kadar bekliyoruz. İpi kesiyorlar. Yere serili bir bezin üzerine yatırıyor ve götürüyorlar Yusuf'u.

Yine başgardiyanın odasına dönüyoruz.

Orada bulunan bir emniyet görevlisi:

— Yusuf'u çok şedit, çok hırçın diye tanıtmışlardı, hiç de öyle değilmiş, diyor.

Odada masanın başında oturan bir albay söze karışıyor:

— Bu çocukların günahı yok. Bunlar suçlu bile olsalar yüzde-elli suçludurlar. Yüzde-elli suçlu olanlar da onlara bu ortamı hazırlayan yöneticilerdir, diyor.

Yusuf babasına yazdığı mektupta şunları söylüyor:

2.5.1972
Salı

Sevgili Babacığım.

Bu mektubu aldığın zaman ben ebediyen bu dünyadan göç etmiş olacağım. Ne kadar sarsılacağını tahmin ediyorum. Bir-buçuk seneden beri benim yüzümden nasıl üzüntü içinde olduğunuz malûm. Bu son olayı da metanetle karşılamanızı sadece dileyebiliyorum.

Babacığım bu olayda da annemin ve Yücel'in senin tesellilerine ve desteklerine ihtiyaçları çok. Bunun için ne kadar metin olursan, hem senin sağlığın için hem de onlar için o kadar iyi olur. Elbette ki, yıllarca emek verip yetiştirdiğin bir oğulun, bir günde öldürülmesi kolay göğüslenecek bir olay değildir. Fakat siz benim ne için, kimlere karşı mücadele verdiğimi biliyorsunuz. Ben bu açıdan rahat ve vicdan hu-

zuru içinde gidiyorum. Sizlerin de bu bakımdan rahat ve huzur içinde olduğunuzu ve olacağınızı biliyorum.

Babacığım, annemin ve Yücel'in senin desteklerine muhtaç olduklarını yukarıda söylemiştim. Onları rahat ettirmek için bütün gücünü kullanacağından zaten eminim. Babacığım, burada şunu ilâve edeyim ki, Yücel'in hastalığından kendimi sorumlu hissediyorum. Yücel için her şeyinizi ortaya koyacağınız konusunda da kuşkum yok. Ablamlar için söyleyeceğim; fazla üzülmesinler, olayın sarsıntıları geçtikten sonra normal hayatlarını devam ettirsinler. Mehtap'a ne diyeyim... Benim için her zaman bol bol öpün.

Babacığım, cezaevinde kalan arkadaşları arasıra yoklarsan, hallerini hatırlarını sorarsan çok memnun olurum. Herbirisi oğlun sayılır. Dışarıda bizler için uğraşan dostlarımı ve dostlarını unutmayacağını biliyorum.

Mektubum burada biterken sizi, annemi, Yücel'i, ablamı, Aziz abiyi, Mehtap'ı hasretle kucaklarım babacığım... Sağlıcakla kalın.

Hoşçakalın
T. YUSUF ARSLAN

Not: Akrabalara da bir mektup yazdım.
Fakat belki vermeyebilirler.

Yusuf Arslan'ın, köyü halkına ve köyündeki akrabalarına yazdığı mektup da şöyledir:

2 Mayıs 1972
Mamak-Askerî Cezaevi

Bütün Akrabalara,

Bu mektubumu okuduğunuz zaman artık aranızda olmayacağım. Mektubumu Senatonun idamlarımızı tasdik ettiğini öğrendiğim anda yazıyorum. Şundan emin olmalısınız ki, bugüne kadar davama olan inancım sarsılmamıştır. Sehpaya gidene kadar da en ufak bir sarsılma olmayacaktır.

Ben, halkımın kurtuluşu, Türkiye'nin tam bağımsızlığı için savaştım. Sizler beni tanıyorsunuz. Bir yıldan beri bu bir avuç sömürücüler, vatan satıcıları, işbirlikçiler ellerindeki bütün imkânlarla bizi dışardan yardım gören, beyinleri yıkanmış, vatan haini, dışardan emir alan, bölücü, anarşist diye tanıtmaya ve halkımızdan bizi koparmaya çalıştılar. Bu bir avuç azınlığa göre vatanseverlik; vatan satmak, yabancılarla işbirliği yapmak, NATO'yu, Amerika'yı savunmak, 6. Filoyu ağırlamak, milyonlarca köylünün geçimi olan haşhaş ekimini elinden almak, işçinin grev hakkını engellemek, Amerika'ya ve emperyalizme hizmet etmektir.

Biz bunlara karşı çıktık. Bunun için biz vatan haini, onlar vatansever oldular.

Bizi bu mücadelemizden dolayı, güya âdil mahkemelerinde yargılayan ve yine âdil kurumları eli ile asacak olanlar bilmelidirler ki; biz halkımızın kurtuluşu ve Türkiye'nin bağımsızlık mücadelesi uğruna şerefimizle bir defa öleceğiz. Bizi asanlar, ...

Son sözüm; Yaşasın İşçiler, Köylüler! Yaşasın Devrimciler! Yaşasın Halkımın Kurtuluşu ve Bağımsızlığı İçin Savaşanlar! Yaşasın Tam Demokratik Türkiye'nin Kurulmasından Yana Olanlar!

Kahrolsun Emperyalizm! Kahrolsun ... Faşist Koalisyonu!

T. YUSUF ARSLAN

Hüseyin İnan bulunduğu odadan getiriliyor. Aynı sandalyeye oturtuluyor. Sigara içer misin diye soruyoruz Hüseyin'e:

— İçmeyeyim, diyor. Sonra da ayağındaki lastik spor ayakkabıları bize göstererek ve gülerek:

— Babam yarın ayağımdaki bu lastik ayakkabıları görünce, oğlumun doğru dürüst bir ayakkabısı bile yokmuş diye üzülecek. Ayakkabımı bile giyemeden be-

ni apar-topar buraya getirdiler. Babama söyleyin, ayakkabım yoktur diye üzülmesin. Ayakkabılarım cezaevinde kaldı. Onlara hediyem olsun, diyor.

İnan babasına yazdığı bir mektubu savcıya veriyor.

İnfaz savcısı yine doktorlara soruyor:

— İnfaza engel bir hastalığı var mı?

— Yoktur, diyorlar.

Hüseyin bütün bu konuşmalara ve olup bitenlere karşı hiç bir tepki göstermiyor, sakin bakışlarla bunları izliyor.

İnfaz savcısı kararı okuyor, ve İnan'a soruyor:

— Bu karar sana mı aittir?

İnan gülüyor ve yanıt vermiyor.

Bekletmeyelim Hüseyin'i, diyor savcı. Hüseyin ayağa kalkıyor. Ceplerini boşaltıyorlar. 21,95 lira çıkıyor. Üçüncü kâğıt paketi açıyorlar. Beyaz ölü gömleğini İnan'a giydiriyorlar. İnan avluya doğru yürüyor. Gülerek bize dönüyor:

— Hadi eyvallah, Şekibe ablaya selâm, diyor.

Sehpanın önüne geliyor. Masanın üzerine çıkıyor ve duruyor.

— Tabureye çık! diye bağırıyor savcı.

İnan savcıya dönerek:

— Sabırlı ol, çıkacağım, diyor.

Tabureye çıkmadan, masanın üzerinde yürekli ve yüksek sesle son sözlerini söylüyor:

"Ben şahsî hiç bir çıkar gözetmeden halkımın mutluluğu ve bağımsızlığı için savaştım. Bu bayrağı bu ana kadar şerefle taşıdım. Bundan sonra bu bayrağı Türk halkına emanet ediyorum. Yaşasın işçiler, köylüler ve yaşasın devrimciler. Kahrolsun faşizm."

Sözlerini bitirdikten sonra tabureye çıkıyor. İlmiği boynuna takıyorlar. İnan tabureye bir tekme sallıyor. Düşüremiyor. Bir tekme daha vuruyor ve deviriyor tabureyi. İnfazı kendi kendine yapıyor. Saat:

03.00. İpte bir kez dönüyor. Göz kapakları iniyor. Dudakları sarkıyor. Doktorlar nabzına bakıyorlar:

— Bekleyelim, diyorlar.

Saat 03.25'e kadar bekliyoruz. İpi kesiyorlar ve Hüseyin'i de götürüyorlar.

Hüseyin İnan, ailesine ve akrabalarına yazdığı mektupta şöyle diyor:

Babama, Anneme, Kardeşlerime ve yakın akrabalarıma,

Söyleyecek fazla söz bulamıyorum.

Bir insanın sonunda karşılaşacağı tabiî sonuç, bildiğiniz sebeplerden dolayı erken karşıma çıktı.

Üzüntü ve acınızı tahmin ediyorum.

İleride durumumu çok daha iyi anlayacağınız inancındayım.

Metin olunuz.

Üzüntü ve acılarınızı unutmaya çalışınız.

Bütün varlığımla hepinize kucak dolusu selâmlar, sevgiler!...

Yazılacak çok şey var, fakat hem mümkün değil, hem de sırası değil...

Candan selâmlar...

Hüseyin İnan

İnfaz sona erdikten sonra cezaevinin ikinci katındaki müdür odasına çıkıyoruz. İnfaz savcısı burada bize tashihi karar isteminin reddedildiğine ilişkin Yargıtay kararını okuyor.

İnfaz savcısı tutanak yazıcısına infazı yazdırıyor. Gezmiş'in, Arslan'ın ve İnan'ın sehpa altında söylediği sözlere sıra gelince:

— Ne demişlerdi? diye soruyor ve anımsamaya çalışıyor.

Mükerrem Erdoğan'la birlikte savcıya konuşmaları dikkatle izlediğimizi, belleğimizde tuttuğumuzu,

KARŞIYAKANIN ÜÇ GÜLÜ

Asılmış bir al umuttan
Karagücün korku dalında
Şu can topraktaki üç fidan ölü.
Ve artık ölmezliğin son boyutundan
Göverir yeşil bahar yağmurlarında
Denizgülü, Yusufgülü, Hüseyingülü.
Ölümdür kimileyin kavganın tek ödülü

Kançiçeği sökünü arkalarından...
Açmış böğrünü hepsine ana sıcaklığında
Devrimin kankalesi Karşıyaka gömütlüğü.
Ve gençlik günlerine doymamışlık dağından
Bakar, alınlar mavide ve göğüs hep namluda
Gezmişgülü, Arslangülü, İnangülü.
İnanç bir deliçay ki yeşertir bir gün çölü.

Karşıyakanın üç gülü
Yürek dalıma gömülü
Karşıyakanın üç gülü
Tüm kançiçekleriyle
Göz pınarıma gömülü.

Tahsin Saraç

ÇİÇEĞE DURMAK

Halit Çelenk'e saygılarla

Eski ağacımızın civan üç dalıydılar
Toprağımızın yüreğinden yeşeren
Gecemizden yıldız gibi kaydılar

Yudum yudum içtik acılarını
Bir aşamanın daha, bedenlerinden
Dindirdik doğum sancılarını

Üçayaklıları kurdular
Bir şafağa doğru erken erken
Üç dal, yan yana, çiçeğe durdular

Subutay Hikmet

YUNUS TÜRÜ

BİLİNENİ BİLMEZ MİSİN

Kağgir duvar, demir kapı
Bilmez ise bilmez misin
İçeri dolmuşlar hepsi
Bilmezliği bilmez misin

Aşağıda hücreleri
Gündüz gibi geceleri
Koldan ağar zincirleri
Bilmesen de bilmez misin

Şurda bir an eylenmişler
Uykuyu kan eylemişler
İpte bir can eğlemişler
Bilinmese bilmez misin

Soluk biter solar yüzü
Çekilir bedenden özü
Dilden dile akar sızı
Bilinmezi bilmez misin

Hey analar, hey bacılar
Derinde yüzer acılar
Gülüşür can alıcılar
Bilmeyeni bilmez misin

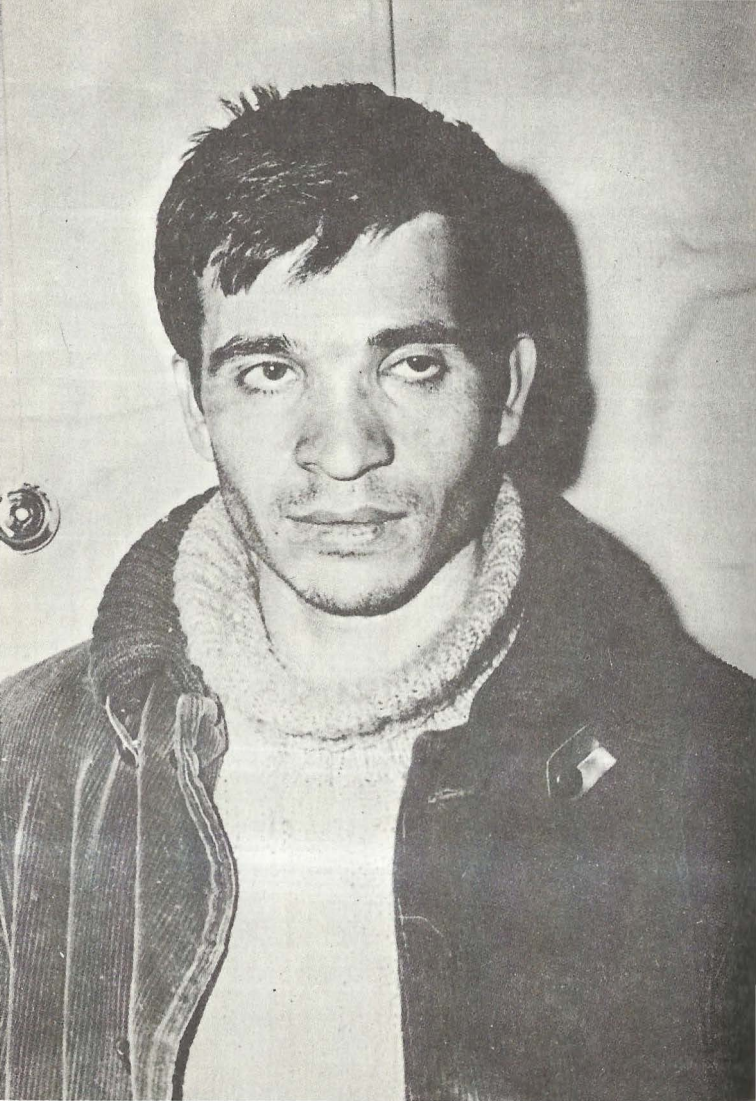
Bu candır uçar kaybolur
Köhne deftere kaydolur
Kaybolunur kaydolunur
Bilineni bilmez misin

Muzaffer İlhan Erdost
1974, Ankara Merkez Cezaevi

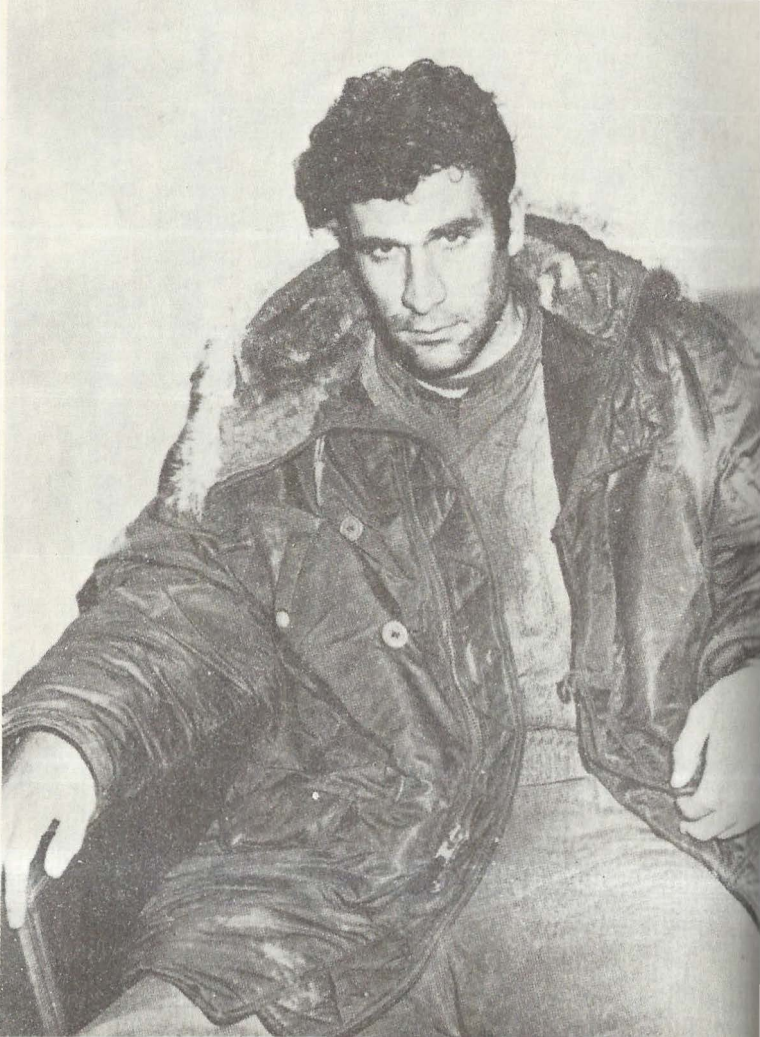

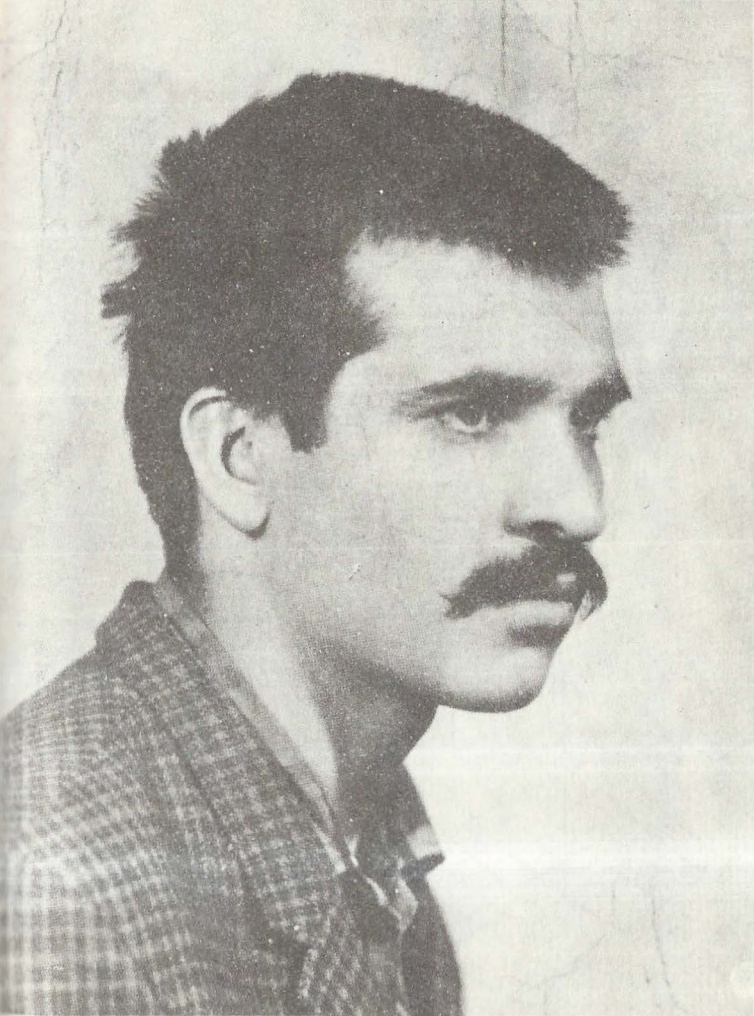

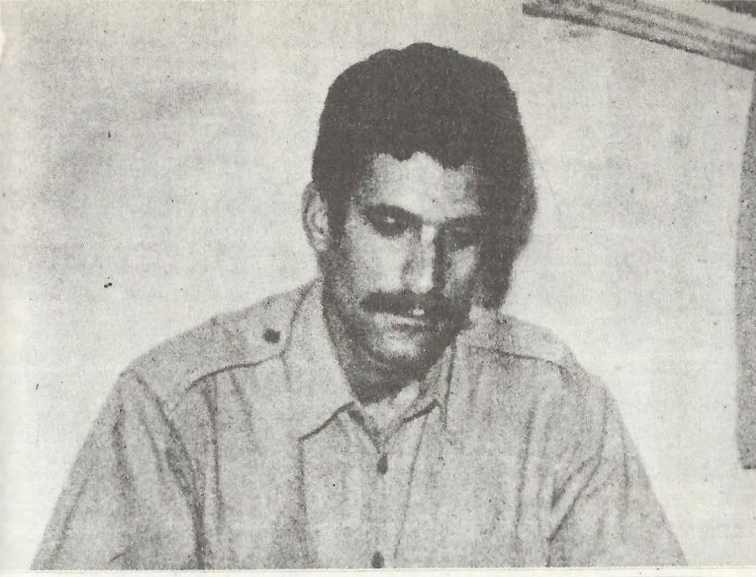

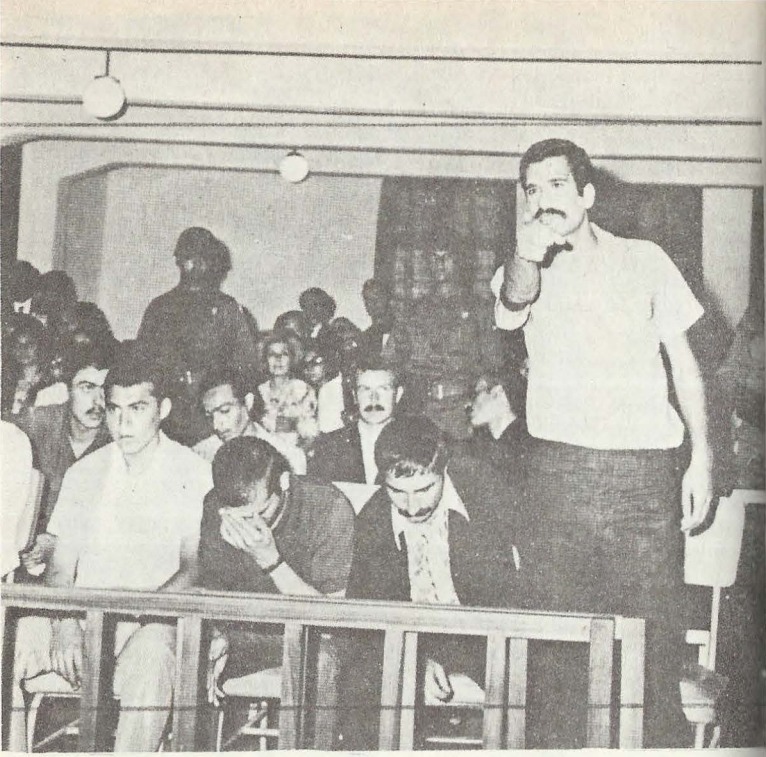

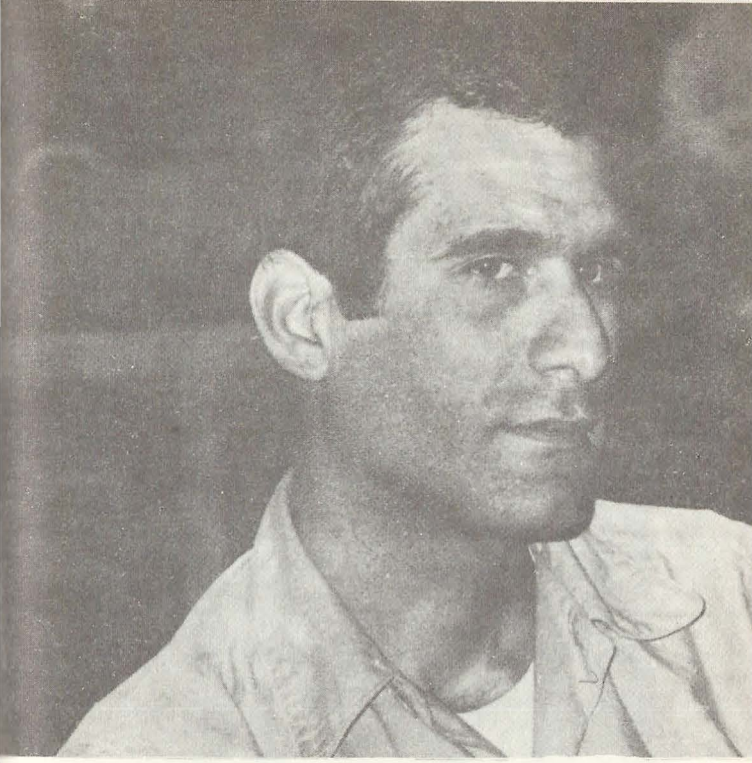

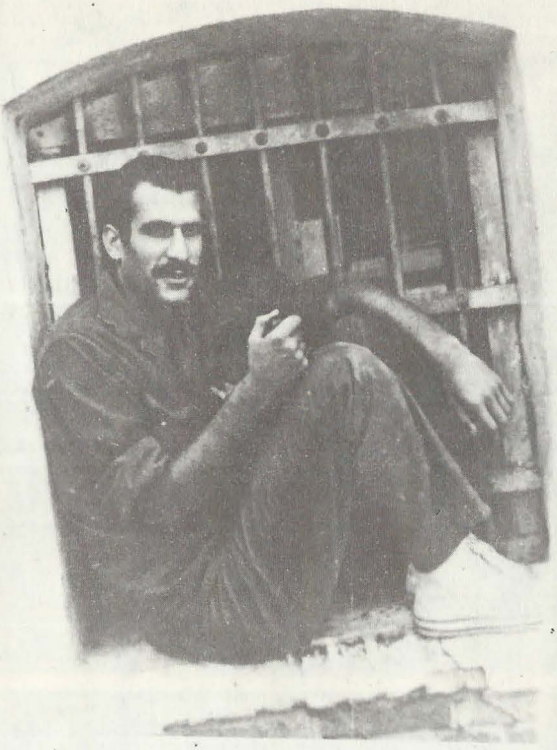

AHMET GU

FATIHADIR

eğer bu sözler tutanağa yazılacaksa olduğu gibi yazılması gerektiğini söylüyoruz. Sözleri yineliyoruz. Orada bulunanlar doğruluyorlar. Sözler tutanağa olduğu gibi yazılıyor.

İnfaz savcısının, Yusuf'un sözlerinde geçen "halkımın" sözünü "milletimin" biçiminde yazdırmaya kalkışması üzerine biz müdahale ediyor ve Yusuf'un "halkımın" sözünü kullandığını söyleyerek böyle yazılmasını istiyoruz. Orada bulunan Ali Elverdi söze karışıyor:

— Bunlar "millet" demez, "halk" derler. Halkımın demiştir, doğrudur, diyor.

Ali Elverdi tutanağın bir örneğini alıyor, bükerek cebine koyuyor. Odada bulunanlara Allahaısmarladık diyor. Önümden geçerken yüzüme bakarak:

— Siz avukat olarak vazifenizi fazlasıyla yaptınız. Ama bu iş başka iş, diyor.

İnfaz savcısı örneğini istediğimiz infaz tutanağının ertesi gün harçlandırılarak bizlere verileceğini söylüyor.

Tutanağın konuşmaları içeren örneği bizlere verilmiyor. Sürekli başvurmalar sonunda infaz savcılığı, Deniz Gezmiş, Yusuf Arslan ve Hüseyin İnan'ın idam sehpası altında söyledikleri sözleri çıkararak tutanak örneğini veriyor.

Bu tutanakta infaz gecesi şöyle anlatılıyor:

Ölüm İnfaz Tutanağı

Türkiye Cumhuriyeti Anayasasını kısmen veya tamamen tebdil ve tağyir etmek ve bu Anayasa ile kurulmuş olan Türkiye Büyük Millet Meclisini ıskata cebren teşebbüs etmek suçlarından sanık olup Askeri Yargıtay 2. Ceza Dairesinin 10/1/1972 gün 1971/157-1972/1 esas 1972/1 karar sayılı ilâmı ile kesinleşen ve Yargıtay Askeri Başsavcılığının 3/2/1972 tarih 1972/187-98 sayılı kararı ile tashihi karar talepleri reddedilen Sıkıyönetim

Komutanlığı 1 No'lu Askerî Mahkemesinin 9/10/1971 tarih 1971/13 esas 1971/23 karar sayılı hükmü ile TCK'nın 146/1. maddesi ile ölüm cezasına mahkûm edilmiş bulunan Erzurum Ilıca Nahiyesi Özlük köyünden Cemil oğlu Mukaddes'ten doğma 1947 doğumlu Deniz Gezmiş ile Yozgat iline bağlı Çekerek ilçesi Kuşsaray köyünden Beşir oğlu Nebiha'dan doğma 1947 doğumlu Yusuf Arslan hakkında ve Sarız ilçesi Bahçe mahallesinden Hıdır oğlu Selver'den doğma 1947 doğumlu Hüseyin İnan hakkında ölüm cezalarının yerine getirilmesi resmî gazetenin 5/5/1972 günlü nüshasında neşredilen 1586 sayılı kanunla kabul edilmiş olmakla bugün sanıklar saat 01'de bulundukları Askeri Cezaevinden Kapalı Cezaevimize getirilmişlerdir.

Bunlardan Deniz Gezmiş ilk olarak gardiyanlar odasına alınmış, cezaevi müdürü Selahattin Eren bu hükümlünün daha evvelce kapalı cezaevinde bulunduğunu, hükmün buna ait olduğunu bildirdiği gibi, mahkeme heyetinden Başkan Tuğgeneral Ali Elverdi ile mahkeme zabıt kâtibi İsmet Ok dahil, mahkûm edilen Deniz Gezmiş'in bu şahıs olduğunu beyan etti. Deniz Gezmiş de mahkûmiyet hükmünün kendisine ait olduğunu beyan etmesi üzerine kendisine dinî telkinat yapılmayı arzu edip etmediği soruldukta dinî telkinatı istemediğini bildirdi, müteakiben adlî tabip Dr. Sait Altay ile Cezaevi tabibi Cahit Ünlüsoy tarafından bu sanığın muayenesi yapıldı, şuurunun yerinde olduğunu infaza mani herhangi bir hastalıkları bulunmadığını beyan etmeleri üzerine hüküm fıkrası kendilerine okundu hiç bir diyeceği olmadığını bildirmesi ve başkaca söyleyecek bir sözü de olmadığını, sadece yaptığı bu işten nadim olmadığını, pişmanlık duymadığını beyan etmesi üzerine beyaz gömlek giydirildi ve son söz olarak da bir şey söylemeyerek bilâhare saat 01.25'de sehpaya çıkarken de (suç unsuru bulunduğundan 16 kelime yazılmadı) dedi ve ip boynuna geçirildi, müteakiben de ipi boynuna geçiren cellat tarafından da altındaki sehpa çekildi böylece doktorların arada sırada muayeneleri ile hükümlü Deniz Gezmiş 2.15'e kadar askıda kaldı, bu arada hüküm fıkrasını ihtiva eden yazılı levha da boynuna takıldı, 2.15'te seh-

padan indirildi, daha sonra diğer odada beklemekte bulunan Yusuf Arslan başgardiyanlar odasına alındı ve Deniz Gezmiş'in 2.15'te tamamen ölmüş hayatiyetini kaybetmiş olduğunu doktorlar beyan ettiler. Bu arada Deniz Gezmiş babasına sehpaya çıkmadan evvel bir mektup yazarak bunda ölümünün nedametle karşılanmasını istemediğini, kendisinin Taylan Özgür'ün yanına gömülmesini istediğini, kitaplarının küçük kardeşine verilmesini istediğini, annesini, ağabeysini, kardeşini devrimciliğinin ateşi ile karşıladığını beyan eder bir mektup da bıraktı.

Daha sonra başgardiyan odasına alınan Yusuf Arslan cezaevi müdürü Selahattin Eren'e sorulduğunda Yusuf Arslan'ın daha önce cezaevimizde yattığını kendisinin bu şahıs olduğunu beyan etti, mahkeme başkanı Tuğgeneral Ali Elverdi ile zabıt kâtibi İsmet Ok'tan sorulduğunda, mahkemece ölüm cezasına hükmedilen şahsın bu kişi olduğunu beyan ettiler. Yusuf Arslan tarafından daha önce babasına ve bütün akrabalarına hitaben yazdığı iki adet mektup Savcı Yardımcısı Sami Uğur'a verildi ve bunların her ikisinin de babasına teslimi istendi. Kendisine dinî telkinatta bulunulması istenip istenmediği sorulduğunda dinî telkinat istemediğini beyan etti. Adlî Tabip Dr. Sait Altay ile cezaevi tabibi Cahit Ünlüsoy tarafından yapılan muayenesinde kendisinde infaza mani bir hastalık olmadığını, şuurunun yerinde olduğunu beyan ettiler. Hükümlü dahi şuurunun yerinde olduğunu, infaza mani hali bulunmadığını beyan etmesi üzerine beyaz gömlek giydirildi. Rigi marka bir kol saati ile üzerinde bulunan 17 lira 25 kuruşu Savcı Yardımcısı Sami Uğur'a teslim etti, bilâhare hüküm özeti kendisine okundu, bir diyeceği olmadığını, hükmün de kendisine ait bulunduğunu beyan etti, bilâhare sehpaya çıkarken (suç unsuru bulunduğundan 26 kelime yazılmadı) dedi. Bilâhare daha önceden temin edilen cellat tarafından saat 2.25'te ip boynuna geçirildi, altındaki masa sandalye çekildi sanık boşlukta kaldı saat 2.50'ye kadar askıda kaldı, 2.50'de cesedi muayene eden tabibler, ölümün vukua geldiğini beyan etmesi üzerine sehpadan indirildi.

Daha sonra diğer odada bulunan Hüseyin İnan gar-

diyanlar odasına alındı, kapalı cezaevi müdürü Selahattin Eren'den sorulduğunda bu hükümlünün de daha evvelden kapalı cezaevinde kaldığını kendisinin Hüseyin İnan olduğunu beyan etmesi üzerine kararı veren Mahkeme Başkanı Tuğgeneral Ali Elverdi ile Mahkeme Zabıt Kâtibi İsmet Ok'tan soruldukta hükmün bu şahsa ait olduğunu bildirdiler, son arzuları soruldukta bir diyeceği olmadığını, daha evvelden babası Hıdır İnan'a yazdığı, baba, anne, kardeşlerime, yakın akrabalarıma, başlıklı bir mektubu Savcı Yardımcısı Sami Uğur'a 21 lira 95 kuruş parası ile teslim etti, hükümlüyü muayene eden Adlî Tabib Dr. Sait Altay ile cezaevi tabibi Cahit Ünlüsoy, sanığın infaza mani hiç bir hastalığı olmadığını, infazın yapılabileceğini beyan etmeleri üzerine beyaz gömlek giydirildi, hüküm özeti kendisine okundu, bu mahkûmiyet hükmünün kendisine ait olduğunu beyan etmesi üzerine sehpa yerine getirildi ve saat 3.00'te daha evvelden temin edilen cellatlar tarafından ip boynuna geçirilmeden evvel hiç bir menfaat gözetmeden halkımın mutluluğu için çalıştım ve bu bayrağı taşıdım, bundan sonra bunu Türk halkına emanet ediyorum, yaşasın Türkiye'nin bağımsızlığı, yaşasın devrimciler, kahrolsun faşistler, dedi ve ip daha evvelden temin edilen cellatlar tarafından saat 3.00'te boynuna geçirildi 3.25'e kadar askıda kaldı, hükümlüyü muayene eden yukarıda isimleri yazılı tabipler ölümün vukua geldiğini beyan etmeleri üzerine 3.25'te sehpadan indirildi, cesetler bilâhare Ankara Belediyesi Mezarlıklar Müdürlüğüne teslim edildi. 353 sayılı Askerî Mahkemeler Kuruluşu ve Yargılama Usulü Kanununun 244, 647 sayılı cezaların infazı hakkındaki kanunun 2. ceza infaz kurulları ile tevkif evlerinin yönetimine ve cezaların infazına dair tüzüğün 61, 62, 63, 64, 65, 66, 67, 68, 69, 70, ve TCK'nın 43. maddesi gereğince, usulü dairesinde infazın tamamen yapıldığı anlaşılmış olmakla, cesetlerin Belediye Mezarlıklar İşleri Müdürlüğüne yazılan bir müzekkere ile aileleri kabul ettikleri takdirde cenazelerinin merasim yapılmadan kendilerine verilmesi, kabul etmedikleri takdirde defnedilmesi için Emniyet Müdürlüğüne teslim edilerek Mezarlıklar Müdürlüğüne gönderildi, bu zabıt usulü daire-

sinde Cezaevi Müdürünün odasında aşağıdaki imzaları yazılı şahıslar huzurunda tekrar okunarak imza edildi. 6/5/1972.

Ankara Savcısı Fazıl Alp	Sıkıyönetim 1 No'lu Askeri Mah. Bşk. Tuğg. Ali Elverdi	Ankara Savcı Yard. Sami Uğur
Kapalı Cezaevi Md. Selahattin Eren	Mahkeme Zabıt Kâtibi İsmet Ok	Adli Tabip Dr. Sait Altay
Cezaevi Tabibi Cahit Ünlüsoy	Sanıklar Müdafii Av. Halit Çelenk	Sanıklar Müdafii Mükerrem Erdoğan
İmam Ali Ödemiş	Cellat Hacı Zengin	Cellat Halis Güven
	Sav. Zabıt Kâtibi Necati Aygün	
5 liralık damga pulu, mühür ve tarih 11.5.972		ASLININ AYNIDIR. 9/5/1972 N/D

Saat 5. Ankara Savcısı Fazıl Alp, gece dışarı çıkma yasağı olduğu için bize: "Sizi arabamla götüreyim" diyor. Mükerrem Erdoğan'la birlikte Beşevler'deki evimize geliyoruz.

Cebeci Mezarlığına gömülmesine izin verilmeyen cenazeler, cezaevi idaresince Yenimahalle-Karşıyaka mezarlığına gönderiliyor. Cenazelerin yanyana gömülmesine izin verilmiyor ve cenazeler üçer mezar ara ile gömülüyor.

İnfazlardan sonra mezarlar aylarca emniyet görevlilerinin denetimi altında tutuluyor. Gençlerin mezarına gül koyan genç kızlar gözaltına alınıyor ve haklarında kovuşturma açılıyor.

ARADAN altı yıl geçti. Bugün düne göre daha çok insanın, 12 Mart olaylarını, gerçekleri gizleme amacı ile yapılan maksatlı propagandaların etkisinden sıyrılarak, objektif ölçülerle değerlendirme olanağı var.

1967'lerden beri işbirlikçi burjuvazinin, emperyalizmle ortaklaşa, 12 Mart faşizmini adım adım hazırlayarak oluşturduğu ortadadır. CİA'nın, kontr-gerillanın ve öteki istihbarat örgütlerinin bu tertiplerde nasıl rol oynadıkları en yetkili kişiler tarafından açıklanmıştır.

Olaylar siyasal nitelikte başlamış ve sonuna kadar bu niteliğini korumuştur. İdam kararlarında siyasal amaç ve etkenler birinci derecede rol oynamıştır. İdam hükümlüleri de bunu daha başında anlamışlar ve her fırsatta bizlere söylemişlerdir. Bu kararların hukuk açısından ve hukuksal ölçülere göre açıklanması olanaksızdır. Hükümler verilirken, yasada gösterilen suç öğeleri zorlanmış, bu öğelere kapsamları dışında anlamlar verilmiş ve istidlâl (akıl yürütme) yollarıyla istenilen sonuçlara varılmıştır. Ceza hukukunda bu tür yöntemlerin yeri olmadığı hukukçularca bilinen bir gerçektir. "Hâkimler yaptıkları uygulamada; topluma, dünyaya ve tarihe karşı sadece suç tarihinde yürürlükte olan kanunlar ve onların fiilleri neticeleyen unsurları ile bağlı ve sorumludurlar. Özellikle ceza tatbikatında ceza hâkimleri suç unsurlarını hiç bir mülâhaza ile zorlayamaz ve kendiliklerinden suç unsuru yaratamazlar. Buna asla mezun değildirler." (As. Yar. D.K.K. Ayrışık Oy. s. 74.)

İdam hükümleri o kadar siyasal bir nitelik taşımaktadır ki, —suç öğelerinin gerçekleşmemiş olması bir yana— olayların meydana geldiği ortamı yaratan ve 12 Mart Muhtırası ile en ağır biçimde suçlanan siyasal iktidarın tutumu bile gençlerin lehinde bir hafifletici neden olarak gözönüne alınmamış, günün yargı organları böyle bir değerlendirme yapmaktan kaçınmışlardır.

Askerî Yargıtay Daireler Kurulu kararına ayrışık oy veren hâkimler, bu konuda şöyle diyorlar:

"Adî suçlarda, yerine göre sebep ve saikler, su-

çun işlenme şartları ve ortamı nasıl takdiri hafifletici sebep olarak nazara alınabiliyorsa, siyasî suçlarda da siyasî ortam, bu çeşit suça tayin edilecek cezanın dozunu, hem meydana getireceği içtimaî fayda, hem de siyasî fayda bakımından tayinde mahkeme tarafından nazara alınabilir. Ve olaylara siyasî ortamın etkisi bulunduğuna kanaat getirildiği zaman da siyasî ortam, takdiri hafifletici sebep olarak kabul edilebilir. Böyle bir kabulü, vicdani bir denge meselesi olan adalete daha yakınlaştırıcı bulduğumuzdan, mahkemenin, ortam hakkında hüküm vermeyi, (tarihe, kamu vicdanına, parlamentoya) bırakmasında isabet görmemekteyiz. Zira sanıkların gizli cemiyet kurup eylemlere başladıkları ve sürdürdükleri tarihlerde iktidar; hukuk, idare ve siyaset açısından akılalmaz bir tutum içinde bulunuyordu. Bu tutum, vatanını ve milletini kişisel çıkarlarından daha çok seven ve bunun doğurabileceği sonuçları idrak eden her Türkün iktidara karşı çeşitli duygularla dolup taşmasına yolaçıyordu. Nitekim ağırbaşlı ve sabırlı kimselerden meydana geldiğinde şüphe bulunmayan tüm yüksek mahkemelerimizin yaşlı-başlı hâkimleri bile iktidarı protesto için yürüyüşe geçmekten kendilerini alamamıştı. Nihayet iktidarın bundan da nasibini almadığını gören Türk Silahlı Kuvvetleri haklı olarak 211 sayılı T. Sl. Kuvv. İç Hizmet Kanunundan aldığı yetkiye dayanarak verdiği 12 Mart 1971 tarihli muhtırasının 1. maddesinde (parlamento ve hükümet, süregelen tutum, görüş ve icraatı ile yurdumuzu anarşi, kardeş kavgası, sosyal ve ekonomik huzursuzluklar içine sokmuş, Atatürk'ün bize hedef verdiği çağdaş uygarlık seviyesine ulaşmak ümidini kamuoyunda yitirmiş ve Anayasanın öngördüğü reformları tahakkuk ettirememiş olup, Türkiye Cumhuriyetinin geleceği ağır tehlike içine düşürülmüştür.) demek suretiyle hükümeti ve parlamentoyu suçlamış ve mevcut hükümetin yerini Atatürkçü ve re-

formcu bir kabinenin almasını istemek mecburiyetinde kalmıştı.

"İşte sanıkların suçlarını işledikleri ortam böyle bir idare, siyaset ve ruh haleti ortamıydı. Sanıkların böyle bir ortamın etkisinde kalmadıklarını ve bu ortamın onların hukuk sınırları dışına bu kadar çıkmalarına veya çıkarılmalarına yolaçmadığını iddia etmek herhalde çok güçtür.

"Şuna inanıyoruz ki, 1961 Anayasasından sonra işbaşına gelen iktidarlar, onun öngördüğü reformları yapsalardı... Anayasanın özüne uygun bir yönetim kursalardı ve 12 Mart Muhtırasında da temas edildiği gibi, memleketin problemlerini çoğaltan değil, her bakımdan çözebilecek güçte bir parlamento vücuda getirmek için, milletin en yetenekli evlatlarının parlamentoya girmesini mümkün kılacak bir seçim sistemini (Anayasanın 55. maddesindeki ilkelere uygun şekilde) vücuda getirselerdi, olaylar ve eylemler, masum öğrenci hareketleri seviyesini ya hiç ya da bu kadar aşmazdı." (24.4.1972 gün 972/28-30 sayılı K.)

CHP de 12 Martta yaratılan siyasal ortamın etkisinden kendini kurtaramamıştır. 1971 ve 1973 Anayasa değişikliklerine olumlu oy vermesi bunu kanıtladığı gibi idamlarla ilgili olarak izlediği tutum da bunu göstermektedir.

Bilindiği gibi, Anayasa'nın 64. maddesine göre ölüm cezalarının yerine getirilmesi Büyük Millet Meclisinin onayına bağlı tutulmuştur.

Gezmiş ve arkadaşları hakkında verilen idam kararları konusunda Büyük Millet Meclisince İç Tüzük hükümlerine aykırı olarak "ivedilikle görüşme" kararı alınmış, görüşmeler yapılmış ve idam kararları onaylanmıştır. Meclis gündeminde daha önce sıraya girmiş ve görüşülmesi gereken birçok kararlar beklemekte iken ve hukuk açısından bu kararlar arasında bir ayrım yapılması olanaksız olduğu halde Gezmiş, Arslan

ve İnan haklarındaki kararlar öne alınmıştır.

CHP adına genel başkan İsmet İnönü, TBMM'den çıkan ve biçimsel olarak yasa niteliği taşıyan idam kararlarının onanmasına ilişkin yasanın biçim ve esas yönlerinden iptali için Anayasa Mahkemesine başvurmuştur.

İsmet İnönü imzası ile Anayasa Mahkemesine verilen dilekçe aynen şöyledir:

DAVA DİLEKÇESİ

Anayasa Mahkemesi
Sayın Başkanlığına
ANKARA

DAVACI: Cumhuriyet Halk Partisi Adına Genel Başkan İsmet İnönü.

DAVANIN KONUSU: Deniz Gezmiş, Yusuf Arslan ve Hüseyin İnan'ın ölüm cezalarının yerine getirilmesine dair ... sayılı kanunun usul, esas ve maksat bakımlarından Anayasaya, TBMM İçtüzüklerine ve Anayasa Hukuku prensiplerine aykırılık sebebi ile iptali.

OLAY VE İPTAL SEBEPLERİ:

TBMM'nce kabul edilerek ..... Mart 1972 tarihinde Resmî Gazete'de yayınlanmış bulunan ve Deniz Gezmiş, Hüseyin İnan ve Yusuf Arslan'ın ölüm cezalarının yerine getirilmesine dair olan kanun, aşağıda gösterilen nedenlerle Anayasaya, TBMM İçtüzüklerine ve Anayasa Hukuku prensiplerine usul, esas ve maksat bakımlarından aykırı bulunmaktadır.

I. USUL BAKIMINDAN

1. Bahiskonusu kanun tasarısı gerek TBMM'nde, gerekse Cumhuriyet Senatosunda komisyonların teklifi üzerine öncelik ve ivedilikle görüşülerek kabul edilmiştir. Tasarıyı Millet Meclisi 10/11 Mart 1972 günlü 58. birleşiminde, Cumhuriyet Senatosunda 16/17 Mart 1972 günlü birleşiminde görüşerek karara bağlamıştır.

2. TBMM'nin her iki organında da ilgili komisyonların öncelik ve ivedilik önerge ve tekliflerinde hiç bir gerekçe gösterilmemiş, sadece öncelik ve ivedilikle görüşülmesi istenmekle yetinilmiştir.

3. Millet Meclisi ve Cumhuriyet Senatosu içtüzüklerinin öncelik ve ivedilik ile ilgili hükümleri aynen şöyledir:

A — ÖNCELİK

a — Millet Meclisi İçtüzüğü (Madde 74).

"Bir kanun layihası veya teklifinin ruznamede bulunan sair maddelere takdimen müzakeresi istendikte bunun esbabı mucibesi dermeyan edilmek lâzımdır."

b — Cumhuriyet Senatosu İçtüzüğü (Madde 45).

"Hükümet veya Komisyon tarafından yazılı ve gerekçeli bir istek üzerine, C. Senatosu, uygun görürse bir tasarı veya teklifin diğer işlerden önce görüşülmesine karar verebilir."

B — İVEDİLİK

a — Millet Meclisi İçtüzüğü (Madde 70-71).

"...bir layiha ve teklifin yalnız bir defa müzakeresiyle iktifa edilmesi için Meclisin kabul edeceği esaslı bir sebep olmadıkça müstaceliyet kararı verilemez." (Madde 70).

"Müstaceliyet kararının talebi yukarıdaki maddede mündemiç şartları muhtevi ve tahriri olmak lâzımdır." (Madde 71).

b — C. Senatosu İçtüzüğü (Madde 46-47).

"Bir tasarı veya teklifin yalnız bir defa görüşülmesiyle yetinilmesi için C. Senatosunun kabul edeceği esaslı bir sebep olmadıkça ivedilik kararı verilemez." (Madde 46).

"Yukarıdaki maddede belirtilen şartlar bulunduğu takdirde ivedilik kararının yazılı olarak istenmesi lâzımdır." (Madde 47).

4. Bu hükümlerin ve özellikle ivedilik kararı ile ilgili kuralların amir usul hükümleri olduğunu tefsire dahi lüzum yoktur. Gerek Millet Meclisi ve gerekse C. Senatosu İçtüzükleri bu konudaki önergelerin behemehal gerekçeli olmasını öngörmekte ve ayrıca ivedilik konusunda bu gerekçenin "esaslı bir sebebi" ihtiva etmesinin,

aksi halde ivedilik kararı verilemeyeceğini açıklıkla ifade etmektedirler.

Gerçekten ivedilik, sadece İçtüzükle öngörülen teknik bir kolaylık değil, bizzat Anayasanın öngördüğü önemli bir usul müessesesidir. Anayasanın 92. maddesi bu müesseseye yer verdiği gibi, 155. maddesinde de bu usulden sözedilmiştir.

Demek oluyor ki Anayasamız, kanunların normal ve ivedilikle görüşülmesi şeklinde iki ayrı prosedür öngörmüş ve İçtüzükler de bu Anayasa müessesesini tanzim etmişlerdir. Bu düzenlemedeki hükümlere açık aykırılığın ağır bir şekil ve usul eksikliği meydana getirmesi tabiîdir.

5. Kaldı ki bu husus, TBMM'nin her iki organında da dile getirilmiş ve gerekçesiz ivedilik talebinin oylanamayacağı, bunun Meclislerin tasarrufunu sakatlayacağı belirtilmiştir. Buna rağmen bu yoldaki itirazlar Başkanlar tarafından dikkat nazarına alınmamış, Komisyonların önerge ve teklifleri oya sunularak Meclislerce kabul edilmiştir.

Diğer taraftan bizzat öncelik önergesi veren ve ivedilik teklifini getiren Komisyon Başkan veya sözcüleri sözlü olarak da gerekçe ifade eden herhangi bir açıklamada —ısrarlara rağmen— bulunmamışlardır.

6. Kanunla ilgili işlemlerin yürütülmesinde diğer bir önemli usul hatası, TBMM geleneklerine ve Anayasanın 64. maddesi hükmüne aykırı olarak cezanın yerine getirilmesi isteminin Başbakanlıkça Parlamentoya sevkedilmesidir.

Şimdiye kadar bu yoldaki işlemler Adalet Bakanı tarafından TBMM'ne gönderilme yolu ile yürütülmüştür. Bunun nedeni, cezanın infazının Adalet Bakanına ait oluşudur. Anayasa'nın 64. maddesi de "ölüm cezalarının yerine getirilmesine karar vermek"ten sözetmektedir. Adalet Bakanınca yerine getirilecek bir işlemin, Meclislerin kararına bağlanması, hukukçuların "zincir işlem" adını verdikleri ve çeşitli halkalardan oluşan bir işlemin tipik örneğini teşkil etmektedir. Böyle bir işlemde her halkanın yetkili organ tarafından yerine getirilmesi lâzımdır.

Meselâ, Meclisler haricen veya yetkili olmayan or-

ganlar vasıtasıyla haberdar oldukları bir idam hükmünün yerine getirilmesi için kanun yapamazlar. Böyle bir kanunun başlangıç halkaları eksik demektir. Yasama organının bu konudaki yetkisi, mahkeme kararını tasdik etmek değildir. Mahkeme kararı kesinleşmiştir ve artık infaz ile ilgili makam ve mercilerin görevi başlamıştır. Parlamento da bunlar arasındadır. Bu nedenle de sözkonusu kanunla ilgili işlemlere infaz makamlarının başlaması gerekir.

Nitekim, bundan önce Adalet Bakanlığınca TBMM'ne sevkedilmemiş dosyalar, komisyon kararlarıyla Başbakanlığa iade olunmuş ve normal infaz mercii olan Adalet Bakanlığı kanalıyla sevki sağlanmıştır.

Şunu da belirtmek gerekir ki, bu husus sadece teorik bir mesele de değildir. İnfaza taallûk eden şartların tamam olduğunun ve teminat hükümlerinin mevcudiyetinin, daha önceden, infazla görevli Adalet Bakanlığınca tesbiti ve ondan sonra gerekli kararın alınması için Meclislere sevki, önemli pratik sonuçları olan bir hukuk düzenlemesidir. Başbakanlığın bu konuda ne yetkisi ve teşkilâtı, ne de yeteneği vardır.

7. Üç kişi hakkındaki ölüm cezalarının yerine getirilmesine dair olup, Millet Meclisi Adalet Komisyonunca hazırlanan kanun tasarısının birinci maddesi, her üç hükümlüyü kapsamaktadır. Böylece cezanın şahsileştirilmesi prensibi açık şekilde zedelenmiştir. Bu konuda Millet Meclisinde ileri sürülen görüş ve itirazlar nazara alınmamış ve Millet Meclisinden bu şekli ile geçen kanun tasarısı C. Senatosu, Anayasa ve Adalet Komisyonunca aynen benimsendiği gibi, C. Senatosu genel kurulunca da bu şekliyle kabul edilerek kanunlaşmıştır.

C. Senatosundaki müzakereler sırasında bir üye tarafından verilen "infazlardan herbirine ait ölüm cezasının infazının ayrı ayrı oylanarak, sonucuna göre maddenin oya sunulması" yolundaki önergeye rağmen Başkanlık, açık oy istemine uygun olarak her üye için bir seferde (kabul-red-çekimser) deyimlerinin üçer defa kullanılması yoluna giderek, her üç sanık hakkındaki "ölüm cezasının yerine getirilmesi" yolundaki kararı ayrı ayrı değil bir seferde almış bulunmaktadır. Bu konu-

da C. Senatosu Anayasa-Adalet Komisyonu Başkanı başta olmak üzere pek çok üyenin itirazları ve bu oylamanın geçerli sayılmayacağı yolundaki görüşleri Başkanlıkça nazara alınmamıştır. Bu işlem tamamlandıktan sonra 1. maddenin tümünün oylamasına geçileceği sırada Milli Savunma Bakanının "bir evvelki oylama neticesini açıklamadınız" şeklindeki kararına da Başkan, "bir evvelki oylama neticesini ifade etmem mümkün değil; çünkü maddenin açık oyuyla beraber ifade edeceğim." şeklinde cevap vererek, sanıklardan herbiri hakkında üyelerin ne yolda oy kullanmış oldukları hususunu ilân etmekten kaçınmıştır.

C. Senatosu tutanaklarının tetkikinde açıkça görülecek bu durum gerek cezaların şahsiliği prensibinin esaslı şekilde zedelenmesi ve gerekse parlamentonun kanun yapma yetkisinin Anayasa ve Tüzük dışında kullanılmış olması, sözü edilen Kanunun iptali için yeterli sebeptir.

8. Bu vahim usul ve şekil noksanları yanında, Millet Meclisinde müzakereler sırasında, Başkanlık Divanının üyelerinin aynı Partiye mensup kişilerden teşkil edilmiş olması, Anayasa'nın 84. maddesinin esprisine uymayan ve önem taşıyan bir usul ve şekil eksikliğidir.

II — ESAS BAKIMINDAN

1. Anayasamızın Türkiye Büyük Millet Meclisinin tanımış olduğu idam cezalarının yerine getirilmesine karar verme yetkisi, 132. maddedeki "... yasama ve yürütme organları ile idare, mahkeme kararlarına uymak zorundadır; bu organlar ve idare, mahkeme kararlarını hiç bir suretle değiştiremez ve bunların yerine getirilmesini geciktiremez." hükmünün bir istisnasını teşkil etmektedir.

Bu istisnanın hedef, mahiyet ve şümulünü iyi anlamak gerekir. Bu hüküm mevcut olmasaydı, karar normal koşullarla ve normal sürelerle —geciktirilmeden— infaz olunacaktı. Anayasa, ölüm cezalarının toplum içindeki in'ikaslarını ve kanunun gayrı şahsi hükümleri içinde olmak zorunda bulunan mahkemenin nazara alamayacağı hususları dikkat nazarına alarak ve aynı zamanda bir hayata son verilmesinin maşeri vicdanı temsil

eden Parlamento tarafından bir defa daha incelenmesini düşünerek böyle bir yetki tanımıştır.

Binaenaleyh, TBMM'nin görevi, infazın toplum için yararını gözönünde tutarak karar vermek değil, infaz edilmemenin toplum için yararını düşünmek veya mahkûm bakımından değerlendirilmesini yapmaktır. Diğer bir deyimle, kesinleşen mahkeme kararı infazı esasen ihtiva ettiğine göre, bu bakımdan Meclislerin yapacağı bir şey yoktur. Asıl konu infaz etmemenin fayda ve zararlarını tartışmak ve sonucuna göre karara varmaktan ibarettir.

Nitekim, mahkeme kararında da aynen "... bu detaylı eleştiri ve iddialar hakkında Mahkememiz, kişisel görüşlerini mahfuz tutmuş, müessese olarak bunlar üzerinde hüküm vermeyi kamu vicdanına, tarihe ve Türkiye Büyük Millet Meclisinin takdir ve yetkisine bırakmayı uygun görmüştür." denilmektedir. Hiç şüphe yoktur ki, infazların yerine getirilmesi dolayısıyla verilecek karar, Parlamentonun mutlak yetki ve takdiri içindedir. Bir hükümlü hakkında, Meclisler, infazın durdurulması için hiç bir sebep görmeyebilirler ve bundan ötürü Meclisleri hukuken sorumlu tutmak mümkün değildir.

Bir ölüm cezasının yerine getirilmesi hakkındaki kanunu ivedilikle müzakere etmek, yani her iki Mecliste de birer defa görüşmekle yetinmek, ayrıca öncelik kararı alarak, mutad olmayan bir sür'at içerisinde sonuca vardırmak, "infazı durdurmak için bir sebep görmedim" veya "infazında bir engel veya mahsur bulmadım" anlamına gelmez; tersine "hükümlünün bir an önce asılmasında fayda buluyorum" demek olur. Böyle bir düşünce ise, Meclislerin bu hususdaki yetkisini aşan ve mahkeme kararında mevcut olmayan bir hüküm ve neticeyi eklemek olur. Oysa bir mahkeme hükmünün, yararlı veya zararlı olarak siyasi bir tedbire vasıta kılınması hükmü değiştirmek, onun şümulünü genişletmek anlamını taşır.

2. Bu maruzatımız, bizzat hükmü veren Sıkıyönetim Mahkemesi tarafından mükemmel bir şekilde açıklığa kavuşturulmuştur. Yukarıya aynen alınan ve cezanın hafifletilmesi ile ilgili talepleri, hukukî yönleri iti-

bariyle kabule şayan bulmayan bir ifadeden sonra nihaî takdiri Türkiye Büyük Millet Meclisine bırakmış bulunmaktadır.

Bu kazai karar, bu konuda Meclislerin yetkilerini isabetle belirten bir karardır. Yargı organının gösterdiği bu yola da itibar etmeden öncelik ve ivedilik kararlarıyla gösterilen istical, bir infaz konusunda "infaz edilmeme" istikametinde rol oynaması gereken yargı dışı unsurun ters istikamette kazai karara eklenmesi demektir ve konu bakımından 64. maddenin sınırları dışına taşmaktadır.

III. MAKSAT BAKIMINDAN:

a) Usul Saptırılması:

Bir devlet organının kendisine belli koşullarda, belli amaçlar için tanınan usulleri bir başka amaçla kullanmasının usul saptırılmasını teşkil ettiği malûmdur. Yukarıda açıklanan ivedilik ve öncelik kararlarının herhangi bir gerekçeye bağlanmaması, bunları sebep unsurundan tamamen mahrum birer işlem haline getirdiği gibi, öncelik ve iveditiğin Anayasa Hukukunda ve İçtüzüklerde öngörülen maksatlar dışında kullanıldığının açık delilidir. Bu açıklık aşağıdaki maruzatımızla daha da belirgin hale gelecektir.

b) Yetki saptırılması:

TBMM'nin bu Kanunun müzakere ve kabulünde bir idam cezasının yerine getirilmesinin fayda ve zararları üzerindeki mülâhazalar bir yana itilmiş ve kamu yararı maksadı dışında siyasi amaçlar hâkim olmuştur.

1. Millet Meclisi gündeminde halen ve bu kanunun görüşüldüğü gün başka idam cezalarının yerine getirilmesi ile ilgili komisyon raporları ve kanun tasarıları bulunmaktadır. Komisyon bunlar hakkında bir ivedilik ve öncelik teklifinde bulunmamıştır. Şu halde şimdiye kadar Adalet Komisyonunun ve Meclislerin görüşü Anayasadaki "ölüm cezalarının yerine getirilmesi" müessesesinin bu usulleri gerektirici mahiyette olmadığı yolundadır.

Çeşitli mahkemelerin kararları aynı hukukî değerde olduğuna, mahkûm vatandaşlar da yasalar önünde eşit bulunduğuna göre, kanun konusu üç mahkûmun idamlarının öne alınmasının hukuken geçerli sayılamayacak

amaçlara yöneldiği açıkça anlaşılmaktadır. Bu anlayışı redde medar olacak ve öncelikle ivediliği makul ve zorunlu gösterecek hiç bir sebebi de komisyon ve Meclisler üyeleri beyan ve ifade edebilmiş değillerdir.

2. Kanunda sözü edilen mahkûmlar, TBMM dilekçe komisyonuna başvurarak haklarında özel af çıkarılmasını istemişlerdir. (Bu dilekçeleri 16/3/1972 gün ve 8178 sayı ile kayıtlıdır.)

Parlamento gelenek hukukunda, bu kabil dileklerin yapılması halinde infaz kanunlarının geciktirilmesi esası kabul edildiği ve böylece TBMM'nin bir başka yetkisine peşinen engel olunmaması esası kabul edildiği ve bu husus Meclislerdeki müzakereler sırasında dile getirildiği halde, nazara alınmamıştır.

3. Nevşehir Milletvekili merhum Selahattin Hakkı Esatoğlu ve bazı arkadaşları ile, İçel Milletvekili Celâl Kargılı'nın ölüm cezasının kaldırılması ile ilgili kanun teklifleri, dava konusu kanun tasarısından önce Millet Meclisi Adalet Komisyonunca incelenmiş ve reddedilmiş, böylece de Meclis gündemine Deniz Gezmiş ve iki arkadaşının ölüm cezasının infazı ile ilgili komisyon raporundan önce girmiştir. Bu konuda son sözü söyleyecek olan Meclisler Genel Kurullarıdır. Böyle olduğu halde komisyon, bu tekliflerle ilgili olarak öncelik ve ivedilik talebinde bulunmamış, tam tersine idam cezalarının kaldırılması hakkındaki tekliflerin müzakeresinden önce infaz kanununun kabulünü temin ve böylece de bu üç şahsın az bir ihtimalle de olsa ölüm cezasının kaldırılmasından yararlanmalarını önlemek istemiştir. Bunda da maalesef başarıya ulaşmıştır.

4. En nihayet, Gruplar adına yapılan konuşmalar ve özellikle AP ve DP sözcülerinin beyanları da, bu konuda Partiler arasında tabiî olan görüş ayrılıklarından çok, bir infaz işlemi ile ilgisiz ve böyle bir konuda hukuken geçerli olmayan amaçlar izlendiğini göstermektedir.

SONUÇ:

I — Yürütmenin Durdurulması:

Anayasa Mahkemesi ile ilgili mevzuat, yürütmenin durdurulması hakkında bir hüküm ihtiva etmemekle beraber, bazı hukuk otoritelerimiz bu müesseseyi yargı

yetkisinin tabii bir sonucu saymaktadırlar. (Örneğin, Prof. Ragıp Sarıca.)

Bu konunun nazari münakaşasını yapmaya lüzum görmeksizin, Türk hukukunda kanun kavramı ve Anayasanın iptale bağladığı sonuçlar gözönüne alınarak, en azından bazı hallerde yürütmenin durdurulmasının mümkün olacağını sanıyoruz.

Gerçekten Türk Hukukunda bazan kanunlar, maddî kritere göre subjektif işlem mahiyeti taşıyabilmektedir. Belli şahsın ölüm cezasının yerine getirilmesi buna bir örnektir. Eğer bu yasama işleminin uygulanması durdurulmayacak olursa, o takdirde subjektif işlemler aleyhine Anayasa Mahkemesine başvurmanın bir sonucu olmayacaktır. Halbuki vatandaşlar en çok bu işlemlerden dolayı himayeye muhtaçtırlar. Örneğin muhali farzederek, yasama organının herhangi bir vatandaşın öldürülmesi hakkında kanun yaptığını kabul edelim. Yine yürütme durdurulamayacağı için bu kanunun Anayasa Mahkemesine, aleyhine dava açıldığı halde uygulandığını düşünelim. Bu takdirde Anayasaya açık şekilde aykırı olan ve iptal edilmesi muhakkak bulunan bu kanunun uygulanmış olması sebebiyle iptal kararına rağmen ilgili vatandaşı kurtarmak mümkün olamayacaktır.

Bu nedenle subjektif kanun işlemlerinin uygulanmasının Anayasa Mahkemesince durdurulabileceğine inanıyoruz ve Yüksek Mahkemenizden diliyoruz.

II — İptal İstemi:

Dava konusu kanunun tümü infaza taallûk etmekte ve yukarıdan beri arzolunan sebeplerle Anayasaya, Meclisler İçtüzükleri hükümlerine ve Anayasa hukuku prensiplerine açıkça aykırı bulunmaktadır.

Bu nedenlerle adı geçen kanunun tümünün iptalini, CHP Tüzüğünün ve Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri hakkındaki Kanunun ilgili hükümleri uyarınca, CHP Parti Meclisi kararına dayanarak ve Genel Başkan olarak derin saygılarımla arz ve talep eylerim.

İsmet İNÖNÜ
Cumhuriyet Halk Partisi
Genel Başkanı
(İmza)

EKİ :

1. CHP Parti Meclisi karar sureti
2. CHP Parti Meclisinin Olağanüstü toplantıya çağrı yazısı
3. CHP Parti Meclisine katılan ve lehinde oy kullanan üyelerin imzalarını havi Parti Meclisi listesi.

Bu dilekçe üzerine Anayasa Mahkemesi, idamların yerine getirilmesi kararını biçim yönünden Anayasa ve Meclis İçtüzüğüne aykırı bularak iptal etmiş ve bu nedenle de esas hakkında bir inceleme yapmamıştır. Bu iptal kararına göre TBMM idam kararlarını yeniden görüşmüş ve oyçokluğu ile yerine getirilmesine karar vermiştir.

Bu durum karşısında, daha önce *biçim ve esas* yönlerinden Büyük Millet Meclisi kararının iptali için Anayasa Mahkemesine başvurmuş olan CHP'ye düşen görev, bu kez de esas yönünden konuyu Anayasa Mahkemesine götürmek olduğu halde bu yola gitmemiş ve girişimini yarı yolda bırakmıştır. Üç gencin hayatlarının sözkonusu olduğu böylesine önemli bir olayda CHP'nin bu tutumunu açıklamak olanaksızdır.

Öte yandan olayda tek kişinin burnunun kanamamış olması, kaçırılan Amerikalılara yapılan insanca muameleler, daha ağır öteki olaylarda idam yoluna gidilmemiş olması da siyasal amaçların idam kararlarında öncül rol oynadığını açıkça göstermektedir.

Siyasal suçlarda idam cezalarının çağdışı bir ceza yöntemi olduğu hukuk bilginlerinin üzerinde oybirliğine vardıkları bir konudur.

Toplumdan topluma, dönemden döneme, iktidardan iktidara değişen değer yargıları esas alınarak, bir iktidarın yönetim tarzına karşı çıkan insanların idam edilmeleri, ancak hukuk tarihinin mezarlığında yer alabilecek ilkel bir cezalandırma yöntemidir.

Bu konudaki düşüncelerimizi şimdilik Guizot'nun şu sözleriyle bitirelim:

"Eğer bir iktidar bir adamın öldürülmesi ihtiyacında ise, gerçekten böyle bir ihtiyaç varsa, o halde bu iktidar kötüdür. Siyasi suçlara ölüm cezasında iktidarın aradığı şey, adalet değil, sadece kendi emniyetidir, fakat aradığını bulamaz, aramadığını bulur. İfrattan nefret ederim, çünkü ifrat yalandır. Bugün siyasi suçlarda ölüm cezasının tek müdafii kalmıştır: Korku!"

İKİNCİ BÖLÜM

DENİZ GEZMİŞ, YUSUF ARSLAN, HÜSEYİN İNAN VE ARKADAŞLARI DAVASINDA VERİLEN İLK İDAM KARARI

BİR
ANKARA 1 NO'LU SIKIYÖNETİM ASKERİ MAHKEMESİ TARAFINDAN VERİLEN İDAM KARARI

(GEREKÇE VE HUKUKSAL TARTIŞMA BÖLÜMÜ)*

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM
TCK'NIN 146. MADDESİNİN TARTIŞMASI

TCK'nın 146. maddesi, kanunun 2. kitap, 2. faslının, Devlet Kuvvetleri aleyhine cürümler faslında yeralmış bulunmaktadır.

Madde metninde Türkiye Cumhuriyeti Teşkilâtı Esasiye Kanununun adı geçmekte ise de bunun, suçun işlendiği anda mer'i olan Anayasayı kastettiği ve olduğu her türlü izahtan varestedir. Esasen bu deyimi sadece ve mücerret bir kanun olarak ele almamak gerekir. Maksat devletin hukukî ve siyasî temel kuruluşları, devletin temel nizamı ve Anayasa ile kurulmuş temel nizam ve devlet düzenidir.

* Davaya 16.7.1971 gününde başlanmış ve 9.10.1971 gününde, yani iki ay 23 gün içinde karara bağlanmıştır.

Sözkonusu madde ile korunmak istenen, devletin ülke unsurunun dışında kalan unsurları ve bilhassa yargı, idare ve yasama organlarıdır. Nitekim buna genel olarak "Anayasa Nizamı" adı verilmektedir ki, bundan maksat, devletin kuruluşunu, temel organların; yasama, yürütme ve yargı yetkilerinden meydana gelen egemenlik yetkilerini, niteliklerini ve kullanma esas ve usullerini, temel ve kamu haklarını düzenleyen hukuk örf ve âdet kuralları bütündür. (A. Pulat Gözübüyük, **TCK Şerhi**, cilt 2, s. 109).

Suçun tekevvünü için fiilin müelliflerce kısaca Anayasa nizamı adı verilen devletin temel nizamlarına müteveccih olması; mer'i Anayasa ile kurulmuş bulunan bu nizamın bir kısmına veya tamamına hedef olması gerekir. Anayasa, cemiyetin zaman süreci içinde değişen ihtiyaçlarına uygun olarak, şüphesiz ki, değiştirilebilir. Bu değişikliğin nasıl yapılacağı gene bizzat Anayasa tarafından gösterilmiştir. Böylece kanun yolundan olmayan gayri-meşru ve hukuka aykırı bir şekilde Anayasanın ve Anayasa nizamının değiştirilmesi ceza tehdidi altına alınarak önlenmek istenmiştir. TCK'nın 146. maddesinde gayri-meşru olarak, hukuka aykırı bir değişikliğin Anayasanın tamamına veya bir kısmına yapılması bir tutulmuştur. Örneğin, sadece Meclisleri yoketmeye, yahut Meclislerin birini ortadan kaldırmaya veya hatta diğer hükümleri baki kalmakla beraber Başbakanın yetkilerini de Başkanda toplamaya yönelmiş bir değişiklik ile Anayasanın tümünü ortadan kaldırmaya matuf bir eylem arasında suçun tekevvünü bakımından bir fark mevcut değildir.

Bu yönü ile sözü edilen suç, hukuk tekniği bakımından tehlike suçudur. Aynı zamanda bir fikir suçu olmayıp maddî bir fiile lüzum gösteren bir suçtur. (A. Pulat Gözübüyük, **TCK Şerhi**, cilt 2, s. 111).

Lugati manası itibariyle tebdil, başka bir duruma sokmak, değiştirmektir. Tağyir, bozmak, aykırılaştırmak ve ilga da, yoketmek, kaldırmak anlamına gelmektedir. Birbirini tamamlayan bu deyimlerdeki ortak anlam, Anayasa ile kurulmuş olan nizamı az veya çok; tamamen veya kısmen kanunun gösterdiği yollardan başka şekilde

değiştirmektir. Burada bahse konu olan Anayasa nizamının hukuk dışı, meşru olmayan yollardan tamamen veya kısmen hükümsüz, fiilen işlemez hale getirilmesi sonucunu meydana getiren bütün hareketlerdir. (Prof. Faruk Erem, **Türk Ceza Hukuku Hususi Hükümleri,** s. 75.)

Nitekim Yüksek Adalet Divanı kararının 19. sayfasında bu konuyu "Gerçekten Türk Anayasasını tebdil, tağyir ve ilga etmek hadisemizdeki hal bakımından ister aşağıdan, ister yukarıdan gelsin, bazı fiil ve tasarruflarla mevcut Anayasanın fiilen tatbik edilemez hale getirilmesi, onun ana prensiplerinin kısmen veya tamamen fiili surette ortadan kaldırılması, kısaca hukukî rejim yanında ona ana çizgileri ve karakteri bakımından zıt bir fiili rejimin yaratılmasıdır. Demek oluyor ki, sistemli ve kasıtlı olarak Anayasadaki prensiplerin fiilen ortadan kaldırılması, yani fiilen Anayasa dışı bir rejim yaratılması bahis konusu ise, bu takdirde, 146. maddedeki suç işlenmiş demektir" şeklinde hükme bağlanmıştır.

İki kısımdan oluşan maddedeki diğer suç "Türkiye Cumhuriyeti Teşkilâtı Esasiye Kanunu ile teşekkül etmiş olan Büyük Millet Meclisini ıskata veya vazifesini yapmaktan men'e cebren teşebbüs etmek" suçudur. Mer'i Anayasamıza göre kurulmuş olan Senato ve Millet Meclisinden oluşan Türkiye Büyük Millet Meclisinin veya Senato veyahut Millet Meclisinden birini devirmek, düşürmek veyahut da çalışamaz, vazifelerini yapamaz, yerine getiremez hale getirmeye maddî ve manevî cebirle teşebbüs etmek, sözkonusu suçu ortaya çıkarır. Her iki meclisi veya birini devirip, düşürmek, onu yıkmak, varlığına son verip ortadan kaldırmak, bu suçun maddi unsurlarını teşkil eder, meclislerin mevcudiyetine rağmen onları Anayasa ve içtüzükte hüküm ve esasa bağlandığı şekilde yasama, murakabe vesair görevlerini yapmasına engel olmak, yapamaz hale getirmek, maddedeki "... vazifesini yapmaktan men'e cebren teşebbüs" demektir.

Gerek Anayasanın tamamını veya bir kısmını tağyir ve tebdil veya ilgaya cebren teşebbüs, diğer bir deyimle anayasa nizamını ihlâl suçu, gerekse Anayasa ile kurulmuş olan Büyük Millet Meclisini ıskata veya vazifesini yapmaktan men'e cebren teşebbüs suçu herhangi bir kim-

se tarafından işlenebilir. Fakat genel olarak kabul edildiği üzere "146. maddede yazılı suç, bünyesi itibariyle tek kişi tarafından işlenmesine hemen hemen imkân olmayan bir suçtur." (15 sayılı geçici kanun hakkında İlim Heyeti Rp.)

Bir örgüt ve kolektif faaliyeti gerektirir; fail veya failler topluluğu, diğer bir deyimle irtikâb edenler veya doğrudan doğruya beraber işleyenler idare edenlerden olabileceği gibi, idare edilenlerden de olabilir. Hattâ bir kısmının idare edenlerden, bir kısmının da idare edilenlerden olması mümkündür.

Fiilin tekevvünü için cebrin bulunması şarttır. Cebir, suçun mahiyeti ve bu madde ile devletin temel nizamının korunmak istenmesi itibariyle çok geniş bir anlam taşımaktadır. Maddî veya manevî olması arasında bir fark yoktur. Zira, "Cebir cürmün unsuru değil niteliğidir. Cebir failin fiilinde değil, meydana gelen hukuk dışı değişikliktedir. Cebren deyimi, niteliği bakımından anayasaya aykırılık anlamını taşır". (A. Pulat Gözübüyük, **TCK Şerhi**, cilt 2, s. 111.)

Maddede "bahismevzuu olan cebir, maddî ve manevî cebirdir. Korkutma, sindirme ve tehdit ile manevî cebir kullanılmış olabilir".

"Cebir, istenilen değişikliği gerçekleştirmek üzere gerek malî, gerek maddî, gerekse manevî her türlü vasıtanın kullanılmasını ifade eder". (Cıvalı, **Trattato, 2,** 112, s. 101-104.)

Fiilin ikmal edilip gayesine ulaşması halinde yeni bir nizamın ortaya çıkması sözkonusu olacağı cihetle, 146. maddede ceza tehdidi altına alınan fiile teşebbüs edilmesi, gerekli ve yeterlidir. Kanunun, umumî hükümler bölümünde, 61 ve 62. maddelerinde, genel olarak teşebbüs hükümlerinin mevcut olması ve ceza tatbikatında bu hükümlerin, fiillerin işlenişindeki aşamalara göre, bütün hususî hükümlere uygulanması mümkün iken, 146. maddede ayrıca bir teşebbüsten bahsedilmesi karşısında, bu teşebbüsün TCK'nın 61 ve 62. maddelerinde öngörülen teşebbüslerden farklı anlamda kullanıldığı sözgötürmez bir gerçektir. 146. madde devlet nizamını, Anayasal düzeni, devletin temel kuruluşlarını vikaye için ko-

nulmuş bir madde olduğuna göre, bu maddede geçen teşebbüs deyimi, kanun koyucunun konuya göstermek istediği hassasiyet gözönüne alınırsa, 61 ve 62. maddelerde, öngörülen tam ve nakıs teşebbüs kavramlarından daha geniş bir anlam taşıdığı sonucuna ulaşılır. 146. maddede öngörülen teşebbüsü, 61 ve 62. maddelerde tarif edilen, tam ve nakıs teşebbüsleri içine alır. Tam ve nakıs teşebbüslerde elverişli vasıtalarla fiilin icrasına başlanıldığı halde 146. maddedeki teşebbüste, bundan önceki bir safha olan "fiilin işlenmesine yönelme" başka bir deyimle "fiili işlemeye kalkışma" dahi kapsam içine alınmıştır. Bu duruma göre, suç teşkil eden fiilin safhaları, aşamaları, başlangıçtan tam (fiile doğru), 1) fiilin işlenmesine yönelme (teşebbüs öncesi); 2) fiilin icrasına elverişli vasıta ile başlama (teşebbüsü); 3) fiilin işlenmesidir.

Bu, genel prensiplerden ayrılmak demektir. Ancak, "Toplum ve Devletin yüksek menfaatleri, için tehlike yaratan ve bu itibarla özelliği bulunan 146. maddedeki suç bakımından ayrı bir safhanın gözönünde tutulması gereklidir. Bu da suç işlemeye yöneltilen fiillerdir. Şu hale göre 146. maddedeki cürmün özelliği bakımından diğer suçlardan ayrı olarak üç safha bahse konu olacaktır. "1) Suçun işlenmesi; 2) suçun işlenmesine teşebbüs edilmesi; 3) suçun işlenmesine yönelinmesi, yani suçun işlenmesine yönelme veya girişme niteliğindeki fiillerdir. Mesela suçun işlenmesi için yardımcılar bulmaya çalışılması gibi, bu halde toplumu tehlikeye koyacak suçu işlemeye girişme başlamıştır." (A. Pulat Gözübüyük, **TCK Şerhi**, c. 2, s. 110.)

Bu anlayış sebebiyledir ki, "Mehaz kanunda teşebbüs tabiri kullanılmamıştır, muayyen bir gayeye matuf fiil ibaresi tercih edilmiştir. Teşebbüs tabirinin malum ve muayyen teknik manası (TCK'nın 61-67) muayyen gayelere matuf fiil ibaresinden daha dardır. (Prof. Faruk Erem, **TCK'nın Hususî Hükümleri**, s. 78.)

Fiili işlemeye kalkışma safhası tasavvur ve karar safhasından ilerde fakat icraya başlama safhasından beride bir safhadır. Şüphesiz ki, teknik anlamdaki tam ve nakıs teşebbüsler için aranan, a) bir cürmün icrasına karar verilmesi; b) fiili işlemekte kullanılan vasıtaların

elverişli olması; c) cürüm işleme kararının icrai safhaya intikal etmiş olması; d) failin elinde olmayan sebeplerden dolayı cürmün husule gelmemesi veya cürmün meydana gelmesi için gerekli fiillerin tamamlanmamış olması gibi unsurlar burada da sözkonusudur. Gerçekten, herhangi bir kasti suçun işlenmesi, önce sanıkta o yönde bir fikrin doğması ile başlar. Fail bu fikri bir süre düşüncesinde ve fikriyatında besleyerek tasarlar. Kendince olgun ve yapılabilir, işlenebilir bir duruma geldiğine kanaat getirince cürmü işlemeye karar verir. Bundan sonra da verdiği kararı uygulamaya geçer. Bu maksatla bazı hazırlıklara girişir ki, cürmü icraya hazırlık eylemleri başlamıştır. Son safha ise fiilin icrası safhasıdır. Bundan sonra üç durum kendini gösterir.

1) Ya fail suçu tam olarak işlemiştir; suçu işlemekten bütün sonuçlar hasıl olmuştur.

2) Yahut fail suçun bütün neticelerinin hasıl olması için her hareketi yapmış olmasına rağmen elinde olmayan dış sebeplerin tesiri ile sonuç meydana gelmemiştir. Buna tam teşebbüs denilmektedir.

3) Veyahut da, fail, icrasına başlamış olduğu fiili, deruni sebeplerden ötürü kendiliğinden keser, durdurur (vazgeçme) veya vesaiti mahsusa ile icrasına başlamasına rağmen elinde olmayan engellerden dolayı cürmün kemali ile meydana gelmesi için gerekli fiilleri tamamlayamamıştır; buna da nakıs teşebbüs adı verilmektedir.

Görülmektedir ki, cürme teşebbüste bulunması şart olan unsurlar:

1) Suç kastı, 2) Vesaiki mahsusa, 3) İcraya başlama ve icra hareketinin bitmemiş olması, 4) Neticenin husule gelmemiş olmasıdır.

Suç kastı, failin düşüncesinde bir suç işleme fikri doğduktan, bir süre fikriyatında beslenip tasarlandıktan sonra, o cürmü işlemeye karar vermesidir. Suç kastının deruni bir kavram olduğundan şüphe bulunmamaktadır. Maddî eylemlerle tespit ve tayini mümkün bulunmaktadır.

"Suçu işlemeye kalkışmak, o fiili ve fiilden beklenen neticeyi meydana getirmeye elverişli vasıtalarla olabilir. Vasıtanın elverişliliği için kıstas, suçun mahiyetidir,

suç ile failin ulaşmak istediği gayedir. Bu sebepledir ki, bir suç için elverişli olan vasıta, başka bir suç bakımından elverişli olmayabilir." (A. Pulat Gözübüyük, **TCK Şerhi**, c. 1, s. 61.)

Elverişli vasıtanın, neticenin meydana gelmesine yeterli olup olmadığı aranmaz ise de, fail tarafından elverişli tarzda kullanıldığının da tespiti gerekir. Fakat fail "Elverişli vasıtanın elverişliliğini biliyorsa, teşebbüsün vücudundan şüphe edilemez". (Prof. Faruk Erem, **TCK** c. 1, s. 388).

Cürmün icrasına başlamak, o suçun meydana gelmesi için ifası gerekli ve suçun maddi unsurlarını teşkil eden hareketleri yapmaya başlamaktır. İcraî hareketler, hazırlık hareketleri demek değildir. Hazırlık hareketleri, tasavvur ve karardan sonra, fakat, cürmün icraî hareketlerine başlamadan önce girişilen ön hareketlerdir. "İcra hareketleri yapıcı, hazırlık hareketleri ise hazırlayıcıdır". (Prof. Faruk Erem, **TCK Genel Hükümleri**, c. 1, s. 389.)

Hazırlık hareketleri, prensip olarak, ceza tehdidi altında olmadığından ve ceza, icraî hareketle birlikte başladığından, icraî hareketlerin başlamış olup olmadığını kesin ve açık şekilde tespit etmek gerekir. Failin, cürmi kastından şüphe edilemeyecek derecede fiile yaklaşmış olduğunu anlatan hareketler, icrasına başlamış fiillerdir. (A. Pulat Gözübüyük, **TCK Şerhi**, c. 1, s. 61.)

"İcra hareketleri, tamamlandıkları zaman, suç husule getirmeleri mümkün olan hareketlerdir. Halbuki, ihzar hareketleri, ne kadar devam veya tekerrür ederse etsin, böyle bir netice husule getirmezler." (Prof. Faruk Erem, **TCK**, c. 1, s. 391.)

Teşebbüste icra hareketlerinin elverişli vasıtaların başlamış olması şarttır. İcra hareketlerinin tamamlanmış olmasına rağmen, neticenin husule gelmemesi, tam teşebbüsü meydana getirdiği halde, icra hareketlerinin bitirilememesi, nakıs teşebbüsü ortaya çıkarır. "Tam teşebbüsü tam cürümden ayıran nokta, teşebbüste bütün icra hareketlerinin bitirilmiş olmasına rağmen, kastedilen neticenin meydana gelmemiş olmasıdır". (A. Pulat Gözübüyük, **TCK Şerhi**, c. 1, s. 253.)

Neticenin husule gelmemiş olması "mani sebep" şeklinde teşebbüsün şartıdır. Mani sebep, TCK'nın 61 ve 62. maddelerine göre, sanığın ihtiyarı dışında olmalıdır. Mani sebepleri şöylece tasnife tâbi tutabiliriz:

a) Dış sebepler: Suçlunun hareketi veya kullandığı vasıta üzerine tesir edenlerdir.

b) İç sebepler: Haricî ve maddî hadiselerden neşet eden ve suçlunun iradesine müessir olanlardır. (Prof. Faruk Erem, **TCK**, c. 1, s. 392.)

Kasıt, cürmün manevî unsurudur. Genel prensip, TCK'nın 45. maddesinde "Cürümde kastın bulunmaması cezayı kaldırır..." şeklinde konulmuştur. Her suçta olduğu gibi, TCK'nın 146. maddesinde yazılı suçta da, kastın kesin şekilde tespiti gerekir. Zira, suçun mevcudiyeti veya ademi mevcudiyeti sözkonusudur. TCK'da mevcut hükümlerden anlaşıldığına göre, kastın, işlenmiş olan fiile ve aynı zamanda ondan doğan neticeye, cürmün bütün unsur ve vasıflarına taallûk etmiş olması icabeder. Kısaca, genelleşmiş bir taraf olan kast, suçu teşkil eden fiili, neticelerini bilerek ve isteyerek işlemek iradesidir. Bu tarife göre, kastın dayandığı unsurları şöyle sıralayabiliriz:

1 — Fiilin icrasında irade: İrade dışı işlenmiş bir fiilde kasıttan sözedilemez. Bir fiil, irade ile işlenmişse, onu işleyene yüklenebilir:

2 — Niyet: Failin, işlediği fiile ulaşmak istediği amaçtır.

3 — Saik: Failin, fiil neticesinde hasıl olacağını umduğu menfaattır ki, onu, fiili işlemeye iter.

4 — Failde, suçu işlerken, hareketinin meşru olmadığı yolunda şuurun bulunmasıdır.

Bu unsurlardan özellikle saik üzerinde durmak gerekir. Saik, Kanunumuzda, kasıt gibi hükme bağlanmamıştır. "Bu sebeple, kural olarak saik'in, suçların manevî unsuru bakımından bir tesiri yoktur. Suç, ister iyi ister kötü saikle işlenmiş olsun, netice birdir". (Prof. Faruk Erem, **TCK**, c. 1, s. 297.)

Ancak saik kanunda maddî oluşları birbirine benzeyen bazı suçları tefrik hususunda nazara alınmıştır. Örneğin: Şehvet hissi ile adam kaçırma fiili ile bir örgüte maddî menfaat sağlamak veya isteklerini, prensiplerini

kabule zorlamak için adam kaçırma fiillerinde saik'ler farklı olduğu halde, fiil, adam kaçırmaktır.

TCK'nın 146. maddesinde öngörülen suçun tekevvünü için, mevcudiyeti şart olan kast, umumî kast'tır. "Fiilin, bilerek ve isteyerek işlenmiş olması gerekir. Fiilin hedefi ve sebebi, Anayasa nizamının değiştirilmesi olması itibariyle neticenin bilinmediği veya istenmemiş bulunduğu, bahse sözkonusu olamaz. Failin cezai mesuliyeti için, Anayasa nizamını değiştirmeye yöneltilen fiilleri, bilerek ve isteyerek işlemiş olması yeter sayılır". (A. Pulat Gözübüyük, **TCK Şerhi**, c. 2, s. 112.)

TCK'NIN 146. MADDESİNDE YAZILI SUÇA FER'İ İŞTİRAK

TCK'nın Umumî Hükümler Bölümünde, 65. maddesinde öngörülen fer'i iştirakin unsurları, 146. maddede baki tutulmakla beraber, yeni bazı unsurlar ele alınıp, bilhassa fer'i şerik'e tayin edilecek ceza yönünden, yenî hükümler getirilmiştir.

İştirakin genel şartlarının ve özellikle iştirak kastının araştırılması gerekir.

"Fer'i iştirak, bir suçun işlenmesine 2. derecede sayılan hareketlerle katılmaktır. Fer'i fail, ikinci derecede ve bu kasıtla suça katılan bir yardımcıdır. Bu itibarla asli maddî failin suç teşkil eden hareketleri ile yardımcı failin hareketleri arasında bir bağlantı vardır". (A. Pulat Gözübüyük, **TCK Şerhi**, c. 1, s. 272.)

Ceza Kanunumuzun kabul ettiği prensibe göre, fer'i iştiraki asli iştirakta olduğu gibi fer'i maddî ve fer'i manevî iştirak olarak ikiye ayırmak zorunludur.

TCK'nın 65. maddesinin 2. ve 3. bentlerinde tarifini bulan şekilleri sayılan, fer'i maddî iştirak, suçun işlenmesinde ve işlenmesi sırasında asli-maddî faile, fiilin tekemmülü için vasıta tedarik etmek ve suçun işlenmesini kolaylaştırıcı yardımlarda bulunmaktır. Vasıta tedarik etmek mutlaka suçun işlenmesinden önce vuku bulmalıdır. Suçun işlenmesine yardımcı olacak vasıta ve işin ne olabileceği, her fiilin mahiyet ve şümulüne göre, ayrı ayrı, hâkim tarafından takdir edilir. Vasıta, menkul

veya gayri menkul olabilir. Vasıtanın elverişli olması ve suçun işlenmesinde kullanılmış bulunması, fer'i maddî şerikin cezalandırılabilmesi için tesbiti gerekli olan şartlardandır.

Suçun işlenmesinden evvel veya işlendiği sırada müzaharet ve muavenetle icrasını kolaylaştırmak, faili desteklemek veya ona suçun hazırlanmasında veya icrasında kolaylaştırıcı hareketler yaparak yardım etmektir. Destekleme veya yardım, suçun işlenmesini kolaylaştıran fakat fail ile doğrudan doğruya işbirliği olmayıp ikinci derecede fiillerdir. Keza müzaheret ve muavenet hareketlerinin ne olduğunu da hadisenin mahiyet ve şartlarına göre hâkim serbestçe tayin ve takdir eder.

Fer'i manevî iştirak ise, suçun işlenmesine ikinci derecede etkisi olan suç işlemeye teşvik; suç işleme kararını kuvvetlendirme ve asli maddî faile suçun işlenmesinden sonra müzaharet ve muavenette bulunmayı vaadetmek, söz vermek ve nihayet, suçun nasıl işleneceğine dair talimat vermektir.

"Suça teşvikte, fer'i fail, asli failin suçu işleme kararını uygulamaya sürüklemekte, onu, kararını uygulamaya itelemektedir.

"Suç işleme kararını kuvvetlendirme, failin suçu işlemeye dair mevcut kararını icraya başlamasını sağlayacak tarzda telkin yapmak, cesaret vermek ve tavsiyede bulunmaktır.

"Suç işlendikten sonra yardım edeceğini veya destekleyeceğini vaadetmek demek, failin suç işleme iradesini kuvvetlendirmek, cesaretini artırmak demektir." (A. Pulat Gözübüyük, **TCK Şerhi**, c. 1, s. 273.)

Suçluyu teşvikin, suç işleme kararının kuvvetlendirilmesinin, yardım ve destekleme vaadi ile ve talimat vermeyi asli maddî failin fiili işlemeye başlamasından önce vuku bulması şarttır.

Fer'i maddî şerikin cezalandırılabilmesi için, iştirak kastının mevcut olması gerekir. Fer'i şerik, asli failin fiiline bilerek ve isteyerek iştirak etmiş olmalıdır.

FİİLLERİN HUKUKİ TARTIŞMASI

TCK'nın 146. maddesi "Türkiye Cumhuriyeti Teşkilâtı Esasiye Kanununun tamamını veya bir kısmını, tadil, tebdil ve ilgaya ve bu kanun ile teşekkül etmiş olan Büyük Millet Meclisini ıskata veya vazifesini yapmaktan men'e cebren teşebbüs etmek" suçunu müeyyide altına almıştır. Yukarda da izah edildiği veçhile bunun bir tehlike suçu olduğunda, gerek doktrin gerekse tatbikatta tereddüt bulunmamaktadır. Kanunumuz, hangi fiillerin bu madde ile suçlandığını açıklamamıştır. Yukarda da kısaca izah edildiği veçhile, Anayasal düzenin, Anayasa dışı usul, yol ve vasıtalarla değiştirilmek istenmesi ve Türkiye Büyük Millet Meclisinin vazifesini yapmaktan men'e cebren teşebbüs edilmesi hallerini kastettiği anlaşılmakla beraber, tadadi veya tahdidi sınırlar çizmemiştir.

Hal böyle olduğuna göre hadisemizde maddenin tatbikinde bazı kıstaslar bulmak ve bu kıstaslara göre fiillerin yukarda açıklanan madde metnine göre kanunilik prensiplerine uygun olup olmadığını incelemek gerekmektedir. Bunlar:

a) Suç kastı,
b) Elverişli vasıta,
c) Cebir unsuru ve icra başlangıcı,
d) Teşebbüs,
e) Mani hal, olarak tezahür etmektedir.

a) Suç kastı:

Sanıklar, gerek hazırlık ifadelerinde, gerekse son soruşturma sırasındaki beyanlarında mevcut sosyal, ekonomik ve politik düzenin sadece hâkim sınıfların çıkarlarına hizmet ettiğini, toplumda ezilen sınıfların hâkim sınıf tarafından sömürüldüğünü, mevcut düzen içersinde, bu sınıf çelişkilerinin daha da arttığını, ancak bu düzenin yasal yollarla değiştirilmesinin mümkün bulunmadığını, silahlı mücadele ile yoksul sınıfların haklarını zorla elde edebileceklerini ve bu yola başvurmanın en tabii hakları olduğunu dermeyan etmişlerdir.

Türkiye Halk Kurtuluş Ordusu adına yayınlanan

bildirilerinde de, bunu açıkça ortaya koymuşlardır. Son soruşturma sırasında, sanık müdafileri tarafından yapılan toplu savunmada, müdafiler, müvekkillerinin kasıtlarının yukarda açıklanan mahiyette bulunmadığını, sadece Millî Demokratik Devrim prensiplerinin uygulanması için mücadele ettiklerini ve bunun da Marksist-Leninist düzen olmadığını, esasen marksizm ve leninizmin ekonomik, sosyal ve politik bir düzen değil, toplum olaylarını inceleyen, değerlendiren bir tahlil metodu olduğunu, Millî Demokratik Devrim mücadelesinin emperyalizme, onun yerli dayanaklarına karşı verilen mücadele olduğunu, bu mücadelenin emperyalizme karşı oluşunun, ona millî nitelik vermekte, feodal kalıntılara karşı oluşunun da, demokratik nitelik vermekte bulunduğunu beyan etmişlerdir. Ancak, Millî Demokratik Devrimin sosyalizme geçiş için bir aşama olduğunu da yukarda incelemiş bulunmaktayız.

Kaldı ki, toplumda yapılması önerilen ve yoksul halk yararına yönelecek birtakım yeni müesseseleri getirmek, birtakım tedbirler almak, silahlanmaya, gizli silahlı örgütler kurmaya, adamlar kaçırmaya, bankalar soymaya gerek bulunmamaktadır. Sanıklar tarafından yayınlanan, Türkiye Halk Kurtuluş Ordusunun bütün dünya halklarına ve Türkiye halkına çağrısı ismini taşıyan bildiriden bazı kısımları incelediğimizde; sanıkların maksat ve gayelerinin matuf bulunduğu tereddüte yer vermeyecek şekilde açıklığa kavuşmuş olur. "Haklarımızı zorla alacağız, çünkü onlar her şeyi bizden zorla alıyorlar", "Yalvarmak yerine zora başvurmak", "Devrimciler, barışçıl şartlar içinde mücadele metodlarını bırakınız, halk kitlelerini kurtuluşa götürecek olan şiddet politikasını temel alan silahlı mücadeleye, Halk Kurtuluş Ordusunun saflarına katılınız". "Ezilenlerin tek kurtuluş yolu, ezenlere karşı giriştikleri kutsal isyandır", "Türkiye Halk Kurtuluş Ordusu bu mücadeleye en son nefesine kadar ve kanının son damlasına kadar devam edeceğini bildirir".

Görülüyor ki, gaye, mevcut sosyal, politik ve ekonomik düzenin zor ve cebirle yıkılmasıdır. Failler, silahlı mücadeleye, Marksist-Leninist fikirlere inanmışlar ve

bunu bir eylem kılavuzu olarak seçmişlerdir.

Banka soygunlarına; elkoyma, kamulaştırma demektedirler. Duruşmaların bütün safhalarında da aynı tabirleri şuurlu olarak ve bilerek kullanmışlardır. Türkiye Halk Kurtuluş Ordusu isimli gizli örgütün, 1970 senesi Ekim başlarında, sanıklardan Hüseyin İnan'ın Diyarbakır Cezaevinden 8 Ekim 1970 tarihinde tahliye edilip Ankara' ya gelmesi, Deniz Gezmiş'in keza Bursa Cezaevinden tahliye edilip Sivas'a askere sevkedilirken firar edip aynı tarihlerde Ankara'ya gelerek ODTÜ 1 no'lu yurduna yerleşerek Yusuf Arslan, Sinan Cemgil ve Hüseyin İnan'la müştereken 201 ve 202 numaralı odalarda karargâhlarını kurmalarından sonra teşekkül ettiği, olayların cereyanından anlaşılmaktadır.

Mahkememiz, fiilleri bütünü ile değerlendirmiş ve suçun manevî unsurunu buna göre tayin etmiştir. Fiiller münferiden ele alındığında, görünüşü itibariyle TCK'nın diğer maddelerinde gösterilen ve müeyyide altına alınan adî zabıta vakası olarak karşımıza çıkar. Bu şekilde bir değerlendirme, fiillerin temelinde yatan ideolojik gayeyi bertaraf etmek veya görmemek, bu temel gayeyi, olaylardan ayrı tutmak demektir. Hadisemizde kast unsuru, faillere vahdet ve bütünlük kazandırmaktadır. Faillerin fiilleri ile yöneldikleri istikamet, Anayasanın temel ilkeleri ile belirtmiş olduğu toplumsal, ekonomik, politik düzeni kendi görüşlerine göre, kendi fikir yapılarına göre silah zoru ile ve hukuk dışı yollarla değiştirmek istikametidir.

Şehir gerillası, faaliyet ve eylemleri ile işçiye, kır gerillası, faaliyet ve eylemleri ile köylüye öncülük etmek ve bu suretle onların iştirakini sağlayarak, memlekette anarşi ortamı yaratarak devleti yıkmak, devlet çarkını parçalamak, işlemez hale getirmek ve bunun üzerine, arzu ettikleri yeni bir düzeni kurmak, sanıkların gayesini teşkil etmektedir.

Sanıklar ve müdafileri, son soruşturma sırasında, gayelerinin Millî Demokratik Devrimi gerçekleştirmek, Amerikan emperyalizmi ve onun yerli işbirlikçilerini ve feodal kalıntıları temizlemek gayesine matufen hareket ettiklerini ileri sürmüşlerdir.

Türkiye Cumhuriyeti Anayasası herhangi bir emperyalizmi Türkiye'de öngörmemektedir. Ne sosyal emperyalizm, ne kapitalist emperyalizm, Türkiye Cumhuriyeti Anayasası, her türlü sömürü düzenine ve kapitülasyona karşıdır. Birtakım anlaşmalarla Türkiye'nin egemenlik ilkelerini zedeleyici hükümler getirildiği iddialarının tartışma ortamı da mevcuttur. 1961 yılından itibaren bu iddialar tartışılmaktadır. Bunlara karar vermek yetkisi sadece Türk Milletine ait egemenlik hakkının temerküz ettiği ve kullanıldığı Türkiye Büyük Millet Meclisinindir.

Gerek sanıkların, gerek müdafilerinin, Türkiye Cumhuriyeti Anayasasını savunduklarına, Anayasayı ihlâl kastı ile hareket etmediklerine dair savunmaları, mahkememizce itibara ve kabule şayan görülememiş ve sanıkların eylemleri ile, Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının tamamını veya bir kısmını tadil, tebdil ve ilgaya cebren teşebbüs etmek kastı ile hareket ettikleri kanaat ve neticesine varılmıştır.

b) Elverişli vasıta:

Gerek doktrinde, gerekse tatbikatta işlenmesine karar verilen fiilin, elverişli vasıta ile icrasına başlanması, suç teşebbüsünün unsurlarının tekevvünü bakımından gerekli görülmektedir. Elverişli vasıta, gayeye ulaştırmak iktidarına sahip olan vasıta demektir. Vasıtanın bu iktidardan mahrum bulunması halinde mutlak veya nisbi elverişsizlik sebebiyle işlenmez suç konusunun ortaya çıkacağı izahtan varestedir.

Sanıklar bakımından durumu incelediğimizde:

Sanıklar, Türkiye Halk Kurtuluş Ordusu isimli gizli örgütlerini kurmuşlar, çeşitli yerlerde kendi amaçlarına hizmet edecek personelleri tespit etmişler, gerek şehirlerde, gerekse kır gerillası harekât bölgesinde bütün hazırlıklarını ikmâl edebilme olanaklarına sahip olmuşlardır. İstanbul ve Ankara'da müteaddit eylemlerini sürdürmüşler ve bunları kamuoyuna duyurmaktan çekinmemişlerdir. Birkaç defa Türkiye Halk Kurtuluş Ordusu isimli bildirilerini yayınlamışlar, eylemlerinden sonra da gizlenme ve tekrar faaliyete geçme ve faaliyetlerini sürdürme imkânına ayiarca sahip olmuşlardır. Silahları ve malzemeleri gerek yurt içinden; gerekse bir kısmı ka-

çakçılardan yabancı menşeli olmak üzere yurt dışından temin edilmiş ve bugün halen dahi Türk Silahlı Kuvvetleri elinde bulunmayan, 14'lü tabir edilen otomatik tabancalarla teçhiz edilmişlerdir. Tomson ve sten makinalı tabancaları ve bunların yanında piyade tüfekleri mevcuttur ve bunların bir kısmı da Fransız ve Alman menşelidir. El bombaları vardır, bunların yanında tahrip maksadıyle çok sayıda dinamit ve kapsülleri mevcuttur.

Alttan gelecek bir halk ihtilâli için, sanık müdafileri bunların yeterli olmadığı, müvekkillerinin elinde orduda bulunan tank, uçak gibi ağır silahların olmadığı kanısındadırlar.

Sanıkların ellerinde tank, uçak gibi ağır silahların bulunması ve kullanılması halinde esasen teşebbüs fiili, "men unsurlarının" incelenmesine ihtiyaç kalmadan bir iç savaşa dönüşür ve hukuken ve fiilen harp hükümleri uygulanırdı.

Sanıkların ve müdafilerinin, toplu savunmalarında dermeyan ettikleri bu görüşü, mahkememiz bu sebeple itibar ve kabule şayan bulamamıştır. Sanıkların malik bulundukları vasıtalar, işlemeyi kastettikleri, cürmün icrasına her bakımdan yeterli ve elverişli bulunmaktadır.

c) Cebir Unsuru ve İcra Başlangıcı:

Anayasal düzenin kendi koyduğu yol ve usuller dışında, her ne suretle olursa olsun değiştirilmesinde cebir unsurunun mevcut bulunduğu, doktrin kısmında incelenmiş bulunmaktadır. Sanıkların, gayelerine varmak maksadıyla Anayasayı cebren ve silah zoru ile tadil ve ilgaya yöneldikleri ise izahtan vareste bulunmaktadır. Gizli örgüt kuran, silahlı eyleme girişen ve bunu planlı olarak yürüten faillerin, Anayasaya uygun hareket ettikleri, cebren değiştirme, ilga veya tağyir gibi düşünceleri olmadığı, Anayasayı kendilerinin silah zoru ile savundukları yolundaki savunmaları kabule şayan görülememiştir.

TCK'nın 146. maddesinin teşebbüs bakımından hem 61. maddeyi, hem de 62. maddeyi kapsadığı, yargıtay içtihatları ile de belirlenmiş bulunmaktadır.

TCK'nin 62. maddesi aynen şöyle demektedir:

"Bir kimse, işlemeyi kastettiği cürmün icrasına te-

allük eden bütün fiilleri bitirmiş, fakat ihtiyarında olmayan bir sebepten dolayı o cürüm meydana gelmemiş ise..." bu hale göre, kanunumuz, hazırlık hareketlerini bizatihi suç teşkil etmediği ahvalde tecrim etmemiş, ancak icra hareketlerine teşebbüsün tekevvünü için şart koşmuş bulunmaktadır. Bu konuda Askeri Yargıtay 1. Dairesinin 31 Ekim 1963 tarih 1963/2171-998 sayılı kararında "icra hareketleri, Ceza Hukuku sahasında hazırlık hareketleri ile icra hareketlerinin yekdiğerinden tefriki mevzuu, büyük bir ehemmiyet arzetmektedir. Zira, hazırlık hareketleri kaide olarak cezalandırılmadığı halde, icra hareketleri, cezayı müstelzim bulunmaktadır. Bu mevzuda ne kadar müellif mevcut ise, o nispette de fikirler ortaya atılmış ve hatta bu sebepledir ki, bazı müellifler, hazırlık ve icra hareketlerinin yekdiğerinden tefrikini, dairenin terbii meselesine benzetmişlerdir.

"İcra hareketlerinin müellifler (bir suçun hukukî tarifine göre maddî unsurunu teşkil eden bir hareketi yapmak), (failin, cürmi kastından şüphe edilemeyecek derecede fiile yaklaşmış olmak), (icraya başlamayı ifade eden hareketleri yapmak), (suçun tamamlanmasına yakın olan hareketler), (kanunî tarifin sahasına giren hareketler veya suçun kurucu unsurlarından veya ağırlatıcı sebeplerinden birini teşkil eden hareketleri yapmak), (başkasının hakkının ihlâl edilmesinin başlangıcı), (ceza kaidesi ile himaye edilen hak ve menfaata tecavüzü ifade eden hareket) şekillerinde çeşitli tariflerini yapmışlardır. Bütün bu hareketlere ve mevcut nazariyelere rağmen, hazırlık hareketlerinin icra hareketlerinden kati surette ayırıcı, mutlak bir kıstas mevcut bulunmamakta, bu tefrikin daha ziyade her suçun maddî unsuru ve işlenişindeki hususiyetleri nazara alınarak tayininin uygun olacağı ileri sürülmektedir.

"TCK'mız bu mevzuda 61 ve 62. maddelerindeki (bir kimse işlemeyi kastettiği bir cürmü) tabiri ile subjektif nazariyeyi kabul etmiş bulunmaktadır. Fakat sırf subjektif esastan hareket, hazırlık hareketlerinin de tecziyesine yolaçabileceği gibi, yapılan bir hareket bir tarafa bırakılarak, sadece diğer delillerle kast da tespit edilemeyeceğinden, tatbikatta subjektif esasın, objektif

bir karakterle de itmam ve ikmali zaruri görülmektedir. Şöyle ki, bir suçun kanunî tarifine göre maddî unsurunu teşkil eden bir fiili yapanın, icra hareketini yaptığından tereddüt edilemezse de başlı başına bu esasla mesele halledilemediği takdirde ise subjektif unsura da yani kasta yer vermek icabeder.

"Faillerin, bir suç işleme maksadını güttükleri önceden belli olsa dahi, işlemeye kastettikleri suçun ne olduğunun iltibasa mahal bırakmayacak şekilde bir tezahürü olmadıkça, icra hareketlerinden bahsedilemez" demektedir. Görülüyor ki, Askeri Yargıtayın bu konuda belirlenen içtihadına göre, faillerin işlemeye kastettikleri suçun ne olduğunun iltibasa mahal bırakmayacak bir şekilde tezahürü gerekli görülmektedir.

Mahkememiz, iştirak halinde işlenen hadisemizde faillerin eylemlerine göre icra başlangıcını değerlendirmiş bulunmaktadır. Türkiye Halk Kurtuluş Ordusunun gizli olarak kurulmuş olması bir hazırlık safhası olarak tezahür etmektedir. Örgütsel ve planlı faaliyet, hazırlık safhasının tamamlanmasından sonra başlamaktadır. Eylemler, birbirini zincirleme olarak takip etmektedir. Eylemlerin başlama tarihini, mahkememiz, icra hareketlerinin başlangıcı olarak kabul etmiştir. 29 Aralık 1970 tarihinde örgüt mensuplarından Deniz Gezmiş, Hüseyin İnan, Yusuf Arslan ve Sinan Cemgil, Yusuf Arslan tarafından çalınan araba ile evvela keşfini de yaptıktan sonra Kavaklıdere Amerikan Sefareti karşısındaki polis noktasına gelmişler ve çok yakın mesafeden polis noktasını kurşunlayarak, polislerden Abdulvahap Çınar ve Nuri Selçuk'u ağır şekilde yaralamışlardır. Örgütün silahlı mücadelesi, bu tarihten itibaren başlamaktadır. İkinci olarak, 11 Ocak 1971 tarihinde İş Bankası Bahçelievler Emek Şubesinin, silah zoru ile ve tehdidi ile gasbedilmesi, gelmektedir. Bu hadiseye de faillerden Deniz Gezmiş, Yusuf Arslan, Sinan Cemgil, Hüseyin İnan ve Alpaslan Özdoğan'ın katıldığı anlaşılmaktadır. Yusuf Arslan, Leman Göker'e ait 06 FL 109 no'lu arabayı çalarak, diğer faillerle birlikte hadise yerine gelmiş ve bankayı soyduktan sonra, eylemler kısmında izah edildiği gibi, karargâh olarak kullandıkları ODTÜ 201 ve 202 no'lu oda-

larına gitmişlerdir.

Üçüncü hadise olarak, 15 Ocak 1971 tarihinde sanıklardan Sevim Onursal'ın da fer'i, maddî fail olarak iştirak etmiş bulunduğu, kendi evinde cereyan eden, polis memuru Cemal Şeker, icra memuru Nihat Aksoy, avukat Mehmet Karaçalı, şoför Mustafa Yıldırım, çilingir Recep Başaran, kapıcı Dursun Kayıkçı'nın silah tehdidi ile bağlanmaları, polis memurunun müessir fiile maruz kalması, tabanca, hüviyet kartı, 170 lira parasının, avukat Mehmet Karaçalı'nın hüviyet ve şapkasının gasbedilmesi olayları, fiiller zincirine eklenmiş bulunmaktadır. Bu hadisede sanıklardan Deniz Gezmiş, Yusuf Arslan, Hüseyin İnan, Sinan Cemgil, Alpaslan Özdoğan'ın aslî maddî fail, Şükrü Kor Koçalak ve Sevim Onurşal'ın da fer'i maddî fail olarak olaylara iştirak ettikleri tezahür etmektedir.

15 Şubat 1971 tarihinde Amerikalı Çavuş Jimm Finley'in Balgat Amerikan tesislerinden silahlı bir grup tarafından kaçırılması, ODTÜ 201 numaralı odaya getirilmesi, fiiller zincirinin halkalarından birisini teşkil etmektedir. Bu olaya, sanıklardan Şükrü Kor Koçalak'ın hazırlık ifadesinde belirttiği gibi, on kadar failin iştirak ettiği anlaşılmaktadır. Deniz Gezmiş, Yusuf Arslan, Hüseyin İnan, Sinan Cemgil, Alpaslan Özdoğan, Recep Sakın, Mete Ertekin'in de bu olayda aslî maddî fail oldukları anlaşılmaktadır.

27 Şubat 1971 tarihinde ODTÜ Atelyeler Müdürü Nihat Çokyüce'nin Kavaklıdere Bestekâr Sokak 47 no'daki evine silah tehdidi ile girilmesi, bağlanması ve arabasının gasbedilmesi olayı, fiiller zincirine eklenmektedir. Hadisenin aslî maddî faili olarak, Hüseyin İnan ve Alpaslan Özdoğan görülmektedir.

4 Mart 1971 tarihinde dört Amerikalı çavuş ve erin, Ahlatlıbel Üssünden kaçırılarak Aşağı Ayrancı Şair Nedim Sokak Amaç Apt. 3 no'lu dairesine kapatılmaları; Türkiye Halk Kurtuluş Ordusu gizli örgütü adına bildiri yayınlanması olayları, şehir gerillası eylemlerinin Ankara'daki son halkasını teşkil etmektedir. Bu olayda Deniz Gezmiş, Yusuf Arslan, Hüseyin İnan, Mete Ertekin, Sinan Cemgil aslî maddî fail olarak, İrfan Uçar fer'i

maddî fail olarak görülmektedir.

Şarkışla ve Gemerek'te Yusuf Arslan ve Deniz Gezmiş'in iştirak ettiği zabıtayla silahlı çatışma ve yaralama olayları, Ankara dışında adı geçen iki sanık yönünden, şehir gerillasının son eylemleri olarak görülmektedir.

Gizli örgütün İstanbul'da sürdürdüğü olaylar zincirinin ayrı dava konusu olduğundan ve İstanbul Sıkıyönetim Komutanlığı 1 no'lu Askerî Mahkemesinde bu davaya devam edildiğinden, mahkememiz, örgütün İstanbul eylemlerini inceleme konusu yapmamıştır. Şehir eylemleri kapanırken, kır gerillası faaliyete geçmekte ve zincirin halkalarına kır gerillası eklenmektedir. Nurhak ve Akçadağ bölgelerinde hazırlıkları tamamlanan ve militanları, 12 Mart Muhtırasının verilmesini takiben adı geçen bölgede toplanan gerilla; sanıklardan Sinan Cemgil'in mart ayı ortalarında bölgeye gelmesi ile liderine de kavuşmuş ve gerilla bir bütün olarak şekillenmiş bulunmaktadır. Ilıcak mağaralarında Sinan Cemgil'in lideri olarak katılması ve silahların dağıtılması ile gerilla yönünden icrai hareketlerinin, örgütün planlarına göre faaliyeti başlamış olmaktadır. Bu örgüt, Gölbaşı harekâtı ile dağdaki eylemine de geçmiş bulunmaktadır. Adıyaman'a gönderilen banka paralarının soyulması ve Karahan Gediğindeki Amerikan Radar Üssünün havaya uçurulması planlarını uygulama alanına koymuş bulunmaktadır. Sanıklardan Hacı Tonak, Sinan Cemgil, Cengiz Baltacı, Ahmet Erdoğan'ın Radyolink tesislerini basarak, çobanlar tarafından bulunup, PTT memuru Ali Lâçín'e teslim edilen piyade tüfeği mermilerini silah tehdidi ile almaları eylemleri arasında bulunmaktadır. Sanıklardan Mustafa Yalçıner, Alpaslan Özdoğan, Atilla Keskin ve Mehmet Nakipoğlu'nun dağ ve şehir arasında irtibatı tesis ettikleri, şehirden soyulan paraları dağa aktardıkları, bu arada Atilla Keskin'in bir defasında 150.000 lira, bir defasında da Alpaslan Özdoğan'la birlikte 35.000'er olmak üzere iki defa kır gerillasına para aktardığı, Mustafa Yalçıner'in iki defa para ve militan götürdüğü, Mehmet Nakipoğlu'nun sanık Hüseyin İnan'ı dağa götürmek maksadıyle Ankara'ya geldiği, hadiselerin tarzı cereyanından anlaşılmaktadır.

29 Mayıs 1971 tarihinde baskın için iki koldan faaliyete geçen gerilla, 31 Mayıs 1971 tarihinde İnekli Köyü yakınlarında yedi kişilik Sinan Cemgil grubunun Jandarma ile çarpışma sonucunda üçünün ölü, Mustafa Yalçıner'in yaralı, Hacı Tonak'ın sağ olarak ele geçirilmesi, Metin Güngörmüş ve Ahmet Erdoğan'ın çarpışma yerinden kaçmak mecburiyetinde kalmaları ve gerilla bölgesinin jandarma birliklerince çember içine alınması neticesinde dağılmak zorunda kalmışlardır. Gerillaya iştirak eden, silahlanıp dağa çıkan sanık Recep Sakın, Osman Arkış, Semih Orcan, Ercan Öztürk, Mehmet Asal, Metin Yıldırımtürk, Ahmet Erdoğan, Metin Güngörmüş, Mehmet Nakipoğlu, Mustafa Çubuk, Hacı Tonak, Mustafa Yalçıner, Atilla Keskin ve Cengiz Baltacı, hadisede aslî maddî fail olarak görülmektedirler.

Kır gerillası harekâtı, Türkiye Halk Kurtuluş Ordusu örgütünün eylemler zincirinin son halkasını teşkil etmektedir. Örgüte mensup olan militanların bilâistisna hepsi silahlı mücadeleye taraftar ve bu yolda şuurlu ve bilinçli kimselerdir, Marksist ve Leninist fikir yapısına sahiptirler. Örgütsel faaliyete, tesadüfen değil, bilerek ve şuurla iştirak etmişlerdir Bu sebeple, mahkememiz, hadisenin özelliğini de nazara alarak, icra başlangıcını silahlı ilk eylemin vukua geldiği olay olarak ele almıştır.

d) Teşebbüs:

TCK'nın 146. maddesindeki teşebbüsten ne anlaşıldığı yukarda doktrin ve uygulama görüşleri de ele alınarak açıklanmış bulunmaktadır. 146. madde, kanunumuzun nakıs ve tam teşebbüs kavramlarını ihtiva etmektedir. Sanıklar, elverişli vasıtalarla, icra hareketlerine başlamışlar, fiile teşebbüs etmişler, ancak ellerinde olmayan sebeplerle neticeye ulaşamamışlardır. Sanık müdafileri, müvekkillerinin teşebbüs safhasında kalan eylemleri bulunmadığını, her fiili tamamladıklarını ve bu tamamlanmış fiillerin teşebbüs olarak kabul edilemeyeceğini dermeyan etmişlerdir. Bidayetten beri açıkladığımız gibi, fiiller, birbirine eklenmiş bir manzume arzetmekte ve bir tek kasti cürmiye bağlanmaktadırlar. Bu da, Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının tamamını veya bir kısmını

tadil, tebdil veya ilgaya teşebbüstür. Fiilleri birbirinden ayırmaya, ceza hukuku tekniği yönünden imkân görülememektedir.

Sanık müdafilerinin, her bir fiilin tamamlandığı ve bunların münferit ve müstakil birer eylem olduğu yolundaki savunmaları, izah edilen durum karşısında, itibar ve kabule şayan görülememiştir.

e) Mâni Hal:

İzah edildiği gibi, Türkiye Halk Kurtuluş Ordusu gizli örgütüne mensup failler, kastettikleri cürmün icrasına elverişli vasıtalarla başlamış, bu maksada yönelen bankalar soyulmuş, adamlar kaçırılmış, polisler kurşunlanmış, birtakım tesisler basılmış ve arzu ettikleri anarşik ortam yaratılmış, ancak Türk Silahlı Kuvvetlerinin, 12 Mart Muhtırasını vererek idareye müessir bulunması, hükümetin değişmesi, asayişin teminine yönelen tedbirlerin artırılması, ancak bütün bunlara rağmen örgüt faaliyetinin durmaması üzerine Sıkıyönetim ilân edilmesi ve 11 ilde emniyet ve asayişin Sıkıyönetim idaresine devredilmesi, bunların neticesi olarak da sanıkların birçoğunun yakalanması (Deniz Gezmiş, Yusuf Arslan 16 Mart 1971 tarihinde, Hüseyin İnan, Mehmet Nakipoğlu 23 Mart 1971 tarihinde) faillerin işçi ve köylü kesiminden olduğu kadar, Silahlı Kuvvetler mensuplarından da ümit ettikleri desteği bulamaması sebepleri ile, gayelerine yönelen fiillerinde başarıya ulaşamamışlardır.

Sanık müdafilerinin gerek ortak savunmalarında, gerekse münferiden yaptıkları savunmalarında, müvekkillerinin eylemlerinin, Anayasanın ilgasına yönelmediği, sübuta erdiğini beyan ettikleri eylemlerinin münferit fiiller olduğu, bu fiillerin TCK'nın 146. maddesi ile ilgili bulunmadığı yolundaki savunmaları, izah edilen durum karşısında, mahkememizce, kabule şayan görülememiştir. Fillerin tüm olarak değerlendirildiğinde, TCK'nın 146. maddesinde yazılı suça uygunluğu da tespit edilmiş, sanık müdafilerinin, ortak savunmalarında dermeyan ettikleri iddianın kanunilik prensibinden yoksun bulunduğuna dair savunmaları kabule şayan bulunamamıştır.

Sanıklara müsnet "Türkiye Cumhuriyeti Teşkilatı

Esasiye Kanununun tamamını veya bir kısmını tağyir ve tebdil veya ilgaya, bu kanun ile teşekkül etmiş olan Büyük Millet Meclisini ıskata veya vazifesini yapmaktan men'e cebren teşebbüs" suçunun, bütün manevî ve maddî unsurları ile tekevvün ettiği kanaat ve neticesine varılmıştır.

Sanıkların ve müdafilerinin bugünkü ortama gelinmesinin, olayların gerçek müsebbiplerinin politik iktidar ve emrindeki militanlar oldukları, bunlara karşı çıkanların, meşru müdafaa halinde bulundukları yolundaki beyanları ve hadisede, TCK'nın 51. maddesinin tatbikini talep eder istikametteki savunmaları, haksız tahrik müessesesindeki hukukî unsurlardan mahrum bulunduğundan, hukukî yönleri itibariyle kabule şayan görülememiş **bu detaylı eleştiri ve iddialar hakkında, mahkememiz, kişisel görüşlerini mahfuz tutmuş, müessese olarak bunlar üzerinde hüküm vermeyi, kamu vicdanına, tarihe ve Türkiye Büyük Millet Meclisinin takdir ve yetkisine bırakmayı uygun görmüştür.**

TCK'nın 59. maddesinin tatbikine dair talepler, sanıkların mahkemedeki tutum ve davranışları itibariyle kabule şayan görülememiştir.

YEDİNCİ BÖLÜM
HÜKÜM VE NETİCE

1. Sanık Deniz Gezmiş, Yusuf Arslan, Hüseyin İnan, Attila Keskin, Ahmet Erdoğan, Metin Yıldırımtürk, Recep Sakın, Mehmet Asal, Osman Arkış, Ercan Öztürk, Semih Orcan, Hacı Tonak, Metin Güngörmüş, Cengiz Baltacı, Mustafa Yalçıner, Mehmet Nakipoğlu, Mustafa Çubuk ve Mete Ertekin'in, Türkiye Cumhuriyeti Teşkilatı Esasiye Kanununun tamamını veya bir kısmını tağyir, tebdil veya ilgaya ve bu kanunla teşekkül etmiş olan Türkiye Büyük Millet Meclisini ıskata veya vazifesini yapmaktan men'e cebren teşebbüs etmek suçuna aslî maddî fail olarak iştirak ettikleri sübuta erdiğinden, TCK'nın 146/1. maddesi uyarınca, Ölüm Cezası ile tecziyelerine, tahfife mahal olmadığına, tutukluluk hallerinin devamına,

2. Sanık İrfan Uçar'ın, gizli bir örgüt olan Türkiye

Halk Kurtuluş Ordusunun mensuplarınca kaçırılan dört Amerikalının barındırıldığı Amaç Apartmanı 3 no'lu dairesini kiralamak suretiyle, yukarda yazılı suça maddî fer'i iştirak ettiği sübuta erdiğinden, eylemine uyan TCK'nın 146/3. maddesi uyarınca, takdiren beş sene müddet ağır hapis cezası ile tecziyesine, aynı kanunun 173/3. maddesi uyarınca bir sene sekiz ay müddet Sinop'ta genel güvenlik gözetimi altında bulundurulmasına, kamu haklarından sürekli olarak yasaklanmasına, tahfife mahal olmadığına,

Sanığın her an için kaçabileceği ihtimali mevcut bulunmakla, 353 sayılı kanunun 132. maddesi delâletiyle aynı kanunun 71/A maddesi uyarınca tutuklanmasına ve hakkında yeteri kadar tutuklama müzekkeresi tanzim edilmesine, TCK'nın 40 ve 353 sayılı kanunun 251/1. maddeleri uyarınca, 27 Mayıs 1971-6 Eylül 1971 tarihleri arasında tutuklulukla geçen müddetle hüküm tarihinden itibaren tutuklulukta geçecek olan müddetin hükümlülük müddetinden mahsubuna,

Diğer sanık Şükrü Kor Koçalak'ın, aslî faillere saklanmaları maksadiyle ev bulmak ve Sevim Onursal'ın evindeki hadiselerde sanıklara müzahir olmak suretiyle yukarda açıklanan suça fer'i maddî fail olarak iştirak ettiği sübuta erdiğinden, eylemine uyan TCK'nın 146/3. maddesi uyarınca beş sene müddet ağır hapis cezası ile tecziyesine, TCK'nın 173/3. maddesi uyarınca bir sene sekiz ay müddet Amasya'da genel güvenlik gözetimi altında bulundurulmasına, kamu haklarından sürekli olarak yasaklanmasına, tahfife mahal olmadığına, 26 Mart 1971 tarihinden itibaren tutuklulukta geçen müddetin TCK'nın 40 ve 353 sayılı kanunun 251/1. maddesi uyarınca hükümlülük müddetinden mahsubuna ve tutukluluk halinin devamına,

Diğer sanık Sevim Onursal'ın aslî faillerin saklanmaları maksadiyle bilerek ve isteyerek, anlaşarak evini tahsis etmek ve evindeki hadiselerde aslî faillere müzahir olmak suretiyle yukarda açıklanan suça fer'i fail olarak iştirak ettiği sübuta erdiğinden, eylemine uyan TCK'nın 146/3. maddesi uyarınca beş sene müddet ağır hapis cezası ile tecziyesine, aynı kanunun 173/3. maddesi uyarın-

ca bir sene sekiz ay müddet, Kırşehir'de genel güvenlik gözetimi altında bulundurulmasına, kamu haklarından sürekli olarak yasaklanmasına, tahfife mahal olmadığına, 17 Ocak 1971 tarihinden itibaren tutuklulukta geçen müddetin TCK'nın, 40 ve 353 sayılı kanunun 251/1. maddeleri uyarınca hükümlülük müddetinden mahsubuna ve tutukluluk halinin devamına,

3. Diğer sanıklar Necmettin Baca, İbrahim Seven ve Hüseyin Cemal Özdoğan'a müsnet suç; delil yetersizliği sebebiyle sübuta ermediğinden beraatlerine, sanık Hüseyin Cemal Özdoğan hakkındaki tutukluluk kararının kaldırılmasına ve başka suçtan tutuklu veya hükümlü bulunmadığı takdirde, tahliyesi için Askerî Savcılığa müzekkere yazılmasına,

4. Sanıklar tarafından suçta kullanılan, kullanılmak maksadiyle hazırlanan ve Askerî Savcılık emanetinde bulunan silah, mermi ve eşyalarının TCK'nın 36. maddesi uyarınca müsaderesine,

Suçta elde edilen ve Askerî Savcılık emanetinde olan paraların İş Bankası Bahçelievler Emek Şubesi Müdürlüğüne iadesine,

Talebe uygun, kabili temyiz olmak üzere oy birliği ve sırası ile karar verildi. Verilen iş bu karar, iddia makamında Askerî Savcı Hâkim Yarbay Kerametin Çelebi ve Yüzbaşı Baki Tuğ, tutanak kâtipliğinde Halil Kurt hazır oldukları halde, sanıklardan İbrahim Seven ve Necmettin Baca'nın yokluğunda, diğer sanıkların ve sanık vekillerinden Niyazi Ağırnaslı, Halit Çelenk, Kamil Savaş, Refik Ergün, Kemal Yücel, Mükerrem Erdoğan, Sadık Akıncılar, Zeki Oruç Erel, İzzet Kök, Hamdi İskender, Erşen Sansal, Özden Timurkanyak ve Saffet Nezihi Bölükbaşı'nın yüzlerine karşı alenen tefhim kılınıp, temyiz yol ve süresi açıklandı. 9 Ekim 1971.

Ali ELVERDİ	**Ahmet TETİK**	**Mehmet TURHAN**
Tuğgeneral	**Hâkim Albay**	**Hâkim Yarbay**
Başkan	**Üye**	**Üye**
(1944-104)	**(1949-P-62)**	**(1950-P-1)**

İKİ
ASKERİ YARGITAY İKİNCİ DAİRESİNİN GEZMİŞ, ARSLAN VE İNAN'IN İDAMINI ONAYLAYAN KARARI*

GEREĞİ GÖRÜŞÜLÜP DÜŞÜNÜLDÜ:

1. USULE İLİŞKİN TEMYİZ SEBEPLERİ:

A — Anayasamızın 32. maddesi aynen: "Hiç kimse, tabiî hâkiminden başka bir merci önüne çıkarılamaz.

"Bir kimseyi tabiî hâkiminden başka bir merci önüne çıkarma sonucunu doğuran yargı yetkisine sahip olağanüstü merciler kurulamaz." hükmünü ihtiva etmektedir.

Maddenin gerekçesi: "Herkesin, kanunun genel olarak koyduğu görev ve yetki esaslarıyla belli olan hâkim tarafından muhakeme edilmesi, şahıs güvenliğinin baş şartıdır. Kişilerin kanunî (yani tabiî) hâkiminden başka mercilerce muhakeme edilmesi, bu alanda özel muameleye tâbi tutulması, hukuk devletinin asla kabul edemeyeceği bir tutum teşkil eder." şeklindedir.

* 10.1.1972 gün ve 971/457-972/1 esas ve 972/1 sayılı karar.

Gerek Anayasamızın anılan maddesinin açık ve mutlak ifadesi, gerekse gerekçesindeki, hükmü vuzuha kavuşturan düşünce ile kesinlikle anlaşıldığı üzere; hukuk devleti anlayışı ile bağdaşması mümkün olmayan; bir kimsenin, kanunun, suçtan evvel gösterdiği hâkim veya mahkeme önüne çıkarılması anlamını taşıyan tabiî hâkiminden başka bir hâkim huzuruna çıkarılması ile; suç işlendikten ve bilhassa suçluları belli olduktan sonra, bu suç ve suçluları muhakeme etmek maksadı ile kurulan mahkemeyi ifade eden olağanüstü mahkeme kurulmasının kesin olarak yasaklandığı bir gerçektir.

Anayasamızın 138. maddesinin 3. fıkrası: "Askerî mahkemelerin, savaş veya sıkıyönetim hallerinde hangi suçlar ve hangi kişiler bakımından yetkili olduğu kanunla gösterilir."

Mülga 3832 sayılı kanunun 8. ve 1402 sayılı kanunun 13. maddesi ise: "Sıkıyönetimin ilânına sebep olan suçları, sıkıyönetim ilânından evvel işlemiş olanlarla, sıkıyönetim askerî mahkemelerinin elkoyduğu herhangi bir suçla irtibatı bulunan suçları işleyenlerin davalarına, suç sıkıyönetim bölgesi dışında işlenmiş olsa dahi sıkıyönetim askerî mahkemelerinde bakılır." hükümlerini ihtiva etmektedirler.

Anayasamızın 124. maddesi hangi hallerde sıkıyönetimin ilân edileceğini göstermiş olduğu cihetle, sıkıyönetimin ilânını gerektiren suçlar da belirlenmiş bulunmaktadır.

Bu hükümlerden anlaşıldığı üzere; sıkıyönetimin ilânı halinde, Anayasanın 138. maddesinde işaret olunan; "Askerî kişilerin askerî olan suçları ile asker kişiler aleyhine veya askerî mahallerde yahut askerlik hizmet ve görevleri ile ilgili olarak işledikleri suçlara ait davaların" dışında askerî mahkemelerin bazı suçlara bakacağı Anayasamız tarafından kabul edilmiş ve bu askerî mahkemelerin görev ve yetkilerinin kanunla tesbit olunacağı öngörülmüştür.

Gerek mülga 3832 sayılı kanunun 8., gerekse 1402 sayılı kanunun 13. maddesince, sıkıyönetimin ilânını gerektiren suçların, bu mahkemelerce bakılacağı kabul olunması muvacehesinde; **sıkıyönetim mahkemelerinin han-**

gi hallerde ve hangi suçlara bakacakları bilinen bir keyfiyettir.

Her ne kadar inceleme konusu olan davaya bakan Ankara Sıkıyönetim Komutanlığı 1 numaralı Askerî Mahkemesi, suçlar işlendikten sonra kurulmuş ise de; Sıkıyönetimin ne zaman ve nerede ilân edileceğinin daha evvelden kestirilmesi mümkün olmaması muvacehesinde, bütün yurtta evvelden bu maksatla işlemez bir durumda mahkeme kurulmasının çok pahalıya malolacak, adaletin tecellisi gibi tecviz edilmeyen ve gerçeklere uygun düşmeyen bir duruma sebebiyet vereceği de nazara alındığında; esasen **mahkemelerin sonradan kurulması şekli bir husus olup,** yukarda açıklanan kanunî nedenler muvacehesinde **görevleri daha evvelce kanunen saptanmış bulunması bakımından, tabiî hâkim ilkesinin özüne aykırılık teşkil etmeyeceği gibi;** sıkıyönetimin ilânını gerektiren suçların mahkemesi, daha evvelce kanunla gösterilmiş olması bakımından da, suç ve suçluları belli olduktan sonra kurulmuş bir mahkeme hüviyetini taşımadığından hüküm mahkemesini, olağanüstü mahkeme olarak kabul mümkün değildir.

B — Anayasanın 132. maddesinin "Hâkimler görevlerinde bağımsızdırlar; Anayasaya, kanuna, hukuka ve vicdanî kanaatlarına göre hüküm verirler.

"Hiç bir organ, makam, merci veya kişi, yargı yetkisinin kullanılmasında mahkemelere ve hâkimlere emir ve talimat veremez; genelge gönderemez; tavsiye ve telkinde bulunamaz..." şeklindeki hükmü ile mahkemelerin bağımsızlığı ilkesinin;

133. maddesinin: "Hâkimler azlolunamazlar. Kendileri istemedikçe, Anayasada gösterilen yaştan önce emekliye ayrılamaz; bir mahkemenin veya kadronun kaldırılması sebebiyle de olsa, aylıklarından yoksun kılınamaz." şeklindeki hükmü ile de hâkim teminatı ilkesinin mana ve şümulü açıklanmıştır.

Gene Anayasamızın 138. maddesinin son fıkrasında da: "Askerî yargı organlarının kuruluşu, işleyişi, askerî hâkimlerin özlükişleri, mahkemelerin bağımsızlığı, hâkimlik teminatı ve askerlik hizmetlerini gereklerine göre kanunla düzenlenir," şeklindeki hükmü ile de; aske-

rî hâkimlerin teminatları ve askerî mahkemelerin bağımsızlıklarının askerlik hizmetlerinin gereklerine göre özel bir kanunla düzenleneceği kabul edilmiştir. Burada bu ilkelerin askerlik hizmetinin gerekleri de gözönünde bulundurularak bağdaştırılması esas olarak benimsenmiştir. Örneğin, Anayasa, hâkimlerin yaş haddini 65 yaş olarak tespit etmiş olmasına rağmen, askerî hâkimlerin, subaylar misillu yaş haddine tâbi tutulmaları gibi.

Ne 357 sayılı kanunda, ne de başka kanunlarda askerî mahkemelerin, Anayasanın kabul ettiği anlama aykırı bir şekilde bağımsızlıklarında şüphe ve tereddüde mahal verecek nitelikte bir hükme tesadüf etmek mümkün değildir.

Diğer taraftan askerî hâkimlerin teminatları, Anayasanın tayin ve tespit etmiş bulunduğu hâkim teminatı ilkesine uygun olarak 357 sayılı kanunun mahsus maddelerinde teminat altına alınmış bulunmaktadır. Örneğin, özel maddesinde tespit olunan hizmet ve görev süresi bitmeden başka bir görev ve mahale tayin edilememeleri, görevli bulundukları mahkemenin veya kadronun kaldırılması sebebiyle maaşlarından yoksun kılınamayacakları gibi.

Bu kanunî nedenler muvacehesinde, askerî hâkimlerin tayinlerinin şu veya bu makam yahut şahıs tarafından yapılması, bunların tasarruflarında diledikleri şekilde hareket etmek yetkileri bulunmadığı, kanunda gösterilen teminatla ilgili hükümlere uyma mecburiyetleri olduğu cihetle bu tasarruf, hâkimlik teminatı ilkesine aykırı olmaktan ziyade **işin özüne etkisi olmayan şekli bir keyfiyettir.** Nitekim, hâkimlerin özlük hakları hakkında karar vermek maksadiyle **Yüksek Hâkimler Kurulunun** kurulmasını öngören aynı Anayasanın, hiç bir mâni yok iken askerî hâkimler için buna benzer bir kuruluşa lüzum ve zaruret mülâhaza etmemesi, aynı düşünüşü teyit eder.

Hüküm mahkemesine tayinleri yapılan hâkimlerin, tayin kararnamelerinde eski görevleri ile ilişkilerinin bâki kalmak kaydının bulunması; yolluk almalarını temin maksadına matuf olarak tamamen özlük hakları ile ilgili olup, görev bitiminde daha kötü yerlere tayin edilme

gibi tedirgin edici ihtimalleri bertaraf eder niteliği ile teminatın bir ifadesidir.

357 sayılı kanunun 40. maddesinde açıklandığı gibi, geçici yetki, maddede sayılan zaruretler karşısında bir askerî hâkimin muvakkaten başka bir göreve verilmesi gibi tamamen Millî Savunma Bakanının yetkisine giren bir tasarruftan ibarettir. Askerî hâkimlerin Sıkıyönetim Mahkemelerine atanmalarının üçlü kararname ile yapılmış olması; görevin, mahiyet itibarıyla geçici yetki ile ilgi ve münasebeti bulunmaması muvacehesinde hâkimlik teminatı ile ilgili olarak temyiz konusu yapılan bu cihetin dava konusu ile bir münasebeti bulunmadığı aşikârdır.

Bu hukukî nedenler muvacehesinde; hüküm mahkemesinin, sanıklar vekillerinin Anayasaya aykırılık iddiaları ciddî olmadığından, meselenin Anayasa Mahkemesine götürülmesi talebinin reddine ilişkin kararında bir yanılma müşahede edilmemiştir.

Sanıklar vekillerince duruşmada; bir siyasî parti tarafından, bu konuda Anayasa Mahkemesinde dava açıldığından, bunun ön mesele olarak kabul edilmesi istenilmiş ise de; Yargıtayda hükmün muhakemesi yapıldığı, bu itibarla Anayasaya aykırılık konusunda mahkemenin, bu hususdaki talebin ciddî olup olmadığına ilişkin kanaatının kontrolü mümkün olduğu; **her ne kadar Anayasanın 151. maddesi, Anayasa Mahkemesinin kararına kadar davanın geri bırakılacağına amir ise de; bunun ancak, bu hususdaki talep mahkemece ciddî görülüp, konunun halli için Anayasa Mahkemesine müracaat etmesi haline münhasır olduğu;** Anayasa Mahkemesinde dava açmaya yetkili bir makamın dava açmış olması, mahkeme talebi ciddî görmedikçe, davanın gerî bırakılmasına sebep teşkil etmeyeceği; yukarda açıklandığı gibi mahkemenin, talebi ciddî görmediğine ilişkin kararında bir yanılma müşahede edilmemekle, **bu cihetin ön mesele olarak kabulüne** ilişkin talep yerinde görülmemiştir.

C — Her olayla ilgili olarak, olay mahallerinde keşif yapılmasına zaruret ve mecburiyet bulunmadığı; olayın açıklanmasına zaruret duyulduğu ve fayda umulduğu hallerde mahkemelerce re'sen yahut da tarafların talepleri üzerine bu yola müracaat olunabileceği; sanıklardan ba-

zılarının polis kulübesinin kurşunlanması olayı üzerine, ilgili sanıklar hakkında kasten adam öldürmeye tam teşebbüs iddiasıyla açılmış bir dava bulunmadığı, dava konusu olaylar tek tek ve şahsına münhasır olarak değil de tüm olarak değerlendirilip, o şekilde hükme varıldığı; bu itibarla keşif yapılmasına sebep olarak gösterilen sanıkların, polisleri öldürmek maksadıyla mı, korkutmak maksadıyla mı ateş etmiş olduklarının tespitinde, davanın mahiyeti ve fiillere verilen hukukî vasıf itibarıyla bir fayda mülâhaza edilemeyeceği cihetle; bu maksatla olay yerinde keşif yapılmamasında usule aykırı bir yön olmadığı izahtan varestedir.

D — 353 sayılı kanunun 137. maddesi, bakılmakta olan birden fazla dava arasında bağlılık görüldüğü takdirde, birlikte bakılmak ve hükmolunmak üzere davaların birleştirilmesine cevaz vermektedir. Anılan madde, birleştirme için bir zaman tayin etmediğine nazaran, hüküm verilinceye kadar davaların birleştirilmesinde kanunî bir sakınca düşünülemez.

Cengiz Baltacı hakkındaki dava ile diğer sanıklar hakkındaki dava arasında 353 sayılı kanunun 18. maddesindeki anlamda bir irtibat bulunduğundan her iki davanın birleştirilmesi usul hükümlerine uygundur. Muhakkak ki birleştirilen davalarda, dava dosyalarından birinde diğer dava sanıkları hakkında kullanılması muhtemel bir delil mevcut ise bundan haberi olmayan sanığın haberdar edilmesi, bu delil hakkında müdafaa imkânının tanınması, müdafaa hakkının en tabiî bir neticesidir. Ancak tetkik konusu olan davada, her iki dava dosyası ile ilgili deliller toplandıktan sonra birleştirme kararı verilmiş olması, bir dosyada mevcut delilin diğer sanık hakkındaki hükme esas alınması gibi bir durum mevcut bulunmadığı cihetle sanık Cengiz Baltacı'nın müdafaa hakkının kısıtlandığından bahsedilemez.

E — Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunları, vicdanî delil sistemini kabul etmişlerdir. Bunun anlamı, ikâme edilen delillerin olayın aydınlanmasına kâfi olup olmadığının hâkim tarafından serbestçe takdir edilebilmesidir.

İş Bankası Emek Şubesinin soyulması, Amerikan ra-

dar üssünün imhası teşebbüsü ve Gemerek olayları ile ilgili olarak ikâme edilmiş bulunan delillerin mahkemece, olayın aydınlanmasına yeterli olduğu kanaatına varıldığı, tesis olunan kararın gerekçesine ve olayların niteliğine göre dinlenecek şahidin olayın sübutunda bir rolü ve suç vasfında bir değişiklik ihtimali bahiskonusu olmadığından, yukarda sözü edilen olaylarla ilgili olarak dinlenmesi istenilen şahitlerin dinlenmesine lüzum olmadığına ilişkin mahkemenin takdirinde bir zaaf görülmemiştir.

F — Adlî tıp müessesesinin çalışma tarzına göre; adlî konularda, adlî tıp müessesesinin ilgili şubesince verilen kanaat raporları kifayetsiz görüldüğü veya bu raporlar hakkında haklı ve mukni itirazlar vâki olduğu takdirde, Adlî Tıp Meclisinin kanaatına müracaat olunduğu; kira mukavelesindeki imzanın sanık İrfan Uçar'a ait olduğuna ilişkin ilgili şube raporuna, raporun okunması sırasında haklı bir itiraz vaki olmadığı gibi; raporun kifayetsizliği konusunda sanık vekillerinin mesnetsiz ve mücerret iddialarından başka bu hususta şüpheyi davet edici bir husus bulunmadığı cihetle konu hakkında bir defa da Adlî Tıp Meclisinin kanaatının istihsaline lüzum ve zaruret bulunmadığı aşikârdır.

Bir sanığa işkence yapılıp yapılmaması ve bunun tahkiki; işkence yapanlar hakkında takibata tevessül bakımından önem taşıdığı; bunun da, sanıkla ilgili dava ile bir münasebeti olmadığı; ancak bu dava ile ilgili olarak sanığın eski ifadelerinin, işkence ile temin edildiği iddia olunduğu ve bu eski ifadeler sanık aleyhine bir delil olarak kabul ile hükme mesnet ittihaz edildiği takdirde iddianın tahkikinde zaruret bulunduğu; sanık İrfan Uçar hakkındaki hükümde, böyle bir ifade esas olarak alınmadığına nazaran, bu cihetin tahkikine mahal olmadığına ilişkin ara kararında bir hata bahiskonusu edilemeyecektir.

G — Mahkemelerin, isnadın doğruluğu ve yanlışlığının tesbitine müessir delilleri araştırmakla yükümlü bulunduğu; tamamen siyasî bir nitelik taşıyan Ahlatlıbel Amerikan üssüne ait Türkiye ile Amerika arasında yapılmış olan ikili anlaşma metninin, isnadın doğruluğu veya

yanlışlığının tesbitine yardımcı olacak nitelikte olamayacağı bedihi olup, savunma ile de bir münasebeti olmadığından; buna ilişkin talebin yerine getirilmemesinin noksan soruşturma ile itham edilemeyeceği her türlü şüpheden uzaktır.

İ — Askerî Savcının, esas hakkındaki mütalâasına ek olarak mahkemeye ibraz etmiş bulunduğu başka bir soruşturma ile ilgili ifade suretleri vesair belgelerin okunarak bunlara ne diyecekleri sanıklardan sorulması usul kanunları hükümleri iktizası olduğu kadar, müdafaa hakkının en tabiî bir neticesi ise de; sadece sanıklardan Mehmet Nakipoğlu'nun, Hüseyin İnan'ı alarak dağ karargâhına götürmek maksadıyla Ankara'ya geldiğinin kabulü, bu eklerde mevcut Osman Bahadır'ın ifadesine istinat ettirilmiş olup, esasla ilgili tetkikat sırasında bu kabulle alâkalı kısım inceleneceğinden diğer sanıklar haklarındaki hükmün tesisinde bu ekler nazara alınmadığı, hükme mesnet olarak kabul olunmadığı cihetle bu usulî hata esasa müessir olmadığından, bozmayı gerektirir nitelikte görülmemiştir.

J — Sanıklardan bazıları hakkındaki davaya Ankara ve Kayseri Ağır Ceza Mahkemelerinde bakılmakta iken, Sıkıyönetimin ilânından sonra görevsizlik kararı ile dosyaların Sıkıyönetim mahkemesine gönderildiği ve bu kararın itirazı kabil kararlardan olduğu varit ise de;

Ağır ceza mahkemelerinden verilen görevsizlik kararına itiraz; mahkemenin görevli olduğunu iddia ile görevsizlik kararının kaldırılması talebine ilişkin olabileceği; 353 sayılı kanunun 176. maddesinin ifadesine göre, duruşma sırasında sanığın veya suçun askerî yargıya tâbi olmadığı anlaşıldığında askerî mahkemenin her an görevsizlik kararı vermesi mümkün olduğu; sanıklar veya vekillerince, bu suça veya sanıklara askerî mahkemenin bakmaya görevli olmayıp, Ağır Ceza Mahkemelerinin görevleri cümlesinden olduğu iddia edilmek suretiyle Ağır Ceza Mahkemelerinin görevsizlik kararlarına itirazdan beklenen faydanın temini mümkün olduğu; bu nedenledir ki, Ağır Ceza Mahkemesinden verilen görevsizlik kararının kesin hale gelmesi imkânları verilmeden ikinci davanın açılması esasa müessir bir hata olarak nitelen-

dirilemeyeceğinden, sanık vekillerinin buna müteveccih itirazları yerinde görülmemiştir.

K — Sanık Mete Ertekin hakkında, Amerikalı J. Finley'in kaçırılması olayına katılmasından dolayı ne açılmış bir dava, ne de bu fiilden ötürü verilen bir hüküm olmadığına göre; kendisine yüklenen bir suçtan dolayı sorgusunun yapılmaması gibi bir durum bahiskonusu olmadığından sanık vekilinin buna ilişkin itirazı varit görülmemiştir.

II — ESASA İLİŞKİN TEMYİZ SEBEPLERİ:

A — **Maddi fiillerin sübutuna değinen temyiz sebepleri:**

Dava konusu olan olaylardan; sanıklardan Deniz Gezmiş, Yusuf Arslan, Hüseyin İnan tarafından ika olunan 29.2.1970 tarihinde, ABD sefareti önündeki polis kulübesinin kurşunlanması ve olay mahallinde nöbet tutmakta olan polis memuru Abdulvahap Çınar ve Nuri Selçuk'un yaralanmaları;

11 Ocak 1971 günü, sanıklardan Deniz Gezmiş, Yusuf Arslan ve davaya dahil olmayan şahıslar tarafından işlenen İş Bankası Emek Şubesi soygunu;

15.1.1971 günü, sanık Sevim Onursal'ın evinde Deniz Gezmiş, Yusuf Arslan, Hüseyin İnan, Kor Koçalak ve davaya dahil edilmeyen diğer şahıslar tarafından görevli icra memuru ve diğer şahısların bağlanmaları ve polisin tabancasının alınması;

27.1.1971 günü, Hüseyin İnan ve davaya dahil edilmemiş olan Alpaslan Özdoğan tarafından, Nihat Çokyüce'nin bağlanarak otomobilinin gaspı;

15.2.1971 günü, Deniz Gezmiş, Yusuf Arslan, Recep Sakın ve Hüseyin İnan ile davaya katılmamış olan diğer şahıslar tarafından Amerikalı J. Finley'in kaçırılması;

3.3.1971 günü, Deniz Gezmiş, Yusuf Arslan, Mete Ertekin, Hüseyin İnan ve davaya dahil edilmemiş bulunan Sinan Cemgil tarafından 4 Amerikalının kaçırılması, şeklindeki iddia ve kabulde; maddi fiilin sübutu yönünden Mete Ertekin, Recep Sakın ve Kor Koçalak'tan başka sanıklar için herhangi bir itiraz vaki olmamıştır.

Keza Mustafa Yalçıner, Ahmet Erdoğan, Hacı Tonak, Metin Güngörmüş, Metin Yıldırımtürk, Mehmet Asal, Yu-

suf Arslan, Osman Arkış, Cengiz Baltacı, Mustafa Çubuk, Semih Orcan, Ercan Öztürk, Recep Sakın, Atillâ Keskin ve Mehmet Nakipoğlu'nun, dağ gerillasına katılmış oldukları şeklindeki iddia ve kabule karşı da; sanık Mehmet Nakipoğlu ve Cengiz Baltacı'dan başkaları hakkında herhangi bir ihtilâf doğmamıştır.

Mahkemenin yukarıda itiraz konusu olan sanıklar haricinde kalan sanıklara yüklenen maddî eylemin sübutu yönündeki delillerin tahlil ve takdirinde ve keza aşağıda açıklanacağı üzere Mete Ertekin, İrfan Uçar ve Cengiz Baltacı haklarındaki kabulden, kurulumuzca da herhangi bir zaaf ve yanılma müşahade edilmemiştir.

Yüklenilen maddî fiilin sübutuna itiraz vaki olan sanıklara gelince:

a) Sanık Mete Ertekin: Sanığın, 4 Amerikalının kaçırılması olayına katıldığı; diğer arkadaşları ile beraber yolun kapatılması için barikat kurduğu, Amerikalıların arabasını durdurup daha sonra şoförü tecrit eden ve dönüşte Amerikalılara ait arabayı kullananın kendisi olduğu; gerek ikrar veya kısmen tevil yollu ikrar niteliğindeki muhtelif ifadeleri ve diğer sanıkların bunu teyit eder mahiyetteki beyanları ile sübuta erdiği; bir an için sanığın, işin bidayetinde Amerikalıların kaçırılacağını bilmeyerek olaya katıldığı kabul olunsa bile, olay mahallinde diğer sanıkların fena niyetlerine muttali olmasını takiben olaya karışmaması gerekirken, aksi şekilde hareket etmesi, sanığın sonradan doğan kastı bakımından fiilin tekevvününde bir değişiklik husule gelmeyeceği; sanığın Finley'in kaçırılışına karıştığı hususunda ne bir iddia ne de bir kabul olmadığına göre sanığın tetkik dışı bırakılan Finley'in kaçırılışına bir dahli olmadığına değinen temyiz sebebi haricinde kalan; 4 Amerikalının kaçırılmasına tesadüfen katıldığına ilişkin temyiz sebebiyle sanık vekili Avukat Leman Yetkin'in sanığın silahsız olduğuna değinen temyiz sebebi;

b) İrfan Uçar: Usule ilişkin temyiz sebeplerinin incelenmesi sırasında izah olunduğu gibi; muteber olarak kabul zorunluğu olan Amaç Apartmanındaki Hülagü Can'a ait dairenin kiralanmasına ilişkin kira mukavelesindeki imzanın İrfan Uçar'a ait olduğuna dair Adlî Tıp Mües-

sesesi Fizik Şubesi raporundaki kanaatın ev sahibi Hülagü Can'ın teşhis ve beyanı ile teyit olunduğu; leh ve aleyhe olan şahitleri kabul veya red, mahkemelerin takdirine mevdu bir keyfiyet olup, gösterilen inandırıcı ve mantıkî gerekçe muvacehesinde bu takdirde herhangi bir zaaf bahiskonusu edilemeyeceği cihetle, dairenin sanık tarafından kiralandığı hususundaki mahkeme kanaatinde isabet bulunduğu; bu itibarla sanık vekillerinin bu kabul tarzına ilişkin temyiz sebepleri;

Varit ve kabule değer görülmemiştir.

c) Duruşmada sanık Cengiz Baltacı vekili Avukat Kemal Yücel; samimi olduklarında şüphe olmayan sanıklar, beyanlarında aralarında bulunan bir şahsın balta taşıması sebebiyle kendisine (Baltacı) dediklerini, Cengiz Baltacı'nın bu olmadığını ifade ettiklerine göre, sanığın dağ gerillasına katıldığının kabulünün hatalı olduğunu iddia etmiş ise de; sanıklardan Recep Sakın ifadesine sarahaten "Cibo mağarasında gruplara ayrıldık, Cengiz Baltacı ikinci grupta idi" (klasör 4, dosya 1, sayfa 14); Sanık Metin Yıldırımtürk ifadesinde "Cengiz Baltacı beni mağaraya götürdü" (klasör 4, dosya 7, sayfa 17) şeklinde beyanda bulundukları ve bu beyanlarında (Baltacı) değil, Cengiz Baltacı olmak üzere sanığı ismi ile ifade etmeleri muvacehesinde sanık vekilinin bu iddiası varit ve kabule değer görülmemiştir.

d) Sanık Recep Sakın: Askerî Savcıya verdiği ifadesindeki "Finley'in kaçırılışında bizzat bulundum" şeklindeki beyanı ile sanığın Amerikalı Finley'in kaçırılışı olayına katıldığı kabul edilmiş ise de;

Sanığın daha sonraki ifadelerinde bu ikrarından rücu etmesi, olaya katılan diğer sanıkların, sanığın olaya katılmadığını beyan etmeleri; diğer sanıkların olayı en ufak teferruatına kadar açıklamış olmalarına rağmen sanığın bir tek ifadesinde sadece "Finley'in kaçırılışında bizzat bulundum" demesi karşısında başka hiç bir delil ve karine ile takviye edilmeyen bu ikrarın hükme mesnet ittihazı hatalı görülmüş ve sanık vekillerinin bu kabule müteveccih itirazları kabule değer bulunmuş ise de, sanığın mahkûmiyeti sadece bu fiile istinat ettirilmemiş olması nazara alınarak hüküm, ileride işaret olunacağı veç-

hile sadece suç vasfını tayin bakımından hatalı görülmüştür.

e) Sanık Mehmet Nakipoğlu:

Sanığın kır gerillasına katıldığı kabul edilmiş ise de; Filistin'deki Elfetih teşkilâtına gitmek üzere yakalandığı şeklindeki müdafaası aksine, kır gerillasına katıldığını teyit eden bir delil bulunmaması muvacehesinde sanığın kır gerillasına katıldığı şeklindeki kabulde isabet görülmemiştir. Ancak sanığın samimî olarak ifade ettiği fikirlerinin mahiyetinden, diğer sanıklarla olan münasebetinden ve nihayet gizli bir teşkilât olması bakımından ancak mensubu olanların bilebileceği THKO'nun kurulduğunu Metin Yıldırımtürk'e ifade etmiş bulunmasından sanığın THKO'na mensup olduğu anlaşılmaktadır. Sanığın mahkûmiyeti, sadece kır gerillasına katılmaya müstenit olmayıp, THKO mensubu olması da hükümlülüğüne esas alındığına nazaran fiillerin hukukî değerlendirilmesinde işaret olunacağı üzere, kır gerillasına katıldığı şeklindeki hatalı kabul, neticeye müessir görülmediğinden bozmaya gerekli sayılmamıştır.

f) Sanık Kor Koçalak:

Sanığın, Sevim Onursal'ın evinde cereyan eden görevlilerin bağlanması olayına katıldığı kabul edilmiş ise de; olayı teferruatı ile samimî olarak anlatan ve olay yerinde bulunan diğer sanıkların bu olaya Kor Koçalak'ın karışmadığına ilişkin beyanlarına karşılık, şahit Mustafa Yıldırım ile Mehmet Karaçalı'nın kesinlik ifade etmeyen ve diğer sanıklar için mühim yanılmalara sahne olan teşhisleri, hükme esas olacak nitelikte bir delil sayılamayacağından mahkemenin bu takdirinde zaaf görülmüştür. Ancak sanık hakkındaki mahkûmiyet hükmünün sadece bu fiile müstenit olmaması muvacehesinde; esasa müessir olmayan bu hata bozmayı gerektirir bulunmamıştır.

B — **Fiillerin hukukî değerlendirilmesine ilişkin temyiz sebepleri:**

Yukarıda sübutla ilgili temyiz sebepleri incelenirken işaret olunduğu gibi; sanıklara isnat olunan maddî fiillerin sübut bulduğu hususunda en ufak bir tereddüt bahiskonusu değildir. Aynı zamanda bu fiillerin, kanunî, maddî unsurlar ve hukuka aykırılık yönünden suç teşkil

ettiklerinde de şüphe yoktur. **Ancak bazı ahvalde, maddî fiillerin mücerret cereyan tarzı ve sübut şekline göre hukukî vasfın tayininin mümkün olmadığı; kast, saik ve gayenin beraberce değerlendirilip, varılan kanaate göre vasıf tayini gerektiği de bir gerçektir.**

Gerek sanıklar gerekse vekilleri, fillerin işlenmesindeki maksadın; Anayasa nizamını ihlâl olmayıp, bilâkis Anayasanın öngördüğü reformların tahakkukunu temin etmek olduğunu beyan etmişlerdir.

Malum olduğu üzere; kast, saik ve gaye insanın iç âlemine taallûk eden derunî bir keyfiyet olup, ancak faillerin fikirleri, tutum ve davranışları ile tezahüre çıkan fiillerin sureti cereyanından istihraç mümkün olur. **Bu itibarla sanıkların maksatlarını ne olduğunun anlaşılması, benimsedikleri ideolojinin mahiyeti, tutum ve davranışları ile yaptıkları fiillerin sureti cereyanını ayrı ayrı tetkik etmekle mümkündür.**

a) **Sanıkların fiillerinin mahiyeti ve gayesi:**

Sanıklar ve vekilleri, Anayasanın öngördüğü reformlarla sosyal adaletin tahakkuk ettirilmemesi nedeniyle, gençliğin, bu yönde üzerine düşen görevleri yaparken, siyasî iktidarca, kanunî yolların kapatılması sonucu silaha sarılmak zorunda kaldıklarını; bu itibarla, Anayasanın öngördüğü reformların tahakkuku için bazı eylemlere girişen sanıkların Anayasayı ihlâl kastı ile hareket ettiklerinin iddia edilemeyeceğini beyan etmişlerdir.

Sanıkların, görev yapan polisleri kurşunlamak, adam kaçırmak, banka soymak ve sağda solda patlayıcı madde patlatmak gibi anarşist davranışlarla, tahakkuk ettirilmediği iddia olunan toprak, eğitim reformları ve sosyal adaletin nasıl tahakkuk ettirileceğinin izahı mümkün değildir. Anayasamıza hâkim olan felsefe, temel hak ve hürriyetler anlayışı; başkalarının hak ve hürriyetlerine tecavüze cevaz vermediği tereddütsüz bir gerçek iken, tamamen başkalarının hak ve hürriyetine tecavüz şeklinde tezahür eden fiillerle, Anayasanın korunduğunu iddia; akıl ve mantığın kabul edemeyeceği bir muhakeme tarzıdır.

Her vesile ile Marx ve Lenin'in fikirlerini benimsediklerini ifade eden sanıkların, benimsedikleri bu ideoloji

esaslarına uygun bir toprak reformu ile, Anayasamızın öngördüğü toprak reformunu bağdaştırmak mümkün olur mu? Gerekçeli kararın 17. sayfasında işaret olunan Marx ve Lenin ilkelerine uygun "en köklü bir toprak reformu bile, büyük toprak sahiplerinin tahakkümüne son veren en başarılı bir demokratik devrim uygulaması bile, geniş yoksul köylü yığınlarına ancak kısa vadede bir nefes alma olanağı sağlayabilir. Ama yoksul köylülüğün meselesine bir çözüm getirmez" şeklindeki bir toprak reformu özlemi içinde bulunan kimselerin, Anayasada öngörülen toprak reformunun tahakkuku için çaba sarfettikleri müdafaasında samimiyet sözkonusu olabilir mi? Kaldı ki Anayasanın öngördüğü reformların bir an evvel tahakkuk ettirilmesi maksadını taşıyan 12 Mart muhtırasından sonra kurulan 1. Erim hükümeti programında, 12 Mart muhtırasının gaye ve ifadesine uygun olarak Anayasanın öngördüğü reformların tahakkuk ettirileceğine yer verildiği halde, bu maksatla kurulan hükümetin bu yöndeki tutumu **izlenilmeden sanıklar ve aynı örgüte mensup İstanbul'daki arkadaşlarının eylemlerine devam etmiş** olmaları, hatta faaliyetlerini daha da yoğunlaştırmaları bu şekildeki müdafaalarında samimî olmadıklarının en kesin bir delili değil midir? Şu hale göre bu hareket tarzı, geniş bir halk kitlesinin ilgilendiği bazı gerçekleri istismar ederek, onlar için çalıştıkları intibaını yaratmak suretiyle taraftarlarını çoğaltmak gayretinden başka türlü izah edilemez.

Gerekçeli kararda gelişimi teferruatı ile açıklandığı üzere, vatandaşları kendi emelleri istikametine saptırmak için, 1961 Anayasasının kabulünden sonra Türkiye Cumhuriyetinin sosyal bir hukuk devleti olduğunu işaret eden **2. madde, istismar edilerek;** çeşitli adlar altında kurulan kuruluşlar, benimsedikleri ideolojinin gerçekleşmesinde bu maddeyi paravana olarak kullanıp, maddenin lâfız ve ruhuna tamamen zıt bir anlam taşıyan ideolojilerini tahakkuk ettirmek amacıyla benimsenen bazı taktik ve usullerle eylemlere geçmişlerdir.

Gene gerekçeli kararda kuruluş ve gayesi açıklanmış bulunan ve sanıkların mensup oldukları anlaşılan THKO adı altında kurulan gizli örgütün bütün sınıf ve zümre-

lerden meydana gelen işçi-köylü, küçük-burjuva öğrenci ve binnetice gayri-millî sınıf olarak kabul edilen; emperyalizm, işbirlikçi sermaye ve feodal kalıntılar dışında kalan halkın, silah zoru ile iktidara gelmesini temininden ibaret olan millî demokratik devrimin tahakkuku için Lenin'in (iki aşama) sistemini kabul ile; bunu tatbik alanına koymak için silahlı eylemlere geçtikleri anlaşılmaktadır.

Örgütün bu gayesi; gerek genel olarak gerekse eylemleri sebebiyle yayınladıkları ve kamuoyuna açıkladıkları **bildirilerinden vuzuha kavuşmaktadır.** Bu cümleden olarak; Türkiye Halk Kurtuluş Ordusunun Bütün Dünya Halklarına ve Türkiye Halkına Çağrısı başlıklı bildirisindeki "Türkiye Halk Kurtuluş Ordusu, halkımızın kurtuluşu ve **ülkemizin bağımsızlığının silahlı mücadele** ile kazanılacağına ve bu yolun tek yol olduğuna inanır", "Türkiye Halk Kurtuluş Ordusu bütün yurtseverleri bu kutsal mücadelede saflarına çağırır ve hainlere karşı giriştiği kavgada en son savaşçısına kadar devam edeceğini bildirir," "Daha şimdiden polisinden devlet başkanına kadar hiçbirisi evinde rahat uyuyamaz, çoğu ise evine rahat gidemez olmuştur. Onlar yarın ne olacağını çok iyi biliyorlar. Ve bugün bir avuç savaşçı olan Türkiye Halk Kurtuluş Ordusunun yarın binler ve milyonlar olduğu zaman ne yapacaklarını düşünüyorlar. Tekrar ediyoruz, düşmanın sayısına, zenginliğine, dehşetine ve imkânlarına aldırmayınız. Onun elindeki silah ve imkânı aldığımız zaman bizi durduracak hiç bir güç kalmayacaktır...";

ABD Büyükelçiliği önündeki nöbet tutan toplum polislerinin kurşunlanması ve İş Bankası Emek Şubesinin soyulması üzerine yayınladıkları bildirideki; "20 Aralık 1970 gecesi, ABD Büyükelçiliği önünde nöbet tutan toplum polisleri kurşunlanmıştır. Bu olay devrimcilere ve halka güven vermiş ve hainler Türkiye'de ilk defa ciddi bir devrimci terörle karşılanmışlardır";

"11 Ocak 1971 günü, Türkiye İş Bankası Şubesindeki 124.000 liraya elkonmuştur. Amaç, bir taraftan sömürü çarkının devamını sağlayan bankaların iç mekanizmasını bozmak, diğer taraftan düşmanla daha iyi savaşabilmek için silahlanmaktır", şeklindeki ifadelerden; polisin

kurşunlanmasındaki gayenin nöbet tutan polislerin şahıslarına karşı bir eylem olmayıp, devletin tüm polis kuvvetlerine tecavüz, onun halk nezdindeki itibarını zedelemek; bankanın soyulması ise, alelâde bir gasp değil de sömürme çarkının devamını sağladığı kabul edilen bankaların iç mekanizmalarının bozulması olduğu, netice olarak, **komünizm düzeninin kurulmasında hedef olarak seçilen, emperyalizm ve sermaye sahiplerine vaki tecavüzlerle,** bunların yoksul halk için yapıldığı intibaını yaratıp, büyük bir kitlenin desteğini sağlayarak mevcut sosyal, politik ve ekonomik düzenin zor yolu ile yıkılmasının gaye edinildiği anlaşılmaktadır.

Her ne kadar sanıklar, genel nitelikteki bildiriden gayrısını kabul etmemekte iseler de, bildiride bahiskonusu eylemlerin kendileri tarafından yapıldığını ifade eden sanıkların, bu eylemlerin gayesini açıklayan bildirilerin kendilerine ait olmadığı yönündeki iddiaların ne kadar mesnetsiz ve mantıksız olduğunu izaha gerek yoktur.

Sanıklar hemen hemen bütün ifadelerinde, Marksist-Leninist ve devrimci olduklarını beyan etmişlerdir. Her ne kadar bu yönlerini izah ederken, yukarda temas edildiği gibi Anayasanın öngördüğü reformların tahakkuk ettirilmemesi, halkın çoğunluğunun işsiz ve yoksul olduğu gibi ortamın bazı aksaklıklarına temas ederek hakiki maksatlarını gizleme gayretinde bulunmuşsalar da; karar yerinde daha etraflıca açıklandığı üzere ideolojilerini açıklar ve destekler nitelikte olduklarında en ufak bir şüphe olmayan bazı yayın organlarınca yayınlanan **kitap, broşür ve makalelerden** gerçek maksatları vuzuha kavuşmaktadır. Örneğin; Kurtuluş Yayınlarından olan (**Kesintisiz Devrim 1**) adlı kitabın 15. sayfasında "Marksist Devrim anlayışı, sürekli ve kesintisiz bir ihtilâl süresi öngörmektedir." şeklinde devrimin mana ve mahiyetini açıklayan ve dolayısıyla devrimcilerin görevlerini belirten anlayış; "Sosyal bilimin son sözü şu olacaktır; ya mücadele ya ölüm, ya kanlı savaş ya da yok olma" (sayfa 48), "Bütün gerçek halk devrimlerinin ilk şartı... hazır devlet makinasını kırmak, parçalamaktır..." (sayfa 71) ve nihayet "Devrim aşaması kısa bir dönemdir. Bu aşama, verili sos-

yal düzenin altüst olması aşamasıdır. Bu kısa aşamada proletaryanın ve onun öncüsünün taktiği hücumdur; gündemde tek bir madde yazılıdır: AYAKLANMA..." (sayfa 27) şeklindeki düşünce ve prensipler: THKO'nun genel nitelikte olan bildirisindeki; "Türkiye Halk Kurtuluş Ordusu, halkımızın kurtuluşu ve ülkemizin bağımsızlığının silahlı mücadele ile kazanılacağına ve bu yolun tek yol olduğuna inanır..." şeklindeki ifadede mündemiçtir.

Ant Yayınlarından olup Marx-Lenin devrim hareketlerinin silahlı mücadelesinin nasıl yapıldığına ilişkin olarak bazı usul ve taktikleri kaleme almış olan Carlos Marighella'nın **Şehir Gerillası** adlı kitabındaki "Devrimin objektif şartları, emperyalizmin ve büyük toprak sahiplerinin varlığı nedeni ile esasen mevcuttur." (Sayfa 8); şehir gerillası açıklanırken Brezilya'dan örnek verilerek "1968 Eylülünden 1969 Ekimine dek SİYASAL NİTELİKTE yüz kadar banka soyuldu..." şeklinde ifade edilen fikirlerin benimsendiği; İş Bankası soyulduktan sonra sanıkların yayınladıkları bildirideki banka soymaktaki maksatlarının izah tarzı ve Amerikalı vatandaşlarla Amerikan tesislerine yönelen tecavüzden anlaşılmaktadır.

Sanıklar vekillerince, mahkemenin kararına mesnet ittihaz ettiği kitaplardan bazılarının daha matbaada iken toplatılmış olduğu bazılarının ise, dava konusu olan fiillerin işlenmesinden sonra yayınlandığı; bu itibarla bu kitaplardan istidlâl yolu ile hükme varılmasının ceza hukukunun prensiplerine aykırı düştüğü iddia olunmuş ise de; **kitapların matbaada iken toplatılması veya fiillerin işlenişinden sonra yayınlanması, bu eserlerin sanıklar tarafından bilinmeyeceğine bir karine teşkil etmeyeceği her türlü izahtan varestedir.** İcra olunan eylemlerle, gerçekleştirilmediği iddia olunan Anayasa reformlarının en ufak bir ilgisi olmayacağı gerçeği muvacehesinde, her vesile ile marksist-leninist olduklarını ifade eden sanıkların bu eylemleri ile ne istediklerini tesbit için en basit bir mantık muhakemesi, eylemleri hukuk açısından değerlendirmekle yükümlü olan karar makamını, marksist-leninist ideolojisinin mahiyetini açıklayan teorisyenlerin kitaplarını tetkike iteceğinin en tabii bir netice olduğunda şüphe edilemez. Hele eylemlerin marksist-leninist düzenin tahak-

kukunda teorisyenlerin tavsiye ettikleri usul ve taktiklerin aynısı olması karşısında istidlâl yoluyla hükme varıldığını iddia, mesnetsiz ve hukukî dayanaktan uzaktır.

Gene sanık vekillerince, duruşmada; düşünce ve kanaatlerin cezalandırılamayacağını davaya ideolojik bir mahiyet verilmeye çalışıldığını; kanundan daha üstün bir bağlayıcı vasfı olup TBMM'ce kabul edilmiş olan İnsan Hakları ve Ana Hürriyetleri korumaya dair sözleşmenin, Hak ve Hürriyetlerin korunmasında siyasî veya diğer kanaatler tefriki yapılmaması ilkesine riayet edilmediği iddia edilmiş ise de; **Ceza kanunlarının uygulanmasında sözleşmelerin nazara alınması bahiskonusu edilemeyeceği gibi;** böyle olmasa bile, ceza kanunumuz uygulamada siyasî veya sair kanaatlerin tefrikine müsait olmadığı kadar, istisnaî hükümler hariç olmak üzere fiile dönüşmeyen ve kanun hükmünü ihlâl etmeyen siyasî veya sair kanaatlerin cezalandırılmasına cevaz vermediği; esasen **cezalandırılan sanıkların ideolojileri olmayıp bu ideolojilerinin gerektirdiği düzenin tahakkuku sadedinde ikâ ettikleri fiilleri olduğu da** aşikâr bulunduğu cihetle bu itirazlar da varid ve kabule değer bulunmamıştır.

Gerekçeli kararda daha belirli örneklerle açıklandığı gibi bütün bunlardan şu neticeye ulaşılmaktadır ki; Marx ve Lenin'in fikirlerini teori olarak benimseyen sanıklar örgütlenerek; **kurmak istedikleri komünizm düzenini gerçekleştirmek için gerek millî demokratik devrim stratejisinin,** gerekse Carlos Marighella'nın şehir ve kır gerillası için öngördüğü; saldırı, bir yerin basılması, bir yerin işgali, pusu kurma, sokak taktikleri, grev ya da boykot eylemleri; silah, cephane ve patlayıcı madde depolarının boşaltılması, mahkûmların kurtarılması, idamlar, adam kaçırmalar, sabotajlar, terörizm, silahlı propaganda ve sinir savaşı gibi taktiklerden memleketin bünye ve şartlarına uygun bulduklarını seçerek gene bünyemize uygun bir şekilde uygulamaya geçmişler, tamamen bunlara paralel eylemlerde bulunmuşlardır. Şu halde sanıkların fikir yapıları Marx-Lenin düzen anlayışı; eylemleri ise, düzeni kurmak için teorisyenlerinin taktiklerinin yerine getirilmesidir.

b) **Türk Ceza Kanununun 146. maddesinin tartışılması:**

Türk Ceza Kanununun 146. maddesi aynen "Türkiye Cumhuriyeti Teşkilâtı Esasiye Kanununun tamamını veya bir kısmını tağyir ve tebdil veya ilgaya ve bu kanun ile teşekkül etmiş olan Büyük Millet Meclisini ıskata veya vazifesini yapmaktan men'e cebren teşebbüs edenler..." hükmünü ihtiva etmektedir.

Maddenin "Cebren teşebbüs edenler" demekle iktifa edip, suçun tekevvünü için muayyen bir hareketi belirtmemiş olmasından dolayı maddede yazılı suçun muhtevasını tayin bakımından doktrinde çeşitli münakaşalar yapılmıştır. Malûm olduğu üzere, ceza kanunları, haricî alemde bir değişiklik husule getiren fiilleri cezalandırırlar. Bu itibarla kanunlarda suç olarak kabul edilen her fiille korunmak istenen bir menfaat, bir değer mevcuttur. Bu nedenledir ki, suçun hakikî bünyesini ortaya koymak, şümulünü tayin etmek, suçla korunmak istenen menfaat ve değerin tesbiti ile mümkün olur. Türk Ceza Kanununun 146. maddesinde ifadesini bulan ve kısaca (Anayasayı ihlâl suçları) diye anılan suçla korunmak istenen menfaat nedir?

Türk Ceza Kanununun 146. maddesi ile korunmak istenen menfaat; Yüksek Soruşturma Kurulunun, Yüksek Adalet Divanında son soruşturma açılmasına mütedair 26.9.1960 tarihli kararnamesinde "... TCK'nın 146. maddesi, Anayasa hükümlerini teminat altına almıştır. Mevzuatımızda tağyir, tebdil ve ihlâl edilen hükümler vatandaşların temel hak ve hürriyetleridir." şeklinde açıklanmıştır.

Manzini, Anayasa nizamı kavramı ve buna tecavüzü; "146. madde (T.C. Teşkilâtı Esasiye Kanunu tebdil, tağyir ve ilga) edilmesinden bahsetmektedir. Bu tabiri dar manada, yani 1924 tarih ve 491 sayılı kanun anlamında kabul etmeyip, devletin çeşitli uzuvları vasıtasıyla hükümranlık hakkının ne suretle kullanıldığı, fertlere tanınan ve korunan temel hak ve hürriyetlerin, yani kamu haklarının bütününü gösteren kanun ve teammülleri mecmuû heyeti şeklinde tefsir etmek icap eder." şeklinde kabul etmektedir. (Avukat Hasan Halis Sungur, **Anayasayı İhlâl Suçları ve TCK'nın 146. maddesi Hükümleri,** 1961-İstanbul, s. 177.)

Manjo, "Kanun, devletin siyasî teşkilâtına taallûk eden cürümleri (Devlet aleyhine cürümler) ünvanı altında toplamıştır. Devletin şahsiyet ve kuvvetlerine karşı işlenen cürümlerin, siyasî cürümlerden sayıldıklarında şüphe yoktur. Bu mahiyeti yalnız devletin teşkilâtına karşı vaki olan cürümlere hasretmemek icap eder. Ezcümle içtimaî ve iktisadî müesseselere karşı vaki olacak cürümlere de bu sıfatı teşmil etmek gerekir." kanaatını izhar etmiştir. (Manjo, **Ceza Kanunu Şerhi ve Türk-İtalyan Ceza Kanunları 1927 - Adliye Vekâleti Hâkimlere Mahsus Tercümesi,** cilt 2, s. 4-5.)

Ceza Hukuku otoritelerinin yukarıda açıklanan ilmî görüş ve kanaatlarına göre; TCK'nın 146. maddesi ile korunmak istenen hukukî menfaat, devletin kuruluşunu teşkil eden siyasî, iktisadî ve içtimaî temel organları ile temel ve kamu haklarını düzenleyen hukuk kurallarını, hukuk dışı tecavüzlerden uzak tutmaktır.

Bu suçun, mana ve mahiyeti itibariyle toplum ve devletin yüksek menfaatları için tehlike yaratması ve doğrudan doğruya devletin hayatına kasteden tecavüz niteliğinde olmasını nazara alan kanun koyucu, sadece "cebren teşebbüs edenler" demek suretiyle fiil, teşebbüs derecesinde kalsa dahi tamamlanmış gibi kabul ile tam fiile tetabuk eden ceza ile cezalandırmaya cevaz vermiştir. Bu sebepledir ki, aynı maksada yönelmiş teşebbüs öncesi fiillerin dahi madde şümulünde bulunduğunu kabul eden hukukçular vardır. Örneğin, Garraund "... 146. maddedeki cürmün özelliği bakımından adî suçlardan ayrı olarak üç safhada bahiskonusu olabilecektir. 1. Suçun işlenmesi, 2. Suçun işlenmesine teşebbüs edilmesi, 3. Suçun işlenmesine yönelinmesi; yani, suçun işlenmesine yönelme veya girişme niteliğinde fiillerdir." (Dr. Abdullah Gözübüyük, **TCK Şerhi,** cilt 2, s. 10) şeklindeki düşünüşü ile, devletin kuruluşunu teşkil eden siyasî, iktisadî ve içtimaî nizam ve temel organları ile temel ve kamu haklarına karşı yönelmiş hukuk dışı tecavüzlerin, aynı madde ile tecziyesine yeterli olduğunu kabul etmiştir.

Kanunun, Ceza Hukukunun genel kurallarından ayrılarak fiilin tamamlanması halinde faillerin cezalandırılması mümkün olamayacağı düşüncesinden hareketle, su-

ça teşebbüs halinde dahi aynı cezayı tayin etmiş olması; hatta devlet ve toplumun yüksek menfaatlarını korumak maksadı ile bu gaye için çete teşkil etmeyi müstakil bir suç sayarak çetenin hiç bir eylemi olmaksızın cezalandırılmayı kâfi görmesi nazara alındığında bu düşünüşü kabul, kanunun ruhuna ve bu suçla korunmak istenen menfaatin mahiyetine daha uygun düşecektir. Çünkü devlet ve toplumun yüksek menfaatları fiilin, hukukî anlamdaki teşebbüs derecesine kadar oluşumuna müsamahaya tahammülü yoktur. Nasıl ki her tarafını kangren sarmış bir vücudu kurtarmak mümkün olmaz, mümkün olsa bile hastalığın tahribatı vücudu, vücut mefhumundan çıkarmış olması hali ile bu ana kadar beklenildikten sonra yapılan tedaviden bir fayda umulmazsa; devletin kuruluşunu teşkil eden siyasî, iktisadî ve içtimaî nizam ve temel organları ile temel ve kamu haklarına hukukî anlamdaki teşebbüs derecesindeki tecavüzlerin mevcudiyeti, devletin temelini esastan sarsmış olacağından, ancak bundan sonra, yani maksada ulaşılmasına ramak kalındığı zamanlarda ceza tayini tesirsiz olduğu kadar, bu gibi suçların tekerrürüne mani olmaktan uzaktır. Esasen kanun, bu gaye etrafında toplanıp, teşkilâtlanmayı, yani bu suçun hazırlık hareketlerini müstakil suç olarak kabul edip, mahsus maddeler tedvin etmiştir. Bu teşkilâtların kuruluşundan sonraki gayeye yönelmiş hareketleri hazırlık hareketleri olarak kabul mümkün olmayacağından bunları 146. madde şümulünde kabul, zaruret ifade eder. Bu nedenlerledir ki; devletin kuruluşunu teşkil eden siyasî ve içtimaî nizam ve temel organları ile temel ve kamu haklarına tecavüze yönelmiş fiiller, TCK'nın 146. maddesindeki suçun maddî unsurunu teşkil eder.

c) **Sübut bulan fiillerin hukukî tavsifi:**

Fiillerin gayesini açıklarken işaret olunduğu gibi; sanıkların Marksist-Leninist bir düzenin, yani komünizm rejiminin gerçekleştirilmesi gayesi altında toplanarak, Türkiye Halk Kurtuluş Ordusu adı ile anılan gizli bir örgüt kurdukları bir vakıa olarak sübuta ermektedir.

Komünizm deyimi; kişilerin kabiliyetleri ölçüsünde topluma yararlı oldukları ve ihtiyaçları ölçüsünde toplumdan yararlandığı en son dönemdeki idare şeklini ifade

eder (**Siyasî Terimler Sözlüğü**, derleyen Maurice Cranston, çeviren Candan Selek Ataöv) ekonomik yönü ile bu felsefeyi ihtiva eden bu düzen, siyasî yönü ile de proletarya diktatörlüğünü öngörmektedir. Bu itibarla bu düzende olan devletlerde, mülkiyet ve miras haklarından; millî hakimiyetten ve bunun neticesi olan serbest seçme ve seçilme gibi hak ve hürriyetlerden bahsedilemez. Halbuki Anayasamız, bu haklara yer veren ideoloji esaslarını benimsemiş ve devletin bu ideolojik esaslarını birer müessese olarak şekillendirmiştir. Bu nedenle komünizm düzeninin getirilmesi, Anayasamızın kabul ettiği düzen yerine, sistem ve prensip olarak değişik bir düzenin getirilmesi olacağı; bunun da Anayasanın tadili anlamını taşıyacağında şüphe yoktur.

Komünizm düzenini gerçekleştirmek amacını güden Türkiye Halk Kurtuluş Ordusunun bu gayesi ile TCK'nın 146. maddesinde yazılı bir suçu işlemek üzere teşekkül etmiş; icra ettiği fonksiyonu itibariyle Sinan Cemgil'in deruhte ettiği bir reisinin bulunması, gruplara veya hücrelere ayrılmak suretiyle bir disiplin altında çalışması ve hatta aralarında yargılama sistemi kabul edip, buna göre yargılamalar dahi yapılması ve bütün mensuplarının silahlı olması gibi hüviyeti ile TCK'nın 168. maddesinde yazılı bir çete niteliğinde olduğu aşikârdır.

Marx-Lenin felsefesine uygun devrimlerin tahakkukunda, 1. Dünya Savaşından sonra ve bilhassa günümüzde, eski tecrübelerden edinilen kanaatlara müstenid ve zamanımızın şartlarına uygun geliştirilmiş taktik ve usuller kullanıldığı, bütün dünyaca bilinen bir gerçektir. Devrimin, ancak işçilerin yapacağı bir ihtilalle gerçekleştirilebileceği şeklindeki düşünce artık yerini; demokratik düzenin hâkim olduğu devletlerde yalnız işçilerin yapacağı bir ihtilâlin kâfi olamayacağı, gayri millî olarak kabul edilen; emperyalizm ve bunların işbirlikçileri ile feodal kalıntılar dışında kalan işçi-köylü, aydın ve memuru ile tüm halkın iştiraki ile yapacağı bir ihtilâlin gerektiği düşüncesine terketmiştir. Bunun için de bütün sınıfları bu gayeye iten usul ve taktikleri kullanarak taraftar temin etme yoluna gidildiği takdirde ihtilâlin kendiliğinden oluşacağı bir öncü grubunun sürekli olarak bu usul ve taktikleri ku-

sursuz sürdürmeleri gerektiği fikri benimsenmiştir. Sanıkların da bu tür mücadelelerinde, âdeta beynelmilel bir hüviyet iktisab etmiş bulunan ve teorisyenlerin tavsiye ettikleri usul ve taktikleri uyguladıkları, fiillerinin mahiyeti ve cereyan tarzı ile tereddütsüz bir şekilde anlaşılmaktadır. Başlangıçta saldırı, bir yerin basılması, bir yerin işgali, grev ve boykot ve sokak hareketleri şeklinde başlayan; silah ve cephane bulunması muhtemel yerlere tecavüz, banka soygunları ve adam kaçırma şeklinde kademe kademe şiddetlenen eylemlerin, şehir ve kır gerillacılığında tavsiye edilen taktiklerin Türkiye şartlarına uydurulmak suretiyle paralelinde olan hareketler olduğunda şüphe yoktur. Bu itibarla altında yatan siyasî sebepler ve ulaşılmak istenen gayenin mahiyeti gibi nitelikleri bir tarafa itilerek bu eylemleri alelâde kamu düzenini bozan fiiller ve mücerret banka soygunu ve adam kaçırma şeklinde kabul ile o şekilde hukukî değerlendirme yapılması mümkün olamaz.

1 — Sanıkların yürüttükleri eylemler tek tek değil de, tüm olarak değerlendirildiğinde; banka soygunu, adam kaçırma, polislerin kurşunlanması ve Kürecik'teki Amerikan üssünün berhava edilmesine teşebbüse ilişkin fiillerin, Anayasa nizamına tecavüze yönelmiş fiiller olarak kabul edilmesi gerektiği; Türk Ceza Kanununun 146. maddesinin tartışılması sırasında temas edildiği gibi Anayasa nizamına tecavüze yönelmiş hareketlerin mevcudiyeti, anılan maddeye göre ceza tayini için kâfi bulunduğuna nazaran; bu fiillere katılmış bulunan sanıkların TCK'nın 146. maddesine göre cezalandırılmalarında bir yanılma düşünülemez. Bu nedenledir ki; sanık vekillerinin, yukarıda sayılan ve dava konusu olan olaylara katılan sanıkların fiillerinin TCK'nın 168-171. maddelerine uygun düştüğüne değinen temyiz sebeplerinde isabet görülmediği gibi; çetenin gayesine yönelmiş fiilleri ayrı ayrı müstakil suç saymak yahut da çete teşkili içinde mütalâa etmek şeklindeki düşünüş, TCK'nın 146. maddesinde yazılı suçu işlemek için mücerret çete teşkil etmeyi müstakil suç sayan kanun koyucunun maksadına aykırı düşer.

Bir an için kanun koyucunun asıl maksadı ve 146. maddeye hakim olan ruh bir yana bırakılarak sözü geçen

maddede yazılı "cebren teşebbüs edenler" deyiminin mutlak anlamından hareketle, bu maddeye göre ceza tayini için; hukukî anlamda "teşebbüs" sayılabilecek bir fiilin mevcudiyetinin şart olduğu kabul olunsa bile, sanıkların fiillerinde bu şartlar da mevcut görülmüştür. Şöyle ki:

TCK'nın 146. maddesi "cebren teşebbüs edenler" demekle iktifa etmiş, bu suretle nakıs ve tam teşebbüs tefriki yapmamıştır.

Anılan kanunun 61. maddesinin "Bir kimse işlemeyi kastettiği bir cürmü vesaiti mahsus ile icraya başlayıp da ihtiyarında olmayan esbabı maniadan o cürmün husulüne muktezi fiilleri ikmal edememiş ise..." hükmünü ihtiva etmektedir.

Şuna işaret etmek gerekir ki; "teşebbüsün" hukukî mahiyetinin tayininde, kanunların genel olarak cezalandırmadıkları "hazırlık hareketleri" ile cezalandırdıkları "icra hareketlerinin" tefriki bakımından müşkülât doğmaktadır. Bu hususta doktrinde muhtelif görüşler belirmiş, neticede "icra hareketlerinin" tayininde hukukçuların birleştikleri ortak bir kıstas bulunamamıştır.

TCK'nın 61. maddesinin ifadesinden, teşebbüsün varolabilmesi için;

a — Kast

b — Elverişli vasıta

c — İcraya başlanması

d — Failin elinde olmayan sebeplerden dolayı icra hareketlerinin tamamlanmaması veya neticenin husule gelmemesi gibi başlıca dört şartın mevcudiyeti aranmaktadır.

Dava konusu olayda, sanıkların fiillerinde bu şartların mevcut olup olmadığını tetkik ettiğimizde:

a — Buradaki kastın, işlenmeye karar verilen bir cürmün tamamlanması iradesinden ibaret olduğunda şüphe yoktur. Sanıklar evvelâ marksist-leninist bir düzen kurmayı tasarlamışlar, bu tasavvurlarını karar mevkiine koyarak, bu maksatla silahlı çete teşkil edip, bundan sonra da gayeye doğru yolalarak; polislerin kurşunlanması, adam kaçırma, banka soygunu gibi bazı fiillerde bulunmuşlardır. İşlenilmesindeki siyasî sebepler nazara alındığında bu fiillerin, işleme kararında kaldıkları Anayasanın tebdili su-

çunun tamamlanmasına matuf olduğunda şüphe bahiskonusu değildir. Şu halde sanıkların fiillerinde kanunun, teşebbüste aradığı kast mevcuttur,

b — Elverişli vasıta: Bir suçun işlenmesinde şu vasıtalar elverişlidir, şunlar elverişli değildir şeklinde peşinen kesin bir beyanda bulunmak mümkün değildir. Doktrinde buna verilen örnekte olduğu gibi, şeker, adam öldürme için elverişli bir vasıta değildir; fakat şeker hastalığına müptela bir kimsenin öldürülmesinde elverişli vasıta olabilir. Bu itibarla, suçta kullanılan vasıtaların elverişli olup olmadığının tayininde; suçun mahiyeti, suçu işleme tarzı ve suçun işlenmesi sırasındaki şartların beraberce mütalâa edilmesinde zaruret vardır.

Sanıkların işlemeyi kastettikleri suçun, Marksist-Leninist bir düzen kurmak suretiyle Anayasayı tebdilden ibaret olduğu yukarıda belirtilmiştir. Gene 1. Dünya Savaşından sonra, bu düzeni gerçekleştirebilmek için Lenin'in taktikleri zamanın şartlarına uydurularak, şehir ve kır gerillacılığı adı verilen bazı usuller kullanıldığına bunların da, baskınlar, işgaller, boykotlar, adam kaçırma ve banka soymak gibi hareketler olduğuna işaret edilmiş ve sanıkların da memleketin şartlarına uydurularak bu hareketleri aynen uyguladıkları açıklanmıştı. Sanıkların aynen uygulamaya çalıştıkları Carlos Marighella'nın "Şehir Gerillası" adlı kitabında aynen şöyle denilmektedir: "Bu sürekli siyasal buhranı, kentlerde ve kırda birtakım silahlı hareketlere girişerek silahlı çatışmaya dönüştürmek gerekir. Bu da, iktidarı elinde bulunduranların, siyasi durumu askerî duruma dönüştürmeye zorlayacaktır. Diktanın yaratacağı bir durum esasen bir sürü uygunsuzlukların sorumlusu olan rejimin polis ve ordusuna karşı kitlelerin başkaldırmasına sebep olacaktır. Kitle ve gerilla öncüsünün birliği, devletin bürokrat ve askerî mekanizmasını yoketmeye ve iktidarın ele geçirilmesine yönelecektir." (Sayfa 40.)

"Devrimci savaş stratejimiz birbirini bütünleyen üç durumu gözönüne alır. Şehir gerillası, kır gerillası ve psikolojik savaş..." (Sayfa 46.)

"Gerilla, bence Brezilya devrimcilerini birleştirmek ve halkımızı iktidara getirmek için tek yoldur..." (Sayfa 60.)

"İktidarı ele geçirmenin ve emperyalizmi kovmanın gerilla savaşı stratejisi ile gerçekleşebileceğini ileri sürüyoruz...", "Devrimci savaşın bütünleyicisi olan gerilla, kitleleri iktidara götüren yoldur..." (Sayfa 79.)

"Banka soygununu şehir gerillası bir propaganda aracı olarak kullanabilmelidir. Soygun yapılır yapılmaz, derhal broşür, el ilânı gibi araçlarla şehir gerillasının emperyalizmi, egemen sınıfları ve diktayı soymanın amaçları ve ilkeleri halka açık seçik anlatılmalıdır..." (Sayfa 119.) (İş Bankası Emek Şubesi soygunundan sonra aynı usul tatbik edilmiş, yayınlanan bildiri ile amaç kamuoyuna açıklanmıştır.)

"Adam kaçırma işine çok özel durumlarda ve halkın sempati ile karşılaması koşulu ile girişilmelidir..." (Sayfa 127.)

"Halk arasında her zaman, diktanın kötülüklerini açığa kavuşturan veya ajitasyonu artıran gizli gazete, duyuru ve bildiri dağıtmak gerekir. Bu yayının varlığı birçok kişinin davamıza katılmasına yararlı olur..." (Sayfa 129.)

"Bazı yöneticilerin yolsuzluk, hata ve kötülüklerini istismar ederek, bizzat kendilerinin sansür ettikleri haber araçlarında bu konuda açıklamalar yapmaya zorlamalıdır..." (Sayfa 130.)

"Şehir gerillası, desteğini elde etme amacıyla eylemini her zaman halkın çıkarları doğrultusunda sürdürecektir...", "Gerillanın halkın yararına işe karışmada gösterdiği inatçılık onun desteğini elde etmenin en iyi biçimidir. Vatandaşların oldukça büyük bir bölümü eylemi ciddiye aldığı andan itibaren, zafer garantilenmiştir. Dikta baskıyı artırmaktan başka hiç bir şey yapamayacaktır. Bu da vatandaşların hayatını daha da dayanılmaz hale sokacaktır... İşte böylelikle gerillalar kitlelerin desteğini kazanacaklar, diktayı devirecekler..." (Sayfa 134-135.)

Bu düşüncelerden sarahatle anlaşılmaktadır ki; gerilla, iktidara gelmenin yegâne yoludur. Bu savaşta kullanılan taktik ve usuller, siyasî iktidarın itibarını zedelemek suretiyle halkın sempatisini kazanmak ve böylece bir ihtilâl ortamı yaratılarak, bu konuda halka öncülük yapma gayesine matuf bulunmaktadır. Şu hale nazaran, dava ko-

nusu bir ihtilâl teşebbüsü olrak değerlendirmek ve ona göre elverişli vasıtayı tayine çalışmak hatalı bir değerlendirme olacaktır. Sanıklar gayelerine ulaşmak için, bazı usul ve taktikler kullanmakta ve bu taktikleri yerine getirebilecek silah ve cephaneye de sahip bulunmaktadırlar. Bu usul ve taktiklerle neticeye ulaşıldığı, örnekleri ile sabittir. (Küba'da olduğu gibi) baskın, boykot, adam kaçırma ve banka soyma gibi eylemler suçta kullanılan vasıtalardır. Bu eylemler kesintisiz olarak sürdürülecek ve bunların, halkın yararına yapıldığı intibaı yaratılarak halk kitlelerinin sempatisi kazanılıp, kısa bir dönemde fiiller ihtilâle dönüşecektir. Şu halde, suçun işleniş tarzına göre vasıta olarak kullanılan bu eylemlerin elverişli vasıtalar olduğunda tereddüt edilemez.

c — İcraya başlama: Kanunun genel olarak hazırlık hareketlerini cezalandırmamasının nedeni, bunların henüz ceza kanunlarının herhangi bir hükmünü ihlâl etmiş bulunmaması ve failin suç işleme iradesini, yani kastını sarahate kavuşturmuş olmamasıdır. Şu hale nazaran, bunların dışında kalan hareketler yani failin, suç işleme hususundaki kastını belirten, tereddütsüz açıklığa kavuşturan fiiller, cezayı gerektiren icra hareketleridir. Kanunumuzun 61. maddesinin "Bir kimse işlemeyi kasteylediği bir cürmü..." şeklindeki ifadesiyle bu görüşün benimsendiği anlaşılmaktadır. Gene aynı maddede bahiskonusu edilen "Vesaiti mahsusa ile icraya başlayıp da" şeklindeki ifade de "icraya başlama" ile failin, işlemeyi kasteylediği cürümleri açıklığa kavuşturan fiiller ifade edilmek istenilmiştir. Yukarıda işaret olunduğu gibi sanıkların, polislerin kurşunlanması, adam kaçırma, banka soyma ve Amerikan üssünün berhava edilmek istenilmesi gibi fiilleri ile Anayasayı tebdil etmek kastını taşıdıkları tereddütsüz anlaşılmaktadır. Şu hale göre de bu fiiller icraî hareketlerdir. Bu gerçek muvacehesinde suçun ika tarzına göre sanık vekillerinin tipik bir ihtilâl teşebbüsünden ibaret olan 21 Mayıs olayları ile ilgili Askerî Yargıtay Kararlarının emsal gösterilmesindeki düşünce tarzında isabet düşünülemez.

d — Sanıklar, kır gerillacılığını başlatmak üzere Akçadağ yörelerindeki mağaralarda toplanarak bir süre eği-

tim yapmışlardır. Görev alabilecek duruma geldiklerine kanaat getirerek, gruplara ayrılıp ilk görevi, Sinan Cemgil başkanlığındaki grup almış, Kürecik'teki Amerikan Radar Üssünü imha etmek üzere diğer gruplardan ayrılmışlardır. Fakat 31.5.1971 günü Gölbaşı İnekli köyü civarında devlet kuvvetleri ile yapılan müsademede bazıları ölmüş, bazıları da yakalanmışlardır. Bu müsademeye muttali olan ve dağda görev almak üzere bekleyen diğer grup mensupları bu ortam içinde eylemlerine devamın faydasızlığına kani olarak dağılmışlardır. Hadisenin şu cereyan tarzından anlaşıldığı üzere, sanıkların maksatları, gayeye ulaşmak için kabul edilen usul ve taktiklere devam etmek ise de, Gölbaşı harekâtının başarısızlıkla neticelenmesi, devlet kuvvetlerince sıkı takip edilmeleri gibi ellerinde olmayan sebeplerle icra hareketlerini tamamlayamamışlardır.

Yukarıdaki izah tarzından anlaşıldığı gibi; polislerin kurşunlanması, Amerikalı Finley ve dört Amerikalının kaçırılması ile İş Bankası Emek Şubesinin soygunu ve Gölbaşı harekâtı fiillerine katılan sanıklardan Deniz Gezmiş, Hüseyin İnan, Yusuf Arslan, Mete Ertekin, Mustafa Yalçıner, Ahmet Erdoğan, Hacı Tonak ve Metin Güngörmüş'ün işbu fiilleri, mahiyeti ve yöneliş gayesi itibariyle teşebbüsün şartları aranmaksızın Türk Ceza Kanununun 146. maddesini ihlâl eder nitelikte olduğu gibi; anılan maddeye göre ceza tayin edilebilmesi için, teşebbüsün şartlarını ihtiva eden bir fiilin mevcudiyetinin zaruri olduğu kabul olunsa dahi, yukarıda açıklandığı gibi sanıkların fiillerinde bu şartlarda mevcut olduğundan sanıklar vekillerinin, bu sanıkların fiillerinin, Türk Ceza Kanununun 146. maddesinin unsurlarını ihtiva etmediğine ilişkin temyiz sebepleri varit ve kabule değer görülmemiştir.

2 — Sanıklardan Osman Arkış, Cengiz Baltacı, Mustafa Çubuk, Semih Orcan, Ercan Öztürk, Metin Yıldırımtürk, Mehmet Asal, Atilla Keskin, Mehmet Nakipoğlu ve Recep Sakın'ın sübut bulan fiillerinin tavsifi,

Fiillerin sübutu incelenirken işaret olunduğu gibi sanık Recep Sakın'ın Amerikalı Finley'in kaçırılması olayına katıldığı hususunda inandırıcı bir delil mevcut olmadığından, sanığın bu olaya katıldığını kabulde isabet

görülmemiştir. Sanığın, sadece THKO mensubu olarak dağda toplananlar arasında bulunduğu anlaşılmaktadır.

Atilla Keskin'in Elfetih'de eğitime tâbi tutulmuş bir gerillacı olarak, kır ve şehir gerillacıları arasında irtibat sağlamış, bunlara para ve malzeme götürmüş olduğu anlaşılmakta ise de; bu fiiller, THKO'nun hayatiyetini devam ettirmesine ilişkin faaliyetler olup, Anayasa nizamı aleyhine yönelmiş fiiller olarak nitelendirilmesi mümkün olamaz. Ancak sanığın, Elfetih'te gerilla eğitimi görmesi ve diğer faaliyetleri ile THKO mensubu olduğu anlaşılmakta ve bu itibarla fiili, gizli olan bu örgüte girmiş olmaktan ibaret kalmaktadır.

Sübutla ilgili temyiz sebepleri tetkik olunurken işaret olunduğu gibi, sanık Mehmet Nakipoğlu'nun kır gerillasına iştirak ettiği hususunda, müdafaasını cerh edecek nitelikte kat'i bir delil bulunamamaktadır. Ancak düşüncelerinden ve diğer sanıklarla olan münasebetlerinden ve gizli bir örgüt olması bakımından ancak mensup olanların bilebileceği bu örgütün kurulduğunu sanık Metin Yıldırımtürk'e söylemesinden sanığın, bu örgüte katıldığı anlaşılmaktadır.

Sanıklardan Metin Yıldırımtürk ile Mehmet Asal ise; THKO mensubu olarak dağ gerillasına iştirak ettiği gibi, Gölbaşı harekâtından evvel Kürecik civarında yol keşfi yapmaları sebebiyle TCK'nın 146. maddesine tevfikan cezalandırılmışlarsa da; her iki sanığın da Gölbaşı harekâtına katılmamış olmaları muvacehesinde harekât başlamadan evvel yol keşfi yapmaları THKO'na mensup olmaktan daha ileri giden bir fiil olmadığından bu sanıkların fiilleri de gizli örgüte girmiş olmaktan ibaret kalmaktadır.

Sanıkların fiillerinin mahiyeti bölümünde işaret olunduğu gibi; THKO'nun gayesi, komünist bir düzeni gerçekleştirmek olup, bu Anayasayı tebdil anlamını taşımaktadır. Şu hale nazaran bu gizli örgütün TCK'nın 146. maddesindeki suçu işlemek için kurulduğu şüphesizdir.

Bu örgütün mensubu oldukları anlaşılan sanıklardan Osman Arkış, Cengiz Baltacı, Mustafa Çubuk, Semih Orcan, Ercan Öztürk, Metin Yıldırımtürk, Mehmet Asal ve Recep Sakin'in silâhlı olarak Akçadağ yörelerindeki ma-

ğaralarda toplanıp, ilerdeki eylemlerinde başarılı olabilmek için eğitimler yaptıkları tereddütsüz sabit olmaktadır. Ancak bu sanıkların, dağda toplanmalarından gayrı, gayeye yönelmiş hiç bir fiilleri tespit edilememiştir. Dağda toplanmayı ise, gizli örgütün gayesine, yani Anayasa nizamını ihlâle yönelmiş bir fiil olarak nitelendirmek mümkün olamaz.

Bu itibarla esasen THKO'na mensup olup dağda toplanarak eğitim yapmış bulunan Osman Arkış, Cengiz Baltacı, Mustafa Çubuk, Semih Orcan, Ercan Öztürk, Metin Yıldırımtürk, Mehmet Asal ve Recep Sakın ile; THKO'na mensup oldukları anlaşılan Mehmet Nakipoğlu ve Atilla Keskin'in fiillerinin, TCK'nın 168. maddesine uygun olduğu teemmül edilmeden anılan kanunun 146. maddesine tevfikan cezalandırılmaları kanuna aykırı bulunmuş, sanık vekillerinin suç vasfına değinen temyiz sebepleri bu sanıklar için varit görülmüştür.

Sanık Mehmet Asal ve Semih Orcan vekili, Niyazi Ağırnaslı 19.11.1971 tarihli lâyihasında, bu iki sanığın tahliyesi talebinde bulunmuş ise de; bir tedbirden ibaret olan tutuklama kararlarına itiraz ve tutuklama müzekkeresinin geri alınması 353 sayılı kanunda ayrı kanun yollarına tâbi tutulmuş ve tutuklama kararlarına itiraza ve tutuklama müzekkeresinin geri alınmasına ilişkin talepler üzerine kanunun yetkili kıldığı mahkemelerin kararlarının kesinliği kabul edilmiştir. Anılan kanunun 77. maddesinin tutuklama müzekkeresinin geri alınması sebeplerinden kabul edilen "beraat veya kamu davasının düşmesi" kararlarının Yargıtayca re'sen verilmesi halinde aynı zamanda tahliye kararı vermek mümkün olabilir. Bu itibarla tahliye talebi bir temyiz sebebi niteliğinde olmadığından sanıklar vekilinin, sanıkların tahliyelerine ilişkin temyiz sebebi tetkik dışı bırakılmıştır.

3 — Sanık Kor Koçalak ve Sevim Onursal'ın fiillerinin hukukî vasfı:

İş Bankası Emek Şubesi soygununu yapan sanıkların gizlenmeleri için sanık Kor Koçalak'ın, diğer sanık Sevim Onursal ile temas edip, adı geçenin evini temin ederek sanıkların burada gizlenmelerini sağladıkları sübuta ermektedir. Mahkemece sanıkların bu fiili, TCK'nın 146/3.

maddesine uygun mütalâa edilerek o şekilde ceza tayin edilmiş ise de; bu hukukî değerlendirme hatalı görülmüştür.

TCK'nın 146. maddesinin 2 ve 3. fıkraları, aynı kanunun 64 ve 65. maddelerine istisnaî bir hüküm getirmiş olmakla beraber; bu istisnaî durum sadece ceza uygulamasına ilişkin olup; iştirak müessesesinin genel nitelikleri hilâfına bir hükmü ihtiva etmemektedir. Bu itibarla suça iştirak müessesesinin ana kuralı gereğince, suça iştirakin bahiskonusu edilebilmesi için failin, suçlularla önceden, yani suçun işlenmesinden evvel anlaşması ve işbirliği yapması şarttır. Sanıkların, İş Bankası Emek Şubesi soygunu failleri ile evvelden anlaştıklarını teyit eden hiç bir delil mevcut olmadığı gibi; aksine gerek diğer sanıkların ifadelerinden, gerekse sanıkların samimi beyanlarından evvelâ Olca Altınay'ın evinde gizlenmekte olan soyguncuların burasının tehlikeli olduğuna kanaat getirmeleri üzerine, sanık Kor Koçalak'ı çağırarak gizlenmeleri için bir yer temin etmesini rica ettikleri, sanığın da bu teklifi kabul ederek durumu diğer sanık Sevim Onursal'a naklettiği, onun da muvafakatı üzerine banka soyguncularının, Sevim Onursal'ın evine gelerek gizlenmeye başladıkları anlaşılmaktadır.

Sanıkların sübut bulan bu fiillerinin tezahür şekline göre TCK'nın 296. maddesinde yazılı suçlara yataklık etmek suçunu teşkil ettiği düşünülmeden TCK'nın 146/3. maddesine göre ceza tayini kanuna aykırı olduğundan; sanıklar vekilinin suç vasfına değinen temyiz sebepleri varid ve kabule değer görülmüştür.

4 — Sanık İrfan Uçar'ın fiilinin hukukî tavsifi: sübuta ilişkin temyiz sebeplerinin incelenmesi bölümünde işaret olunduğu gibi; sanığın, Amaç apartmanındaki Hülagü Can'a ait daireyi kiraladığı; eylemlere iştirak eden sanıkların bu daireyi karargâh olarak kullandıkları sübuta ermekle beraber sanığın başka bir fiili tesbit edilememiştir. Bazı eylemlerin yapılmasından evvel sözkonusu daireyi kiralaması, diğer sanıkların da kaçırdıkları şahısları bu evde saklamış olmalarından sanığın eylemlerden evvel müzahir olacağı hususunda diğer sanıklara vaadde bulunduğu neticesine varıldığından sanığın fiili TCK'nın

146/3. maddesine uygun bulunduğu; mahkemenin de aynı kanaatla karar verdiği, bu itibarla sanığın fiilinin hukukî değerlendirilmesinde herhangi bir yanılma müşahade edilmediğinden sanık vekillerinin bu sanığa ilişkin temyiz sebepleri kabule değer görülmemiştir.

Ancak sanık hakkında, aynı gayeye müteveccih başka fiilinden dolayı İstanbul Sıkıyönetim Askerî Savcılığınca dava açılıp, yapılan duruşması sonunda TCK'nın 146/3. maddesine tevfikan mahkûmiyet kararı verildiği; keza başka bir fiilinden dolayı da Ankara Sıkıyönetim Komutanlığı Askerî Savcılığının 26.11.1971 gün ve 971/211-153 sayılı iddianamesi ile TCK'nın 146/1. maddesi gereğince tecziye talebiyle ayrı bir dava açıldığı anlaşılmaktadır.

Sanığın fiilleri ayrı ayrı değil de tüm olarak değerlendirilip ona göre hukukî tavsifi gerektiğinden sanığın, aynı gayeye müteveccih olan muhtelif fiillerine ait davalar birleştirilerek karara varılması gerekirken bir tek bu fiili nazara alınarak hükme varılması hatalı bulunmuştur.

III — UYGULAMAYA İLİŞKİN TEMYİZ SEBEPLERİ:

Sanıklardan Deniz Gezmiş, Yusuf Arslan, Hüseyin İnan, Recep Sakın, Mustafa Yalçıner, Metin Yıldırımtürk, Mehmet Nakipoğlu, Atilla Keskin, Ercan Öztürk, Osman Arkış, Metin Göngörmüş, Semih Orcan, Mehmet Asal, Mustafa Çubuk, Hacı Tonak, Cengiz Baltacı, Ahmet Erdoğan ve İrfan Uçar vekilleri, sanıkların bütün eylemlerinde can kaybına sebep olmaktan dikkatle kaçınmış ve yargı organları önünde olayları doğrulukla anlatmış olmaları nazara alınmadan ve kişisel hiç bir çıkar gütmeden sadece yurdun bağımsızlığı ve anayasal reformların gerçekleşmesi yönünde eylemlere giren sanıkları, bu eylemlere iten sosyal, siyasal nedenler üzerinde durulmadan genel bir ifade ile "TCK'nın 59. maddesinin tatbikine dair talepler, sanıkların mahkemedeki tutum ve davranışları itibariyle kabule şayan görülmemiştir" şeklinde, taleplerin reddolunması kanuna aykırı olduğunu iddia ve beyan etmişlerdir.

TCK'nın 59. maddesi ile (cezayı azaltıcı takdiri sebepler) müessesesi kabul edilmiş olmasına rağmen; madde

muhtevasında, nelerin veya ne gibi hallerin takdiri tahfif sebep konusu olabileceği gösterilmediği gibi; takdiri tahfife konu olabilecek hususların genel karakteristik vasıflarından dahi bahiskonusu edilmemiştir. Bu nedenledir ki, bir davada takdiri tahfife konu olabilecek hallerin bulunup bulunmadığının tayin ve tespiti tamamen mahkemelerin mutlak takdir hakkına taallûk eden bir keyfiyet olduğu; bunun da Yargıtayca kontrolu, müessesenin mahiyetine uygun düşmeyeceği şüphesiz ise de; bu doktriner görüşe karşılık mahkemelerin bu takdir haklarının dahi Yargıtaylarca kontrol edildiği, Askerî Yargıtay Daireler Kurulunun bağlayıcı nitelikteki olan aynı görüşte kararlarının bulunduğu da bir gerçektir.

Bu güne dek uygulamadaki bu gerçek açısından sanık vekillerinin buna ilişkin temyiz sebeplerini tetkik ettiğimizde:

Türkiye'nin tam bağımsız olmadığı ve Anayasal reformların gerçekleştirilmediği iddiaları; yıllardan beri sinsi sinsi fırsat bekleyen aşırı sol öncülerinin zamanın siyasî iktidarlarının tedbir alma gücünden yoksun olduğu bir ortamda halkın vatanseverlik duygularının ve siyasî yönü olmayan masumane isteklerinin istismarı ile; halk kitlelerini harekete geçirebilmek için kullanılan bir heyecan unsuru, bir slogan ve ihtilâl ortamının hazırlanması gayretinden, halka şirin görünme yollarından başka bir şey değildir. Çünkü sanıkların kabul ettikleri Marksizm; teori ile eylemin birleşmesini şart koşan bir anlayışın ifadesidir. Bu itibarla Anayasanın öngördüğü reformların gerçekleştirilmesinin Marksizm teorisinin eylemleri olduğunda şüphe olmayan fiillere sanıkları iten sebepler olarak kabul mümkün olamaz.

Silahlı olan sanıkların can kaybına sebep olmamaları ise bir tesadüfün eseridir. Aynı gaye için çalışan ve İstanbul'da eylemlerde bulunan arkadaşlarının adam öldürmüş olmaları da bu düşünüşü teyit etmektedir.

Keza duruşmadaki itirafın samimiyetinin tayin ve tesbiti, sanıklara daha yakın olan ve bütün mahkeme süresince onları müşahade eden hâkimlerin tayin ve tesbit edebileceği bir husustur. Bu nedenlerledir ki, bu hususların TCK'nın 59. maddesinin tatbikinde nazara alınmadı-

ğına ilişkin temyiz sebepleri kabule şayan görülmemiştir.

TCK'nın 59. maddesinin gayesinin; hâkime, olaya ve suçluya en uygun bir ceza tayin edebilmek imkânını bahşetmek olduğundan şüphe yoktur. Esasen maddede takdiri tahfife konu olabilecek hususların sayılmamasının nedeni de; suçların, namütenahi şekilde işlenişi ile; suçluların, çeşitli karakterli oluşundan takdiri tahfife konu olabilecek hususların evvelden gayeye uygun bir şekilde tesbit ve tahmin edilmemesinin imkânsız oluşudur.

Ceza kanunlarında umumiyetle suçların cezası 2 had arasında gösterilmiş olmasına rağmen, bazı suçların cezaları sabittir, yani ceza aşağı ve yukarı hadler arasında gösterilmemiştir. Kanundaki cezaların iki had arasında gösterilmiş olan suçları işleyenlere ceza tayin ederken bu iki had arasında serbestçe uygun olan cezayı tayin etmek suretiyle hâkim, olaya ve suçluya en uygun cezayı tayin etme olanağına sahip ise de; sabit cezalı suçları işleyenler hakkında bu olanağa malik olmadığı şüphesizdir. Bu ahvalde ise TCK'nın 59. maddesi ile aynı gayeye ulaşılması zorunluğu vardır. Bilhassa sabit cezalı suçların toplu olarak işlenmesi halinde, aynı toplulukta bulunan şahısların fiillerine uygun olan cezanın tayininde ve şahıslara tertip olunacak cezalarda uygunluğun temininde bu zaruret kendini daha fazla hissettirir.

Dava konusu olaylarda sanıkların gayeleri aynı olmakla beraber fiillerinin aynı olmadığı aşikârdır. Sanıklardan Deniz Gezmiş, Hüseyin İnan ve Yusuf Arslan dava konusu fiillerin hemen hemen hepsine katılmış oldukları gibi, eylemleri tertip edenlerden olmalarına rağmen, sanıklardan Mete Ertekin, sadece dört Amerikalının kaçırılması eylemine katılmış, Mustafa Yalçıner. Ahmet Erdoğan, Hacı Tonak ve Metin Güngörmüş ise Kürecik'teki Amerikan radarlarının tahribine yeltenmişlerdir.

Sanıkların fiillerine uyan TCK'nın 146. maddesi, sabit cezalı olması nedeniyle yukarıda adları geçen sanıkların tümüne ölüm cezası tayin edilmiştir. Eylemlerin hemen hemen hepsine katılmış ve eylemleri tertip etmiş olan sanıklarla, tek bir eyleme iştirak etmiş olanlara aynı cezanın tayini, TCK'nın 59. maddesinin tedvin gayesi olan hâ-

kimin olaya ve suçluya uygun ceza tayin etmesi gerektiği kaidesine aykırı olduğu kadar, en adil ve mütenasip bir cezanın tayini prensibi ile de bağdaştırılamaz. Bu nedenlerledir ki, sanıklardan Mete Ertekin, Mustafa Yalçıner, Ahmet Erdoğan, Hacı Tonak ve Metin Güngörmüş hakları hakkında TCK'nın 59. maddesinin uygulanmaması maddenin tedvin maksadına aykırı görülmüştür.

IV — NETİCE:

İlgili bölümlerde sebepleri ayrı ayrı açıklanıp, kanunî ve hukukî müstenidatları gösterildiği üzere:

A) Sanıklar vekillerinin varit ve kabule değer görülmeyen usule ilişkin bilcümle temyiz sebeplerinin REDDİNE,

B) Sanıklardan Deniz Gezmiş, Yusuf Arslan ve Hüseyin İnan'la ilgili olarak sanıklar vekillerince dermeyan olunan kasta, suç vasfına ve uygulamaya ilişkin bilcümle temyiz sebeplerinin reddi ile, bu sanıklar haklarındaki hükmün ONANMASINA;

C) Sanıklardan Mete Ertekin, Mustafa Yalçıner, Ahmet Erdoğan, Hacı Tonak ve Metin Güngörmüş ile ilgili olarak vekillerinin sübut, kast ve suç vasfına ilişkin bilcümle temyiz sebeplerinin REDDİNE,

Ancak sanıklar hakkında TCK'nın 59. maddesinin uygulanmaması kanuna aykırı görülmekle, Mete Ertekin hakkındaki hükmün bu yönde re'sen, diğer sanıklar haklarındaki hükmün aynı sebepten vekillerinin uygulamaya ilişkin temyiz sebeplerine atfen BOZULMASINA,

D) Sanıklardan Metin Yıldırımtürk, Mehmet Asal, Osman Arkış, Cengiz Baltacı, Mustafa Çubuk, Semih Orcan, Ercan Öztürk, Recep Sakın, Atilla Keskin ve Mehmet Nakipoğlu ile ilgili olarak vekillerince ileri sürülen sübut ve suç kastına ilişkin temyiz sebepleri varit ve kabule değer görülmediğinden REDDİNE,

Ancak sanıkların sübuta eren fiillerinin, TCK'nın 168. maddesine uyduğu teemmül olunmadan adı geçen kanunun 146. maddesine tevfikan cezalandırılmaları kanuna aykırı ve vekillerinin suç vasfına ilişkin temyiz sebepleri varit ve kabule şayan görülmekle bu sanıklar haklarındaki hükmün bu nedenle BOZULMASINA,

Bozma sebebine göre uygulamaya ilişkin temyiz sebeplerinin bu sanıklar için tetkikine mahal olmadığına,

'Sanıklardan Mehmet Asal ve Semih Orcan vekili Av. Niyazi Ağırnaslı'nın, adı geçen sanıkların tahliyelerine ilişkin talebinin tetkikine mahal olmadığına,

E) Sanıklardan Kor Koçalak ve Sevim Onursal'ın sübuta eren fiillerinin, TCK'nın 296. maddesine uyduğu düşünülmeden, aynı kanunun 146/3. maddesine göre cezalandırılmaları kanuna aykırı ve sanıklar vekillerinin suç vasfına değinen temyiz sebepleri varit ve kabule değer görülmekle bunlar haklarındaki hükmün bu sebeple BOZULMASINA,

F) Sanık İrfan Uçar'la ilgili olarak vekillerinin sübut ve suç kastına ilişkin temyiz sebepleri varit ve kabule değer görülmemiş ise de; aynı gayeye yönelmiş fiillerinden dolayı sanık hakkında ayrı ayrı dava açıldığı anlaşıldığından bu davaların birleştirilerek, tüm fiillerinin değerlendirilmesi neticesi suç vasfının tayin edilmesi zorunluğu karşısında, tetkik edilen dava konusu fiilinden dolayı neticeyi hükme varılması kanuna aykırı görülmekle sanık hakkındaki hükmün bu sebeple re'sen BOZULMASINA; kısmen tebliğnameye uygun olarak 10.1.1972 günü OYBİRLİĞİ ile karar verildi.

Başkan	Üye	Üye	Üye	Üye
Hâk. Alb.	Hâk. Alb.	Hâk. Alb.	Hâk. Alb.	Hâk. Alb.
K. ERAN	S. TAŞAR	Y. YÜCEDAĞ	Y. SARAÇ	H. ERKAN

ÜÇ
ASKERİ YARGITAY DAİRELER KURULU KARARI

Askeri Yargıtay İkinci Dairesinin yukarıya alınan bozma kararı üzerine Ankara Sıkıyönetim Komutanlığı 1 No'lu askerî mahkemesinde davaya yeniden başlanmıştır. İlk kararı veren hâkimlerden oluşan mahkeme, 9 Şubat 1972 gününde 18 kişinin idamına ilişkin verdiği eski kararda direnmiştir.

Direnme kararı, ilk kararın yinelenmesi niteliğinde olduğundan bu kararın aktarılmasına gerek görülmemiştir.

Direnme kararı tarafımızdan temyiz edilmiş, dava, Askerî Yargıtay Daireler Kurulunda yeniden incelenmiş ve bozulmasına karar verilmiştir.

24/4/1972 gün ve 972/28-30 sayılı bu kararın gerekçe ve delillerin tartışılması bölümü şöyledir:

DAİRELER KURULU KARARI:

Askerî Yargıtay Daireler Kurulunda duruşmalı inceleme yapılacağına dair gerek 127 sayılı Askerî Yargıtay'ın Kuruluşu ve gerekse 353 sayılı As. Mah. Krlş. ve Yrg. usulü hakkındaki kanunlarda bir hüküm mevcut olmadığından ve duruşmalı tetkikat icrasının, Yargıtay Dairelerin-

de yapılacağı hususu gerek Yargıtay ve gerekse Askerî Yargıtay İçtihatları ile takarrur etmiş bulunduğundan, sanık Sevim Onursal ve Kor Koçalak vekili Avukat Saffet Nezihi Bölükbaşı'nın bu yolda vaki isteklerinin **REDDİ ile,** incelemenin dosya üzerinde yapılmasına OYBİRLİĞİ ile karar verildikten **sonra YAPILAN incelemede:**

BİRİNCİ BÖLÜM
Genel Kısım:

1 — Sanıklardan Recep Sakın, Mehmet Nakipoğlu, Mustafa Yalçıner, Metin Yıldırımtürk, Atilla Keskin, Ahmet Erdoğan, Ercan Öztürk, Osman Arkış, Metin Güngörmüş, Semih Orcan, Mehmet Asal, Mustafa Çubuk, Hacı Tonak ve Cengiz Baltacı vekillerinin temyiz sebepleri:

A — Olayda TCK'nın 146. maddesinin unsurlarının bulunmadığına ilişkin temyiz sebepleri:

1 — Suçun sübutu ve tavsifi:

Sanıklara isnat olunan TCK'nın 146. maddesinde yazılı suçun sübut ve tekevvün edip etmediğinin tesbit edilebilmesi için evvelemirde TCK'nın 146 ve 168. maddelerinin unsurları nazarı itibara alınarak delillerin değerlendirilmesi gerekmektedir.

TCK'nın 146/1. maddesinde aynen, "Türkiye Cumhuriyeti Teşkilâtı Esasiye Kanununun tamamını veya bir kısmını tağyir ve tedbil veya ilgaya... cebren teşebbüs edenler... cezalandırılır" denildiğine nazaran, Anayasanın ihlâli suçunun sübut ve tekevvün edilmesi için:

a — Suçun maddî unsuru:

Teşkilâtı Esasiye Kanununun tamamını veya bir kısmını tağyir, tebdil veya ilgasına cebren teşebbüs etmek suçun maddî unsurudur.

TCK'nın 146/1. maddesi esas itibarıyla, Anayasa düzeninin ihlâli ve T.B.M. Meclisini iskat veya vazifesini yapmaktan men'e cebren teşebbüs etmek olmak üzere iki suçu muhtevi bulunmaktadır.

Bu maddenin himaye etmek istediği "Anayasa nizamı"dır. Devletin unsurları, kuruluşu, organları, temel hak ve ödevler Anayasa ile düzenlenmektedir. Nitekim 334 sayılı 1961 tarihli Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının **1. kıs-**

mında; Devletin şekli, Cumhuriyetin nitelikleri, Devletin bütünlüğü, egemenlik, yasama yetkisi, yürütme görevi, yargı yetkisi, Anayasanın üstünlüğü ve bağlayıcılığı, Devletin şeklinin değişmezliği gibi "Devletin unsurları" ve 2. kısmında temel haklar ve ödevler, 3. kısmında ise, Devletin temel kuruluşu düzenlenmiştir. Devletin unsurları ceza kanunundaki çeşitli hükümlerle himaye edilmektedir. Devletin bütünlüğü unsuru TCK'nın 125. maddesi ve Devletin şekil unsuru da 146. madde hükmü ile korunmaktadır. Bu madde hükmünün gayesi, Anayasa nizamını meşru olmayan yollarla tadil, tağyir ve ilga hareketlerine karşı korumaktır. Maddenin konusu, Devletin temel nizamının, hukuk dışı değiştirilmesine matuf hareketlerdir.

Türkiye Devletinin şeklinin Cumhuriyet olduğu Anayasanın 1. maddesinde ve Cumhuriyetin nitelikleri ise 2. maddede düzenlenmiştir. 2. maddede aynen, "Türkiye Cumhuriyeti; insan haklarına ve başlangıçta belirtilen temel ilkelere dayanan, Millî, Demokratik, Lâyik ve Sosyal bir hukuk devletidir." demek suretiyle Türkiye Devletinin şekli olan Cumhuriyetin nitelikleri açık bir şekilde tesbit edilmiş bulunmaktadır. Anayasanın 3. maddesinde Devletin bütünlüğü; "Türkiye Devleti, ülkesi ve milleti ile bölünmez bir bütündür, resmî dili Türkçedir." şeklinde düzenlenmiştir. TCK'nın 146. maddesinin Anayasanın değişmezliğini sağlamak için vaz'olunduğu iddia edilemez. Anayasanın Anayasaya uygun usullerle değiştirilebileceği tabiîdir. Kanunun yasak ettiği husus, "Anayasa nizamının, hukuk dışı, meşru olmayan yollardan, tamamen veya kısmen" değiştirilmesidir.

Ancak Anayasanın 9. maddesinde belirtildiği veçhile, "Devlet şeklinin Cumhuriyet olduğu hakkındaki Anayasa hükmünün değiştirilemeyeceği ve değiştirilmesinin teklif edilemeyeceği" esası kabul edilerek, devletin bu unsurunun, Anayasaya uygun usuller ile dahi değiştirilemeyeceği hüküm altına alınmıştır.

Bu amir hüküm, Anayasanın "Devlet unsurlarını" düzenlerken "Devlet şekli" unsuruna diğer unsurlardan daha fazla ehemmiyet verdiğini açık bir şekilde göstermektedir.

Gerek hüküm gerekçesinde ve gerekse Askerî Yargı-

tay 2. Dairesi ilâmında açıklandığı veçhile, kanunumuzun teşebbüs müessesesini tedvin eden 61 ve 62. maddelerindeki tarihleri nazarı itibare alırsak, teşebbüs derecesinde kalan bir suçtan dolayı faillere ceza verebilmek için dört şartın mevcut olması icap etmektedir.

Bunlar sırasıyla:

1 — Kastın bulunması;

2 — İcraya başlamış olması;

3 — Elverişli vasıta kullanılması;

4 — İcra hareketlerinin bitmemesine veya neticenin gerçekleşmemesine failin elinde olmayan mani sebeplerin âmil olmasından ibarettir.

1 — Kastın bulunması şartı:

Kanunumuzun 61 ve 62. maddeleri "bir kimse işlemeyi kast eylediği" ibaresini kullanmakla, bu şartın gerek nakıs ve gerekse tam teşebbüs hallerinde arandığını kabul etmiştir.

Teşebbüste aranan kast, icrasına başlanmış olan suçu teşebbüs derecesinde bırakmak kasdı olmayıp, bahis konusu suçu tamamlamaya yönelmiş bir kasıttır. Kasıt bakımından tamamlanmış suçla teşebbüs derecesinde kalmış suç arasında fark yoktur. Yani tamamlanmış suç nasıl bir kasıtla işlenebiliyorsa teşebbüs halinde kalan suç da aynı kasıtla işlenebilecektir.

Fiilin, 146. maddede yazılı suçu teşkil edebilmesi için hususî bir kasta ihtiyaç bulunmadığı gibi, hususi bir saikin aranmasına da lüzum yoktur. Failin cezai mesuliyeti için umumi kasıt yeterlidir. Ancak failin Anayasa nizamını değiştirmeye yönelen fiilleri bilerek ve isteyerek işlemiş olması gereklidir. Ve bunun dışında bir maksat aranmayacaktır.

Failin cezalandırılabilmesi için; düzene dahil bir hususun değiştirilmesi hususundaki iradesinde, hususî maksat aranmayacaktır. Failin, iradî bir hareketle belirli bir netice meydana getirmiş veya getirmek istemiş olması kâfidir. Bu bakımdan, Anayasaya aykırılık ile ihlâl arasında bir fark mevcut değildir. İkisini ayıran husus, takip edilen metot, seçilen yolun hukuka aykırı olmasıdır.

Failin hukuka aykırı vasıtalarla belirli neticelere varmak hususundaki iradesi, fiili tefrik etmektedir. Failin

varmak istediği neticenin Anayasaya aykırı olup olmadığı hususundaki bilgisi veya iradesi suçun teşekkülü yönünden önemli değildir. Zira, TCK'nın 146. maddesinde "... Tağyir, tadil veya ilgaya ... teşebbüs edenler" denilmektedir. Bu ise objektif olarak kastın değerlendirileceğini göstermektedir. Kanun vazıı sübjektif değerlendirmeyi arasaydı TCK'nın 141 ve 142. maddelerinde olduğu gibi "maksat" tabirini kullanırdı. Fiilin suç teşkil edişini temin eden husus, hukuka aykırı bir neticenin istenmesi değil, istenilen bu değişikliğin hukuka aykırı bir vasıta ile gerçekleştirilmesi iradesidir. Hukuka aykırı vasıtaları kullanmak, yani kanunumuzun ifadesiyle cebir kullanmak hususundaki mevcudiyeti, fiilin hukuka aykırılığını temin eden hususdur.

Failin, ayrıca bu değişikliğin Anayasaya aykırı oluşunu bilmesi ve istemesi şart değildir. Bu sebeple fail gerçekleşmesini istediği neticenin Anayasaya aykırı olmadığını zannetse dahi, diğer şartların mevcudiyeti halinde fiil suç teşkil edecektir. Failin cezalandırılmasının sebebi, neticeye hukuka aykırı vasıtalarla varmak hususundaki iradesidir.

2 — İcraya başlanılmış olması şartı:

Teşebbüs için "icra başlangıcını" teşkil edecek bir fiile ihtiyaç vardır. Mehaz Kanunda "muayyen bir gayeye matuf bir fiil" ibaresi kullanıldığı halde TCK'nın 146. maddesinde ise teşebbüs tabiri kullanılmıştır. Doktrin icraya başlamayı ifade eden hareketleri "icra hareketleri", hazırlayıcı hareketleri ise hazırlık "ihzarî" hareketler olarak kabul etmektedir. Kanunumuz ise icraya başlamayı ifade eden hareketlerin yapılması halinde teşebbüsün cezalandırılmasını kabul etmektedir. Ancak bazı suçlarda hazırlık hareketlerinin nerede bittiğini, icra hareketlerinin ne zaman başladığını tesbit etmek, hayli çetin bir mesele olarak ortaya çıkmaktadır.

Teşebbüs durumunun mevcut olabilmesi için, failin hiç değilse icra hareketlerine başlamış, fiili ikaya yol almış bulunması gereklidir. 146. maddedeki suçun hareketi, Anayasa iradesine aykırı neticelere yönelmiş fiilleri ifade etmektedir. Bu madde ile cezalandırılan icra hareketleri olduğuna göre, Anayasayı ihlâle matuf bir cemiyet veya

silahlı çete kurulması veya propaganda yapılması, bu maddeyi ihlâl sayılmayacak, bu şekildeki hareketler TCK'nın 168-171. maddeleri gereğince cezalandırılacaktır.

Cumhuriyete, demokrasiye, insan haklarına dayanan Anayasa düzenine karşı maddî bir hareket, 146. maddeyi ihlâl edebilecek nitelikte olduğu halde; sadece bu değerler aleyhindeki fiilî birleşmeler veya propaganda mahiyetindeki hareketler ise, 141 veya 142. maddeyi ihlâl etmiş olacaktır.

Aynı şekilde Anayasada yer alan ve Devletin temel niteliklerinde bulunan laik düzen aleyhindeki fiili hareketler 146 ve bu gayeye matuf birleşme veya propaganda mahiyetindeki hareketler ise 163. maddeyi ihlâl edecektir.

Zira, 146. madde icraî bir hareketi cezalandırdığı halde, 142 ve 163. maddeler ise sadece bu düşüncelerin açıklanmasını veya bu fikirler etrafında birleşmeyi cezalandırmaktadır.

3 — Elverişli vasıta kullanılması şartı:

Teşebbüsün cezalandırılabilmesi için, fail tarafından kullanılan vasıtaların elverişli olması icap eder. Kanunumuzun 61. maddesi "vesaiti mahsusa" tabirini kullanmak suretiyle, bu şartın mevcudiyetini aramıştır. Vasıtanın elverişli olup olmadığı, ancak işlenmek istenen suç nazara alınmak suretiyle tesbit edilebilir. Elverişlilik mefhumu nisbî bir kavram olduğu cihetle, işlenmek istenen suç nazara alınmadan bir vasıtanın elverişli olup olmadığı tesbit edilemez. Zira, bir suç bakımından elverişli olmayan vasıta, başka bir suçta aynı vasfı haiz olmayacağı gibi, aynı suçta bile bazı hallerde elverişli olmayan bir vasıta, diğer bazı hallerde elverişli olabilir.

Netice itibariyle, vasıtanın elverişli olup olmadığı hususu, genel ve mücerret bir esasa göre değil, işlenmek istenen suç, suçun işlenme şekli ve zamanı ve diğer bütün şartlar nazara alınarak değerlendirildikte; TCK'nın 146. maddesinde teşebbüsün, Anayasa düzeninin, "tebdil, tağyir veya ilgaya" yönelmesi gösterildiğine göre, bu neticeyi doğurmaya elverişli olduğuna objektif olarak ihtimal verilebilen hareketin "Anayasayı ihlâl" suçunun işlenmesi bakımından "elverişli kuvvet ve mahiyette" olduğunun kabulü gerekir.

Fail, icraya başlarken, gerek mevzu ve gerekse kullandığı vasıtalar bakımından icrayı sonuna kadar götürebileceğine, objektif olarak ihtimal verebiliyorsa bu halde teşebbüs var sayılacaktır. İcraya başlamadan sonra vasıtanın elverişli olma vasfını kaybetmesi, başlangıçta mevcut olduğu kabul edilebilen neticenin husule gelme ihtimalinin kabulü hususunda bir değişiklik meydana getirmez.

Mezkûr madde tahakkuku gereken neticeleri göstermiştir. Bunlar, "tebdil, tağyir ve ilgadan" ibarettir. Fiilin bu gayelerin tahakkukuna yönelmesi şartı arandığına göre, netice de bu değerlerdir. Elverişli vasıta unsurunun değerlendirilmesi bakımından tebdil, tağyir ve ilga tabirlerinin anlamlarının açıklanması gerekmektedir. Doktrinde, **tebdil;** "suçun konusunu teşkil eden Anayasa düzenine dahil bir değerin yerine, sistem ve prensip olarak değişik bir düzen getirilmesi" **tağyir ise;** "belirli bir düzenin yerine yenisini getirmeden, onun nazarî varlığını muhafaza etmek suretiyle fiilî bakımdan tatbikini önlemek veya savsamak suretiyle yapılan Anayasa değişikliğini", **ilga ise;** "Anayasa düzenine dahil bir prensibin, müessesenin ortadan kaldırılması ve yerine değişik bir sistemde ve biçimde olan yenisinin kurulması" şeklinde ifade edilmektedir.

Fiil düzenin değiştirilmesine yönelebildiği gibi ortadan kaldırılmasına da matuf olabilir. Bu bakımdan, anarşist eylemlerin dahi, tetkik konusu maddenin tatbiki içine girdiğinin kabulü gerekir.

Ancak, icraî bir harekete geçilmeden sadece anarşik bir cemiyet veya silahlı çetenin mevcudiyeti ise, 146. maddeyi değil, fakat 171 veya 168. maddeyi ihlâl eder.

4 — İcra hareketlerinin bitmemesine veya neticenin hasıl olmamasına, failin elinde olmayan mani sebeplerin amil olması şartı:

TCK'nın 146. maddesinde yazılı teşebbüs tabiri, nakıs ve tam teşebbüsü muhtevi bulunmaktadır. Bu maddede hususi bir hüküm sevk edilmediğine göre, fiil nakıs teşebbüs safhasında iken icradan ihtiyarı ile vazgeçme hali mevcut olduğu takdirde genel hüküm olan 61. maddenin son fıkrasının uygulanması mümkün olacaktır.

TCK'nın 61. maddesindeki "... ihtiyarında olmayan esbabı maniadan dolayı ..." ibaresi ve 62. maddedeki "... ihtiyarında olmayan bir sebepten dolayı ..." deyimi aynı şartı ifade etmektedir. İcra hareketlerinin yarıda kalmasına veya neticenin gerçekleşmemesine failin iradesi dışında kalan sebepler mani olmuşsa, teşebbüs bahis konusu olacağı cihetle fail cezalandırılacaktır.

Failin elinde olan sebeplerle icranın bitmesine engel olması halinde "ihtiyarıyla vazgeçme", failin yine aynı mahiyetteki sebeplerle neticenin gerçekleşmesine engel olması halinde de "faal nedamet" hali bahis konusu olur. Bu şartın değerlendirilmesinde ehemmiyet arzeden bir husus da, yakalanmak veya ceza görmek korkusu, failin hareketini durdurmasını icap ettirmişse, ihtiyarıyla vazgeçmenin mevcudiyetinin kabul edilip edilmeyeceğidir. Bu durumda failin önceki kararından caymış olup olmadığı hususu araştırılacak ve eğer fail evvelki kararından caymamış ve daha müsait bir fırsatta icraya yeniden başlamayı düşünmüşse, ihtiyarıyla vazgeçme halinin bahis konusu olamayacağının kabulü gerekecektir.

c — Maddede yer alan cebir mefhumu:

TCK'nın 146. maddesinde açık bir şekilde ifade edildiği gibi, fiilin suç teşkil edebilmesi için cebren ika edilmiş olması gerekmektedir.

Doktrinde bu maddede yer alan cebir kavramının; müstakil bir unsur olmayıp maddî unsurun bir rüknü olduğu kabul olunmaktadır.

Prof. Dr. Faruk Erem Ceza Hukuku Hususi Hükümler kitabı 1. cildinin 68, 69 ve 70. sahifelerinde aynen, "... fiilin cebir ile işlenmesi ile tağyir, tebdil veya ilganın (Anayasa ihlâlinin) cebri mahiyet arzetmesi aynı şey değildir. Anayasa iradesi ve ihtiyarına aykırı bir değişiklik (cebri) dir. Burada kullanılan cebrilik, Anayasa iradesinin ihlâli manasınadır. Esasen kanunun gayesi bu iradeyi korumaktır. Cebir tabirine, (manevî cebir ve tehdit) dahildir. Anayasa iradesine aykırı ve Anayasa dışı vasıtalarla icra edilmek istenen değişiklik cebridir. Bu itibarla (cebren) kelimesinin, neticede manası "Anayasa dışı"dır..." denilmekte;

Dr. Abdullah Gözübüyük Ceza Kanununun Açıklama-

sı kitabının 2. cildinde ise, "... Bu maddedeki cebir, maddî ve manevî anlamdadır. Cebirden maksat, failin gayelerinden (Anayasa nizamını tebdil, tağyir veya ilgadan) birini sağlamak üzere hukuk dışı, meşru olmayan vasıtaları kullanmış olmasıdır. Cebir, cürmü meydana getiren değil, meydana gelmesi istenilen değişikliğe ilişkin bulunmaktadır. Cebir, cürmün unsuru değil, niteliğidir. Cebir failin fiilinde değil, meydana gelen, hukuk dışı değişikliktedir. Kısaca, (cebren) deyimi niteliği bakımından Anayasaya aykırılık anlamı taşır. Cebir, istenilen değişikliği gerçekleştirmek üzere gerek maddî ve gerekse manevî her türlü vasıtanın kullanılmasını ifade eder." şeklinde belirtilmekte;

Dr. Çetin Özek Siyasî İktidar Düzeni ve Fonksiyonları Aleyhine İka Edilen Cürümler kitabında ise, "... Cebir, harekete veya neticeye taallûk eden bir vasıftan ibarettir. Müstakil bir maddî unsur değildir. Cebri, hareketle veya neticede veya her ikisinde de görebilmek mümkündür. TCK'nın 146. maddesinin cezalandırmak istediği husus, Anayasa iradesine aykırı iradelerdir... Anayasa iradesine aykırı bir düzenin, normal usullerin dışında bir yolla tahakkuk etitirilmesidir. Yani usulün ve neticenin hukuka aykırı olması, suçu meydana getirmektedir. Fiilin vasfının hukuka aykırı olması, fiil ne şekilde işlenmiş olursa olsun yeterlidir... Kanunumuzun mehaz İtalyan Ceza Kanunundan farklı bir şekilde kaleme alınmış bulunması ve Eskişehir Komisyonunda belirli bir fikrin savunulması farklı bir görüşe varmamızı, cebrin mevcudiyetini harekette aramamızı icap ettirmez... Bir fiilin tamamlanmış gibi cezalandırılması için teşebbüs durumunun mevcudiyeti kâfi olunca cebrin bilfiil tahakkuk etmesine de lüzum kalmaz ... mademki kanun fiilin tamamlanmış gibi cezalandırılması için teşebbüsün mevcudiyetini kâfi görmüştür, o halde cebri olsun olmasın icra hareketlerine başlanması, cezalandırma için yeterlidir ... artık cebrin bilfiil ika edilmiş olması şartı koşulamaz. Sadece, failin gayri hukukî vasıtalarla neticeye erişmek hususundaki kastının mevcudiyeti yeterlidir. O kadar ki, cebrin kastedildiğini gösteren objektif birtakım emarelerin, maddî delillerin mevcudiyeti dahi şart değildir. Sübjektif bakım-

dan failin durumunun tesbiti yeterlidir ... gayeye erişilmesi için cebrin mevcudiyeti veya düşünülmesi şart değildir. Gayenin tahakkukunu engelleyecek reaksiyonları kırmak için kullanılacak hukuka aykırı usuller dahi, suçun teşekkülü için yeterlidir. Cebrin faillerden her biri tarafından ika edilmiş olması da şart değildir. Bütün faillerin iradelerinin, zımnen veya sarahaten cebre matuf olması halinde, birinin bilfiil cebri ika etmiş bulunması dahi, cebir unsurunun tahakkuku yönünden yeterli sayılmak gerekir. Cebrin ika edilmiş bulunması şart değilse de, failin cebre matuf iradesini ortaya koyacak mahiyette hareketlerinin varlığı gereklidir.

Örneğin, dışardan gelen bir Anayasayı ihlâl teşebbüsünde, hareketi yapan Askerî Kuvvetlerin silahlı bir şekilde harekete başlamaları, silahlı olarak şehrin sokaklarında dolaşmaları, silah kullanmasalar bile, cebre müteallik iradenin mevcudiyetini gösterir ve fiilin, suç teşkil etmesi için yeterlidir..." şeklinde tarif ve açıklanmaktadır.

2 — TCK'nın 146. maddesindeki yazılı suça iştirak:

Her suçta olduğu gibi tetkik konusu suça iştirak mümkündür. Genel iştirak hükümlerinin uygulanması dışında, TCK'nın 146. maddesinin 2 ve 3. fıkralarında özel fer'î iştirak durumları tanzim edilmiştir. Ancak, bu maddenin 2 ve 3. fıkraları iştirakin unsurları yönünden değil, fakat neticeleri bakımından özel hükümleri havi bulunmaktadır.

Aslî iştirak hususunda ise, madde özel bir hüküm getirmiş değildir. Fer'î iştirak hükümlerinin uygulanabilmesi için iştirak kastına yani iştirak iradesinin mevcudiyetine lüzum vardır. İştirak şartları mevcut değilse, fiil başlı başına ve başka hükümlere göre suç teşkil edebilir.

Failin fiile iştirakini temin eden husus, fiilin icrasına başlandıktan sonra bu hareketler içinde rol alması veya aslî failin kararına tesir edişidir.

Bu durumların mevcut olmaması halinde, failin sadece fiil hakkındaki bilgisi iştirakini sağlamaya yeterli değildir. Bu gibi hallerde, TCK'nın 151. maddesindeki bildiği hususları ihbar etmemekten doğan bir sorumluluk veya hazırlık hareketine katılma sebebiyle 168 ve 171. maddelerindeki suçlar tahakkuk edebilir.

Fiilin işleneceği hususundaki bilgi, "aslî failin suç işleme kararının takviyesi veya teşvik ve azmettirme" durumları ile birleşmedikçe manevî iştiraki ve fiilin îkaı sırasında veya ondan evvel maddî bir hareketle birlik olmadıkça maddî iştirak meydana getirmez.

Failin fiilini bilen kimsede, sübjektif bakımından neticeye, fiile ait bir iştirak duygusu, iradesi mevcut bulunsa dahi, Ceza Kanununun 64 ve 65. maddeleri ile 146. maddenin 2 ve 3. fıkralarında tayin edilmiş bulunan hareketlerden birisi eklenmedikçe, sırf sübjektif durum sebebiyle o kimse şerik olarak cezalandırılamaz. Zira iştirakin yegâne unsuru iştirak iradesi değildir. Bunun dışında kanunun gösterdiği hareketlerin icra edilmesi, iştirak iradesinin cezalandırılabilmesi için şarttır.

Kanun vazıı, esas suçun tehlikeliliğini gözönünde bulundurmuş ve netice olarak bu suça fer'en iştirakin belirli şekillerde işlenmesini aynı tehlikede görmüş ve bu sebeple 146/2. maddede de tesbit edilen belli muhtevadaki fer'î iştirakleri aslî failler gibi cezalandırmıştır. Madde, iştirakin genel hükümlerine sadece ceza bakımından bir değişiklik getirmiştir.

146. maddenin 3. fıkrasında aynen, "... birinci fıkrada yazılı suça 2. fıkrada gösterilenden gayrı surette iştirak eden fer'î şerikler hakkında ... ağır hapis cezası hükmolunur" denildiğine göre, bu fıkra 2. fıkra dışında kalan fer'î, manevî ve maddî bütün durumları kapsamaktadır. Bu fıkra da 2. fıkrada olduğu gibi iştirak unsurlarının tahakkuku bakımından bir yenilik ve değişiklik getirmemiş, sadece genel fer'î iştirak şartlarını düzenleyen TCK'nın 65. maddesindeki normal cezaya oranla az bir cezanın tesbiti ile yetinmiştir.

3. fıkra eklenmese dahi; 146/2. maddenin dışında kalan fer'î iştirak durumları 65. maddeye göre cezalandırılacak idi. Ancak fer'î faile (on seneden 24 seneye kadar ağır hapis) cezası hükmolunacaktır.

Gerek 2. ve gerekse 3. fıkraların tatbik edilebilmesi için, önce 146/1. fıkrada gösterilen suça ait unsurların tahakkuku ve sonra da fer'î iştirak prensiplerinin tahakkuku aranacaktır. Nitekim bu görüşü teyit eden Prof. Faruk Erem Ceza Hukuku Hususî Hükümler kitabında;

146/2. maddesindeki iştiraki cezası arttırılan fer'î iştirak ve 146/3. maddesindeki iştiraki ise, cezası azaltılmış fer'î iştirak adı altında incelemektedir.

İştirakin Genel Şartları:

Müteaddit failler tarafından icra edilen hareketler mevcut bulunmadıkça iştirak bahis konusu olamaz. Ancak bu hareketlerin mahiyet itibariyle aynı olması icap etmez. Suç iradesinin bir şahıstan diğerine nakledilmesi, bir kimsenin suça teşvik veya azmettirilmesi birer harekettir. Tipe uygun hareketlerin yapılması bakımından maddî bir harekette bulunulması halinde, maddî iştirak ve bu şekilde harekete geçecek olan şahısların iradelerine tesir edilmesi halinde ise, manevî iştirak var demektir.

Her şerik tarafından yapılması gereken bu hareketlerin ehemmiyetçe müsavi olması lâzım gelmez. Bazı hareketler suçun işlenmesi bakımından büyük ehemmiyet arzettiği halde, diğerlerinin önemi daha az olabilir. İkili sistemi benimseyen kanunumuz, en önemli hareketleri yapan şerikleri aslî fail, (TCK 64) daha ehemmiyetsiz hareketler ika edenleri ise fer'î fail olarak saymaktadır (TCK 65.)

Faillerin hareketleri her zaman olabilir ve harekette tipe uygun bir mahiyet arzedebilir. Bu takdirde faillerden her biri (aslî maddî fail)dir. Ve bu nevi iştirake de (hemfiillik) adı verilir.

Ancak her zaman olan hareketlerin bazıları tipe uygun mahiyet arzettikleri halde diğerleri ise aslî hareketin yapılmasını kolaylaştırmak tarzına girmiş olabilirler. Bu yardımcı hareketler aslî hareketin ikaı bakımından birinci derecede ehemmiyet taşımamakta ise, fer'î iştirak olarak değerlendirilmesi icap eder.

İştirakin **manevî unsuru** ise; muhtelif şeriklerin yekdiğerinden aynı hareketlerini bir bütün içinde birleştiren, adeta birbirine bağlayan iştirak iradesidir.

İkilik sistemini kabul eden kanun, şerikleri iştirakteki hisseleri itibariyle, iki büyük kategoriye ayırmış ve 64. madde aslî, 65. madde ise fer'î iştiraki düzenlemektedir.

TCK'nın 64. maddesi 3 hali aslî iştirak olarak kabul etmektedir.

1 — Fiili irtikâp etmek:

Fiili irtikâp etmekten maksat, suçun meydana gelmesine doğrudan doğruya tesir eden icra hareketlerini yapmaktır.

2 — Fiili doğrudan doğruya beraber işlemek:

Bu fıkra şümulüne giren iştirakçiler, asli faillerle doğrudan doğruya işbirliği yaptıkları ve suçun icrasında oynadıkları mühim rol sebebiyle asli fail sayılmışlardır.

3 — Asli manevî iştirak:

TCK'nın 64/2. maddesinde, "başkalarını cürüm ve kabahat işlemeye azmettirene dahi aynı ceza hükmolunur." denildiğine nazaran, bu fıkra azmettirme şeklindeki asli iştirakten bahsetmektedir.

TCK'nın 65. maddesi fer'î iştiraki maddî ve manevî olmak üzere iki bölümde tedvin etmekte ve 1 — Fiilin işlenmesine yarayacak vasıtaları tedarik etmek; 2 — Suçun işlenmesinden evvel veya işlendiği sırada müzaharet ve muavenetle suçun işlenmesini kolaylaştırmak halleri maddî fer'î iştirak olarak gösterilmektedir. Müzaharet faile, muavenet ise fiile müteallik yapılan yardımcı hareketlerdir. Suçun işlenip bitmesinden sonra yapılacak yardımlar ise, iştirak mefhumu dışında kaldığı cihetle, bu gibiler hakkında iştirak hükümleri uygulanmaz.

Aynı maddede manevî fer'î iştirakin; 1 — Suç işlemeye teşvik; 2 — Suçu irtikâp kararını takviye; 3 — Fiil işlendikten sonra müzaharet ve muavenette bulunmayı vaad; 4 — Suçun ne şekilde işleneceğine müteallik talimat vermek şeklinde 4 hali belirtilmektedir.

Müzaharet ve muavenette bulunmayı vaad eylemek şeklindeki fer'î iştirakin bahis konusu olabilmesi için, vaadin suçun işlenmesinden önce verilmesi gerekir. Suç işlenip bittikten sonra yapılacak vaadler, iştirak müessesi dışında kalır.

3 — Suç işlemek için silahlı çete teşkili suçu:

TCK'nın 168. maddesinde aynen, "her kim 125, 131, 146, 147, 149 ve 156. maddelerde yazılı cürümleri işlemek için silahlı cemiyet ve çete teşkil eder, yahut böyle bir cemiyet ve çetede âmirliği ve kumandanlığı ve hususi bir vazifeyi haiz olursa ... cezalandırılır," denildiğine nazaran, silahlı çete teşkili suçunun sübut ve tekevvün ede-

bilmesi için:

a — Suçun maddî unsuru:

Silahlı çeteyi teşkil etmek, âmirlik ve komutayı haiz olmak, hususi bir ödev görmek, veya çeteye katılmak suçun maddî unsurudur.

Silahlı çete, birçok sayıda kimsenin disiplinli bir şekilde organize edilmesi ile meydana gelmektedir. Çetenin en belirli vasıfları, yukarıda yazılı cürümleri işlemek kastıyla, çok sayıda kişilerin iradelerinin birleşmesi ve sistemli, hiyerarşik bir organizasyonun mevcudiyetidir. Çetede, taarruz veya mukavemete hazır hale gelmiş bir teşkilât bahis konusudur.

b — Silahlı mefhumu:

Çete mensuplarının, fiilin silahla işlenmesi ve silahların tesbiti hususunda da iradelerinin birleşmiş olması gereklidir. Bu suçun meydana gelmiş sayılması için çeteyi kuranların çoğunluğunun silahlı olması gereklidir.

c — Maddî hareketler:

TCK'nın 168. maddesinde, suçun maddî unsuruna müteallik hareket olarak, çeteyi teşkil etmek, çetede âmirlik, komuta ve hususi bir vazifeyle görevli olmak gösterilmektedir.

Çete teşkili suçu, şeklî bir suçtur ve gayeye ait birtakım hareketlerde bulunulmasa dahi, çeteyi teşkil etmekle fiil teşekkül eder. Çete, gaye suça ait icra hareketlerine başlamakla mevcudiyetini kaybedip, gaye edinilen suçun işlenmesine başlanmış olacağından bu durumda failler artık çete teşkilinden dolayı değil, ika etmiş bulundukları suçtan dolayı sorumlu tutulacaklardır.

Yukarıda TCK'nın 146 ve 168. maddelerinin unsurları hakkında yapılan açıklamalar, dava dosyasındaki deliller münderecatı ve sanıklara isnad olunan fiiller nazarı itibare alınmak suretiyle değerlendirildikte:

1 — Sanık vekillerinin Anayasayı ihlâl kastının bulunmadığına ilişkin temyiz sebepleri:

a — **Sanıklar ifadelerinde ezcümle,** her ne kadar sanıklardan Deniz Gezmiş, Yusuf Arslan ve Hüseyin İnan haklarındaki hüküm 2. Daire ilâmıyla onandığı ve neticede kesinleştiği cihetle, Daireler Kurulunca yapılan temyiz incelemesine konu teşkil etmemekte ise de, adı geçen

sanıkların bu dava konusunu teşkil eden fiillerin işlenmesindeki önemli faaliyet ve rolleri sebebiyle sanıklara isnad olunan suçun vuzuha kavuşması bakımından bu sanıkların (hükümlülerin) ifadelerinin sırf bu sebeple ele alınmasında fayda mülâhaza edilerek, kararda zikredilmesi cihetine gidilmiştir.

DENİZ GEZMİŞ İfadelerinde:

... Biz düzene karşı baş kaldırmış, ayaklanmış durumdayız ... bizim için hükümetin ehemmiyeti yok ... gayemiz, düşündüğümüz düzeni tahakkuk ettirmek için paraya ve silaha ihtiyacımız vardır ... bunun için de bankayı soyduk ... ben **Marksist ve Leninist'im** ... düşündüğümüz düzeni tahakkuk ettirmek için silaha ihtiyacımız vardır ... bu silahı gerektiğinde polise, halka ve orduya karşı da kullanabiliriz ... (Dosya 1, Karton 2, Sayfa 63) ... Bankadan gasbettikleri para için aynen ... biz bu hareketi suç kabul etmiyoruz ... bu para örgütün parası idi ... ve örgüte verdik ... bu para örgütçe kabul ettiğimiz fikre göre finans kapitalin parasıdır. Bu nedenle paraya el koyduk ... hâkim çevrelerin meşru olarak hiç bir zaman düşünmediğimiz emperyalistlerin elde ettikleri paralara el atarız ... T.H.K. Ordusu bugün Türkiye'de emperyalizme karşı bağımsızlık mücadelesi veren ülkenin bağımsızlığını ancak silah yoluyla sağlayacağına inanan ve bu yolda silahlı mücadele yapan bir örgüttür ... ben bu örgütün bir savaşçısıyım ... örgütteki rolüm, mevkiim ve çalışmalarım hakkındaki suale cevap vermiyorum ... T.H.K. Ordusu ismini verdiğimiz örgüt gizli bir örgüttür ... (Dosya 1, Karton 2, Sayfa 73.)

... Amerikalıları kaçırmadan 2 gün evvel (Türkiye ve Dünya Halklarına) çağrı adlı bildiriyi hazırlamıştık... Amerikalıları kaçırdıktan sonra 2. bildiriyi hazırladık... Ordu kelimesini kullanışımızın sebebi, hem askerî ve hem de politik bir anlam taşıdığı içindir ... düzeni değiştirmek ve hükümeti devirmek için kullanmıştık ... Bu örgütü bu maksatla kurmuştuk ... biz bu Halk Kurtuluş Ordusunun bir savaşçısıyız ... daha önce Alman Elçisini kaçırmayı düşünmüştük ... (Dosya 2, Karton 4, Sayfa 38.)

... Ben kendi mantığımla Marksist ve Leninist olmuştum ... T.H.K. Ordusu düzeni değiştirmeye matuf gizli bir

örgüttür ... yayınladığımız bu bildiri ile hükümete isyan ettik ... bu örgüt silahlı mücadeleyi benimseyen bir örgüttür ... **benim anlayışıma göre Devrimci demek ihtilâlci demektir** ... beyannameyi aynen kabul ediyorum ... Lâtin Amerikan gerilla liderlerinden Fidel Castro ve Che Guevera'yı Lâtin Amerika'da giriştikleri Devrimci mücadeleden dolayı takdir eder saygı duyarım ... ben iktidara silahla gelinmeyi savunan bir kimseyim ... (Dosya 2, Karton 4, Sayfa 48) ... bizim düşmanımız Amerikan emperyalizmi ve onun yerli iştirakçileridir ... bildiride açıklandığı gibi (tefeciler, toprak ağaları ... dır) 124 bin liraya el koyduk ... Marksizm ve Leninizm her şeyden evvel bir dünya görüşüdür ve metodudur ve gerçeğe varmak için kullanılan ... bir metottur. Marksizm ve Leninist metot içinde bulunduğu şartları tahlil eder ... değerlendirir ... Misakı Milli'de şu vardır ... Türk ve Kürt iki kardeş kavim bu topraklar üzerinde birlikte kardeşçe yaşayacaklardır ... Türkiye'de iki kardeş kavim yaşar ... Türk ve Kürt kavimleri yaşamaktadır ... Anayasa mutlak mülkiyet hakkını tanımamıştır... (D. ifadesi Dz. Sf. 9-16.)

HÜSEYİN İNAN İfadelerinde:

"... İdeoloji bakımından Marksist ve Leninist idik... (Dosya 1, Karton 2, Sayfa 84) ... kendi aramızda gizli bir örgüt kurmuştuk. (Dosya 1, Karton 1, Sayfa 95) ... Amerikalıları kaçırmaktan maksadımız fidye almak ve bildiri yayınlamaktı ... yaptığımız mücadeleyi halka duyurmak için beyannameyi hazırladık ... bizim istediğimiz düşmanları Türkiye'den çıkarıp bağımsız (Türkiye'yi) hale getirmekti... Bu bağımsızlığın silahla yapılmasıdır ... düşmanlarımız (Amerika ve onun ortaklarıdır) ... T.H.K. Ordusunun büyük ve küçük örgüt olduğuna dair bilgi vermeyeceğim ... bizim maksadımız Türkiye'de sosyalizmi kurmaktır ve bunu da silahla yapmaktır ... ilk partide halk ihtilâli, bilâhare işçi diktatoryası, daha sonra da komünist topluma giden bir idare sistemi kurmayı düşünüyorduk, bu halk ihtilâli silahlı olacaktı ... bildiri arkadaşlar tarafından T.R.T., Anadolu Ajansı ve Türk Haberler Ajansına verilmişti... İkinci bildiri de yazılmıştı ... yayınladığımız bildiride bildirildiği gibi; düşman olarak emperyalizm, işbirlikçi patronlar ve ağalar takımıdır (Dosya

6 Dz. 18-19) (Dosya 2, Karton 3, Sayfa 107.)

Sanık RECEP SAKIN İfadelerinde:

"... Ben Dev-Genç'e 1968 Mayıs ayında kayıt oldum ... artık şehirde yaşayamayacağımıza kanaat getirdik ve bu sebeple dağa çıkmaya karar verdik ... fikirlerimizin silahla tahakkuk edeceği kanaatına sahip olduğumuzdan dağa çıktık ... dağda beşer kişilik gruplara ayrılmıştık ... yakalanmadan iki-üç ay önce Elbistan ve Nurhak Dağlarına gittik ... orada silahlandık, silahlar soyulan banka paralarından temin edilmekte idi ... ben devrimciyim ... devrim yapmak için icap ederse silah kullanmak icap ettiği fikrindeyim ... Gölbaşı harekâtını tahakkuk ettirmek için gruplara ayrılmıştık ... aynı gün akşamı yola çıkıp Göksu vadisine indik ... öğle ajansında İnekli Köyü civarında arkadaşlardan üç kişinin vurulduğunu öğrendik ... arkadaşlar vurulunca dağılmaya ve bilâhare durum müsait olunca toplanmaya karar verdik ve silahlarımız üzerine yemin ettik ... silahlarımızı araziye gömdük ... Türkiye'de işçi, aydın, köylü ve sermaye sahipleri, toprak ağaları olmak üzere sınıflar mevcuttur ... sermaye sahipleri sömürü neticesi meydana gelen bir sınıftır ... toprak ağaları ise feodalite kalıntısıdır ... aydının vazifesi işçi ve köylüyü bilinçlendirerek iktidara gelmesini temin etmektir. ... (Dosya 1. Karton 2, Sayfa 15) (Dosya 6 Dz. 18-19.)

Sanık MUSTAFA YALÇINER İfadelerinde:

"... 1969-70 senelerinde Elfetih'e gitmiştim ... dağda 20 kişilik grup olmuştuk ... haksızlığı önlemek ve eşitliği sağlamak için dağa çıktık ... bunları yapabilmek için bizim için her türlü yol mübahtı ... gerekirse silah kullanacaktık ... ben bu fikirlere Elfetih'e katılmadan sahip olmuştum ... silahları, arkadaşlar kaçakçılardan temin etmişti ... bunların parası ise soyulan bankalardan ve fidyelerden karşılanıyordu ... (Dosya 4, Karton 1, Sayfa 9) ... asıl gayemiz Türkiye'yi bağımsız bir devlet haline getirmek ve Amerikalıları Türkiye'den kovmaktı ... ana gruptan 7 kişi ayrıldık ... Malatya'daki Amerikan Radar Tesislerini havaya uçurmak için gidiyorduk ... T.H.K. Ordusu adlı örgüt bildiri ile meydana çıktı ... ben de kendimi bu örgütün üyesi kabul ettim .... ilk gayemiz Amerika'yı Türkiye'den atmaktı ... gerisi şartlara göre o zaman dü-

şünülecekti ... (Dosya 4, Karton 11, Sayfa 30) ... Anayasayı korumak için silahlı mücadele yolunu seçmiştik ... bizim istediğimiz tam bağımsız gerçekten Demokratik Türkiye'dir ... bu husus T.H.K. Ordusu bildirisinde görülmektedir... (Dosya 6, Sayfa 91.)

Sanık MEHMET NAKİPOĞLU İfadelerinde:

"... Ben Marksist ve Leninistim... (Dosya 1, Karton 2, Sayfa 87) ... Marksist ve Leninist olmam nedenlerini açıklamayacağım ... Türkiye'de çeşitli halklar yaşamaktadır... (Dosya 3, Kar. 5, Sayfa 17) ... biz emperyalizm ve onunla işbirlikçi sermaye sahipleri, ağa, mütegallibe ve tefecilerle savaşmaktayız ... bugün Türkiye Amerikan çiftliği halindedir ve biz buna karşı çıkmaktayız ... emperyalistleri ülkemizden atmak için tek çıkar yolun silahlı mücadele olduğuna inanıyorum ... Türkiye halkları deyiminden Türkiye'de yaşayan bütün halkları kastediyoruz... (Dosya 6, Sayfa 26)".

Sanık METİN YILDIRIMTÜRK İfadelerinde:

"... Ben 1969 yılında Kars'da kurulan Dev-Genç örgütüne girdim ... ben çok sol yayın okudum ve memleketin kurtuluşunun solcu grubun silahlı bir ihtilâliyle olacağına inandım ... T.H.K. Ordusuna girdim ... ben T.H.K. Ordusunun bir neferiyim... (Dosya 4, Karton 7) ... babama ait mavzerle gittim dağda herkes silahlı idi ... gayemiz meşru hakların temini için **gerilla olarak** halk savaşı vermekti ... Amerikan emperyalizmini ve feodal ağaları yok edebilmek için silahlı mücadeleden başka yol (çıkar yol) bulmamıştık... (Dosya 4, Karton 7, Sayfa 21) ... ben T.H.K. Ordusunun nefer ve savaşçısıyım ... hedefimiz bellidir ... hedefimiz Amerikan emperyalizmi ve yerli işbirlikçileridir... (Dosya 6, Sayfa 95) ..."

Sanık ATİLLA KESKİN İfadelerinde:

"... 1969 yılı sonunda (Ahmet Erdoğan, Kadir Manga ve Hüseyin İnan) ile birlikte eğitim görmek için El-Fetih'e gittik ... Akçadağ'daki mağaralara çıktık burada üçdört ay eğitim yaptık ... **kırsal gerillayı başlatacaktık** ... planı Sinan Cemgil yapmıştı ... halkı, işçiyi aydınlatıp onlara öncülük yapacaktık ... halkı kazandığımız takdirde silahlı mücadele ile proletarya diktatörlüğünün kurulacağına inanmıştık ... bütün sınıf ve tabakaların çalışanlar-

dan müteşekkil bir iktidar düşünmekteydik ... fikir yapımızın temeli Marksist-Leninist kitaplarla oluşuyordu ... bunları okuduktan sonra kendi aramızda tartışıp ondan sonra bu neticeye varmıştık ... Kuracağımız düzen Marksist ve Leninist düzen olacaktı ... geri kalmış ülkelerin böyle bir düzenle kalkınacağına inanmıştık ... ben sadece T.H.K. Ordusunun bir mensubu olduğumu söylemek isterim. ... **T.H.K. Ordusu Kırsal ve Şehirsel** gerilla eylemlerini başlatıp iktidar için yol açacaktı ... ben bu dağlardaki olaylar cereyan ederken İstanbul'da idim ... Cihan Alptekin'i alıp arkadaşlara götürecektim ... silahları ben ve Kadir Manga vasıtasiyle aldık ... (Dosya 4, Karton 12, Sayfa 81) ... biz halkın kurtuluşu için çalışan vatanperverleriz ... politik yöne gelince bizim amacımız bütün çalışan sınıf ve tabakalardan oluşmuş bir meclisin kurulmasını sağlamaktı ... yeniden söz alan sanık bu sefer ise, ... amacımız yeni bir meclis teşkil etmek değil bütün çalışanların iştirâkini Mecliste sağlamaktı. Şeklinde bu beyanını açıklamak istemiştir... (Dosya 6, Sayfa 100). ..."

Sanık AHMET ERDOĞAN İfadelerinde:

"... kendim Dev-Genç mensubu olup, gayemiz bağımsız Türkiye kurmak ve toprak reformu yapmaktı ... El-Fetih'te bir ay silah eğitimi gördüm ... devrim kurallarına göre teslim olmak yoktur ... herhangi bir işte ihmâli veya suistimali görülenler yargılanırlar ve ihbar niteliğinde harekette bulunanlar ise kurşuna dizileceklerdir. ... ancak şimdiye kadar bu duruma düşen olmadı... (Dosya 4, Karton 5, Sayfa 5) ... silahları Sinan Cemgil temin ediyordu ... daha evvelce bu bölgeye haşhaş mitingi için gitmiştim ... T.H.K. Ordusu mensubuyum ... gayemiz Türkiye'yi Amerikan Emperyalizminden kurtarmak, antiemperyalist antifeodal bir kavga vermekti. ... Bu kavganın silahsız olacağına inanmıyorduk ... Bu sebeple silahlanmıştık ... Karahan gediğindeki Amerikan Radar Üssünü havaya uçurmakla bu işe başlayacaktık ... bu kabil hareketler devam edip gidecekti ... yönetici kadronun devrim içinden çıkması gerekirdi... (Dosya 4, Karton 5, Sayfa 5). ..."

Sanık ERCAN ÖZTÜRK İfadelerinde:

"... 2.4.1971 günü Ankara'dan hareketle mağaralar

bölgesine geldik ... 22 kişi olduk ... Ankara'dan banka soygunundan sonra para gönderildi, kaçakçılardan 8 adet tomson ve akabe otomatik tüfek, 15 adet P. Tüfeği ve mermiler getirildi ... ayrıca taarruz ve el bombası da vardı ... Gölbaşında iki harekât yapılacaktı, birincisi bankalardan Adıyaman'a gelen paraların yolda soyulması, ikinci kısım ise, Amerikalılara ait Radar Tesislerinin tahrip edilmesi idi ... her iki eylem Gölbaşı Harekâtı olarak isimlendirilmişti ... Radar Üssünü tahrip işini 7 kişilik grup yapacaktı... (Dosya 4, Karton 3, Sayfa 18) ... ben de T.H.K. Ordusu mensubuyum ... silahlı mücadeleye Amerikalıları ve yerli ortaklarını kovuncaya kadar devam edecektik ... aktif görevi 2.4.1971 günü **kır gerillası teşkilatında aldım** ... (Dosya 4, Karton 4, Sayfa 27) ... T.H.K. Ordusundaki arkadaşlara sempati duyuyordum ... banka soygunundan sonra bu arkadaşlara iltihak etmek istedim ... fakat kendileriyle temas mümkün olmuyordu ... çünkü polis takibi altındaydılar ... Alparslan Özdoğan'la 202 No'lu odada görüştüm ... bilâhare S. B. Fakültesinde Alparslan bana dağdaki arkadaşların yanına gidip gidemeyeceğimi sordu ... ben de gideceğimi söyledim ve beni Mustafa Yalçıner'in yanına götürdü ve Mustafa Yalçıner'le beraber T.H.K. Ordusu mensuplarının kaldığı Akçadağ yöresine gittik... (Dosya 7, Sayfa 10). ..."

Sanık OSMAN ARKIŞ İfadelerinde:

"... Sosyalist fikir kulübüne üye oldum ... karşı tarafın himaye görmesi bizde fikir mücadelesinin yersiz olduğu, ideolojiyi silah kuvvetiyle tanıtabileceğimize inandık ... 201 No'lu odada eylemler hakkında konuşmalar yapılırdı ... eylemleri bizden de gizliyorlardı ... Kadir Manga, Metin Güngörmüş ile bize hareketin başlayacağını ve Cibo Mağaralarında buluşacağımızı söyledi ... mağarada silahları bize dağıttılar ... bana ilk önce (bir tomson 4 şarjör ve 330 mermi) verilmişti ... biz o gece Göksu Deresini geçip karşı tarafa intikâl edecektik ... biz de 7 kişilik gruptan sonra hareket ettik ... sarıldığımızı anlayınca teslim olmayıp iki grup halinde dağılmaya karar verdik ... silahlarımız üzerine yemin ettik... (Dosya 4, Karton 2) ... ben T.H.K. Ordusu mensubuyum ... mücadeleye karar vermiştik ... bunun için Malatya'da Akçadağ bölgesine 22 kişi

gelmiştik ... maksadımız Amerikan Radar Üssünü havaya uçurmaktı ... 22 kişi de T.H.K. Ordusu mensubu idi ... gayemiz halkı sömüren Amerika'yı kovmak ... ağayı ve her türlü işbirlikçiyi yok etmekti ... bize 100 bin lira gönderilmişti ... inancımız, muvaffak olsaydık, halkın bizden yana olduğu merkezinde idi... (Dosya 4, Karton 2, Sayfa 24). ..."

Sanık METİN GÜNGÖRMÜŞ İfadelerinde:

"... Mustafa Yalçıner gelip Sinan Cemgil'in beni çağırdığını söyledi ve beni dağa götürdü ... İnekli Köyüne doğru 7 kişi yola çıktık ... harekete geçmeden evvel iki gruba ayrılmıştık ... biz ne yapacağımızı bilmiyorduk ... ben T.H.K. Ordusu mensubuyum ... örgütte ihaneti görülenler yargılanıp cezalandırılırlar ve ihaneti görülenler kurşuna dizileceklerdi ... örgüt kurallarına göre teslim olmayı düşünmedik ... son defa gruptan ayrıldığımızda 500'er lira vermişlerdi ... gayemiz Amerikalıları yurdumuzdan atmak ve bunların sömürüsünden kurtulmaktı... (Dosya 4, Karton 6, Sayfa 3). ... bizim devrim anlayışımızın tahakkuku için silahlanmaktan başka çare yoktu ... devrimcilik anlayışımız Türkiye'de mevcut olan Amerikan Emperyalizmini ve işbirlikçilerini (Patronları, toprak ağaları, vurguncular ve tefecileri) kovarak halk iktidarını temin etmek şeklinde idi... (Dosya 4, Karton 6, Sayfa 8). ..."

Sanık SEMİH ORCAN İfadelerinde:

"... Biz mağaralara intikal ettikten sonra Ankara'dan bize yardım yağıyordu ... fikirlerimizi silahla tatbik edeceğimize inanmıştık ... bu bakımdan silahlı eyleme geçmeye karar verdik ... kır gerillası olarak organize edilmiştik ... Gölbaşı harekâtı iki grup halinde cereyan edecekti ... bunlardan birincisi Adıyaman'a gönderilen banka paralarının soyulması, ikincisi ise Kürecik bölgesindeki Amerikan Radar Üssünün tahrip edilmesi işi idi... (Sinan Cemgil, Kadir Manga, Ahmet Erdoğan, Mustafa Yalçıner, Metin Güngörmüş, Hacı Tonak ve Alparslan Özdoğan) harekâtı uygulamak için gruptan ayrıldılar, biz de hareketle Göksu Irmağına geldik ve 31.5.1971 günü Irmağı batıya doğru geçtik ... öğle radyosunu dinleyip ve etrafımızın sarıldığını anlayınca bilahare yapacağımız işleri ka-

rarlaştırıp silahlarımızın üzerine yemin edip gruplar halinde dağıldık ... silahlarımızı gömdük... (Dosya 4, Karton 4, Sayfa 16-17) ... 1970 yılında emperyalistlerle savaşın silahlı olacağına karar verdik ... biz dağa gittiğimizde silahlar hazırdı. Ve kır gerillası başlayacaktı ... Silahlar kaçakçılardan temin edilmişti ... Banka soygunundan temin edilen bu parayı Kadir Manga dağa getirmişti ve silahlar bu para ile temin edilmişti... (Dosya 4, Karton 4, Sayfa 24). ..."

Sanık MEHMET ASAL İfadelerinde:

"... Türkiye'nin durumunun sol düzenle kurtarılacağına inandım ... T.H.K. Ordusuna 2.4.1971 tarihinde katıldım ... bu örgütte Deniz Gezmiş ve diğer arkadaşların bulunduklarını biliyordum ... Alparslan Özdoğan, hazırsan gidelim dedi, esasen T.H.K. Ordusu mensuplarının bu dağlık bölgeye gideceklerini ve bu bölgede muhtelif harekâtlar yapacaklarını biliyordum ... mağarada silahlar dağıtıldı ... bana bir mavzer ile bir miktar mermi verdiler ... ayrıca eğitim de yapılmıştı ... bazı arkadaşlar ile yol keşfi görevi aldım ve bu görevi yaptım ... 7 kişilik grup Radar Üssünün tahribi için bizden ayrıldılar ... arkadaşlarımızın vurulduğunu radyodan dinleyince dağılmaya karar verdik ve silahlarımızı gömdük... (Dosya 4, Karton 8, Sayfa 1-2) ... Ankara'dan 2.4.1971 günü Mustafa Yalçıner ile hareket ettik ... ben de T.H.K. Ordusu örgütüne mensubum ... **kır gerillası yoluyla devrim mücadelesinin kazanılacağına inanıyorduk** ... silahlı mücadeleye karar vermiştik ... gayemiz halkı örgütleyerek emperyalizme ve toprak ağalarına karşı mücadele vermekti ... biz Türkiye'nin bağımsızlığını savunduk ... Türkiye'nin Amerikan emperyalizmine satılmasına bilfiil iştirak edenleri ve Anayasanın öngördüğü reformları ve bilhassa toprak reformunun çıkmamasını sağlayan feodalleri ve bunların ortakları olan tefecileri halk düşmanı olarak ilân etmek vatanseverliktir... (Dosya 6, Sayfa 39). ..."

Sanık MUSTAFA ÇUBUK İfadelerinde:

"... Eylül 1970 yılında haşhaş mitingine katıldım ... bu mitingte Mustafa Yalçıner ve Ahmet Erdoğan ile tanıştım ... ben de mağaraya gittim ... T.H.K. Ordusu isminde bir kuruluş olduğunu bildiğim için arkadaşları gör-

mek için bu arkadaşların yanına gitmiştim ... silahlı mücadele yapılmadan devrim olmayacağı için silahlı mücadeleye taraftarım... (Karton 4, Dosya 9, Sayfa 1) ... Amerikan emperyalizmi ve yerli iştirakçileri (ağalar, tefecilerle) savaşmak Anayasayı ortadan kaldırmak olarak kabul edilemez... (Dosya 6, Sayfa 40). ..."

Sanık HACI TONAK İfadelerinde:

"... T.H.K. Ordusuna ben Alparslan Özdoğan vasıtasiyle katıldım ... Nurhak Dağlarında buluştuk ... içinde bulunduğum arkadaşların konuşmalarından anladığıma göre, sömürü düzenine karşı mücadele etmek icap ediyordu ... mücadelenin şekli geçici olarak silahlı oluyordu ... ben bu fikre kısmen katılıyordum ... silahlı mücadeleye karşı idim ... demokratik yollardan halkın bilinçlenmesine taraftardım (Dosya 4, Karton 11, Sayfa 8) ... devrimciyim, fakat demokratik yollardan gitmek lazım geldiği kanaatindeyim ... Marksizm ve Leninizm hakkındaki kitapları okudum... (Sayfa 29) ... Türkiye halkının çoğunluğunu teşkil eden Türk köylüsü toprak ağalarının elindedir ve çağ dışı düşüncelerle idare edilmektedir. Marksizm-Leninizm bir düzen değil bir bilimdir. ... doğal kanunları ve toplumsal olayları çözümleyen bir anahtardır ... Gerçek bağımsızlık için silahlı mücadele zorunludur ... biz Amerikan emperyalizmine karşı savaşmak için dağa çıkmıştık... (Dosya 6, Sayfa 40) ..."

Sanık METE ERTEKİN İfadelerinde:

"... Devrimciliğim Kıbrıs hadiseleri sebebiyle başlar... bu olaylarla Amerikalılara karşı duyduğum his sebebiyle Amerikalıların kaçırılmasına karıştım ... Atatürk Türk Halkları deyimini kabul etmiştir ... Türk Halkları deyimini şu şekilde anlıyorum... (Türkiye'de Kürt, Çerkez, Ermeni gibi Türk olduğunu kabul etmeyen unsurlar vardır) ... (Dosya 3, Karton 5 Sayfa 15) ..." şeklinde beyanlarda bulunmuşlardır.

b — **Yayınlanan bildirilerde:**

Sanıklardan Deniz Gezmiş, Yusuf Arslan, Sinan Cemgil ve Hüseyin İnan tarafından hazırlanıp yayınlanmak üzere TRT, Anadolu Ajansı ve T. Haberler Ajansına verilen bildirilerden:

1 — Türkiye Halk Kurtuluş Ordusunun bütün dünya

halklarına ve Türkiye Halkına çağrısı başlıklı ve 4.3.1971 tarihinde yayınlanmak üzere T.R.T.'ye tevdi edildiği anlaşılan bildiride şöyle denilmektedir.

"Türkiye Halk Kurtuluş Ordusunun Sesidir.

1 — Türkiye Halk Kurtuluş Ordusu halkımızın bağımsızlığının silahlı mücadeleyle kazanılacağına ve bu yolun tek yol olduğuna inanır.

2 — Türkiye Halk Kurtuluş Ordusu bütün yurtseverleri bu kutsal mücadele saflarına çağırır ve hainlere karşı giriştiği kavgada en son savaşçısına kadar devam edeceğini bildirir.

3 — Amacımız Amerika'yı ve bütün yabancı düşmanları temizlemek, hainleri yok etmek ve düşmandan temizlenmiş tam bağımsız Türkiye'yi kurmaktır.

4 — Türkiye Halk Kurtuluş Ordusu ezilen halkımızın öncü gücüdür, halkımızın kurtuluşu dışında hiç bir harekete girişmez.

5 — Halkımıza şunu duyuruyoruz: Düşmanın zenginliğine, sayısına, imkânlarına ve dehşetine aldırmayınız. Düşmana boyun eğmeyiniz, haklarımızı zorla alacağız, çünkü onlar her şeyi bizden zorla alıyorlar.

Bütün Yurtseverler: Şerefsiz yaşamaktansa şerefle ölmek, yalvarmak yerine zora başvurmak, başkasına değil kendin ve kendin gibi olanlara güvenmek, nerede ve nasıl olursa olsun hainlere boyun eğmemek parolamızdır.

Devrimciler: Barışçıl şartlar içinde mücadele metotlarını bırakınız. Halk kitlelerini kurtuluşa götürecek olan şiddet politikasını temel alan silahlı mücadeleye T.H.K. Ordusunun saflarında katılınız. Ulusal kurtuluş savaşının haklı bayrağını emperyalizmin sadırgan politikasına karşı hep beraber dalgalandıralım.

İşçiler, Köylüler: Hainler sürüsünün jandarması ve polisi her gün yeni katliamlar hazırlamaya devam ediyor. Doğudaki Komando saldırılarında, 16 Haziranda, Bossa'da ve daha birçok yerlerde, kurşunlanan ve işkence edilen kardeşlerimizin intikamını henüz alamadık. Alın terimize el koyan hainler sürüsüne karşı isyan bayrağını hep beraber açalım.

Öğretmenler, Küçük Memurlar: Bir kuru ekmek parasını zorla veren, hesabına gelmeyince diyar diyar sür-

gün, çocuğu yapan ve sizleri elinin altında bir uşak gibi kullanmak isteyen bu satılmışlardan aman dilemeyiniz. Ezilenlerin tek kurtuluş yolu ezenlere karşı giriştikleri kutsal isyandır.

Daha şimdiden polisinden, Devlet Başkanına kadar hiç birisi evinde rahat uyuyamaz, çoğu ise evine rahat gidemez olmuştur. Onlar yarın ne olacağını çok iyi biliyorlar ve bugün bir avuç savaşçı olan Türkiye Halk Kurtuluş Ordusunun, yarın binler ve milyonlar olduğu zaman ne yapacaklarını düşünüyorlar. Tekrar ediyoruz; Düşmanın sayısına, zenginliğine, dehşetine ve imkânlarına aldırmayınız. Onun elindeki silah ve imkânlarını aldığımız zaman, bizi durduracak hiç bir güç kalmayacaktır. Kendimize ve kendimiz gibilere olan güvensizliği yok edelim. Şunu iyi bilelim ki, halkın yani bizlerin gücü karşısında hiç bir kuvvet dayanmaya muktedir değildir. Bu şerefli kavgada, kutsal görevimizi alalım. Yarının Türkiyesi bize cennet, düşmana zindan olacaktır. Türkiye Halk Kurtuluş Ordusu, bu mücadeleye en son nefesine kadar ve kanının son damlasına kadar devam edeceğini bildirir." (Dosya 2, Karton 4, Sayfa 27-A, 27 A-1.)

2 — Dört Amerikalı Çavuş ve erin kaçırılmasını müteakip yine 4.3.1971 günü TRT'ye yayınlamak üzere verilen bildiride; Amerikalıların Türk Halk Kurtuluş Ordusu tarafından kaçırıldığı duyurulmakta ve Amerikalıların serbest bırakılmalarına karşılık ileri sürülen şartlar şu şekilde **açıklanmaktadır:**

"Türkiye Halk Kurtuluş Ordusu TUSLOG OET 18 Amerikan Üssünde görevli 4 Amerikalı Astsubayı esir almıştır. Esirler şunlardır. Astsb. Jimmie J. Sexton, Çavuş James M. Cholsen, Çvş. Larry J. Heavner, Çavuş Richard Carraszi; Türkiye Halk Kurtuluş Ordusu esir aldığı Amerikalıları serbest bırakmak için 36 saatlik bir süre tanımaktadır. Bu süre içinde aşağıda ileri sürülen şartların yerine getirileceği hükümet yetkililerince T.R.T. ve basın yoluyla duyurulmalıdır. Her türlü gelişme aynı haberleşme araçlarıyla yetkililerce açıklanmalıdır. Böyle bir duyuru yapılmaması halinde şartlar kabul edilmemiş sayılacak, verilen sürenin sonunda Amerikalı esirler kurşuna dizilecektir. **Şartlar:**

"1 — Esirlerin tümünün serbest bırakılması karşılığı A.B.D.'nin Türkiye Halk Kurtuluş Ordusuna 400 bin dolar fidye vermesi. (Alış şekli sonradan bildirilecektir.)

"2 — Türkiye Halk Kurtuluş Ordusunun bütün Dünya Halklarına ve Türkiye Halkına başlıklı bildirisi ile "şartlarının" verilen süre içinde TRT'de 7.30, 13.00 ve 19.00 haber ajanslarında eksiksiz okunması.

"3 — Amerikalı esirlerin tutuklu bulunduğu süre içinde hiç bir devrimcinin bu olaydan dolayı tutuklanmaması.

"NOT: Verilen süre 4 Mart 1970 sabahı saat 6.00'da başlamakta ve 5 Mart günü saat 18.00'de bitmektedir. Bu arada polisin girişeceği muhtemel arama çabalarının esirlerin can güvenliğini ortadan kaldıracağı bilinmelidir." (Dosya 2, Karton 4, Sayfa 28-B.)

3 — Türkiye Halk Kurtuluş Ordusu tarafından gerçekleştirilen olayları bildiren diğer bildiride ise şu sözler yer almaktadır:

"Türkiye Halk Kurtuluş Ordusu, mücadeleye girdiği kısa dönem içinde yaptığı bütün eylemlerin sorumluluğunu üzerine alır ve halkımıza ilk açıklamayı yapar.

1 — 29 Aralık 1970 gecesi A.B.D. Büyükelçiliği önünde nöbet tutan toplum polisleri kurşunlanmıştır. Bu olay devrimcilere ve halka güven vermiş ve hainler Türkiye'de ilk defa ciddî bir devrimci terörle karşılaşmışlardır.

2 — 11 Ocak 1971 günü Türkiye İş Bankası Emek Şubesindeki 124 bin liraya el konmuştur. Amaç, bir taraftan sömürü çarkının devamını sağlayan bankaların iç mekanizmasını bozmak diğer taraftan düşmanla daha iyi savaşabilmek için silahlanmaktır. Bu yüzdendir ki, olaydan sonra düşman şimdiye dek görülmedik bir vahşetle halka ve savaşçılarımıza karşı baskıyı artırmıştır. Tam bir aylık kovalamacadan sonra düşman, savaşçılarımızı yakalayamamış fakat kısa zamanda kahraman olmalarına yardımcı olmuştur.

3 — Şubat ayı ortasında İstanbul'da bir Amerikan Motoru bombalanmıştır. Motor batmaktan zorla kurtarılmıştır.

4 — 14 Şubat gecesi, Amerika Birleşik Devletleri'nin Ankara, Balgat semtindeki Üssüne girilmiştir. Tam 4 saat

üs, savaşçılarımızın kontroluna geçmiştir. Cephane diye girilen depoda ve nöbetçilerde silah bulunmamıştır. Ayrılırken, nöbetçi Amerikalı çavuşu yanlarına alan savaşçılarımız, Türkiye'deki Amerikalılar hakkında gerekli istihbaratı sağladıktan sonra çavuşu serbest bırakmışlardır.

5 — 20 Şubat gecesi İstanbul'da Edirnekapı'da nöbet bekleyen iki toplum polisi kurşunlanmıştır. Bu eylemimiz Ankara'da polislerin kurşunlanmasından sonra aynı taktik çalışma gereği yapılmıştır.

Bu olaylar şunu göstermiştir; düşman zalim, göründüğünden çok korkaktır. Kuvvetli görünmesine rağmen zayıftır. Kuvvetli, yiğit ve cesur olan biziz. Bir buçuk aydır hain iktidarın polis teşkilâtı bir avuç savaşçımızın karşısında dize gelmiştir. Bütün baskı ve şiddete rağmen savaşçılarımızdan bir kişiyi dahi yakalayamamış, fakat halkı kandırmak ve başarılı görünmek için olayla ilgisi olmayan başka devrimcileri tutuklamış ve işkence etmiştir.

Subaylar, Öğrenciler, Teknik elemanlar: Elinizdeki silahı ve bilimi vatanın kurtuluşu uğrunda kullanınız. Nato'nun emrindeki komutanların ve Amerikan beslemesi hainlerin çıkarlarına karşı dikiliniz.

Esnaflar, Zanaatkârlar, Yetimler, Dullar ve emekliler: İnsanca yaşamaya ve insan yerine konmaya muhtaç oldunuz. Sefalet her gün biraz daha belinizi büküyor. Yarına korku ile bakıyorsunuz. Sizlerin kurtuluşu, halkımızın tümünün kurtuluşundan ayrı değildir. Sizleri bu hale sokan hainlerin sonu gelmeden rahata kavuşamayız.

Bütün Yurtseverler: Amerika ve onun emrindeki hainler yüzünden öz vatanımızda üvey evlât durumuna düştük. Hiç birimiz yarınımızdan emin değiliz, ömrümüz aç sefil, doktorsuz, ilâçsız, okulsuz, yolsuz geçiyor. Gelecek nesillere vatanı böyle terkedemeyiz. Kanımızı emen bir avuç hain ve onların arkasındaki Amerikaya karşı isyan etmek en kutsal görevimizdir. Bu talan düzeni böyle devam ettikçe açlıktan ölen biz, işsiz kalan biz, insan yerine konmayan biz, hayat pahalılığı ve zamlardan inim inim inleyen biz ve köle muamelesi gören biz olacağız.

Şimdiye kadar hep avuç açtık, elimize hiç bir şey geçmedi, aman diledikçe uçuruma doğru yuvarlandık. Yar-

dımı onlardan bekledik zararlı çıktık. **Öyle ise:** Hainlere karşı baş kaldırmaktan başka çare kalmadı. Bugün güçsüzsek birlik olmadığımız için, çünkü onlar bizi birbirimize düşürüyorlar. Gözlerimizi iyi açalım ve esas düşmanı hep beraber görelim. Esas düşman Amerika'dır, hain patronlardır ağalar'dır, tefeci ve bezirgânlardır. Korkmayalım; Vatanın kurtuluşu uğrunda mücadele bir namus borcudur ve zaten kaybedecek bir canımız kalmıştır." (Dosya 2, Karton 4, Sayfa 28/1-D, 28/2-a.)

4 — Sanıkların planlayıp bilâhare uygulanmasından vazgeçtikleri Federal Almanya Cumhuriyeti Büyükelçisinin kaçırılması sebebiyle hazırladıkları bildiride de şu hususlara yer verilmektedir.

"Türkiye Halk Kurtuluş Ordusu, kaçırdığı Federal Alman Diplomatını serbest bırakmak için yetmiş iki saatlik süre tanımaktadır. Bu süre içinde, şartlarımızın yerine getirileceği Hükümet Yetkililerince TRT ve basın yoluyla duyurulmalıdır; Her türlü gelişme aynı haberleşme araçlarıyla yetkililer tarafından açıklanmalıdır.

Herhangi bir duyuru yapılmaması halinde şartlar kabul edilmemiş sayılacak, verilen sürenin sonunda, diplomat kurşuna dizilecektir. **Şartlar:**

1 — 500 bin dolar fidye (Alış şekli sonradan bildirilecektir.)

2 — Almanya'da halen turist pasaportu ile çalışmak üzere gitmiş Türk işçilerinin bu andan itibaren Almanya dışına sürülme işlemlerinin durdurulması ve diğer Türk işçilerine tanınan bütün hakların (çalışma izni vs.) tanınması.

3 — Ankara kapalı cezaevinde tutuklu bulunan Sevim Onursal'ın serbest bırakılması.

4 — Türkiye Halk Kurtuluş Ordusunun "Bütün Dünya Halklarına ve Türkiye Halkına" başlıklı bildirisi ile "şartlar"ının 72 saat içinde T.R.T.'de 7.30, 13.00 ve 19.00 Haber Ajanslarında ve Köln Radyosu'nun Türkçe Yayınında eksiksiz okunması. (Dosya 2, Karton 4, Sayfa 19-B)

5 — Diplomatın tutuklu bulunduğu süre içinde hiç bir devrimcinin gözaltına alınmaması."

Bu 4 bildirinin de adı geçen sanıklar tarafından hazırlandığı gerek Deniz Gezmiş, Hüseyin İnan'ın ifadele-

ri ve gerekse Bilirkişi raporları münderecatından anlaşılmaktadır. (Bilirkişi raporu: Dosya 2, Karton 4, Sayfa 31-31/1)

c — Sanık Mustafa Yalçıner tarafından tutulan günlük ceridede yer alan:

"25 Aralık 1970: Ankara'dan 6 kişi Teslim'in getirdiği yemekleri hemşerimle Kadir'in tesbit ettiği yere taşıdık. Taşıma sırasında sinirli durumlar olduysa da çabuk önlendi. Mustafa katıldı. Sonra gizli olarak bekleme devresi. Ev durumlarında başarılı bir şekilde kullandık. Soygunlarla ilişkili olduğumuzu açıklamıyoruz. Aramızdaki arkadaşların birinin evinden üstü kapalı şekilde kovulduk.

16 Mart 1971: Sinan geldi, diğerleri yakalandı. Artık hürüz çünkü dağdayız. Mağaralarda kalıyoruz. Ben para için Ankara'ya gittim. Gittiğimiz gün Elazığ'lı arkadaşlar geldi. Ben para ve 6 kişi ile döndüğümde silahlar da taşındı. Artık her şeyimiz yanımızda. Ekmeği Mustafa Dayı getiriyor. Çekingenliği de yok olmak üzere. Çok yardımı dokundu. Teslim mermi işini halletti. Filinta başına 60 kadar mermi düşüyor. Kendimi artçı olarak düşünüyorum. İlk silahlarımız filinta, simith, bir el bombası 3-4 gün atış talimi hariç eğitim yapıldı. Ben askeri işlerden sorumluyum. Şimdi Çat Yaylasına yakın bir mağarada kalıyoruz. Harekete hazır bir durumdayız.

Bu kısımda sanıkların yetenekleri hakkında kanaatlere yer verilmektedir.

SİNAN: Yetenekli bir arkadaş. Her şeyiyle iyi. Grubumuzun genel sorumlusu. Şimdiye kadar yanlışı yok.

TUNCER: En güvendiğim arkadaşlardan. Fedakârca çalışıyor. Devamlı keşifte. Hatası olmadı.

BEN: Kendimi tartabildiğim kadar fena değilim. Her işe mümkün mertebe koşmak istiyorum. Tek hatam Meşeli'de Ata'ya kötü sözler söylemem. Bizi gören bir çoban yüzünden bu işi nasıl yaptığıma hayret ediyorum. Demek eksim yanım varmış.

OSMAN: En sevdiğim, en güvendiğim arkadaşlardan. Çok iyi niyetli. Yapmaktan kaçınacağı, mazeret uydurmaya çalışacağı iş olmaz.

CENGİZ: İyi niyetli, yalnız hâlâ çok bilmişlik huyu-

nu bırakmadı.

SEMİH: Çok düzeldi. Çok çalışıyor. Yalnız kızınca küfür ediyor.

RECEP: Tembel; devamlı ateş başında oturur, kavgadan kaçınacağını zannetmem.

HACI: Aramıza girmesi acaip oldu. Tevkif etme gibi bir durumu var. Düze inip bazı işlerini halletmek istiyor. Hasta olduğundan yakınıyor.

ERCAN: İyi niyetli, çalışkan, ortama uymak için kendini çok zorluyor. Uyuyor.

ASAL: Hiç de Alp'in dediği gibi değil. Aksi konuşuyor. Tek işe gelmiyor ve yoldaşların bazen kalbini kırıyor.

MUSTAFA: Acaip; bazen iyi bazen çok kötü. Şakadan, laftan anlamıyor. Çoğu şeyi tersine alıyor. Romatizma bahanesiyle köyüne döndü. Tekrar gelmekten bahsetmiş, ama zor. Bunlar yoldaşların şimdiki durumları.

23 Nisan 1971: Cibo'dan bayağı ağırdan malzemeyi naklettikten sonra 5 kişi ile Çat'a ekmek ve yiyecek almaya indik. Pek yiyecek gelmemiş. Sabaha karşı nöbetçiler uyumuş. Sabah Hüseyin emirlere karşı gelerek bir sancı bahanesiyle bir saatlik yola gelemiyeceğinde ısrar etti. Sonra at gibi koşarak çevirmeye gitti. Büyük bir disiplinsizlik ve emirlere itaatsizlik örneği, döneceğini söyledi ama yargılanacak. Kanaatimce, ya çok ağır alır ya tekrar aramıza kabul edilmez.

25 Nisan 1971: Malzemeleri pay ettim. Şimdi biraz düzenlendik. Sayımız da tamam olunca harekete hazırız. Tuncer, Osman'la keşfe gitti.

26 Nisan 1971: ...Terslik (haberi Hüseyin'le yollamıştık) Hüseyin'in eşşekliği bu, çünkü o ekmek alacağımız evi biliyordu. Gidenler çok sinirli döndüler. Kadir beni içlerinde gideceğimi tahmin edip beraber gelmemekle suçladı. Benim niyetim sadece Hüseyin orada ise onunla karşılaşmamaktı. Onlar Hüseyin'i yanımıza getireceklerdi. Yargılamak için.

29 Nisan: ... Hemşerim son malzemeyi dağıtmış. Kalkınca iyice toparlanıp hareket ettik. Savaş düzeninde olmayan bir örgütleme kurduk. Teslim bir miktar para aldı. Devir edecek. Sinan at veya katır almaya çalışacak,

Bu yüklerle hareket kabiliyeti sıfır, bende 40 bin liraya yakın para var.

15 Mayıs 1971: Azeri Jandarma lafını uyuşukluktan kurtulmak için uydurduğunu söyledi. Sabah genel konuşma ve eleştirme yapıldı. 5 kişilik bir disiplin komitesi seçildi ... Gece 1-3'de yürüyüşle ormana varırız diye düşünüyorduk. Fakat 2-3 saat yürümeye alışmışız...

17 Mayıs 1971: Orman bizi iyi karşılamadı. Devamlı yağmur ve dolu yedik. Sucuk gibi olduk. Bu sinirlilik yüzünden terslikler küfürleşmeler oldu. Akşama doğru hava açtı. 19.00 haberlerinde gayet neşeliydik. Radyo İsrail'in İstanbul Başkonsolosunun kaçırıldığını söyledi. Gece 2'de yola çıkarak birbuçuk saatlik bir yer değiştirdik.

18 Mayıs 1971: ... Hükümet taviz vermiyor görünüp palavra sıkıyor, adam kaçırmalar için idam cezası koyacaklarmış. Akıllarınca korkutacaklar adamı. Bütün Türkiye'de seri tevkifler başladı. Dergicilerden hepsi aranıyor. KOÇAŞ - DEVLET YA VARDIR YA YOKTUR, DİYE KONUŞMA YAPTI. DEVLETİN TEMELİNDEN SARSILDIĞINI GÖRECEKLER? Gece katır yüzünden çok güç şartlar altında yer değiştirip çok zor bir yere geldik.

20 Mayıs 1971: ... KOÇAŞ YUMUŞAMAYA BAŞLADI. AMA SIKIYÖNETİM SADECE BOYUNA SUÇLULARA İHTAR BİLDİRİSİNİ TEKRARLIYOR. MÜHLET AKŞAM 17.00'DE SONA ERDİ. BAKALIM NE OLACAK...

21 Mayıs 1971: ... Halâ bir haber yok. Çok büyük lâflar ettiler. Altından kalkamıyorlar. Yavaş yavaş hazırlık ve eğitim devresi diyebileceğimiz süre sona eriyor. Savaş vakti çok yaklaştı. 2-3 güne gideriz. Dün gece Nedim Öztaş yoldaşı ihbar etmişler. Vuruşarak ve 4 kişi vurarak öldü. Bu adamlar aptal. Şimdi de sokağa çıkma yasağı koydular. Her halde ev ev arayacaklar. Yoldaşları da geçen akşam Kayseri'den tekrar Ankara'ya götürdüler ... Ağıldakiler hükümete karşı olduğumuzu iyice anladılar.

23 Mayıs 1971: ... Ankara'dan 200 kişilik Özel Komando Birliği gelmiş. Kürecik'i ve Akçadağ'ı arıyor, köyleri basıyormuş. İstanbul'da dün geceki aramada İsrail Konsolosu ölü olarak bulundu. Yani çocuklar kurtarılamadı. Artık bizim de bir şeyler yapmamız lâzım. İnsan

gelen paralarla erzaklardan utanıyor.

24 Mayıs 1971: ... Sabaha karşı iki saatlik yürüyüşten sonra Sinan'ların yanına vardık. Öğleden sonra yargılamalar başladı. Akşama kadar sürdü. Sonunda Tuncer'in sorumluluklarının alınmasına, nöbette ve yürüyüş esnasında uyuyanların da birer öğün yiyeceklerinin kesilmesine karar verildi. ... Tokat'ın bir köyünde Dev-Genç'in örgütlenmek istediğini tahmin ettiğimiz harekete (veya yalnız saklanmaya) giderken ikisi tanış beş kişi silâhlarıyla yakalandı ... Öncü grubun komutanı hemşerim.

25 Mayıs 1971: ... Komutanlar toplanarak vaziyet görüşüldü. Teferruat yarın planlanmak üzere bırakılmakla beraber iki gruba ayrılarak, hem üssü basmaya hem de Gölbaşı harekâtını yapmaya karar verildi. Muhtemelen yarın akşam üsse gidecekler yola çıkacak. Bu karar bizi hem miskinlikten hem moral bozukluğundan kurtaracak. Şöyle böyle bir baktım da moral bozukluğu ve can sıkıntısından gününü sus pus düşünerek geçiren güvenilir yoldaşların (bir iş yapmak aşkı ile yanıp tutuşan) gözlerinin içi güldü. Şimdilik halledilmesi en önemli olan sorun iki grubun tekrar birleşmesi idi. Bu da bilinmeyen bir bölgede olacak. Hemen kararın akabinde Sinan üç kişi ile Kullan'ın ağıllarına erzak teminine gitti. Gece yarısı da çok hakim bir tepeye yer değiştireceğiz.

27 Mayıs 1971: ... Öğleye doğru batıya Göksun vâdisine yürüyüşe geçtik, çünkü sabah Nurhak'lı bir çobana göründük. Cengiz keşfe gitti ama getirdiği verilere göre yapılan hesaplar fos çıktı ... Gece soğuk, yağmur ve kayalardan uyuyamadık. Zaman geçiyor. Hâlâ sallanıyoruz. İşlerin muhakkak yapılması lazım.

28 Mayıs 1971: ... Sabah güneş altında üç-dört saat uyudum. 4 kişi öncülerden keşfe gitti. Suyu geçiş arıyacaklar. Bu gece en geç yarın gece gideceğimiz yerde hazır olmalıyız. ... Bugün Sırıklı üzerinde 1-2 uçak dolandı. Oraları arıyor olabilirler. Ekmek, erzak da son haddine geldi..." şeklindeki noktalardan, Kır gerillasının Şehir gerillasının bir devamı olduğu ve asli faillerle irtibat sağlamak suretiyle evvelce alınan karar ve plana uygun bir şekilde yürütüldüğü anlaşılmaktadır.

Yukarıda açıklanan sanık ifadeleri, bildiriler ve Mus-

tafa Yalçıner tarafından tutulan notları havi günlük ceride münderecatı değerlendirildikte:

1 — **Suç Kastı:**

Sanıkların 1961 tarihli Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının 1. maddesinde yer alan "Türkiye Devletinin şeklinin Cumhuriyet" olduğu ve yine 2. maddesinde düzenlenen ve Cumhuriyetin niteliklerini gösteren "Türkiye Cumhuriyeti, insan haklarına ve başlangıçta belirtilen temel ilkelere dayanan Milli, Demokratik, Lâik ve Sosyal bir hukuk devletidir" ve 3. maddesinde belirtilen "Türkiye Devleti ülkesi ve milleti ile bölünmez bir bütündür, resmi dili Türkçedir" şeklindeki devletin bütünlüğünü ve şeklini düzenleyen hükümleriyle bağdaşmayan ve bu hükümlerin tebdil ve ilgasını sağlayan "Marksist-Leninist" ve netice itibariyle "Komünist" toplum düzenini halk ihtilâli ile (cebren) kurmak için aralarında anlaşarak silahlı bir çete olan T.H.K. Ordusunu teşkil edip eylemlere geçtikleri anlaşıldığına ve bu durum muvacehesinde de, dava konusu olayda sanıkların, TCK'nun 146. maddesinde yazılı suçun manevi unsuru bulunan "Anayasa nizamını değiştirmek" kastı ile hareket ettikleri ve bu fiilleri bilerek ve isteyerek işlemiş oldukları zahire çıkmaktadır.

2 — **İcraya başlanmış olması şartı:**

Gerek hüküm gerekçesinde ve gerekse 2. Daire ilâmında etraflıca belirtildiği veçhile sanıklar; Anayasa düzenine dahil olan ve Devletin unsurlarından bulunan "Devletin şekli, bütünlüğü ve kuruluşu" ile ilgili Anayasa nizamını tebdil ve ilga etmek ve yerine "Marksist-Leninist" anlayış ve sistemde "Komünist" bir devlet düzeni kurulmasını sağlamak için silahlı çete kurmuşlar, bilâhare ise bu gâyelerini tahakkuk ettirmek üzere Cumhuriyete, Demokrasiye ve insan haklarına dayanan ve ülkesi ve milleti ile Türk Devletini bir bütün olarak kabul eden Anayasa düzenine karşı maddî eylemlere girişmişler ve ezcümle; Şehir ve Kır Gerilla hareketlerini planlayarak istedikleri şekilde yürütmüşlerdir. Şehir Gerillasını sanıklardan (Deniz Gezmiş, Yusuf Arslan, Hüseyin İnan, Sinan Cemgil ve Alparslan Özdoğan T.H.K. Ordusunun karargâhı olarak kullandıkları Orta Doğu Tek-

nik Üniversitesinin öğrenci yurdunun 201 No.lu odasında beraberce kararlaştırıp, planlı bir şekilde sevk ve idare etmişlerdir. Şehir Gerillası eylemlerine 29.12.1970 günü sanık Yusuf Arslan tarafından çalınan 06-FR-888 plakalı araçla Deniz Gezmiş, Hüseyin İnan ve Sinan Cemgil'in Amerika Birleşik Devletleri Elçiliği karşısında bulunan polis noktasının kurşunlanması ile başlanmış ve bu sırada polis kulübesinde nöbet tutan görevli polislerden ikisi ağır şekilde yaralanmıştır. Eylemlere devamla, sanıklardan Deniz Gezmiş, Hüseyin İnan, Sinan Cemgil, Yusuf Arslan ve Alparslan Özdoğan 11 Ocak 1971 tarihinde İş Bankası Bahçelievler Emek Şubesini silah tehdidi ile soymuşlar ve banka veznesinden 124 bin lirayı gasbetmişler ve aynı sanıklar soygunu müteakip saklandıkları Sevim Onursal'a ait eve 15.1.1971 günü bir icra işlemi için gelen icra memuru Nihat Aksoy, polis memuru Cemal Şeker, Avukat Mehmet Karaçalı, Çilingir Recep Başaran ve şoför Mustafa Yıldırım'ı silah tehdidi ile bağlamışlar ve ayrıca polis memuru Cemal Şeker'in başına tabanca kabzası ile vurarak yaralamışlar; 15.2.1971 tarihinde aynı sanıklar tarafından silah ihtiyaçlarının temini bakımından Balgat'daki Amerikan Tesislerinde silah bulunacağı tahmin edilerek silahlı baskın yapılmış, ancak depolarda silah bulunmadığının anlaşılması üzerine bu depoda görevli Amerikalı er R. Finley Türk ve Amerikalı nöbetçilere ateş etmek suretiyle kaçırılmış ve O.D.T.Ü. deki 201 No.lu odaya getirilip sorguya çekildikten sonra ertesi gün serbest bırakılmıştır.

Bu eylemlerden sonra, O.D.T. Üniversitesi Atölyeler Şefi Nihat Çokyüce'nin sanıklardan Alparslan Özdoğan ve Hüseyin İnan tarafından 27.2.1971 tarihinde silah tehdidi ile bağlanıp arabasının gaspedildiği ve sanıklardan Deniz Gezmiş, Sinan Cemgil, Hüseyin İnan ve Yusuf Arslan'ın Federal Almanya Büyükelçisini kaçırıp 500 bin dolar fidye almayı tasarladıkları ve ancak bilâhare bu eylemlerinden vazgeçmeleri üzerine, 4 Amerikalı çavuş ve erin kaçırılmasına karar verip, sanıklardan Mete Ertekin'in de katılmasıyla aynı sanıkların 4.3.1971 günü silah tehdidi ile ve yol kesme suretiyle adı geçen Amerikalıları kaçırıp Aşağı Ayrancı Rüya Sokaktaki Amaç Apartma-

nının 3 No.lu Dairesine kapattıkları ve bu dairede hazırlanan ve 400 bin dolar fidye verilmesi ve diğer şartlar havi bildirinin T.R.T. ve Basına ve Anadolu Ajansına verildiği ve ancak 36 saatlik sürenin bitmesinden sonra 8.3. 1971 günü başka bir hadise sebebiyle Amaç Apartmanına bir polis ekibinin gelmesi üzerine adı geçen sanıkların daireyi terketmek mecburiyetinde kaldıkları ve sanıkların ayrılmalarından bir süre sonra da Amerikalıların kendiliklerinden daireyi terk ettikleri ve 12 Mart Muhtırasının verilmesini müteakip arama ve baskınların arttırılması sebebiyle sanık Deniz Gezmiş ile Yusuf Arslan'ın İstanbul Grubundan Tayfur Cinemre'nin temin ettiği Cava Marka Motorsikletle Kır Gerillasının başlayacağı Akçadağ ve Nurhak Bölgesine gitmek üzere, 15.3.1971 günü akşam üzeri Ankara'yı terk ettikleri ve 16.3.1971 günü Şarkışla İlçesine geldikleri ve hava muhalefeti sebebiyle yollarına pikapla devam etmek istedikleri sırada kendilerinden şüphelenen emniyet memurlarının müdahalesi üzerine kendilerine ateş etmek suretiyle olay mahallinden uzaklaşmaya çalıştıkları ve bu arada Yusuf Arslan'ın yaralanıp yere düştüğü Deniz Gezmiş'in ise olay mahallinden kaçmaya muvaffak olduğu ve şehir içinde ikâmet etmekte olan Astsb. İbrahim Fırıncı'nın kapısına ateş etmek suretiyle eve girdiği ve bu sırada kapıyı kapamaya çalışan adı geçen Astsubayın eşinin yaralandığı ve silah tehdidi ile zorla astsubayı arabaya bindirip onun sevk ve idare ettiği araba ile Gemerek İlçesi yakınlarına kadar gelen sanık Deniz Gezmiş'in, yolda emniyet tedbiri alan güvenlik kuvvetleriyle çarpışmaya devamla, onlara ateş ettiği ve bu şekilde yola devam edemeyeceğini anlayan sanık Deniz Gezmiş'in arabayı terk edip kaçmaya çalıştığı sırada emniyet mensupları ve köylüler tarafından yakalandığı;

Sanıklar, şehir gerilla faaliyetleri sonucu soygunlardan ve fidyelerden elde ettikleri paraların büyük bir kısmını kır gerilla bölgesine intikâl ettirerek, bu eylem için gerekli silah, cephane ve malzemeleri sağlamışlardır. Kır gerilla harekâtı liderliği Sinan Cemgil tarafından yapılmış ve 12 Mart muhtırasından sonra T.H.K. Ordusuna mensup militanlar muhtelif zaman, vasıta ve yollardan

gelmek suretiyle Akçadağ yöresindeki mağaralarda toplanmışlardır. Kaçakçılardan ve muhtelif yollardan temin edilen silahlar ve cephane başlangıçta bu mağaralarda depo edilmiş bilâhare ise örgüt mensuplarına dağıtılmıştır.

Başlangıçta Güvercinlik mağarasında toplanan sanıklar; oradan Ilıcak mağarasına intikal etmişler ve burada mevcutları 22 kişiyi bulmuş ve bu bölgeden Cibo mağarasına geçmişler ve burada eğitim noksanlığını da giderip harekâta hazır duruma geldikten sonra, Sırıklı Yaylasına intikâl edip bu bölgede "Gölbaşı Harekâtının" yapılmasına karar verilmiş ve bu harekâtın iki grup halinde ve iki yönlü olarak yapılması kararlaştırılmıştır. Harekâtın birinci safhası, "Kürecik'teki Amerikan Radar Üssünün tahribi" ikinci safhası ise, çeşitli bankalardan Adıyaman'a gönderilen paraların yolda soyulması şeklinde olup, bu iki hareketin müştereken yürütülmesinin planlandığı ve planın tahakkuku maksadıyla harekâta geçilmeden önce (Mehmet Asal, Metin Yıldırımtürk, Elâzığlı Yusuf Arslan, Cemâl ve Hasan Kırteke'nin) arazi üzerinde yol keşfi görevi alıp bu görevi ifa ettikten sonra, Sinan Cemgil liderliğinde ve sanıklardan Mustafa Yalçıner, Ahmet Erdoğan, Hacı Tonak, Metin Güngörmüş, Kadir Manga ve Alparslan Özdoğan'dan müteşekkil 7 kişilik grubun 29.5.1971 günü Gölbaşı harekâtı planının uygulanmasına geçip, 31.5.1971 tarihi sabahı İnekli Köyü sırtlarına geldikleri sırada, köy bekçisi tarafından görülüp Gölbaşı İlçe Jandarma Birlik K.lığına durumun bildirilmesi üzerine İlçe J. K.'nın komutasında bölgeye gelen jandarma birliğinin teslim olmaları hususundaki davet ve ihtarına ateşle mukabele edildiği ve bu suretle karşılıklı silahlı çarpışmanın başlaması üzerine sanıklardan Ahmet Erdoğan ve Metin Güngörmüş'ün birkaç atıştan sonra çarpışma mahallinden uzaklaşmaya muvaffak oldukları, sanıklardan Hacı Tonak'ın ise gruptan ayrı düşmesi sebebiyle teslim olmak mecburiyetinde kaldığı, diğer sanıklardan Mustafa Yalçıner, Kadir Manga ve Alparslan Özdoğan'ın ise çarpışmaya devam ettikleri ve bu çarpışma sonunda Mustafa Yalçıner'in yaralı olarak, diğer üçünün ise ölü olarak ele geçtikleri, Gölbaşı harekâtının

başlaması üzerine üslerinden ayrılıp Göksu Vadisine inip ırmağın batısına geçen diğer gruba mensup sanıklardan Semih Orcan, Ercan Öztürk, Osman Arkış, Recep Sakın, Cengiz Baltacı, Mehmet Asal ve Metin Yıldırımtürk işe saat 13.00 haber bülteninde vurucu kuvvetin âkıbetini öğrenince ve etraflarının da sarıldığını görmeleri üzerine, durum müsait olduğunda toplanmak üzere ve silahları üzerine yemin edip dağılmayı kararlaştırdıkları ve üç grup halinde olay mahallinden ayrılıp silahlarını gömdükleri ve bu suretle güvenlik kuvvetlerinin müdahalesi sebebiyle kır gerilla harekâtının amacını tahakkuk ettirmediği ve bu sanıkların bilâhare muhtelif mahallerde yakalandıkları; sanıkların birbirini itmam eden ifadeleri ve dava dosyası münderecatından anlaşılmaktadır.

3 — Elverişli Vasıtalar Kullanılması Şartı:

Elverişli vasıta hakkında genel bölümde belirtildiği gibi teşebbüsün cezalandırılabilmesi **için, failler tarafından** kullanılan vasıtaların elverişli olması icap eder. Ancak elverişli vasıta hususunda her suç için uygulanabilecek genel bir kaide ve kıstas kabul etmek mümkün değildir. Netice itibariyle, vasıtanın elverişli olup olmadığı hususu, genel ve mücerret bir kıstasa göre değil, işlenmek istenen suç, suçun işlenme şekli ve zamanı ve diğer bütün şartlar nazara alınmak suretiyle değerlendirilmesi icap eder. Failin, icraya başlarken gerek mevzu ve gerek kullandığı vasıtalar bakımından icrayı sonuna kadar götürebileceğine, objektif olarak ihtimal verilebiliyorsa, bu halde teşebbüs var sayılacaktır. TCK'nın 146. maddesinde tahakkuku gereken netice olarak, Anayasa düzeninin "tağyir, tebdil ve ilgası" gösterildiğine göre, bu neticeyi doğurmaya elverişli olduğuna objektif olarak ihtimal verilebilen vasıtaların bu suçun işlenmesi bakımından elverişli olduğunun kabulü gerekir.

Sanıklar tarafından işlenmek istenen suçun mahiyeti, suçun işlenme şekli, zamanı ve diğer bütün şartlar nazarı itibare alınarak dava dosyasında mevcut deliller değerlendirildikte:

Sanıkların hemen hepsi Marksist, Leninist olduklarını itiraf etmekte ve ifadelerinde Türkiye'yi bağımsızlığa ve Amerikan ve yerli ortaklarının (toprak ağaları,

tefeciler, büyük sermaye sahiplerinin) sömürüsünden kurtarmak ve idare şeklini ise sosyalizme götürmek olduğunu ve bunun tahakkuku için de, Marksist-Leninist metotlara uygun bir şekilde hareketle ilk partide halk ihtilâli bilâhare ise, işçi diktatoryası ve daha sonra da komünist toplum düzenine giden idare sistemini kurmak olduğunu açıklamakta ve bu amaçlarına silah kullanmak suretiyle varılabileceğini kabul ettiklerini ifade etmektedirler.

Gerekçeli hüküm ve Daire ilâmında da belirtildiği veçhile sanıkların gayelerine ulaşmak için uyguladıklarını itiraf ettikleri eylemlerde; Marks-Lenin devrim hareketlerinin ve silahlı mücadelenin yapılış şekli ve usullerini açıklayan ve **Carlos Mariguella** tarafından kaleme alınan şehir gerillası adlı kitapta ve yine Kurtuluş yayınlarından olan "Kesintisiz Devrim" kitabında uygulanması önerilen usul ve taktiklerin icra başlangıcı kısmında açıklandığı gibi sanıklar tarafından planlı bir şekilde uygulandığı açık ve seçik görülmektedir. Bu kitaplarda neticeye ulaşmak için gösterilen **usul ve taktiklerden:**

a — Lenin'in Devrim Metodunun kabul ettiği "Milli demokratik devrimin" tahakkuku için "iki aşama" icra sistemini sanıklar kabul etmişler ve Anayasanın 3. maddesinde düzenlenen "Türkiye Devleti, ülkesi ve milletiyle bölünmez bir bütündür" şeklindeki devletin esaslı unsurlarından olan devletin bütünlüğü unsurunun ilgasını sağlayan, Türk Milletini milli ve gayrimilli olmak üzere iki sınıfa ayırmışlar ve milli sınıfın (işçi, köylü, küçük burjuva ve öğrencilerden) müteşekkil olup, gayri milli sınıfın ise, "Emperyalizmle işbirliği yapan sermaye sahipleri, feodalite kalıntıları olan toprak ağaları ve tefecilerin" olduğu belirtildikten sonra bu sınıf dışında kalan halkın, silah zoruyla iktidara gelmesini sağlamaktan ibaret olan Milli Demokratik Devrimi tahakkuk ettirmek için Lenin'in "İki aşama" sistemini uygulama suretiyle sanıkların eylemlere giriştikleri anlaşılmaktadır.

Gerek Lenin ve gerekse Güney Amerika İhtilâl Liderlerinden Carlos Mariguella'nın Marksist ve Leninist düzenin getirilmesi için kır ve şehir gerillalarından uygulanmasını önerdikleri taktik ve usuller meyanında bu-

lunan "saldırı; silah, cephane ve patlayıcı madde depolarının basılması; adam kaçırma, sabotajlar, terörizm, resmi dairelere ve binalara saldırma banka soygunları, yabancıların bulunduğu müesseselere saldırma, zengin tüccarlara, büyük mülk sahiplerine ve muhtelif sebeplerle astronomik kâr elde eden herkese saldırma ve halk kitlesinin bu mücadeleyi desteklemesini ve bilfiil silahlı olarak mücadeleye katılmalarını sağlayıcı bildiriler dağıtmak..." gibi eylemler; İcra başlangıcı bölümünde açıklandığı üzere sanıklar tarafından planlanan ve uygulanan şehir ve kır gerillası ile tatbik alanına konulmuş ve bu şekilde anarşist ve Anayasa nizamını temelden bozucu eylemlere girişen sanıklar; Halk kitlelerinin de kendi eylemlerine katılacağı inancında oldukları için köylü ve işçilerin bu demokratik devrim hareketine katılmalarını sağlamak için birçok faaliyetlerde bulunmuşlardır. Bu husus gerek sanıkların ifadeleri ve gerekse sanıklar tarafından hazırlanıp dağıtılan bildiriler münderecatından anlaşılmaktadır.

b — Sanıkların Anayasa düzeninin ilgasına yönelen hareketlerinin (Anayasayı ihlâl) suçunun işlenmesi bakımından "elverişli kuvvet ve mahiyette" olup olmadığının sanık vekilleri tarafından iddia edildiği gibi sadece kullandıkları silahların mahiyet ve adetleri yönünden değerlendirilmesinin yapılması; işlenmek istenen suçun işlenme şekli ve elde edilmek istenen neticeninin mahiyetinin nazarı itibare alınmaması sebebiyle sanıkların eylemlerinin bütünü ile değerlendirilmemesi sonucunu doğurur. Halbuki yukarıda açıklandığı gibi sanıklar, "Cumhuriyet ve insan haklarına ve başlangıçta belirtilen temel ilkelere dayanan milli demokratik, lâik ve sosyal bir hukuk devleti" olduğuna ve "Türk Devleti Ülkesi ve Milletiyle bölünmez bir bütündür" şeklindeki devletin esaslı unsurlarından olan devletin şekli ve bütünlüğü ile ilgili anayasa nizamını tebdil ve ilga ile yerine "Marksist-Leninist" anlayış ve sistemde "Komünist" bir devlet düzeni kurulmasını sağlamak için T.H.K. Ordusu isimli gizli bir örgüt olan silahlı çeteyi kurmuşlar ve gayelerini tahakkuk ettirmek üzere gerek Lenin ve gerekse Güney Amerika ihtilâl liderlerinden Carlos Mariguella'nın "iki aşama" ve

Millî Demokratik Devrim taktik ve usullerini aynen uygulamak suretiyle şehir ve kır gerilla faaliyetlerini planlı bir şekilde yürüterek, Anayasanın tanıdığı hür demokratik düzeni ortadan kaldırmaya yönelen ve memlekette anarşik ortam yaratan yaygın ve şiddetli silahlı hareketlerini sürdürürken, sanıklar halk kitlelerinin kendi eylemlerine katılıp kendilerini destekleyeceği inancında oldukları için, demokratik devrimin 4. aşaması olan "halk ihtilâlini" tahakkuk ettirmek üzere köylü ve işçilerin bu demokratik devrim hareketine katılmalarını sağlamak için birçok faaliyetlerde bulunmuşlar ve bu meyanda bildiriler dağıtmışlar ve netice itibariyle sanıklar gayelerine ulaşmak, işçi diktatoryası ve bilâhare komünist devlet düzenini kurmak için her türlü usûl ve taktiklere başvurmuşlar ve bu meyanda Türk Halkları deyimi kullanarak "Türkiye'de Türk ve Kürt" kavminin yaşadığını iddia ile kökü yurt dışında bulunan kürtçülük faaliyetini yönetenlerin de desteğini sağlamayı ihmal etmemişlerdir.

Yukarıda açıklandığı veçhile sanıkların eylemleri bütünüyle değerlendirilip, işlenmek istenen işlenme şekli nazarı itibara alındıkta, sanıkların Anayasa nizamını tebdil ve ilgaya yönelen hareketlerinin bu neticeyi doğurma yani "Anayasayı ihlâl" suçunun işlenmesi bakımından "elverişli kuvvet ve mahiyette" olduğunun mahkemece kabulünde bir isabetsizlik bulunmadığı sonucuna varılmıştır.

4 — İcra Hareketlerinin Bitmemesine ve Neticenin Gerçekleşmemesine Faillerin Elinde Olmayan Mani Sebeplerin Amil Olması Şartı:

Sanıkların Anayasa düzenini ilgaya yönelen icra hareketlerinin bitmemesine ve neticenin gerçekleşmemesine, faillerin iradesi dışında kalan 12 Mart Muhtırasının verilmesinden sonra kurulan hükümet ve Sıkıyönetimin ilânını müteakip, sıkıyönetim yetkililerince alınan olağanüstü tedbirler ve sanıkların inançları hilâfına halkın kendilerini desteklememesi ve güvenlik kuvvetlerince alınan tedbirlerin ise içtenlikle desteklenmesi gibi sebeplerin mani olduğu ve sanıkların kişisel durumlarının incelenmesi bölümünde ayrıca belirtileceği veçhile sanıkların hiçbirinde "ihtiyarî ile vazgeçme" ve "faal nedamet"

halini teyit eden kendi iradeleriyle faaliyetlerini durdurma durumunun bahis konusu olmadığı anlaşılmaktadır.

Maddede yer alan CEBİR MEFHUMU:

Genel bölümler kısmında belirtildiği veçhile, TCK'nun 146. maddesinde ifade edildiği gibi fiilin suç teşkil edebilmesi için cebren ika edilmesi icap eder. Doktrinde, bu maddede yer alan cebir mefhumunun; müstakil bir unsur olmayıp maddi unsurun bir rüknü olduğu kabul olunmaktadır.

Dava konusu olayda sanıkları Anayasa düzenini tebdil ve ilga için silah ve zor kullanmak suretiyle şehir ve kır gerillası faaliyetlerini icra ile "bankaları soymuşlar, adam kaçırmışlar, resmî bina ve tesisleri ve güvenlik mensuplarına saldırı ile kurşunlamışlardır." Sanıkların sübuta kabul edilen eylemlerinde, suçun maddî unsurlarından mevcut olduğu hiçbir itiraza ve ihtilâfa meydan verilmeyecek şekilde görülmektedir.

Yukarıda yapılan açıklama ve değerlendirmelerden anlaşılacağı veçhile, sanıkların Anayasa düzenini tebdil ve ilga kastı ile hareket ettiklerini ve icra ettikleri eylemlerin "Anayasayı ihlâl" suçunun işlenmesi bakımından "elverişli kuvvet ve mahiyette" olduğunu ve icra hareketlerinin bitmemesine, neticenin gerçekleşmemesine sanıkların iradeleri haricinde kalan sebeplerin mâni olduğunu sübuta erdiren, sanıkların ifadeleri ve dava dosyasında mevcut delillerin tahlil ve münakaşası neticesi mahkemece TCK'nun 146. maddesinde yazılı "Anayasa düzenini" tebdil ve ilgaya cebren teşebbüs etmek suçunun maddî ve manevî unsurlarının mevcudiyeti kabul edilerek, suç vasfının TCK'nun 146. maddesinin ihlâli şeklinde tavsif edilmesinde bir isabetsizlik görülmediğinden, sanık vekillerinin sanıklara isnat olunan fiillerin TCK'nun 168 ve 171. maddeleri şümulüne gireceğine ilişkin temyiz sebepleri varid ve kabule değer bulunmamış ve sanıkların eylemlerinin TCK'nun 146. maddesinde yazılı suçun işlenmesi bakımından arzettiği ehemmiyet derecesine göre ve TCK'nun 64 ve 65. maddesinde "aslî ve fer'î iştirak" için gösterilen şart ve unsurları nazarı itibare alınarak değerlendirilmesi gerektiği tebliğnameye uygun olarak OYÇOKLUĞU ile kabul olunmuştur. (Üyelerden Hâkim Tuğg.

K. Gökçen ve Hâkim Alb. N. Saçlıoğlu; çeteye dahil sanıkların kâffesinin fiillerinin esas itibariyle TCK'nun 168. maddesine uygun görmekte ve sanıklardan fiilleri bu madde şümulünü aşanlar hakkında da, 168. madde ile birlikte, diğer fiillerinin temas ettiği maddelerin ayrı ayrı uygulanması ve bunların herbirine göre tayin edilecek cezaların içtimaı suretiyle neticesi cezanın tesbit edilmesi gerektiği düşüncesindedirler.)

B — TCK'NUN 59. MADDESİNİN UYGULANMASINA İLİŞKİN TEMYİZ SEBEPLERİ:

Doktrinde genel olarak hadiseye göre, takdiri tahfif sebebinin bulunup bulunmadığının tayini ve varan cezayi tahfif konusunun münhasıran davanın esasına bakan mahkemeye verilmiş bir yetki olup, bu yetkinin Yargıtayca murakabe edilemeyeceği hususu kabul edilmekte ise de, gerek Yargıtay ve gerekse Askerî Yargıtay İçtihatlarında ise aksine, takdiri tahfif sebebinin uygulanmasının Yargıtay murakabesine tâbi olacağı ve takdiri tahfif sebebinin takdirinde (yanılma, zaaf ve tezada) düşülmesi hallerinde hükmün bozulabileceği esası kabul edilmektedir. (Askerî Yargıtay Daireler Kurulu'nun 24.1.1964 tarih ve 1964/12-1 sayılı; 13.11.1970 tarih ve 970/77-77 sayılı; Yargıtay Ceza Genel Kurulu'nun 4.6.1962 tarih ve 2/33-33 sayılı; 22.10.1962 tarih ve 4/53-51 sayılı kararları).

Vazıı kanun tarafından suçlu tanınmaksızın tesbit edilmiş olan cezanın, suçluya uydurulması, diğer bir deyimle, suç ve suçlunun hususiyetleri gözönünde tutularak verilmesi gereken en uygun cezanın tâyini; kısaca "cezanın ferdileştirilmesi faaliyeti ancak, cezayı azaltıcı takdiri sebep" müessesesiyle kabildir. Kanunda aşağı ve yukarı ceza hadleri tâyin edilmiş suçlarda, hâkim bu hadler arasında takdir hakkını kullanmak suretiyle suçluya en uygun cezayı tâyin etme imkânına sahip ise de; sabit cezalarda bu şekilde bir uygulama imkânı mevcut olmadığı cihetle, bu gibi cezalarda ferdileştirme ancak TCK'nun 59. maddesinin uygulanmasiyle kabul olacaktır. Bu bakımdan sabit cezalı suçlarda, suç ve suçluya en uygun olan cezanın tâyininde olayda, "takdiri tahfif sebebinin" mevcut olup olmadığının takdirinde, "yanılma, zaaf ve tezada" düşülmesi hallerinde, bu takdir hakkının mu-

rakabesinin, ceza ve canlı adaletin sağlanması yönünden olumlu yetkisi olacağı unutulmamak icap eder.

Suçların işlenme şekli, işleyenin sosyal ve psikolojik durumları değişiklik arzedeceği cihetle, genel olarak hiçbir suçun başka bir suça ve hiçbir suçlunun diğerine benzediği kabul edilemez. Bu bakımdan suçlunun fiiline tekabül edebilecek en âdil bir cezanın tesbitine imkân vermek için takdiri tahfif müessesesi kabul edilmiş bulunmaktadır. Bu müessese ile bilhassa sabit cezalı suçlarda, ceza suçlunun şahsiyetine ve ika edilen fillerin değişiklik arzedebilen durumuna uygun olacak şekilde tâyin edilebilecektir.

TCK'nun 59. maddesinden anlaşılacağı veçhile, nelerin veya ne gibi hallerin takdiri tahfif sebepleri sayılacağı gösterilmediği cihetle, kanunî hafifletici sebepler dışında kalan ve suça tesir eden objektif ve sübjektif haller, "fiilin mahiyeti, suçtan zarar görene iras edilen zararın veya yaratılan tehlikenin ağırlığı, kastın kesafeti, suçun vahameti, suçlunun mizacı, suç esnasında veya suçtan sonra hareket tarzı, iyi hali, suçunu ikrar etmesi, kaçmamış olması" gibi esaslar nazarı itibare alınmak suretiyle takdiri hafifletici sebep sayılabilecektir. Mahkemece sabit cezalı suçlar hakkında uygulama yapıldığına göre, suça tesir eden takdiri tahfif sebebinin mevcut olup olmadığını sadece suça tesir eden sübjektif hallerin, yani suçlularda bulunabilecek özelliklerin değerlendirilmesi suretiyle değil, suça tesir eden objektif hallerin diğer bir deyimle sanıkların fiillerinin vahamet dereceleri de gözönünde bulundurulmak suretiyle takdir edilmesi icap ederken, hüküm yerinde yalnız sübjektif hallere yer verilmekle yetinilerek, TCK'nun 59. maddesinin uygulanmasına dair taleplerin reddine karar verilmesinde isabet görülmediğinden, sanıklar vekillerinin mahkemenin takdir hakkına müdahale edebileceği yolundaki temyiz sebepleri, tebliğnameye aykırı olarak varit ve kabule değer görülmüş ve bu hususun sanıkların şahsi durumlarının incelenmesi sırasında değerlendirilmesi gerekeceği essasta Oybirliği ile gerekçede ise Oyçokluğu ile kabul olunmuştur. (Üyelerden Hâkim Tuğg. K. Gökçen ve Hâkim Alb. N. Sağlıoğlu; Daireler Kurulu'nun TCK'nun 59. maddesi-

nin uygulanması hususundaki kabul ettiği sebebe katılmakla beraber, bu tek sebebe dayanılmasının yeterli olmadığı düşüncesindedirler.)

İKİNCİ BÖLÜM

Mahkemece Haklarında Direnme Kararı Verilen Sanıkların Şahsi Durumlarının İncelenmesi

I — Haklarında mahal mahkemesince verilen idam cezasına ilişkin mahkûmiyet hükmü, Askerî Yargıtay 2. Dairesi'nce sadece TCK'nun 59. maddesinin uygulanmamasının **isabetsizliği yönünden bozulan sanıklar:**

1 — **Sanık Mustafa Yalçıner;**
2 — **Sanık Ahmet Erdoğan;**
3 — **Sanık Metin Güngörmüş;**
4 — **Sanık Hacı Tonak.**

a) Her üç sanığın, Kır gerillası eylemlerinin birinci safhasını teşkil eden ve Gölbaşı Harekâtı olarak planlanan Kürecik Amerikan Radar Üssünün tahribi için Sinan Cemgil liderliğinde teşkil edilen 7 kişilik vurucu kuvvette görev aldıkları ve bu gruba dahil (Alparslan Özdoğan, Kadir Manga) ile birlikte 29.5.1971 günü Sırıklı Yaylasından hareketle planın uygulanmasına geçip, 31.5.1971 tarihinde İnekli Köyü sırtlarına geldikleri ve burada köy bekçisi tarafından görülüp Gölbaşı İlçe Jandarma K.'lığına durumun bildirilmesi üzerine olay mahalline gelen Jandarma Birlik K.'nının teslim olmaları husundaki davet ve ihtarına ateşle mukabele ettikleri ve bu suretle karşılıklı silahlı çarpışmanın başlaması üzerine sanıklardan Ahmet Erdoğan ve Metin Güngörmüş'ün birkaç atıştan sonra olay mahallinden uzaklaşmaya muvaffak oldukları sanıklardan Hacı Tonak'ın ise, gruptan ayrı düşmesi sebebi ile teslim olmak mecburiyetinde kaldığı, diğer sanıklardan Mustafa Yalçıner'in, Sinan Cemgil, Kadir Manga ve Alparslan Özdoğan ile çarpışmaya devam ettiği ve bu çarpışma sonunda Mustafa Yalçıner'in yaralı, diğer üçünün ise (Sinan Cemgil, Kadir Manga ve Alparslan Özdoğan) ölü olarak ele geçirildiği ve olayın bu cereyan şekline göre, genel bölümde açıklandığı veçhile Anayasayı

ihlâl suçunun icraî hareketlerinde bulunan Kır Gerillasına, bu suçun tipine uygun ve suçun tahakkuku için önemli ve mühim sayılan hareketleri icra etmek suretiyle iştirak ettikleri anlaşılan sanık Mustafa Yalçıner, Ahmet Erdoğan, Metin Güngörmüş ve Hacı Tonak'ın fillerinin mahkemece, TCK'nun 146/1'inci maddesinde yazılı suça "Aslî maddî fail" olarak iştirak etmek şeklinde kabul ve değerlendirilmesinde bir isabetsizlik görülmediği cihetle, sanıklar vekillerinin sübuta ve suç vasfına ilişkin bilcümle temyiz sebepleri varit ve kabule değer bulunmadığından, 353 sayılı As. Mah. Krlş. ve Yrg. Us. K.'nun 217/2. maddesi gereğince ve tebliğname uyarınca **REDDİNE:** Üyelerden Hâkim Tuğgeneral Kemal Gökçen ve Hâkim Alb. N. Saçlıoğlu'nun suç vasfı ile ilgili genel kısımda belirtilen sebeplerden dolayı karşı oylarıyla **OYÇOKLUĞU** ile;

b) Ancak, Genel bölümün takdiri tahfif sebeplerininin takdiri ve uygulamasına ait kısımda belirtildiği veçhile, takdiri tahfif sebeplerinin mevcut olup olmadığının, suça tesir eden sübjektif ve objektif hallerin, diğer bir deyimle suçlularda bulunabilecek özelliklerin ve sanıkların fiillerinin vehamet derecelerinin nazarı itibare alınmak suretiyle takdir edilmesi icap etmektedir.

İcrai eylemler kısmında açıklandığı veçhile, Anayasa düzeninin tebdil ve ilgasına yönelen ve dava konusu bütün eylemler sanıklardan (Deniz Gezmiş, Yusuf Arslan, Hüseyin İnan ve ölmüş olmaları sebebi ile davaya dahil edilmeyen Sinan Cemgil ve Alparslan Özdoğan tarafından T.H.K. Ordusunun karargâhı olarak kullanılan O.D.T. Üniversitesi Öğrenci Yurdunun 201 No'lu odasında kararlaştırılıp, bu sanıklar tarafından planlı bir şekilde sevk ve idare edilmiştir. Adı geçen sanıklar Şehir Gerillası olarak icra edilen bütün eylemlere katılmışlar ve bu eylemleri sevk ve idare etmişler; sanıklardan Mustafa Yalçıner, Ahmet Erdoğan, Metin Güngörmüş ve Hacı Tonak ise sadece Kır gerillası eylemlerinden bulunan (Kürecik'deki Amerikan Radar Üssünün tahrip edilmesi) harekâtında görev almışlardır. Bu 4 sanığın eylemleri, sanıklardan Deniz Gezmiş, Yusuf Arslan ve Hüseyin İnan'ın gaye suçun işlenmesi için icra ettikleri eylemlerinin bütünü nazarı itibara alınmak suretiyle değerlendirildikte; bu iki grup sa-

nığın eylemlerinde, gaye suçun işlenmesi bakımından yaratılan tehlikenin ağırlığı ve kesafeti bakımlarından ve fiilleri vahamet dereceleri yönünden farklılık arzettiği ve bu bakımdan sanık Deniz Gezmiş, Yusuf Arslan ve Hüseyin İnan'ın fiillerine göre, daha az vahamet arzeden bu 4 sanığın eylemlerinin değerlendirilmesinde; sanıklar hakkında uygulanan TCK'nın 146/1. maddesinin sabit cezayı muhtevi olması hususu da nazarı itibara alınarak, suç ve suçlunun hususiyetleri gözönünde tutularak verilmesi icap eden en uygun cezanın tayin edilmesi demek olan "cezanın ferdileştirilmesini" sağlamak bakımından "takdiri tahfif sebeplerinin", suça tesir eden objektif halleri meyanında bulunan, fiillerin vahamet derecelerindeki, sanıklardan Deniz Gezmiş, Hüseyin İnan ve Yusuf Arslan'ın eylemlerine nazaran mevcudiyeti anlaşılan farklılık ve hafiflik hususunun bu sanıkların lehine "takdiri tahfif sebebi" olarak takdir edilmesi icap ederken, hüküm yerinde sadece sübjektif hallere yer verilmekle yetinilerek, TCK'nun 59. maddesinin uygulanmasına dair taleplerin reddine karar verilmesinde isabet görülmediğinden, hükmün bu 4 sanık hakında yalnız bu noktadan ve sanık vekillerinin temyiz sebeplerine atfen ve 353 sayılı As. Mah. Krlş. ve Yrg. Us. K.'nun 221. maddesi gereğince ve tebliğnameye aykırı olarak **BOZULMASINA** Oyçokluğu ile; (Üyelerden Hâk. Alb. A. Ülgener TCK'nun 59. maddesinin sanıklardan Mustafa Yalçıner, Ahmet Erdoğan ve Metin Güngörmüş'e uygulama sebebi bulunmadığı ve Hâk. Tuğg. K. Gökçen ile Hâk. Alb. N. Saçlıoğlu ise, Genel bölümde belirtildiği veçhile tek sebebe dayanılmasının yeterli olmadığı düşüncesindedirler.)

5 — **Sanık Mete ERTEKİN:**

Hüküm mahkemesince bu sanığın Türkiye Halk Kurtuluş Ordusunun Marksist-Leninist düzen getirmek kastı ve gayesine dayanan fikirlerini benimseyen ve bunu tatbik alanına koymaya çalışan militanı olduğu ve bu maksatla Ahlatlıbel Üssünden kaçırılan 4 Amerikalı Çavuş ve erin kaçırılma olayına iştirak ettiği kabul edilerek, bu hareketleri suça aslî maddî iştirak şeklinde vasıflandırılıp, aslî maddî fail durumunda bulunduğu neticesine varılmış ve TCK'nın 146/1. maddesi gereğince İdam cezası ile

mahkûmiyetine karar verilmiş ise de; mahal mahkemesince kabul edildiği üzere, sanık Mete Ertekin'in 4 Amerikalı çavuş ve erin kaçırılması olayına her zaman olan hareketleri ile karışmış olmakla beraber, bu kaçırma olayı sırasında araç kullanmasını bilmesi hasebiyle Amerikalılara ait boş aracın getirilmesi ve mezkûr araç şoförünün enterne edilmesi görevi ile görevlendirildiği ve tipe uygun suçun icraî hareketlerinden olan işbu adam kaçırma olayının Deniz Gezmiş, Yusuf Arslan, Hüseyin İnan ve Sinan Cemgil tarafından icra edilmesine karar verilmesi ve planlaması faaliyetlerine iştirak ettirilmediği ve ancak karar ve planlama safhası bittikten sonra, Hüseyin İnan tarafından kendisine Amerikalıların kaçırılmasına karar verildiği ve aracın getirilmesini kabul edip etmeyeceği şeklindeki teklif üzerine olaya katıldığı ve gerek olaydan evvel fiilin işlenmesine karar verilmesi ve fiilin planlaması faaliyetine katılma ve gerek olay sırasında da barikatlarla yolun kesilmesi ve şahısların silahla tehdit edilmesi gibi dava konusu "Anayasa düzeninin tebdil ve ilgası" suçunun tipine uygun ve birinci derecede ehemmiyet kazanan faaliyetleri ika etmeyip, aslî hareketleri kolaylaştırmak tarzında yardımcı hareketlerde bulunmak suretiyle müzaheret ve muavenette bulunduğu sübuta erdiğine göre, sübuta eren işbu eyleminin fer'î maddî iştirak olarak değerlendirilmesi icap ederken, aslî maddî fail kabulü suretiyle TCK'nun 146/3. maddesi yerine aynı maddenin 1. fıkrasına göre ceza tayin edilmesinde isabet görülmediğinden, bu sanık hakkındaki hükmün sadece suç vasfı yönünden 353 sayılı As. Mah. Krlş. ve Yrg. Us. K.'nun 221. maddesi gereğince sanık ve sanık vekilinin temyiz sebeplerine atfen ve tebliğnameye aykırı olarak **BOZULMASINA** oyçokluğu ile; (Başkan Hâk. Tümg. E. Doğu, Üyelerden Hâk. Alb. F. Sirer, M. Ünüulu, N. Alkan, A. Ülgener, H. Tavukçuoğlu ve N. Darıcıoğlu sanığın aslî maddî fail olduğu kanaatindedirler.)

II — HAKLARINDA MAHAL MAHKEMESİNCE VERİLEN İDAM CEZASINA İLİŞKİN MAHKÛMİYET HÜKMÜ, ASKERÎ YARGITAY 2. DAİRESİNCE SADECE SUÇ VASFI VE FİİLLERİN TCK'NUN 168. MADDESİ ŞÜMULÜNE GİRECEĞİ YÖNÜNDEN **BOZULAN SANIKLAR:**

6 — Sanık Recep Sakın:

Mahkemece gerek ilk ve gerekse bozma ilamı üzerine tesis edilen hükümlerde, sanık Recep Sakın'ın Şehir Gerilla eylemlerinden birini teşkil eden Amerikalı Jimm Finley'in kaçırılması olayına iştirak etmiş olduğu kabul edilerek, bu fiilde suç vasfının tayini bakımından hüküm yerinde değerlendirilmiş ise de; sanığın bu fiile katıldığını teyit eden kendisinin hazırlık soruşturması sırasında Askerî Savcıya vermiş olduğu, "Amerikalı Finley'in kaçırılmasında bizzat bulundum." şeklinde ve sonraki ifadelerinde rücu ettiği beyanın ve sanık Ercan Öztürk'ün yine hazırlık soruşturması sırasında jandarmaca yapılan sorgusunda, "Amerikalı er Jimm Finley'in kaçırılışında Recep Sakın da vardı" mealinde ifadesi dışında bir delil ve karine bulunmadığı gibi, bu olaya ve bütün eylemlerin karar ve planlanma faaliyetlerine katılmaları sebebiyle bu hususta esas bilgi sahibi olmaları icap eden sanıkların hemen hepsi adı geçen sanığın işbu olaya katılmamış olduğunu sarahaten ifade etmeleri muvacehesinde, 2. Daire ilamında kabul edildiği veçhile, mahkemenin sanık Recep Sakın'ın Amerikalı er Jimm Finley'in kaçırılması eylemine iştirak etmiş olduğunun sübutuna dair kabulünde isabet bulunmadığı sonucuna varılmış ve bu bakımdan sanık vekillerinin bu hususa değinen temyiz sebepleri Tebliğname hilâfına varit ve kabule değer görülmüştür.

Bu kabul muvacehesinde, sanık Recep Sakın'ın fiilinin de, Kır gerillası eylemine katılan diğer sanıklarla birlikte değerlendirilmesi icap ettiği oybirliği ile kabul edildikten sonra, yapılan incelemede:

7 — Sanık Mehmet Nakipoğlu:
8 — Sanık Metin Yıldırımtürk:
9 — Sanık Atilla Keskin:
10 — Sanık Ercan Öztürk:
11 — Sanık Osman Arkış:
12 — Sanık Semih Orcan:
13 — Sanık Mehmet Asal:
14 — Sanık Cengiz Baltacı:
15 — Sanık Mustafa Çubuk:

Genel bölümün sanıklarından icraî eylemleri kısmında açıklandığı veçhile T.H.K. Ordusu isimli silahlı çete-

nin "Gizli örgütün" militanı olan bu sanıklar; Aslî failler tarafından Anayasa düzenine dahil olan ve Devletin esaslı unsurlarından bulunan "Devletin şeklî, bütünlüğü ve kuruluşu" ile ilgili Anayasa düzenini tebdil ve ilga etmek ve yerine "Marksist-Leninist" anlayış ve sistemde "komünist" bir devlet düzeni kurulmasını sağlamak için planlayıp, sevk ve idare ettikleri eylemlerden bulunan Kır Gerillası faaliyetine katılmak üzere, muhtelif zaman, vasıta ve yollardan gelmek suretiyle Kır Gerillasının yapılacağı Akçadağ Yöresindeki mağaralarda toplanmışlardır.

Sanıklardan Mehmet Nakipoğlu aslî faillerden Hüseyin İnan'la bu eyleme katılmak üzere birçok silah ve cephane ile Ankara'dan hareketle Pınarbaşı'na gelmiş ve ancak bu ilçede bir evde, güvenlik kuvvetlerince yapılan ani baskın sonucu Hüseyin İnan'la birlikte yakalanmıştır.

Kır Gerillası bölgesindeki arkadaşlarına katılmasına rağmen, kır gerilla örgütü ile şehir gerilla örgütü arasında irtibat görevini ifa etmesi sebebiyle gerilla karargâhından, İstanbul'da bulunan Cihan Alptekin'i alıp getirmek üzere ayrılan sanık Atilla Keskin, İstanbul'da güvenlik kuvvetlerince yakalandığı cihetle Gölbaşı Harekâtına katılamamıştır.

Aslî failler, şehir gerillası faaliyetleri sonucu elde ettikleri paraların büyük bir kısmını kır gerillası bölgesine intikal ettirerek, bu eylem için gerekli silah, cephane ve malzemeleri sağlamışlar ve sanıkların bir kısmı ise silahlarını beraberlerinde getirmişlerdir. Kır Gerilla hareketi liderliği Sinan Cemgil tarafından yapılmış ve başlangıçta kaçakçılardan ve muhtelif yollardan temin edilen silah, cephane ve malzeme bu mağaralarda depo edilmiş bilâhare ise örgüt mensubu adı geçen sanıklara dağıtılmıştır.

Başlangıçta Güvercinlik mağarasında toplanan sanıklar oradan Ilıcak Mağarasına intikal etmişler ve burada mevcutları 22 kişiyi bulduktan sonra, bu bölgeden "Cibo" mağaralarına intikal edip ve bu bölgede eğitim ve her türlü malzeme ve silah noksanlığı da giderilip harekete hazır duruma gelmelerini müteakip o bölgeye hakim olması hasebiyle gerilla harekâtına en müsait olan Sırıklı Yaylasına intikal edip burada "Gölbaşı harekâtı" adı ve-

rilen eylemlerin yapılmasına; Sanık Mustafa Yalçıner tarafından tutulan Günlük ceride münderecatından anlaşılacağı veçhile liderler tarafından karar verilmiştir. Alınan karar ve yapılan planlamaya göre, harekâtın iki yönlü ve iki grup halinde yapılması kararlaştırılmıştır.

Bu harekâtın, "Cumhuriyete, demokrasiye ve insan haklarına dayanan ve ülkesi ve milletiyle Türk Devletini bir bütün olarak kabul eden Anayasa düzenine" karşı girişilen suç tipine uygun ve şehir gerilla harekâtının devamı olduğunu; sanık Mustafa Yalçıner'in günlük ceride defterinde yer alan "... (T.H.K. Ordusunun İzmir'deki liderlerinden olan Nedim Öztaş'dan da bahis ile) ... savaş çok yaklaştı ... dün gece Nedim Yoldaşı ihbar etmişler ... (ve yine o tarihte Başbakan yardımcısı olan Koçaş'ın, Anayasa düzeninin ilgasına yönelen eylemlerin durdurulacağına dair vaki konuşmalarında söylediği beyanlarına yer verilerek) ... Koçaş, Devlet ya vardır veya yoktur dedi, devletin temellerinden sarsılacağını göreceklerdir ..." şeklindeki notlar, açık ve seçik göstermektedir.

Harekâtın birinci safhasının, "Kürecik'deki Amerikan Radar Üssünün tahribi", ikinci safhasının ise, çeşitli bankalardan Adıyaman'a gönderilen paraların yolda soyulması şeklinde olduğu ve bu iki harekâtın müştereken yürütülmesinin planlandığı ve planın tahakkuku maksadıyla harekete geçilmeden önce, (sanık Mehmet Asal, Metin Yıldırımtürk, Elâzığlı Yusuf Arslan, Cemâl ve Hasan Kırteke'nin arazi üzerinde yol keşfi görevi alıp, bu görevi ifa ettikten sonra, Sinan Cemgil liderliğindeki ve sanıklardan Mustafa Yalçıner, Ahmet Erdoğan, Hacı Tonak, Metin Güngörmüş ve bu harekât sırasında ölmeleri sebebiyle davaya dahil edilemeyen Kadir Manga ve Alparslan Özdoğan'dan müteşekkil 7 kişilik vurucu kuvvetin 29.5.1971 günü Gölbaşı harekâtı planının uygulanması için harekete geçmesini müteakip, yukarıda isimleri yazılı sanıklardan Atilla Keskin, Mustafa Çubuk ve Mehmet Nakipoğlu dışında kalan sanıkların da karargâhta kalmayıp, 7 kişilik vurucu kuvvetin hareketini desteklemek ve onlara muavenet ve müzaherette bulunmak üzere, hareketle Göksu vadisine inip bu ırmağın batısına geçtikleri ve ancak saat 13.00 Haber bülteninde vurucu kuvvetin akibetini

öğrenip, etraflarının güvenlik kuvvetlerince sarılmış olduğunu görünce, durumu aralarında değerlendirerek durum müsait olduğunda eylemlere devam etmek üzere tekrar toplanmayı ve bu sebeple dağılmayı kararlaştırıp, bu kararlarını silahları üzerine yemin etmek suretiyle teyit ettikten sonra, üç gruba ayrılıp olay mahallinden uzaklaştıkları ve silahlarını gömdükleri ve bu şekilde vaki ihbar sebebiyle güvenlik kuvvetlerinin zamanında müdahalesi neticesi kır gerilla hareketinin amacını tahakkuk ettiremediği sübuta ermektedir.

Sanıkların fiillerinin, mahkemece sübut yönünden kabul ve değerlendirilmesine sanık vekillerince tevdi edilen müşterek temyiz dilekçesinde, sadece Recep Sakın, Mehmet Nakipoğlu, Mustafa Çubuk ve Cengiz Baltacı'ya ilişkin kısımlarına itiraz edilmiş bulunulmaktadır. Sanık Recep Sakın'a ilişkin itiraz yukarıda incelendiği cihetle, bu kısımda diğer üç sanığın fiillerinin sübutuna ilişkin temyiz sebeplerinin incelenmesine yer verilmiştir.

a — **Sanık Mustafa ÇUBUK'un fiilinin sübutuna ilişkin temyiz sebepleri:**

Sanıklar vekili tarafından tevdî edilen müşterek temyiz dilekçesinin sanıkların eylemi bölümünde:

Bu sanığın T.H.K. Ordusu mensubu olmadığı ve Nurhak Dağlarında bulunan diğer sanıkların yanına gitmiş olmasına rağmen kendisine silah verilmediği ve bilâhare romatizma bahanesiyle köyüne dönmüş olduğu ve bu sebeple hakkında TCK'nın 146. maddesinin uygulanamayacağı ileri sürülmekte ise de; adı geçen sanığın T.H.K. Ordusuna kendi iradesiyle katıldığı ve gizli örgütün Kır gerilla eyleminin tahakkuku için o bölge sakinlerinden bulunması sebebiyle "aslî maddî ve manevî faillerin" icra ettikleri faaliyetleri kolaylaştırıcı ezcümle, "Kır Gerillasının yerleşme, barınma ve erzak ikmali" gibi sorunlarını halletmek suretiyle fer'î iştirakin unsurlarını teşkil eden "müzaheret ve muavenet" şümulüne giren yardımcı hareketlerde bulunduğu, "... Eylül 1971 yılında haşhaş ekiminin yasaklanması sebebiyle Malatya'da düzenlenen mitinge katıldım. Bu mitingte Mustafa Yalçıner ve Ahmet Erdoğan'la tanıştım ... 1971 Ocak ayı içersinde bu iki arkadaşla birlikte "Kadir Manga ve Atilla Keskin" eve gel-

diler, kendilerini evde üç gün misafir ettim ... ve babamın dönmesi ve talebi üzerine evden uzaklaşmak mecburiyetinde kaldılar ... 1971 yılı Şubat ayı içersinde Malatya'da Teslim Töre'yi gördüm ... Güvercinlik mağarasında arkadaşların toplandığını söylemesi üzerine ben de mağaraya gittim ... bir hafta kadar onlarla birlikte kaldım ... bana silah vermediler ... bacağımda romatizma olduğu için eve döndüm ... T.H.K. Ordusu isimli bir kuruluş olduğunu ... bildiğim için aralarına girmek için bu arkadaşların yanına gitmiştim ... silahlı mücadele yapmadan devrim yapmanın mümkün olmadığı için silahlı mücadeleye taraftarım ..." şeklindeki sanığın ifadeleri ve sanık Mustafa Yalçıner tarafından tutulan gerilla günlüğünde mevcut aynen, "... Mustafa katıldı ... ev durumlarında başarılı şekilde kullandık ... aramızdaki arkadaşlardan birinin evinden üstü kapalı kovulduk ... artık her şeyimiz yanımızda, ekmeği Mustafa Dayı getiriyor ... çekingenliği de yok olmak üzere; çok yardımı dokundu ... Mustafa romatizma bahanesiyle köyüne döndü, tekrar gelmekten bahsetmiş ama zor ... bunlar yoldaşların şimdiki durumları, ..." şeklindeki notlar münderecatından anlaşıldığı;

b — **Sanık Mehmet Nakipoğlu'nun fiilinin sübutuna ilişkin temyiz sebepleri:**

Sanığın, T.H.K. Orudusuna mensup olduğuna dair dava dosyasında hiç bir delil bulunmadığı ve Hüseyin İnan' la birlikte Ankara'da Pınarbaşı İlçesine gelip burada polisler tarafından yakalanması dışında, TCK'nın 146. maddesiyle mahkûmiyetini gerektirecek hiç bir eyleme katılmadığı iddia edilmekte ise de; sanığın T.H.K. Ordusunun bir militanı olduğu ve Kır Gerillası eyleminin gerçekleşmesi için, aslî maddî ve manevî faillerin icra ettikleri faaliyetleri kolaylaştırıcı fiilleri ile ezcümle, "aslî failler tarafından gerilla eylemine geçileceği hakkında alınan kararları" diğer örgüt mensuplarına ulaştırmak ve bunların gerilla faaliyet bölgesine katılmalarını sağlamak gibi, gerilla hareketinin yapılmasını sağlamak bakımından müzaheret ve muavenette bulunduğu ve aslî faillerden Hüseyin İnan'la bir miktar tabanca ve cephane ile Kır gerilla bölgesine hareketle Pınarbaşı İlçesine gelip, bir evde istirahat ettiği sırada güvenlik kuvvetlerinin baskını so-

nucu yakalandığı; "... ben Marksist ve Leninistim ... O.D.T. Üniversitesi Öğrenci Yurdundaki 202 No'lu odada Hüseyin İnan'ı tanıdım ... aynı şekilde Deniz Gezmiş, Sinan Cemgil ve Yusuf Arslan'ı tanıdım ... S.B. Fakültesinde Hüseyin İnan, bana, Filistin'e gelir misin dedi ... ben de kabul ettim bana üç tabanca, bir miktar mermi, dinamit lokumları, fitil ve kapsüller ve iki adet sırt çantası ve yiyecekler verdi ... Yaya olarak Gölbaşı'na kadar geldik ... bizi bekleyen arabaya binip Pınarbaşına geldik. Orada Hüseyin İnan'ın evine gittik ve bu evde polisler tarafından yakalandık ... Hüseyin İnan bana 300 TL. harçlık vermişti. Sol fikirli kitapları okurum ... Marksist ve Leninist olmam nedenlerini açıklayamayacağım ... Türkiye'de çeşitli halklar yaşamaktadır ... Emperyalistleri ülkeden atmak için tek çıkar yolun silahlı mücadele olduğuna inanıyorum ..." şeklindeki sanığın ifadesi; Sanık Metin Yıldırımtürk'ün "Mehmet Nakipoğlu Kars'a geldi ve T.H.K. Ordusunun teşkil edilmeye başlandığını mağaralardan silahla çıkacaklarını ... birçok eylemlerde bulunacaklarını ve Türkiye'yi sömürülmeden kurtaracaklarını söylemesi ve beni ikna etmesi üzerine ben de bu konuda bana düşen görevi yapacağımı söyledim"; sanık Hüseyin İnan'ın, "... 201 ve 202 No'lu odalar bize aittir ... arasıra Mehmet Nakipoğlu bu odada yatıyordu ..." şeklindeki beyanları ile sübuta erdiği;

c — Sanık Cengiz BALTACI'nın fiilinin sübutuna ilişkin temyiz sebepleri:

İşbu sanıkla ilgili isnadın sübuta ermediği ve şüpheli durumun mevcut olduğu ve hiç bir eyleme katıldığı kesinlikle gösterilmediği halde, sanığın mahkûmiyetine karar verilmiş olduğu temyiz sebebi olarak dermeyan edilmekte ise de; sanığın kır gerillası eylemlerinden bulunan Gölbaşı Harekâtına 7 kişilik grubun dışında kalan ikinci grupta görev almak suretiyle katıldığı; bu harekâta katılan bütün sanıkların hazırlık soruşturması ifadelerinde sarahaten ifade edildiği ve sanık tarafından kır gerilla eylemine katılmadığına dair ikame edilen bütün deliller nazarı itibare alınarak, savunma tanıkları dinlenilmek ve sorulması istenen hususlar yetkili mercilerden sorulmak suretiyle gerek hazırlık ve gerek duruşma safhasında so-

ruşturma derinleştirilmiş ve neticede, sanığın iddialarının varit olmadığı tesbit edildiği cihetle, eyleme katılan sanıkların bilâhare duruşma safhasında eski açık ifadelerini cerh edip, bu sanığın lehine bir durum yaratmak için yegâne yol olan "bizim ifadelerimizde bahsettiğimiz Cengiz bu Cengiz değildir." şeklinde hazırlık ifadelerini tevile çalışmaları, gerekçeli hükümde kabul edildiği veçhile sanığın kır gerillasına katılmadığına dair delil ve karine olarak kabul edilemeyeceği;

Yukarıda yapılan açıklamalardan anlaşıldığı veçhile, sanıklardan Mustafa Çubuk, Mehmet Nakipoğlu ve Cengiz Baltacı ile ilgili olarak vekillerinin varit ve kabule değer görülmeyen sübuta ilişkin bilcümle temyiz sebeplerinin Tebliğname veçhile ve 353 sayılı As. Mah. Krlş. ve Yrg. Us. K.'nun 217/2. maddesi gereğince REDDİNE Oybirliği ile;

Ancak, hüküm mahkemesince gerek ilk ve gerekse bozma üzerine tesis edilen Hükümlerde; sanık Recep Sakın, Mehmet Nakipoğlu, Metin Yıldırımtürk, Atilla Keskin, Ercan Öztürk, Osman Arkış, Semih Orcan, Mehmet Asal, Mustafa Çubuk ve Cengiz Baltacı'nın gerilla eylemine katılma fiilleri; suça aslî maddî iştirak şeklinde vasıflandırılıp aslî maddî fail durumunda bulundukları kabul edilmiş ve idam cezasıyle mahkûmiyetlerine karar verilmiş ise de; Aslî failler tarafından Devletin esaslı unsurlarından bulunan "Devletin şekli, bütünlüğü ve kuruluşu" ile ilgili Anayasa düzenini ilga etmek ve yerine "Marksist-Leninist" anlayış ve sistemde "Komünist" bir devlet düzeni kurulmasını sağlamak için planlayıp, sevk ve idare ettikleri eylemlerin devamı olan kır gerillasının iki yönlü faaliyetlerinden birinci safhasını teşkil eden "Kürecik'deki Amerikan Radar Üssünün tahribi" için harekete geçen Sinan Cemgil liderliğindeki Mustafa Yalçıner, Ahmet Erdoğan, Metin Güngörmüş, Hacı Tonak, Kadir Manga ve Alparslan Özdoğan'dan müteşekkil 7 kişilik vurucu kuvvetin harekete geçmesini müteakip, sanıklardan Recep Sakın, Metin Yıldırımtürk, Ercan Öztürk, Osman Arkış, Semih Orcan, Mehmet Asal ve Cengiz Baltacı'nın da, karargâhtan hareketle Göksu vadisine inip bu ırmağın batısına geçtikleri ve ancak saat 13.00 Haber bülte-

ninde vurucu kuvvetin akibetini öğrenip, etraflarının güvenlik kuvvetlerince sarılmış olduğunu görünce, durumu aralarında değerlendirerek durum müsait olduğunda eylemlerine devam etmek üzere tekrar toplanmayı ve bu sebeple dağılmayı kararlaştırıp, bu kararlarını silahları üzerine yemin etmek suretiyle teyit ettikten sonra, üç gruba ayrılıp olay mahallinden uzaklaştıkları ve silahlarını gömdükleri sübuta erdiğine göre; adı geçen sanıkların gerilla harekâtının yapılmasını kolaylaştırmak tarzında ve Sinan Cemgil liderliğindeki 7 kişilik vurucu kuvveti teşkil eden aslî faillere müzaheret ve muavenette bulunmak şeklinde cereyan eden fiillerinin, Gölbaşı harekâtının ikaı bakımından birinci derece ehemmiyet taşımadığı ve o bölge sakinlerinden bulunması hasebiyle kır gerilla harekâtını kolaylaştırıcı, ezcümle, "kır gerilla mensuplarının yerleşme, barınma ve erzak ikmali gibi" sorunlarını halletmek suretiyle fer'î iştirakin unsurlarını teşkil eden "müzaheret ve muavenet" şümulüne yardımcı hareketlerde bulunan sanık **Mustafa Çubuk**'un sırf hastalığı sebebiyle dağ havasına ve şartlarına tahammül edemeyerek gerilla karargâhından ayrılmak mecburiyetinde kaldığı ve keza kır gerilla eyleminin gerçekleşmesi için aslî faillerin icra ettikleri faaliyetleri kolaylaştırıcı fiilleri ile ezcümle, "aslî failler tarafından gerilla eylemine geçileceği hakkında alınan kararları diğer gizli örgüt mensuplarına ulaştırmak ve bunların gerilla faaliyet bölgesine katılmalarını sağlamak" gibi gerilla harekâtının yapılmasının gerçekleşmesi bakımından müzaheret ve muavenette bulunduğu anlaşılan sanık Mehmet Nakipoğlu'nun, aslî faillerden Hüseyin İnan'la birlikte ve yanında silah ve cephane olduğu halde Ankara'dan hareketle Pınarbaşı İlçesine gelip, bir evde istirahat ettiği sırada yakalandığı ve El-Fetihte eğitim görmesi sebebiyle aslî failler tarafından diğer sanıklara nazaran, kır gerilla örgütünün dış hizmetlerini daha emniyetle yapabileceği düşünülerek, "silah temini ve kır gerillası örgütü ile şehir gerilla örgütü arasında irtibat sağlamak" gibi görevlerle görevlendirildiği anlaşılan sanık Atilla Keskin'in ise; aslî faillerden olup çarpışma sırasında vurulması sebebiyle davaya dahil edilemeyen Kadir Manga'nın kır gerilla eyleminde kullanılacak silah-

ların temini hususundaki faaliyetlerine yardımcı olma ve yine kır gerilla örgütü ile şehir gerilla örgütü arasında irtibat sağlayıcı faaliyetleriyle dava konusu suçun icraî eylemlerinden bulunan kır gerilla harekâtının gerçekleşmesi bakımından, aslî failler tarafından ika edilen tipe uygun hareketleri kolaylaştırmak tarzında ve birinci derecede ehemmiyet taşımayan ve müzaheret ve muavenet şümulüne giren yardımcı hareketlerde bulunduğu ve bu sanığın İstanbul grubuna dahil sanıklardan Cihan Alptekin ile irtibat sağlamak üzere İstanbul'a gittiğinde, güvenlik kuvvetlerince yakalanmış olması sebebiyle Gölbaşı harekâtına katılmadığı sübuta erdiği ve aslî failler tarafından sevk ve idare edilen "Anayasa düzenini" tebdil ve ilgaya teşebbüs suçunun icra hareketlerine şehir gerilla eylemleriyle başlamış olduğu ve genel bölümün eylemler ve suç vasfı kısmında da belirtildiği veçhile şehir gerillasının devamı olan kır gerilla harekâtının bu hareketin dışında ayrı ve müstakil olarak değerlendirilemeyeceği ve TCK'nun 168. maddesinde yazılı "silahlı çete teşkili" suçunun, şeklî bir suç olup, gayeye ait birtakım hareketlerde bulunulmasa dahi çeteyi teşkil etmekle bu suçun teşekkül edeceği ve çete, gaye suça ait icra hareketlerine başlamakla mevcudiyetini kaybedip, gaye edinilen suçun işlenmesine başlanmış olacağından, bu durumda faillerin artık çete teşkilinden dolayı değil, ika etmiş bulundukları suçtan dolayı cezalandırılmaları gerekeceği ve faillerin dava konusu olaylarda olduğu gibi, kendi iradeleri dışında ve ellerinde olmayan "yakalanma korkusu, endişesi ve hastalık" gibi sebeplerle faaliyetlerini icra edememe durumuna düşmüş olmaları hasebiyle suç işleme kararından caymayıp ve daha müsait bir fırsatta icraya yeniden başlamayı kararlaştırıp, icra hareketlerini bir süre durdurmuş olmaları halinde, "ihtiyari ile vazgeçme" ve "faal nedamet" halinin mevcudiyeti bahis konusu olamayacağı cihetle, sanıklardan Recep Sakın, Metin Yıldırımtürk, Atilla Keskin, Ercan Öztürk, Osman Arkış, Semih Orcan, Mehmet Asal, Mustafa Çubuk, Cengiz Baltacı ve Mehmet Nakipoğlu'nun sübuta eren fiillerinin "Anayasa düzenini" tebdil ve ilga suçuna fer'î maddî iştirak olarak değerlendirilmesi gerekirken, aslî maddî fail olduklarının kabulü ile TCK'nun 146/3.

maddesi yerine aynı maddenin 1. Fıkrasının uygulanması suretiyle ceza tâyininde isabet görülmediğinden, keza bu sanıklar hakkındaki hükmün sadece suç vasfı yönünden 353 sayılı As. Mah. Krlş. ve Yrg. Us. K.'nun 227. maddesine tevfikan ve sanıklar vekillerinin temyiz sebeplerine atfen ve Tebliğnamenin sanık Recep Sakın'a ilişkin kısmına aykırı ve diğer sanıklarla ilgili kısmına uygun olarak **BOZULMASINA** Oyçokluğu ile; (Üyelerden Hâkim Tuğg. K. Gökçen ve Hâkim Alb. N. Saçlıoğlu suç vasfı ile ilgili genel kısımda belirtildiği veçhile sanıkların kâffesinin fiillerinin esas itibariyle TCK'nun 168. maddesine uygun görmekte ve sanıklardan fiilleri bu madde şümulünü aşanlar hakkında da, 168. madde ile birlikte, diğer fiillerinin temas ettiği maddelerin ayrı ayrı uygulanması ve bunlardan her birine göre tayin edilecek cezaların içtimai suretiyle neticei cezanın tesbit edilmesi gerektiği düşüncesindedirler.)

III — HAKLARINDA MAHAL MAHKEMESİNCE TCK'NUN 146/3. MADDESİ GEREĞİNCE VERİLEN MAHKÛMİYET HÜKMÜ, ASKERÎ YARGITAY 2. DAİRESİNCE SADECE SUÇ VASFI VE FİİLLERİ TCK'NUN 296. MADDESİ ŞÜMULÜNE GİRECEĞİ YÖNÜNDEN BOZULAN SANIKLAR:

16 — **Sanık Şükrü Kor Koçalak:**

17 — **Sanık Sevim Onursal:**

Mahkemece, gerek ilk ve gerek bozma ilâmı üzerine direnilerek tesis edilen hükümde; sanık Şükrü Kor Koçalak'ın aslî failler grubu ile evvelce konuşup, anlaştığı ve Sinan Cemgil'in yakın arkadaşı olduğu ve Sinan Cemgil ve temsilcisi bulunduğu grubun ideolojik yapı ve maksatlarının kamu oyunca bilinmekte olduğu, bu bakımdan bu sanığın bunlardan haberi bulunmadığı yolundaki iddialarını samimiyetle bağdaştırmaya imkân görülmediği, kaldı ki sanığın aslî faillere gizlenmeleri yönünden yer bulmakla yetinmeyip, Sevim Onursal'ın evinde bunlarla beraber ve müştereken silah tehdidi ile görevlileri bağlama olayına iştirak ettiği ve banka soygunundan elde edilen paranın sanıklar arasında paylaşılması sırasında kendisine de bir miktar paranın verildiği ve bu evde görevlilere tevcih ettiği silahı uzun bir süre beraberinde bulundurup, O.D.T.Ü.

Yurdunda aslî faillerle beraber kaldığı ve dört Amerikalının kaçırılışı ve sanık Mete Ertekin'in yakalanmasına kadar yurttan ayrılmadığı ve diğer sanıkların kır gerillasına katılmak üzere Ankara'dan ayrılmaları ve bu sebeple yalnız kalması üzerine 26.3.1971 tarihinde teslim olmak mecburiyetinde kaldığı ve **sanık Sevim Onursal'ın ise:** banka soyguncularının kimler olduğunu Şükrü Kor Koçalak'tan öğrenmesine rağmen, aslî faillerin evinde saklanmaları için muvafakatiyle evin anahtarını Şükrü Kor Koçalak'a vermiş olduğu ve bu durum muvacehesinde, Sinan Cemgil grubunun ideolojik yönünü bilmediği şeklindeki iddiasını kabul etmek imkânının mümkün görülmediği ve sanığın Marx'ın eserlerini okuyarak kendini yetiştirmeye ve bu konudaki noksanlığını gidermeye çalıştığı, devrimci denen failler grubu ile Kor Koçalak vasıtası ile tanıştığı, Sinan Cemgil'in yakın arkadaşı olduğu ve Sinan Cemgil grubunun ideolojik amaçlarının tahakkukuna yönelen banka soygunundan haberdar bulunduğu ve bu bilgiye banka soygunundan evvel veya sonra ittila kesbedilmesinin müsnet fiilin mahiyet ve niteliği yönünden ehemmiyeti bulunmadığı ve evinde cereyan eden olaylarda; polis memuru, icra memuru ve avukatın silah tehdidi ile bağlanmasına yardımcı ve dışarıda kalan kapıcı, çilingir ve şoförü içeri davet etmek suretiyle bunların da bağlanmasına müzahir olduğu kabul edilerek, işbu iki sanığın hareketleri Anayasayı ihlâl kastı ile ve örgüt halinde çalışan aslî faillere müzaheret ve muavenette bulunmak şeklinde vasıflandırılıp fer'î fail durumunda bulundukları neticesine varılmış ve TCK'nun 146/3. maddesi gereğince mahkûmiyetlerine karar **verilmiş ise de;**

"Genel bölümün iştirakle ilgili kısmında belirtildiği veçhile, TCK'nun 146. maddesinin 2 ve 3. fıkralarında, genel iştirak hükümlerinin uygulanması dışında özel fer'î iştirak durumları tanzim edilmiş olmakla beraber, bu fıkralar; iştirakin genel unsurları yönünden değil, sadece neticeleri (uygulanacak ceza) bakımından özel hükümleri havi bulunmaktadırlar. Yani bu fıkralar, iştirakin genel hükümlerine sadece ceza bakımından bir değişiklik getirmiştir. Bu bakımdan fer'î iştirak hükümlerinin uygulanabilmesi için iştirak kastına yani iştirak iradesinin mev-

cudiyetine lüzum vardır. İştirak şartlarının mevcut olmaması halinde ise, fiil başlı başına ve başka kanun hükümlerine göre suç teşkil edebilecektir.

İştirakin manevî unsuru bulunan, muhtelif sanıkların yekdiğerinden ayrı hareketlerini bir bütün içinde birleştiren, birbirine bağlayan "iştirak iradesi" mevcut bulunmadıkça iştirak bahis konusu olamaz.

Fiilin işleneceği hususundaki bilgi, "asli failin suç işleme kararının takviyesi veya teşvik ve azmettirme" durumları ile birleşmedikçe, **manevî iştirak ve FİİLİN İKAI SIRASINDA** veya ondan evvel maddî bir hareketle birlik olmadıkça maddî **iştirak** meydana getirmez.

Netice itibariyle gerek ikinci ve gerekse üçüncü fıkraların tatbik edilebilmesi için, önce 146/1. fıkrasında gösterilen suça ait unsurların tahakkuku ve sonra da fer'î iştirak prensiplerinin mevcudiyeti aranacaktır. TCK'nun 65. maddesi ile tedvin olunan maddî fer'î iştirak halinin bahis konusu olabilmesi için, aslî hareketin yapılmasını kolaylaştırıcı "müzaheret, muavenet" şeklindeki yardımcı hareketlerin suçun işlenmesinden önce veya işlenme sırasında yapılması icap eder. Suçun işlenip bitmesinden sonra yapılacak yardımlar ise, iştirak mefhumu dışında kalacağı cihetle, bu filleri hakkında iştirak hükümleri uygulanamaz. Bu maddedeki manevî fer'î iştirak için de, "müzaheret ve muavenette bulunmak vaadının" suç işlenmesinden önce verilmesi gerekir. Suç işlenip bittikten sonra yapılacak vaadler, iştirak müessesesi dışında kalır."

Dosya münderecatına göre; sanıklardan Şükrü Kor Koçalak'ın aslî faillerden Sinan Cemgil'in arkadaşı olması hasebiyle aslî faillerin kaldıkları O.D.T.Ü. Öğrenci Yurdundaki 201 ve 202 No'lu odalara gittiği ve bu sebeple aralarında vâki konuşmalardan (polis kulübesinin kurşunlanması ve Ankara'daki diğer olayların) bu sanıklar tarafından düzenlendiğine muttali olmasına rağmen, 11 Ocak 1971 tarihinde İş Bankası Bahçelievler Emek Şubesinin soyulmasını müteakip Olca Altınay'ın evinde saklanan sanıklardan Deniz Gezmiş, Yusuf Arslan, Hüseyin İnan, Sinan Cemgil ve Alparslan Özdoğan'ın bu evde kendilerini emniyette hissetmemeleri üzerine, Sinan Cemgil'in bu durumu kendisine söyleyip saklanabilecekleri bir yer bulma-

ilişkin kısımda Oybirliği ile ve sanık Şükrü Kor Koçalak'a ilişkin kısımda ise Oyçokluğu ile; (Üyelerden Hâkim Alb. S. Kirişoğlu, Hâkim Alb. A. Ülgener, Hâkim Alb. H. Tavukçuoğlu, Hâkim Alb. T. Lüleci sanık Şükrü Kor Koçalak'ın TCK'nun 296, 151/1 ve 79. maddelerine mümas suçu işlediği düşüncesindedirler.)

Bozma sebepleri muvacehesinde sanıklar vekili Avukat Saffet Nezihi Bölükbaşı'nın davanın esasına hükmedilmesi ve tahliye istemlerinin **REDDİNE**; Oybirliği ile 24.4.1972 tarihinde karar verildi.*

Bşk.	Üye	Üye	Üye
Hâk. Tümg.	Hâk. Tuğg.	Hâk. Tuğg.	Hâk. Alb.
E. DOĞU	K. GÖKÇEN	H. GÜRSEL	F. SİRER
Üye	Üye	Üye	Üye
Hâk. Alb.	Hâk. Alb.	Hâk. Alb.	Hâk. Alb.
M. ÜNÜLU	A. TÜZEMEN	N. SAÇLIOĞLU	A. AYRAL
Üye	Üye	Üye	Üye
Hâk. Alb.	Hâk. Alb.	Hâk. Alb.	Hâk. Alb.
N. ALKAN	S. KİRİŞOĞLU	Y. ERYILMAZ	A. ÜLGENER
Üye	Üye	Üye	Üye
Hâk. Alb.	Hâk. Alb.	Hâk. Alb.	Hâk. Alb.
H. TAVUKÇUOĞLU	N. DARICIOĞLU	H. YAVUZEL	T. LÜLECİ

Üye
Hâk. Alb.
S. TÜZÜN

* Bu karar çoğunlukla verilmiş, üyelerden hâkim tuğgeneral Kemal Gökçen ile hâkim albay Nahit Saçlıoğlu ayrışık oy kullanmışlardır. Bu ayrışık oylar, giriş yazısına aktarılmış olduğundan buraya alınmamıştır.

DÖRT
SON KARAR

Askerî Yargıtay Daireler Kurulunun bozma kararı üzerine dava yeniden görülmeye başlanmış, daireler kurulu kararına karşı yasal açıdan direnme yetkisi bulunmadığından, bu karara uyulmuş ve daireler kurulu kararı doğrultusunda karar verilmiştir.

3/7/972 gün ve 97/167-93 sayılı bu kararda sanıkların ifadeleri özetlendikten sonra "Netice ve Hüküm" bölümünde şöyle denilmiştir:

NETİCE VE HÜKÜM:

1. Sanıklardan Mustafa Yalçıner, Metin Güngörmüş, Ahmet Erdoğan ve Hacı Tonak'a müsnet "Türkiye Cumhuriyeti Teşkilâtı Esasiye Kanununun tamamını veya bir kısmını tağyir ve tebdil veya ilgaya ve bu kanunla teşekkül etmiş olan Büyük Millet Meclisini iskata veya vazifesini yapmaktan men'e cebren teşebbüs" etmek suçu Mahkeme Kurulunca sabit görüldüğünden, eylemlerine uyan TCK'nun 146/1. maddesi uyarınca ÖLÜM CEZASI İLE CEZALANDIRILMALARINA, ancak bu sanıkların suçları daha önce haklarında ÖLÜM CEZASI verilip bu cezaları infaz edilmiş olan Deniz Gezmiş ve iki arkadaşının

ve jandarma ile müsademede ölen Sinan Cemgil ile Alparslan Özdoğan'ın eylemleri ile kıyaslandığında, bu suçlarının gaye suçun —Anayasayı ihlâl— işlenmesi bakımından aynı ağırlıkta bulunmaması hususu takdiri cezayı azaltıcı sebep kabul edilerek cezalarının TCK'nun 59. maddesi uyarınca **MÜEBBEDEN AĞIR HAPİS CEZASI İLE CEZALANDIRILMALARINA;**

TCK'nun 31. maddesi gereğince ceza süresi kadar kamu haklarından yasaklanmalarına, aynı kanunun 33. maddesi gereğince ceza süresi içinde kanunî mahcuriyet altında bulundurulmalarına,

Sanıkların tutuklama sebep ve süreleri gözetilerek tutuk hallerinin devamına,

2. Sanık Recep Sakın, Osman Arkış, Semih Orcan, Ercan Öztürk, Mehmet Asal, Cengiz Baltacı, Atilla Keskin, Mehmet Nakipoğlu ve Metin Yıldırımtürk'ün "Türkiye Cumhuriyeti Teşkilatı Esasiye Kanununun tamamını veya bir kısmını tağyir ve tebdil veya ilgaya ve bu kanun ile teşekkül etmiş olan Büyük Millet Meclisini iskata veya vazifesini yapmaktan men'e cebren teşebbüs" etmek suçuna fer'an maddî fail olarak iştirak ettikleri Mahkeme Kurulunca sabit görüldüğünden, ve bu suçun işlenmesinin ülkede meydana getirdiği huzursuzluk, sosyal, ekonomik ve siyasal olumsuzluğun etkisi takdiri cezayı arttırıcı sebep sayılması ile eylemlerine uyan TCK'nun 146/3. maddesi gereğince ve **takdiren ONBEŞ'ER SENE SÜRE İLE AĞIR HAPİS CEZASI İLE CEZALANDIRILMALARINA,**

Sanıkların işledikleri fiil ve kişilikleri gözetilerek haklarında TCK'nun 59. maddesinin uygulanmasına yer olmadığına,

TCK'nun 146/3. maddesi gereğince kamu hizmetlerinden sürekli olarak yasaklanmalarına,

Bu kanunun 33. maddesi uyarınca ceza süresi içinde kanunî mahcuriyet altında bulundurulmalarına,

TCK'nun 173/3. maddesi gereğince sanık Osman Arkış'ın Balıkesir, Ercan Öztürk'ün Konya, Semih Orcan'ın Bolu, Recep Sakın'ın Afyon, Metin Yıldırımtürk'ün Van, Mehmet Asal'ın Muğla, Cengiz Baltacı'nın Çankırı, Mehmet Nakipoğlu'nun Kırşehir ve Atilla Keskin'in Kütahya'da BEŞ'ER SENE genel gözetim altında bulundurulma-

larına,

Tutuklama sebep ve süreleri gözetilerek tutuk hallerinin devamına,

Nezarette ve tutuklu geçen günlerinin mahkûmiyetlerinden indirilmesine,

3. Sanık Mustafa Çubuk'un "Türkiye Cumhuriyeti Teşkilatı Esasiye Kanununun tamamını veya bir kısmını tağyir, tedbil veya ilgaya ve bu kanun ile teşekkül etmiş olan Büyük Millet Meclisini iskata veya vazifesini yapmaktan men'e cebren teşebbüs" etmek suçuna fer'an maddî fail olarak iştirak ettiği, Mahkeme Kurulunca sabit görüldüğünden ve bu suçu işlemesinin ülkede meydana getirdiği huzursuzluk ve sosyal-ekonomik ve siyasal olumsuzluğun etkisi takdiri cezayı arttırıcı sebep sayılmasiyle ve sanığın diğer fer'î maddî faillerin durumuna nazaran fiilinin daha az vahim olduğu ve Nurhak dağlarında gerilla için toplanma esnasındaki yardımından başka herhangi bir eyleminin bulunmaması cezanın arttırılmasında ölçü alınmak ve cezanın şahsileştirilmesi de gözetilerek eylemine uyan TCK'nun 146/3. maddesi gereğince, takdiren **ONİKİ SENE SÜRE İLE AĞIR HAPİS CEZASI İLE CEZALANDIRILMASINA;**

Ancak, sanığın duruşmalardaki iyi hal ve davranışı lehine takdiri cezayı azaltıcı sebep sayılarak cezasının TCK'nun 59. maddesi gereğince 1/6'sının indirilerek **ON SENE SÜRE İLE AĞIR HAPİS CEZASI İLE CEZALANDIRILMASINA,**

TCK'nun 146/3. maddesi gereğince kamu hizmetlerinden sürekli olarak yasaklanmasına,

Bu kanunun 33. maddesi gereğince ceza süresi içinde kanunî mahcuriyet altında bulundurulmasına,

Aynı kanunun 173/3. maddesi uyarınca ceza süresinin 1/3'ü olan **ÜÇ SENE DÖRT AY SÜRE İLE MARAŞ'TA** genel gözetim altında bulundurulmasına,

Tutuklu sebep ve süresi gözetilerek tutuk halinin devamına,

Nezaret ve tutuklu geçen süresinin mahkûmiyetinden indirilmesine.

4. Sanık Mete Ertekin'in "Türkiye Cumhuriyeti Teşkilatı Esasiye Kanununun tamamını veya bir kısmını tağ-

yir ve tebdil veya ilgaya ve bu kanun ile teşekkül etmiş olan Büyük Millet Meclisini iskata veya vazifesini yapmaktan men'e cebren teşebbüs" etmek suçuna fer'an maddî fail olarak iştirak ettiği Mahkeme Kurulunca sabit görüldüğünden ve bu suçu işlemesinin ülkede meydana getirdiği huzursuzluk sosyal, ekonomik ve siyasal olumsuzluğun etkisi takdiri cezayı arttırıcı sebep sayılarak ve sanığın dört Amerikalı'nın kaçırılması olayında Anayasayı ihlâl suçunun asli faillerinin fillerini kolaylaştırmak tarzında ortaya çıkan yardımcı hareketlerde bulunduğu, sanığın bu eylemden önce ve sonrakilere yardımının bulunmaması, cezanın arttırılmasında ölçü alınmak ve cezanın şahsileştirilmesi de gözetilerek eylemine uyan TCK'nun 146/3. maddesi gereğince takdiren **ONİKİ SENE SÜRE İLE AĞIR HAPİS CEZASI İLE CEZALANDIRILMASINA,**

Ancak sanığın duruşma boyunca gösterdiği iyi hal ve davranışı lehine takdiri cezayı azaltıcı sebep sayılarak cezasının TCK'nun 59. maddesi gereğince 1/6'sının indirilerek **ON SENE SÜRE İLE AĞIR HAPİS CEZASI İLE CEZALANDIRILMASINA,**

TCK'nun 146/3. maddesi uyarınca sürekli olarak kamu hizmetlerinden yasaklanmasına,

Bu kanunun 33. maddesi gereğince ceza süresi içinde kanunî mahcuriyet altında bulundurulmasına,

TCK'nun 173/3. maddesi gereğince ceza süresinin 1/3'ü olan **ÜÇ SENE DÖRT AY SÜRE İLE BİLECİK**'te genel gözetim altında bulundurulmasına,

Tutuklama sebep ve süresi gözetilerek tutuk halinin devamına,

Nezaret ve tutuklu geçen süresinin mahkûmiyetinden indirilmesine,

5. Sanık Kor Koçalak'ın "Türkiye Cumhuriyeti Teşkilatı Esasiye Kanununun tamamını veya bir kısmını tağyir ve tebdil veya ilgaya ve bu kanunla teşekkül etmiş olan Büyük Millet Meclisini iskata veya vazifesini yapmaktan men'e cebren teşebbüs" etmek suçunu işleyen ve bu sanıkların fiillerinin mahiyetini bildiği halde onların Sevim Onursal'ın evinde saklanmasını temin ettiği Mahkeme Kurulunca sabit görüldüğünden ve bu fiili ile sanıkların yakalanmasına engel olarak bu eylemlerinden sonra

da adam kaçırmak ve kır gerillasına başlama gibi eylemlere başlamalarına ve bu eylemler nedeniyle vatandaşlar arasında ortaya çıkan sosyal, ekonomik ve siyasal olumsuz etkilerin meydana gelmesini arttırmağa sebep olmuş bulunması takdiri cezayı arttırıcı sebep sayılarak eylemine uyan TCK'nun 169. maddesi gereğince takdiren **DÖRT SENE SÜRE İLE AĞIR HAPİS CEZASI İLE CEZALANDIRILMASINA;**

Ancak, sanığın duruşmalarda gösterdiği iyi hal ve davranışı, ikrarı ve kendiliğinden teslim olması lehine takdiri cezayı azaltıcı sebep sayılarak, cezasının TCK'nun 59. maddesi gereğince 1/6'sının indirilerek **ÜÇ SENE DÖRT AY SÜRE İLE AĞIR HAPİS CEZASI İLE CEZALANDIRILMASINA,**

TCK'nun 173/3. maddesi gereğince ceza süresinin 1/3'ü olan **BİR SENE BİR AY ON GÜN SÜRE İLE ESKİŞEHİR'** de genel gözetim altında bulundurulmasına,

Tutuklama sebep ve süresi gözetilerek tutuk halinin devamına,

Nezaret ve tutuklulukta geçen günlerinin mahkûmiyetinden indirilmesine,

6. Sanık Sevim Onursal'ın "Türkiye Cumhuriyeti Teşkilatı Esasiye Kanununun tamamını veya bir kısmını tağyir ve tebdil veya ilgaya ve bu kanun ile teşekkül etmiş olan Büyük Millet Meclisini iskata veya vazifesini yapmaktan men'e cebren teşebbüs etmek' suçundan sanıklar ölüm cezasına mahkûm edilip bu cezaları infaz edilmiş bulunan Deniz Gezmiş ve ilki arkadaşının eylemlerinden biri olan İş Bankası Emek Şubesinin soyulmasından sonra sığındıkları Olca Altınay'ın evinden sonra bu sanıkların Kor Koçalak tarafından evine getirilmesine rıza göstermesi ve evinin anahtarını bu maksat için Kor Koçalak'a vermesi, ertesi gün evine geldiğinde anılan sanıkları görerek onlara yiyecek temin ettiği, bu eve çilingir, taksi şoförü ve kapıcıyı çağırıp sanıklar tarafından bağlanmalarına zemin hazırladığı, böylece suç işleyenleri suçlu olduklarını bilerek sakladığı Mahkeme Kurulunca sabit görüldüğünden ve sanıkların bu hareketi ile yakalanmalarını geciktiren, bunların adam kaçırma ve kır gerillası eylemlerine girişmelerine imkân hazırlaması takdiri cezayı art-

tırıcı sebep sayılmakla ve sanığın bu fiilinin diğer sanık Kor Koçalak'ın fiili ile devamlılık ve yardım hareketlerinin çokluğu bakımından daha hafif bulunması ile cezanın şahsileştirilmesi de gözetilerek eylemine uyan TCK' nun 296. maddesi gereğince takdiren **ÜÇ SENE SÜRE İLE HAPİS CEZASI İLE CEZALANDIRILMASINA;**

Sanığın kendiliğinden teslim olması, duruşma boyunca gösterdiği iyi hal ve davranışı, ikrarı, lehine takdiri cezayı azaltıcı sebep sayılarak cezasının TCK'nun 59. maddesi gereğince 1/6'sının indirilerek **İKİ SENE ALTI AY SÜRE İLE HAPİS CEZASI İLE CEZALANDIRILMASINA,**

Tutuklama sebep ve süresi gözetilerek tutuk halinin devamına,

Nezaret ve tutuklu geçen günlerinin mahkûmiyetinden indirilmesine,

7. Sanıklar tarafından suçta kullanılan veya kullanılmak maksadıyla hazırlanan Askerî Savcılık emanetinde bulunan silah, mermi ve diğer eşyanın TCK'nun 36. maddesi gereğince **MÜSADERESİNE;**

Suçta elde edilen ve Askerî Savcılık emanetinde bulunan paraların İş Bankası ilgili şubesine verilmesine,

8. Sanıkların savunma dilekçesi ve sözlü savunma tutanaklarından suret çıkarılarak herhangi bir suç unsuru varsa gereğinin yapılması için Ankara Sıkıyönetim Komutanlığına gönderilmesine,

Askerî Yarıtay yolu açık olmak üzere oybirliğiyle karar verildi.

Bu karar Askerî Savcılar Hâkim Yarbay Kerametin Çelebi, Hâkim Yüzbaşı Baki Tuğ ve tutanak katibi sivil memur Halil Kurt hazır oldukları halde sanıkların yüzüne karşı, ve sanıklardan Sevim Onursal ile Kor Koçalak vekilinin yüzüne karşı, diğer sanık vekillerinin yokluğunda açıkça okunup kanun yol ve süresi anlatıldı. 3.7.1972.

Ali ELVERDİ	Cemil SEZGİN	Mustafa GÜZEL
Tuğgeneral	Hâkim Yarbay	Hâkim Yüzbaşı
BAŞKAN	ÜYE	ÜYE
(1944-104)	(1950-P-10)	(1962-2)

ONUR YAYINLARI
Kurucusu: İLHAN ERDOST
Binbirdirek Meydanı Işık Sokak 16/3 Divanyolu İstanbul

HALİT ÇELENK
İDAM GECESİ ANILARI VE KARARLAR
GEZMİŞ ARSLAN İNAN
Kapak: ÖMER ÜLKENCİLER
Dizgi Baskı: KENT BASIMEVİ
İlk Baskı: MAYIS 1978
İkinci Baskı: KASIM 1978
Üçüncü Baskı: HAZİRAN 1980
İlk Üç Baskı: ÜLKE YAYINLARI
Dördüncü Baskı: ARALIK 1986

İDAM GECESİ ANILARI VE KARARLAR

Gezmiş Arslan İnan

Deniz Gezmiş, Yusuf Arslan ve Hüseyin İnan'ın "merhaba kâinat" "dedikleri" sabahın, 6 Mayıs 1972 sabahının üzerinden yaklaşık onbeş yıl geçti. Toplumların tarihi bir yana, insan ömrü açısından bile kısa bir süredir bu. Tarihin soğukluğuna gömülmeye, duygusallıktan arınmaya yetmeyecek kadar kısa.

İdam Gecesi Anıları birinci elden bir tanıklık. Bu tanığın, dava boyunca ve son sözlerini haykırdıklarında yanlarında olan Halit Çelenk oluşu, *Anılar*'ı belgesel kılıyor. Yalnız siyasal değil, hukuksal yönden de hayli tartışmalı olan ve artık bulunamayacak olan "karar" metinlerinin de bu kitapta içerilmiş olması, bu belgeselliği güçlendiriyor.

Önderlik ettikleri hareketin eylemlerine ne kadar eleştirel yaklaştığınız bir yana; ölüm cezalarına genel olarak karşı olup olmadığınız bir yana; bir yana bir "öç" duygusu sonucu ya da "şartlar gerektirdiği" için ipte can eylediklerini düşündüğünüz; bir yana varolan yasaları sorguladığınız ya da "bu kadar cezayı" haketmediklerine inandığınız; ölüme yiğitçe gidişlerine hayran oluşunuz bir yana... *Anılar*'da insani olanın ve olmayanın, geleceğin ve geçmişin çatışması var. Belki biraz da bu nedenle, sevilen adlar üçer üçer yanyana getiriliyor.

1400 lira